

కృతి పతి

ఉ. వేంకట నైలమం దటులు వేడుకతో నివసించుచుం “గలౌ
వేంకట నాయకో” యనెడు పేర్మికి నై వివిధస్థలంబులం
దంకిలి లేక మెట్టుచుఁ గళాలయ మైన త్రిలింగపీఠముం
బొంక మెసంగఁ జేయుచును టొల్పెడు నట్టి విభున్ భజించెదన్.

గానే పరిగణింపఁ బడు నని తచ్చరిత్రమందు రామకృష్ణాదుల చరిత్రము లందుం బలె శృంగారాద్భుతాదిరసంబులకుఁ దావు లభింప దని నే నెఱింగియు నిట్లుద్యమించితిని. కథాకృమము:—

“కథానాయకుని తల్లిదండ్రులు పుత్రులకై తపము చేయుట, వారికడ కొకయోగి వచ్చి వర మిచ్చుట, పుత్రుఁడు పుట్టుట, సాగ భూషణుఁ డని పేరు పెట్టుట, శైశవక్రీడలు, ఉపనయనాది సంస్కారములు, విద్యాభ్యాసము, వివాహము, సతీవియోగము, ద్వితీయ వివాహము, తీర్థాటనము, తత్త్వవిచారము, ఆశ్రమనిర్మాణము, బ్రహ్మజిజ్ఞాస, బోధములు, సత్రయాగము, నిర్మాణము, ఇంద్రమాణిక్య మ్రైస చరిత్రను దీసికొని యిట్లు పెద్ద ప్రబంధముగాఁ జేసిపోయెను. ఇందు నా యజ్ఞానకృతదోషంబు లున్న విజ్ఞులు నన్ను మన్నింతుమిగాక.

ఇందు వేంకటేశ్వరచరిత్రము శ్రీకాకుళాంధ్రదేశ చరిత్రము లోనగుకొన్ని ఘట్టంబు లప్రస్తుతంబు లైనను ప్రస్తుతంబులు గానించు కొని వర్ణించితి. వానిమాట కేమి గాని మఱికోండగునులో నమ్మలి లింగకథయును స్వామి ప్రత్యక్షమై నీ వమృతనాథుఁడ వని చెప్పుట యును స్వర్ణద్వారముకడ నొకయోగి దర్శన మిచ్చి “ఇప్పుడు నీ కీ గౌరవారి కాదు” అని చెప్పుటయును నైమిశారణ్యములో నితరయోగి యొగి దర్శన మిచ్చి తొల్లినీ వగస్త్యముని శిష్యుండ వనియును నిన్ను తండు శపించుటంజేసి యిట్లు పుట్టితి వనియు సగస్త్యునిగురువు నుండి హృద్యుఁడతఁడే వేంకటేశ్వరుం డయ్యె నీ మావేంకటేశ్వరుని గాఁచి ధించి వానిలో నైకము నొందుదు వనియు లోనగునవి కొన్ని కొన్ని నా కీశ్వరుఁడు తోపించుటంజేసి యందు వ్రాసితిని. ఈ వ్రాఁట లత్యుక్త లని కేంచెడ్డులు నన్ను గర్హింతు రేమో యని సంశయించితిని గానియాయాభాగములు వినినప్పుడు శ్రీవేంకటరెడ్డిగారుమీరు వ్రాసిన యావిషయము లన్నియు సతిశయోక్తులు సద్భుతములు కావు నాగు రువుగారి జాతకగ్రంథములో (నాడీగంథములో) వారిపూర్వజన్మ

పీఠిక

శ్రీకృష్ణభారతావ్యక్తక కృతికర్తలును, కథాప్రపూర్ణ నుహా మహాపాథ్యాయేత్యేన బహువిదుదాంబతులును నున్న శ్రీపాదకృష్ణ మూర్తి శాస్త్రి కవిసార్వభౌములు, అమృతమును, అనందచాయక మును నయిన అమి కవితాధారను అమృతానందిమున శ్రీకృష్ణభూషణ ణాఖ్య మయిన యమృతానందగ ణాఖ్యబ్రహ్మము నభిషేకింపఁ దలఁచి యక్కార్యంబునకుఁ బూర్వోక్త యమున తలను పిరిచిగవలసిన దని నన్నుఁ గోరిరి. కవిసార్వభౌములనుండి గల యాదరిగౌరవాతి శయం బులచేతను, కవితావిషయం బైన శ్రీనాగభూషణాఖ్యుని తత్త్వ బోధామృతమును జవిగొన్న నాడెనుగదానను నక్కార్యంబును కుత్స హించితిని.

అమృత మున యురంగభముగలిగి నకలజనజేవన హేతు నయిన యమృతంబు ననందంబుగాఁ గూర్చుకొని దేశచేతంబులఁ గ్రుమ్మరి మహానృవాహరూపం బు తురిని బ్రహ్మాంబధాంబోరగు డైన శ్రీ హరికి విశ్రాంతిసాగం బగు చనంతానిని లేన మున గౌతమీ నృవంతి నలె నేయమృతానందగఘన చరితంబును పాలాపష్టల గాగభూషణం బను శ్రీబ్రహ్మం డైన భక్తికిరణమంత్రమును నృక్షింపులు, పిపిఠవిజ్ఞాన విలసింపబులు, యనేక దేశనలచారపూరితంబులు, బోధామృతపిపాసకులితు లయిన యనేకస్వజులకును ద్విజేతరులమను గృష్ణానివారకంబులు, యమృతంబులు, యానందింబులు, గిక్కాలాద్యసవచ్చిన్నంబులు పర బ్రహ్మమునం ద్రక్యమునందనది.

ఇట్లు గౌతమీప్రవాహానదృశమైన శ్రీకృష్ణభూషణుని దివ్య చారిత్రిమును, గోదాసరి తీరవాసులము, శ్రీకృష్ణభారతాఖ్యకవితా ప్రవాహము నాంధ్రమున నెలమించిన శ్రీకృష్ణ కవిసార్వభౌములు వ్రాయుట యెంతయుఁ దగియున్నదనుట నిస్సంశయము. కవికృష్ణుని కవితాధారయు యోగికృష్ణుని బోధామృతధారయు నొక్కతీరున ననర్గళమై బ్రహ్మానంద రససంధాయకమై బహువిషయ పరిశోధితమై

ప్రాచ్యవిద్యాపోషకుఁ డయి గురుబోధామృతజనితానందుఁ డయి
సంతర్పితసకలార్థిజనుం డయి యమృతభండారమున నమృతానంద
నాభభజనంబున సమృతానందము నందుచు సుఖమున్నవాఁడు శ్రీ
చుండూరు వేంకటరెడ్డి వహస్వతేభరుండు. శారదయై నిగమవిశారదయై
గురుమూర్తి సన్నిధినుండి పరమహంస సందేశంబు నంది రసనివ్వంద
మయిన కవితాప్రవాహమున గురుబోధార్థ జాలంబును పహించుచు
నుత్తమదీపయాత్ర గురుద్విడ ప్రశంసఁగనుచు మేటి వన్నెగాంచి తుల
లేక వెలపెట్టగాని విజ్ఞానంబున నుతిసందుచున్నది కవితలకంబగు కన
కాంబికవల్లభి. అకారోకారచుకారంబుల కేకత్రసంధానం బయిన
యట్టిమువ్వరకును గురుమూర్తి యొస శ్రీనాగభూషణనియందే యాం
తరింగిత్వము శ్రీనుభ్రులింగ విద్యాపీఠమే యద్వానిబాహ్యచిహ్నము.

శునిద్యాపీఠము యొక్క ముఖ్యంగమే సర్వతంత్ర స్వతంత్ర
కలాశాల పెండ్లిసత్కారము. దీని యపూర్వఫలము ప్రాచ్యవిద్యా
వ్యాప్తి. దీని నిష్కృతసనము శ్రీమతి కనకాంబయే దీని సంతర్గతమయిన
శక్తిస్వరూపము. శ్రీ చుండూరు వేంకటరెడ్డి దీనిసతికి మూలము.
శ్రీ సుబ్బావధాని దీనికి ప్రేమాత. ఇది యంతయును శ్రీకృష్ణభూషణని
లీలావిలాసము.

ఇట్లే శ్రీకృష్ణభూషణని చరిత్రమును శ్రీయుతులయిన వేంకట
రెడ్డి కనకాంబ సుబ్బావధాని ప్రముఖుల నామాదిక కీర్తనంబునం
గలిసి, ప్రాచ్యవర్ణన నిల్లునిల్లు స్థలపురాణాది సంకీర్తన మార్గమును
జేటి సర్వవధమున నిల్లునిల్లుచున్న దేశవర్ణనాది స్వభావోక్తి గూర్చి
పరిసమయిన కావ్యరాజమును వ్రాసిన శ్రీకవిసార్వభౌము నెంతయు సభి
సరించుచును సంగ్రంథము చిరసాయగఁ బ్రజలకు సమ్మాదంబు నొసంగు
గావుత మని యాశ్వరునిఁ బ్రార్థించు

సు ధీ వి థే యుండు,

విద్యాన్ గంటికోగి పోమయాజి M. A. L. T.

ఉదాహరణము

“శా. శ్రీమీటన్ నిజభక్తసంఘమునకున్ మృత్యుంజయశ్శ్రీమ్ము ని
త్యామోదమ్మును బుత్త్రపౌత్రవిభవం బారోగ్యభాగ్యంబులు
బ్రేమం గూర్పుచు లోకమేలు నలసావిత్రిమహాదేవి దా
నీమర్త్యాళికి సౌఖ్య మిచ్చి కరుణన్ వీక్షించి రక్షించుతా.”

శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు మూగురు కవులు మూడు
శతాబ్దముల కెట్లో యాంధ్రీకరింపఁ గలిగిన శ్రీకృష్ణ (వ్యాస) భారత
మును శ్రీకృష్ణభారత మనుపేర స్వస్వరూపముతో సర్వలక్షణ లక్షిత
ముగా రచించి యాంధ్రులకుఁ బ్రసాదించుటయేగాక సుమారు నూట
యేబదిగ్రంథములను వ్రాసి దేశ మెల్లడను జ్ఞానబీజములను వెదచల్లిన
కవిమూర్ధన్యులు. మఱియు మహామహోపాధ్యాయ, కళాప్రభు, కవిరాజు,
కవిసార్వభౌమ, ఆంధ్రవ్యాస, అభినవశ్రీనాథ వేదవిద్యా
విశార దేత్యాది బిరుదముల నంది యనేకస్థలములఁ గవిగండ పెంచేము
పంచగంగాంచితస్వర్ణాభిషేకము గజారోహణోత్సవము శిలాశిలగూ
ప్రతిష్ఠ మున్నగుగౌరవముల నంది యాంధ్రలోకమునకుఁ బరమపితృత్వ
రనుట నిర్వివాదాంశము. పురాతనకవీశ్వరులపలుకుబంగి రునకుఁ బరిమళ
మొనగూర్చు రచనాచమత్కృతి యీకవిసార్వభౌమునకు స్వభావ
సిద్ధమై యద్యతననవ్యకవితాప్రవాహమున కెదురీదుచున్నందుకును, మన
పూర్వకపులకీర్తిని మూర్తిభవింపఁ జేయుచున్నందులకును, అశీతివర్ష
దేశీయుఁ డయ్య శృంగారతరంగిణి, మధుకరవిజయము, గణేశ్వర పురా
ణము, మున్నగు మహాప్రబంధముల నత్యల్పకాలములో రచించి జ్ఞాన
భిక్ష నొసంగుచున్నందులకును ఆంధ్రలోకము గర్వింపఁ దగియున్నది.
ఇందు శృంగారతరంగిణి యనుపేర స్వతంత్రముగారచింపఁబడిన వైష
ధీయచరితమును, కళాపూర్ణోదయముం బోని మధుకరవిజయమును కల్పి
తప్రబంధమును జూచిననాడు నాకుఁ గలిగినయానందము నిట ప్రస్తా
వించుటకంటె నాంధ్రలోకము తప్పక చూచి యానందింపవలెనో మహా
పరాధ మొనర్చిన దగుననుటకు సాహసించుచున్నాను.

మఱియు దినపత్రికలు లేనిదినములలో నాంధ్రీమున “గౌతమి”
యనుదినపత్రికను నెలకొల్పి రెండుసంవత్సరములు నడచుటయేగాక

కలానితి, సంకేమాతిరిము, మానవనేన, వజ్రాయుధము, లోనగు వ్రతేనను ననువును, అందు నజాయుధము చేబూని గ్రామ్యభాషపై దండెత్తి విషయము గాంచి, శాస్త్రీగారిభాషాసేన లోకవిదితము. ఇట్టి కవిరాజులును గాంధీలోక మెట్లుతీర్చుకొనునో?

ఇట్టి మనకనిసార్వభౌములు అమృతానంద మను సుగ్రంధరాజు మాగు గొలచికాలములో బెదియాశ్వాసముల మహాప్రబుధముగా గచి యుంచెయును వారు. అమృతానంద సుడననొక యోగిపుంగవుడు. అతడు బంధువులను వాలించుచు వేసి దత్త వంశీకునకు జన్మించి మునుమున్ను సాగి మామనమామ్యుర గాంచి యుండెడివాడు. అమృతానందనాథుడు ఉపాసది క్షేమాగాయము. ఆతనిచరిత్రము ప్రబంధముగా వ్రాయునవలయునని శిష్యులు సుబ్బావదాసి కనకాంబా సేంకలలెడ్డి ప్రభృతులు మనకవిసార్వభౌముని గోరియున్న స్వము;—

“శా. శ్రింగారాద్యుత్తహాస్యముఖ్యరసముల్ చెల్వొందగా మన్నచో
బంగారం బని మొదలై కార్యమునా విశ్వాంసుల్ భళి! యందు రా
సంగాతం బిరుమంత లేదు నిమగ్నం సాగింతు హాసంబు లే
భంగిన్ నేను రచింతున్ చదవ యేభంగికా ప్రవర్తించునో.”

అని చెప్పి వారిభయమును నెలపించిరి గాని యామూల చూడముగా గంధముచు చూచిన సను—“మండిః కవియశః ప్రార్థి”అను కాళిదాసోక్తమిదిని సెల్పి యుచితిని. కవినాః శ్వామూడీచిన్ని కథను తీసి కొని దేశకాలపాత్రముల ననుసరించి సమద్రోచితముగఁ జెంచియు న్నారు. విద్యారణ్య భాషావార్యనిరచిత శంకరవిజయమువలె వేద విద్యావిశారదులచే వ్రాయబడినయాయస్కృతానందముభావికాలమున నీయోగిపుంగవుని ప్రభావము ఉగ్రవ్యాప్తము సేయఁ గలదు. దీనికి గాగణము శిష్యులు కోరునరింపఁబడునో సద్వ్యమునఁ పొందువరుపఁ బడియున్నది.

“క. శృష్టాంశమునం బుట్టును
గృష్టవిభూషణుడు నీవు శృష్టాంశమునన్
గృష్టాంశుడనె బుట్టి తినెను
శృష్టులు మీ మహిమ మీరె లెఱుగుదురు గదే.”

అమృతానందుని తీర్థయాత్రలను వర్ణించునందర్భమున మనో
హరముగ నాయాకథలను వర్ణించినారు. మొత్తముమీఁద సూక్ష్మ
దేశమునఁ గల తీర్థము లన్నియు వర్ణింపఁ బడినవి. అందు కణదుని
చరిత్రము పోకలదమ్మక్కకథ ఓరుగంటి ప్రతాపరుద్రుని చరిత్రము
మణికోండగుహావృత్తాంతము, జీడికంటిచరిత్రము నైమిశారణ్యముఁగల
వృత్తాంతము, మనోహరముగా వర్ణింపఁబడినవి. ఈ నర్ణించుటచేత
భారతదేశమందే గాక యాంధ్రదేశమునందు వీరికిఁ గల విశేషాభి
మానము విశద మగుచున్నది. ప్రకృతదేశకాల పరిస్థితుల నిటఁ బట్టి
యున్నారు. ఇం దనేకాపూర్వవిషయములు గుంభితములై యున్నవి.
ప్రసంగవశమున నాయాయుచోటుల ననేకకథలను బోసిని పురాణ
శైలిని, అనేకవర్ణనములను గూర్చి కావ్యశైలిని నీకవిరా బియోగి
రాజుచరిత్రము వ్రాసినట్లు తెలియ నగును. పూర్వ మామూరి
వర్ణన శ్రీశాస్త్రిగారు స్వయముగా నెఱిగియుంట నేమో నీపతా
తాదాత్మ్యము నంది వ్రాసినట్లు.

సీ. పదియాలు వన్నె మేల్పసిడికి నెనవచ్చు

పసివచ్చు మేనను బరఁగువాఁడు

పనితేంద్రీలము లన నల్ల నగుమీన

ములును గడ్డము జుట్టు గలుగువాఁడు

నప్తకచ్చంబులు సరి గాఁగ మేటిసీ

క్కావిదోవతి కటిఁ గట్టువాఁడు

పొడుగు బాట్టియు నన్నమును లావునుం గాని

కమనీయరూపము గలుగువాఁడు

ఎలనగవుఁ జూపుమోమున నలరువాఁడు

ధవళధవళంబు లగుజన్మిదములవాఁడు

మృదుమధుర భూషణంబులఁ బొదలువాఁడు

భూషణుఁడు సర్వలోకై క భూషణుండు.

దీనివలన తెలియుచున్నది. ఇందు కృతివలె వేంకటేశ్వరునివర్ణిం
చుచు నాతనిచరిత్రమిందు పొందుపరచినారు. ఇందు సత్రయాగ
వర్ణనాదికము కన్నులకుఁ గట్టినట్లు చిత్రింపఁ బడియున్నది. స్వామినిర్వాణ

మును వర్ణించుపట్టున వేంకటేశ్వరైశ్వర్యమును ప్రతిపాదించియన్మృతత్వ నిరూపణముఁ జేయుచు కీశస్థితి నెఱుకపరచునందర్భమునఁ జనుత్కార విశేష మెఱింగించినారు.

మఱియు నగ్రహణవర్ణనమున తదనుకూలముగ శారితాదు లచే బ్రహ్మయజ్ఞము మనవేదవిద్యావిశారదులు చేయించినారు.

సీ. “అయ్యగ్రహణంబు సరిటియుండినవన

మున నొప్పుకీరము లనుదినంబు

“నోమిషేత్వా” యని యుచ్చరించినమీఁద

నగ్నిమీఁదే” యని యచటిశారి

కలు పల్కుఁ గొకిలమ్మలు “నగ్నఁజూహి”

యని పాడు స్వరము తస్సని విధమున

సంత “శన్నో దేవి” యని కపోతమ్ములుఁ

బలునుఁ జతుర్వేదములు కృమమున”

శ్రీ శాస్త్రిగారు పదునాజేండ్లకే శ్రౌతస్మార్తాది పాండితీ విశేషమున యజ్ఞముల నాధ్వర్యన మొనర్చుట చేమి పంచమ వేదమగు భారతము నాంధ్రీకరించి వేదవిద్యావిశారద బిరుదమునందుటచేమి స్మార్తప్రక్రియ కనకాశము కలిగినపు డద్వానిని భట్టియాను సారముగఁ బ్రమాణబద్ధముగ నిరూపించుటయందు వీరి కెక్కుడు కీర్తి.

ఆ. ముంజరశనఁ జాట్టి మొలకుఁ బచ్చనిగోచి

పెట్టి లేకితోలు గట్టి బ్రహ్మ

నూత్ర మెఱుత పైచి శుభవేళ బ్రహ్మోప

దేశమాచరించె దేశికుండు

తే. అందు నహభార్యుండై దాత యధివసించి

వరునిఁ దోతెచ్చి యట మధుపర్క మొనగి

పాలు పెఱుఁగును గుడమును నరున మంత్ర

పూతముగ జేసి మెనవించి పూజఁజేసి

తే. “ప్రస్థమాత్రతండులములు పల్లెరమునఁ

బోసి సరిజేసి దాని పైమూడురేఖ

అడమగ గీచి యవరంజి కడ్డితోడ
మాననక్షత్రనామముల్ వ్రాసి వెళుతి.

౪. మూడవపంక్తి నాగభూషణుఁ డనువ్యాసహరికనామములు : వాని
నామత్రయదేవతల నర్పించి” ఇట్లుండునా.

— 4 దేశీయములు = సామెతలు —

“పుట్టి నేర్చె నొక్కొ ఘట్టక నేర్చె నొక్కొ”

“బ్రతుకు జీవుడ”

“శీటలమీఁదఁ బెండ్లి”

“ఆ యంచు నూయంచు”

“అజముఖివ్యాఖము”

“గుడుగుడుంగుంచములు తిరిగె”

“ధవుడుగీచినగీచునుదాటకుండ”

“కతిచెడుపాము కుట్టెడు తేలు”

“బతిమాలి బామాలి”

“అయ్యరన్నం ప్రయచ్చతి”

“దాహిత్రః కులప స్తి హా”

“ధర్మస్య శూధితం పాత్రం”

“భవతి భిక్షాం ప్రదేహి”

“సంశయాత్మా వినశ్యతి”

“జాతస్య మరణం ధ్రువం”

“కుతోసి త్వ మస్మదీయ ! సిద్ధి రస్తు కే”యని దానోర్వరభాష.

— 5 అంధ్రదేశవర్ణనము —

శా. “ము న్నానన్నియభట్టు మెట్టుటను పెంపుంగాంచె రాజ్యుండిరం
బెన్నం దిక్కనకల్మి సింహపురయుక్ హేమించె గుడ్లూరి దే
జ్జన్నం గాంచుట వాసి గాంచె ముగురియ్య లూసు లింగంబు లై
వన్నం బెట్టె ద్రిలింగదేశ మిది భవ్యం బయ్యె దేశంబులక.

—* అలమేలు మంగ బాల్యవర్ణనము *—

సీ. “చిడిముడినడకల చిన్నెలన్నియు నేర్చె
జోగిదిరాయంచల పోగువలన
లిలిపిలుగుల తళుకు లన్నియు నేర్చె
బెనుచురాచిలుకలపిండులన
నడకెడుపాటల హరువు లన్నియు నేర్చె
బొడల నల్లగుతుమ్మెదల వలన
చటిచిడినటనల సిదలన్నియును నేర్చె
దడికారునెమ్మలదడము వలన.

సీ. తలయెత్తి చూచుచు లలి నొత్తిగిలుచును
కొన్నినాళ్లకు దానె కూరుచుండె
నది యిది చేయుని పదిలంబుగా లేచి
కృమముగాఁ దుదకు విద్వేములు చేసె
బడుచు లేచుచు వేడ్కపడి తన్నుటడుగులు
నైచుచు గేర్చి చివరకు నడిచె
ఆ యంచు నూ యంచు నట్టిటు లాడుచు
నాటికి నాటిక మాటలాడె

సే. బొమ్మలను గూర్చుకొని చాల సమ్మలిమునఁ
బొంగి యాడుచు నంతట నంగడిండ్ర
గూడి యాడుచు బాడుచు దోడినారి
వేడుకల కయ్యె బుడుతఁ పేర్చి నపుడు.

—* బాలికా కీర్తి డాలు —

సే. గుడుగుడుంగుంచములు చిళ్ళ కుండనగిరి
కాళ్ళగజ్జెలు చివచిప్పగోళ్లు వాన
లప్ప చెమచెక్క వెన్నెలకుప్పలు మొద
లైన నీలూటలాడెడు నపుడుబాల.

హరిహరవర్ణనము

సీ. వెన్నెల వెదచల్లి కన్నుల ముద మల్లి
నివ్వటిల్లెడ్డుతలపువ్వుతోడ

వన్నెచిన్నెల నొప్పి పొన్నువన్నెల గుప్పి
 జోకగునెమ్మేని కోకతోడ
 యాగంబులను డాసి నాగంబులను రాసి
 సంతసం బిడునెక్కిరింతతోడ
 నెమ్మే నఱుగ నొంది తొ మూని వగఁ జెంది
 తీవ్రి జెన్నలరారు దేవితోడ

తే. మొక్కులిచ్చెడుననకాదిమునులతోడ
 జగము లేలెడుకరుణారసంబుతోడ
 నార్యసంస్తుతశివకేశవాహ్వాయంబు
 స్వామియుగ్మము కెలన సాక్షాత్కరించె.

—, త్రీవర్ణ నము ,—

తే. జానుగుల శ్రీల్ పిఱుందుల దా నడుమున
 తా నుదుటఁ గ్రార పొక్కిటిలోన బొట్టు
 ఘాణమున నొత్తు కేల దీర్ఘములు దోఁప
 రమణి బుధు లెంతు రక్షరబ్రహ్మమనుచు.

—, మంథెన త్రీలు ,—

సీ. చెఱఁగు మేల్ముసుఁగుగా శిరముపై వేలాడ
 చిక్కనై మొఱుటైన చీరఁ గట్టి
 పసుపుపూసిన మోముపై బెద్దరూప్యముఁ
 బోలినకుంకుము బొట్టుఁ బెట్టి
 గానుగతోటికిం గట్టు వేసినయట్లు
 మెలికయొడ్డాణంబు మొలకుఁ జూట్టి
 యద్దాలఁ గుట్టిన మొద్దుబాఱినదొల్ల
 రవిక మోచేతులఁ దవులఁ దొడిగి
 వాడవాడలనుండినచేడె లెల్ల
 సందెవేళల ముంగిళ్ల యందుఁ జేరి
 పదుగురుం గువ్వకరిగొని పలుకుచుందు
 మంథెనపురంబునం గలమగువ. లెల్ల .

— గుర్తి డే వొక్క వ ము —

సీ. లో సచ్చతేజము తా నుంటు గలువంబు

వెలిఁ బుచ్చుటనఁగ డోతులు జనించె

బ్రహ్మంబు తనలోనఁ బ్రజ్వలించుట నన్య

మగురుచులో నడలునా నరుచి వొడఁమె

భూతమయంబు లోఁ బాలుచుఁ గావున దాని

నూచింప నా నుట్టి వాచవిఁ గొను

గట్టు విల్పాల్పరి కడుపునం గలిగిన

బరువున నడలండు బడలిక లగు

తే. దేవతాంశభవుం డయ్యు దేవుఁ డయ్యు

నకట కట గర్భనరకమ్ము ననుభవింప

వలయుఁ బోయిట్లు లనుచును బెలుప నేమొ

పొలఁతి ముఖచుట్టు నెలనెలఁ బోవ నయ్యె.

— హో మ ధూ మ ము —

ఉ. “కవ్యనిహోమధూమ మటఁగొ) లెకువారల మేనఁదాఁకి నే
త్రమ్ములనుండి శ్రోత్రమ్ములదాగుల నుండియు ముక్కుటమ్ముమా
ర్గమ్ములనుండి నోసికి నిరంతరముం జని కల్మషమ్ము న
ర్వమ్మును బాపునట్టి దయి పర్వ మొనర్చుచు న త్రివాటికఁ.

— మృ గ యా వ ర్ణ న ము —

సీ. కాంక్షుకాంక్షుని వచ్చి తీండ్రించుగోల్పులి

బోనునఁ బడఁ ద్రొబ్బె బోయ యొకఁడు

గీపెట్టుకొని యేపు చూపెడు మదహస్తిఁ

బట్టి గోతను బెట్టె బెట్టి యొకఁడు

బొబ్బరించుచుఁ జెంప దెబ్బదీయఁగ నున్న

యెఱుంగుఁ జీలిచి చంపె నెఱుక యొక్క-

డోక్కు రంచును మోలుఁ ద్రొక్కుకార్దున్న కొ

మొల్లబోఁ బెకలించె భిల్లు డొకఁడు

తే. చించె శరభంబు జేతులఁ జెం చొకండు

గండభేరుండుముం జెండె దండి యొకఁడు

కుక్క నుసికొల్పె బందికై కో దొకండు
డేగ విడి పట్టె బక్షుల నేగి యొకడు

—, చెలికత్తెలదుండగములు —

సీ. మారామ సరివాడవా రామ యని చేలి
విల్లమ్ముల నొకర్లు వెటికి వైచె
గులగోత్రములు లేక కులగోత్రముల నేలు
నెఱుకా యని యొకర్లు వెటికె జడలు
తలిదండ్రుల నెఱుంగ కిల బుట్టి తని నెల్లి
నెమిలియించల నోర్తు నెఱియఁ జెటికె
నొకచో నునికిలేక సకలభూముల మెట్టు
మొఱుకా యని యొకర్లు నెఱుఁచి వెటికె
జేపలం దీవు నీటిలోఁ జేప వగుదు
పందులం దీవు కాటిలో పంది వగుదు
సింగముల నీవు గుహలలో సింగ మగుదు
వెట్టివాడైన నగుదువో యెఱుక! హార.

పి చ్చి చే ప్త లు

సీ. బిడ్డ రా!రా! యని బెడ్డచేతం బూని
గొఱుగుచు ముద్దాడు కొంత సేపు
నాబనారసుచాందినీబాబుగా! యని
గుడ్డచింపులు చుట్టఁ గొంత సేపు
బువ్వ బెట్టెదను బాబూ! యేడ్వకుర యంచు
గుండ చే కొని యాడు కొంతసేపు
నాతండ్రి! యాడుకో నాతలపై నని
కొట్టుకొనుం గట్ట కొంత సేపు
గుడుగుడంచును బాటును గొంత సేపు
కొట్టు కొట్టంచు నేడ్పును కొంత సేపు
కూడిమాడంచు నవ్వును కొంత సేపు
కడువెడఁగువోలె నున్నయుగంధరుండు.

— శృంగారము —

చ. అనటుల వైవదంబునను నల్పపదార్థము పెట్టి దానిపై
 ఘన మగుబర్హు గట్టి పయి గంబువు నిల్చి తదగ్గి మెక్కి విం
 డును శరముల్లరించి తనలోఁ గొను లోకము చందమామ మే
 లని సకలప్రపంచమును బ్రాంజలి యై తనవంక జూడఁగఁ.

— కరుణారసము —

శా. అయ్యో! యోగివరేణ్య! మే మధికపాపావిష్టాష్టాత్ములై
 యియ్యోజం బడియున్న వారము గృహం బీనాశ్యలో దుఃఖసా
 హాయ్యంబుం గొని యుండె నగ్ని వెలుగం డంధంబు సర్వంబును
 దయ్యం బిట్టిది మాకు రాదు మృతి మాతండ్రీ చనం జూడుమా.

— ఉపమానంకారము —

క. పూవుల దావి తెఱంగున
 నావిడ్డంపతులు లోక మభినందింపన్
 శ్రీవిజయవాటికాపురి
 పరియు దేవరయు వోలె దీపించి రొగిన్.

— ఉత్ప్రేక్ష —

మ. కలదృశ్యంబు లవన్నియు స్తయము గాఁగఁ బంధురధ్వంత మై
 తిలకింపం దగు సానము ల్గడచి పై తేజంబు వీక్షించుటల్
 పెలియం జేయఁగ నున్నవో యనఁగ నుద్దీపించుకన్యామణి
 విలసద్దేహ సముద్భవద్యుతులు భావింపంగ నాశ్చర్యమై.

— స్వభానోక్తి —

సీ. నీలిపేలికలు పట్టిట గా వేసి కు
 ట్టిసహంత మొలచుట్టు దనరఁ జుట్టి
 మోచేతులను దాడఁ బాలుపగు నడ్డాల
 రవపని గలడ్డొల్ల రయికఁ దొడిగి
 నులివెట్టి నెమిలికన్నుల నెఱుల్ సవరాలు
 మెడలపైఁ బడ జారుముడిని వైచి
 కాళ్లఁజేతుల గల్లు గల్లు మంచును మ్రోయ
 నిత్తడినగ లెన్నియేనిఁ బెట్టి

గీ. పూస పేరులు మెడనిండఁ బొందుపఱచి
గవ్వపురితాడు నిలువెల్లఁ గలయఁ జుట్టి
లీలమైఁ గేల నొకకుంచె గ్రామఁ బట్టి
చలిమలకుమారి యెఱుకలసాని యయ్యె.

—* శ బ్దా లంకా ర ము *—

కం. శాంతు మునీంద్రస్వాంత ని
శాంతుఁ భక్తాంతరాయ చయపరిశాంతుఁ
గాంతానంతసుతమహా
దంతు స్మృతిమంతు నేకదంతుఁ దలంతుఁ.

సీ. మే లైనమగతాల డాలుడీలింప బాల్
మేనితో సామేనసానితోడ
వెన్నెల వెదజల్లు కొన్నెలసికనల్లు
పువ్వుతో మవ్వంపు నవ్వుతోడ
నల్లనఁ దలనల్ల కల్లోలమా తెల్ల
వాకతో హత్తితోల్ కోకతోడఁ
బెనుపల్కు లొల్లని నెన కొల్కుచల్లని
చూపుతో దొర లేనిరూపుతోడ

—* పు ర వ ర్ణ న ము *—

సీ. పాఱునేయూరికిఁ బచ్చిమంబునయందు
రంగదుత్తంగ తరంగరంగ
నలువొందునేవీట నడుచక్కిదితభక్త
బహుశార్తిమదనగోపాలమూర్తి
యలరునేపోలి పాగితటంబున
నవితభక్తకదంబ శ్యామలాంబ
వెలయునే నగరంబు పొలిమేరలోనేన
కులభుక్తి శ్రీముల్ల గూరిశక్తి

తే. కలుగునే పురమందు మృకండునూతి
కల్పితేశ్వరలింగ మనల్పదివ్య
శక్తిమహిమాతినంగ మెసంగునది
యింద గ్రవిభవాకరమురాణ్య పేంద్రపురము.

—న ము ద్ర వ ర్ణ న ము —

చ. పెనఁగ జగంబు లల్లు మగబిడ్డను బొడ్డునఁ గన్నదొడ్డవే
ల్పన కిడి లిచ్చి బ్రహ్మతనముద్దులకన్నీయఁ బెండ్లిసేసి పెం
పనువడఁ గూతుతోడఁ దనయల్లుని నిల్లటముంచు కొంటి నే
సని కడుసంతనంబునఁ గదా యదే మిన్నులు ముట్టు నెట్టనఁ.

— శై ల ప ర్ణ న ము —

సీ. చరమసంధ్యారాగ సంభ్రాంతి కృద్ధాతు
రంజితాతిప్రస్తంములు గలిగి
నుఁ ఘృప్రసూనదామముఁ దాల్చెనో నా భ
గణముల రాయశృంగములు కలిగి
నందనానంద మాకందబృందములతోఁ
గనిపట్టు బలుకోనగములు కలిగి
ద్రవిణభాండాగారశ్రీ బోలి మేలిమిఁ
గార్తెశుమణి కందరములు కలిగి

తే. పూలతావి గుబుల్కా ను పొదలు గలిగి
కోశ్యనుండి శాత్రుసెలయేళ్ళు గలిగి
యునుమహాత్మ్యమునను జూడ నొప్పిగోత్ర
నాథుఁ డయ్యె భుజగోత్రనాథుఁ డపును.

— ఋ తు ప ర్ణ న ము —

త్రిభంగి. కలకల చునుచును బలికెనుచిలుకల

పలుకులఁ దేటుల పాటక బడినాటుక బోటుల కాటుక
నలుగడ గమగమ వలచెనుబొగడలు

పొలుపగుమల్లెలు మొల్ల ల్పెదజల్లు న్వాసన లెల్ల
మలయుడవనము చలువలఁ గొలుపుచు

నిలఁ బడి తాఁకఁగ వచ్చు న్వగ హెచ్చుం దాపముఁ దెచ్చు
బలములు గొలువఁగ బలసేనమదనుడు

వలపులు గూర్చి తలిర్చుక దమి హెచ్చుక గెప్పుననార్చుక.

ఇట్లనేక పర్ణములతో నీ చరిత్రము రచియించిన కవిసార్వభౌముల
కును జేరేచి దీక్షణోఁ బూర్తిసేయించిన గురుభక్తశిఖామణులకును
నాంధ్రులు తమకృతజ్ఞతను తప్పక వెలిబుచ్చెద రని నమ్ముచున్నాను.

శ్రీ కవిసార్వభౌముల యాజ్ఞాను సాగము పాఠి యాశీర్వాద
మపేక్షించి యీ యుపాహారమును వ్రాయ సాహించినందులకు
బెద్దలు నన్న మన్నింతురుగాక యని బ్రార్థించుచు విస్తరవీతి నింతటతో
వీరమించుచున్నాను.

తే. శ్రీమదానందమూర్తి యశేషతంత్ర
నిశితవిజ్ఞానఘనుడు మనీషిలోక
హృదయగమ్యుడు నాశితహృదయవర్తి
నాగభూషణయతిలోకనాథుఁ డోము.

సీ. వ్రాసినాడవు గదా భారతము నేద
విద్యావిశారదాభిఖ్య తోడ
నెక్కియుంటివి గదా యేనుగంబారిపైఁ
గవిసార్వభౌమ విఖ్యాతితోడ
నందెవేసితి గదా యల్లకజిగిరి
గవిగండపెండేరకలన తోడ
దల నెత్తితివి గదా తగువారిలోపల
స్వర్ణాభిషేచనోత్సవము తోడ

తే. వఱలితివిగాదె వ్యాఖ్యాశృవంశమంసు
నలమహామహోపాధ్యాయుఁ డనగ నగుచు
నెదురు నీదితి ప్రాక్రృతినదుల లోన
నటులు నభినవశ్రీనాథు డనగఁ గృష్ణ.

తే. కృమముగా నీదురక్త మక్షరము నగుచు
రోమకూపాళి సంభిన్నరూప మంది
గాంచె రసభావ మని నీదుకళలఁ జిమ్ము
కవనము కళాప్రపూర్ణ ! సాక్ష్య మొప్పునంగు.

14-4-45 }
బెజవాడ.

తా దే వల్లి సాంబ మూర్తి శాస్త్రి.

ప్రధానాచార్యుడు,

* స్వతంత్ర స్వతంత్ర కళాశాల.

ప్రకాశకుల విజ్ఞప్తి

శ్రీ తిరుమల శ్రీనివాస త్రిలింగ మహావిద్యాపీఠ స్థాపనా చార్యులు శ్రీమాన్ అమృతానందనాథ స్వామివారు. వారిని దొలుత 1917 సంవత్సరమున నేను దర్శించితిని. ఆ నాటినుండియు స్వామివారి శిష్యుడనై శ్రీ వారి నిర్యాణమువఱకు విశేష కాలములలో సన్నిధి కేగి తత్త్వబోధము బడయుచుండు వాడను.

వేదశాస్త్రపీఠ తత్త్వధర్మతత్త్వ నిరతసదాచార పరాయణులైన నారికి గురుముఖులగు సర్వసంశయనివృత్తిద్వారా పరమశాంతిని లభింపజేయు భగవద్భాగవత కైంకర్యము శ్రీ తిరుమల శ్రీనివాస త్రిలింగ మహావిద్యాపీఠముయొక్క ప్రధానోద్దేశము. ఈ త్రిలింగ పీఠస్థాపనాచార్యులగు శ్రీమదమృతానందనాథస్వామివారు తమసన్నిధికి వచ్చిన భక్తులకుఁ గరతలామలకముగఁ దత్త్వబోధము జేయుచుండెడి వారు. తమబ్రహ్మజ్యోతానుభూతి సధికారానుసారము జిజ్ఞాసువులకుఁ గలిగించుటయే వారి యాశయము. అంగీయభాషా పరిచయము గలవారినై, కార్నేలు, ఎమర్సన్, క్యాంటు, హ్యూసన్ మొదలగు పాశ్చాత్యవేత్తల గ్రంథములఁ జదివించి వానితో మన గ్రంథములఁ బోల్చి పాశ్చాత్యప్రవక్తల యనమగ్రతను ఆర్యుల సంపూర్ణతను నిరూపించుచుండువారు.

అమృతానందుల తత్త్వబోధ మనన్యము. తాము చెప్పదలచు కొన్న విషయములకు సమగ్రముగా సామాన్యభాషలో పరిభాషావర్ణముగ సుబోధముగ ప్రతిపాదించినపిమ్మట భాష్యాది గ్రంథములలో సీవిషయమెక్కడ వివరింపఁబడినది నిరూపించుచుండువారు. అంతయు కాని గ్రంథము మొదలుపెట్టి పంక్తివెంటఁ బంక్తికెన్నఁడు నర్థముచెప్పి

గ్రంథము ముగించువారుకారు. శ్రీవారి పద్ధతిలో ఏదేమి సమీపంగా వారి బోధము విన్నవారికి గ్రంథములు చూచినంతమాత్రమునం బ్రాప్త్యైక పాఠము చదువనక్కరలేకయే సమన్వయించును. ఇది శ్రీ వారి స్థాపించిన పిమ్మట శ్రీవారి బోధములో నొక పెద్దమార్పు కలిగినది. పథము కరుణాశుండగు నమృతానందనాథస్వామి వారి కాలపు విషమ పరిస్థితుల గమనించి మూలగ్రంథము చదువగలిగిన కొలది యాశితులకు వాని జాడ లందు నిరూపించి తెప్పించి భక్తుల కాంధ్రభాషా ప్రధానములగు వారికై తమ బోధములన్నియు వ్రాయించిరి. శ్రీవారు మేఘము వర్షించినట్లు బోధములు వెలువడించునందుడ బట్టగలవారెవరు? ముగ్ధులమై మేమందఱము? వినుచుండఁ జూచుము.

ఆంధ్రుల భాగ్యవశమున శ్రీమతి కాంచనమ్మ కనకరాంబ గారు శ్రీవారి బోధములకు శోతగాఁ గుడుచుట జేరిరి. ఆ మహాకవయిత్రి వచనమున మొదట శ్రీవారి బోధము లన్నియు లిఖించుకొని ప్రతిదినము జపావసానమున నావచనమంతయుఁ బఠ్యని పద్యములలోనికి మార్చిరి. అట్లెనవియే జీవయాత్రాదశ్యములు.

ఈ. అందఱు విన్నవారె కనకాంబకు సాటియె యెన్నో సుగూ నందుని బోధమెల్లఁ గవనంబునఁ బట్టిన పుణ్యశీల ము. మందఱముం ధరింప నిశనామె యటంచుఁ దిల్లింగపీఠముం దందఱు నామెగ్రంథముల నొదలఁదాల్చి పఠింతు రెంతయున్
'అవధానీయము'

ఆంధ్రునికకాలమున వెలువడిన కొన్ని సాంప్రదాయములలో స్నానసంధ్యాది నిత్యకర్మానుష్ఠానములకుఁ బ్రాధాన్యములేదు. విడిచి వేసినను బ్రత్యవాయములేదు. నూత్న పద్ధతులలో మంత్రివర్గముగా భాషాబహుళముగాఁ బ్రార్థనలను జరుపుచున్నారు. త్రిలింగపీఠమందు సాధకులు స్నానసంధ్యాది నిత్యకర్మానుష్ఠానములు వర్ణాశ్రమాచారో చితముగ నొనరించుటయే శ్రీవారి యాశయము “నబుద్ధిభేదం జనయే సజ్జానాం కర్మసంగినాం” పీఠములో నన్నియధికారములకుఁ గలిపివచు

నట్టి పంచాయతన దేవతార్చనము నిత్యము జరుగునట్లు అమృతానంద స్వామిని రేపాట చేసివేయ, సిక్కినకల్పముగాన నది యవిచ్ఛిన్నముగా వీరముతో నేటికిని జరుగుచున్నది. అమృతానందములో కవి సార్వభౌము లీవిషయమును వివరముగ వ్రాసిరి. కవిసార్వభౌములు మా గురువులను బ్రతిష్ఠితముగా నెఱిగి యుండుటచే వారి చరిత్రముఁ జక్కగాఁ దెలుపెల్లముగా వ్రాసిదేయున్నారు. కాన నే నది విడిచి పీఠభర్తయైన గురుటచే బీతాశయములను మాత్ర మిందు వివరించుచున్నాను.

అన్యవిజ్ఞాన బీజసంరక్షణ మీపీఠముయొక్క బాహ్యకృత్యము లలోముఖ్యమని గురువులయాశయము.

‘సర్వవిజ్ఞానంబ్రహ్మ’ ‘సహనా నాస్తి కించన’ యనుటలో ‘హరిమయము పిష్టిమంతయు’ ననియున్నది. కాన మాకులోకముపై నిచ్చా ద్వేషములు లేవు. అన్వయ వ్యతిరేకముగా ధర్మాధర్మంబు లీవిశ్వంబును బరమజ్ఞానువుల బోధము కొఱకును, తన వినోదము కొఱకును బ్రమేష్యుడగు స్పృశించెను. అం దధర్మప్రవృత్తి నేడు విశేషముగనున్నది. ఇట్టివీటి లోకకల్యాణమునకై యార్చ్యవిజ్ఞాన మును గానాడవలయును. రాజబలము, సంఘబలము దీనికి తోడ్పడుట నేటి కాలమున సరిది. కావున గాయత్రీమంత్రార్థానుసారముగ ధర్మ నిర్వహణోత్సాహ మెవరికి గలుగునో వార లేకీభవించి యథాశక్తిగ నధీతిబోధాచరణప్రచారములు గావింపవలయును.

వేదవేదాంగములు, కళలు, భాషాగ్రంథములు పోష్యములు శేషించియున్న విద్వాంసుల నందఱును బరిగణముచేసి తారతమ్యములు నిరూపించి యుత్తములఁజ్ఞు సన్మానము చేయుచుండ వలయును. ఒక్కొక్క విద్య కొక్కొక్క స్థానబరంపర నిలువఁబెట్టుటకై పోషింప వలయును. కలికాలవశమున బహుళప్రచారము లేక పోయినను దేశ కాలము లనుకూలించిననాడు విస్తరించుటకై జ్ఞానబీజములు విస్తరించి యుండవలయును. గీర్వాణ భాషావైరళ్యము గల యిక్కాలమున కొల్లిరికి మహానుభావులార్థమునఁజేసిన తత్వబోధమునకుదోడుగా

సంపూర్ణ విజ్ఞానలబ్ధికిఁగావలసిన సామగ్రి యీ త్రిలింగశీతమున దైవ యోగముచే నెలకొల్పఁబడియున్నది. త్రిలింగదేశమున కీ శీతము నీ శీతమునకుఁ ద్రిలింగదేశము నన్యోన్య పోషకంబులైయుండ సీత్యర సంతృప్తిము సిద్ధింపఁగాక.

అమృతానందనాథస్వామి యంతరంగ మీనాటికిఁ బ్రచురించి కృతార్థులమైతిమి. అంధమహాజను లీ స్వధర్మము నిర్వహించుచు గాక. ప్రపంచమున భరతఖండమెట్లు ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వముఁ దాల్చియున్నదో భరతఖండమున నాంధ్రదేశమునందు గురుపరంపరలో నిలిచియున్న తత్త్వబోధమొక విలక్షణమై యనన్యదుర్లభమైన వన్నెనీలిగియున్నది. దానిని వ్యక్తీకరించుటయే ఈ త్రిలింగశీత కర్తవ్యము.

శ్రీ తిరుమల శ్రీనివాస త్రిలింగమహావిద్యాశీతము సృజించినది బ్రహ్మీభూతులగు శ్రీ అమృతానందనాథ పరమాత్మ. ఈ శీతమునకు ఆత్మస్వరూపముధరించి చైతన్య మొనరించువ్యక్తి శ్రీ జనయ్యారాకర్తి గురుపుత్రికయగు శ్రీమతి కవితలక కాంచనవల్లి కనకాంబగాను శోడఁ బుట్టువై మొదటినుండి గుర్వీశ్వర కైంకర్యమునందుఁ దోడుపడి కనకాంబగారి ద్వితీయశరీరమో యన్నట్లు లామెశోబాటు అభేదముగ నున్నవారు పంగనామాల అమ్మణమ్మగారు.

ఈ శీతమునకు శరీరమై సకలకార్యములు నిర్వహించుటకు గురువులచే నియమింపఁబడినవారు దంటు సుబ్బావధానులుగారు. అవధానులగారి విలువ అమృతానందనాథులవారెఱుంగుదురు. అమృతానందనాథులవారి యంతరంగము నవధానులవారెఱుంగుదురు. గురుమూర్తి యాజ్ఞానుసారము అవధానిగారు తమ వైద్యవృత్తిని సమిత్త మాత్రముగఁ జూచికొనుచు బీతకృత్యమునే స్వకృత్యముగ నేంచి ధర్మ ప్రచారము సల్పుచు గురునిర్యాణపర్యంతము శీతమును తిరుపతి యందు నిర్వహించిరి.

1932 సంవత్సరమున గురుస్వాములవారు నిర్యాణము నొందిరి. అప్పటినుండి గురువులు నూచించినట్టి “ఆర్యవిజ్ఞానబీజ సంరక్షణోద్యమము

మము" శీతకృత్యమములలో నగ్గిగణ్యమయ్యెను. అందు బండ్రిత సన్మానము ప్రధమ కర్తవ్యమయ్యెను.

శ్రాహ్మణులు మొదలు పంచములవఱకు, బంగరుపని చేయు వారు మొదలు లోలుపని చేయువారలవఱకు భరతఖండములోనున్న పాండిత్యమునకు పనితనమునకున్న కారవమును గాపాడి యాపండితులలో నుత్తములను, మఱియూ పనివాండ్రో నుత్తములను సత్కరింప నమకట్టి ఈకలికాలములో గూడనింతసాహసముతో ధర్మప్రచారము చేయఁబూనిన వారీ త్రిలింగ మహావిద్యా పీఠమువారు.

ప్రాచీనగురుపీఠములకు నమస్కరించుచు శ్రుతియొక్కయర్థమును స్మృతివివరించునట్లు ధర్మప్రచార విషయమున విజ్ఞానబీజసంరక్షణ విషయమున ని పీఠము స్వచ్ఛజనులకు శుభసందేశమునే ప్రాచీన సంప్రదాయము ననుసరించి యాచార్యమతాను సారముగఁ దెలుపుచున్నది. అమృతసం దేశమును సంస్కృతాంగ భాషలలో యావద్భారత వర్షము ప్రచారింపఁజేయు నధికారము నాకుగురువు లొసఁగియున్నారు. ఆర్య విజ్ఞాన బీజసంరక్షణోద్ద్యమము నిర్విఘ్నముగ శ్రీత్రిలింగమహా విద్యా పీఠమున వృద్ధిపొంది భరతఖండమునకుఁ గీర్తివ్రతిష్ఠలు సంపాదించుఁ గాక.

వర్ణములకు ధర్మభేదమున్నను జిజ్ఞాసకల యధికారులకుఁ దత్త్వ బోధవిషయమున సేమాత్రము భేదములేదని శ్రీత్రిలింగపీఠమువారు సర్వజనసాధారణముగ నాంధ్రభాషలో సరళ తత్త్వము ప్రకటించిరి. శ్రీపీఠము వారి సహృద్యులై గొప్పది. ధర్మము నెల్లరకు బోధింపఁదగుఁగానిత తత్త్వము తత్త్వజిజ్ఞాసకల యుత్తిమాధికారులకే బోధింపఁదగునని త్రిలింగ పీఠమువారు ప్రతిపాదించుదురు. అట్టి జిజ్ఞాసువులు లక్షలజనులలో నొకా నొకరు గాని లభింపరని పీఠస్థాపనాచార్యులగు అమృతానందనాథ స్వామివారు ఏ నలుగురైదుగురికో తప్ప తత్త్వము బోధింపలేదు.

1939 సంవత్సరమున బెజవాడకుఁ బీఠమును మార్చినయెడల నాంధ్రదేశమున ధర్మప్రచారమునకు మిక్కిలి యనుకూలమని యెంచి

యవధానులగారి నిటకు రమ్మని నేనును శ్రీ యవధానులవారి సోదరు లిరువురును బాల్మీకిచితిమి. ప్రపంచముద్ధమును నీవ్రముగునుండెను. మా వేడికోలంగీకరించి వెంటనే త్రిలింగశీతము నిటకుఁ దెచ్చిరి. నిజము వాడ వచ్చినది మొదలు పండిత సమ్మానములు, గురుజులపంజరాలు, ధర్మప్రచారము చక్కగ సాగుచుండెను.

గురుదేవులు నూచించిన సర్వతంత్ర స్వతంత్ర కళాశాలను స్థాపింప గట్టిప్రయత్నము లొనర్పబడెను. దీనికంగముగ గురుకులములు పల్లెలయందు స్థాపించునవసరము కానవచ్చెను. గోడెనట్లు గ్రామమున శ్రీ యవధానులుగారు సచ్చిదానందనాథ గురుకులమును స్థాపించిరి. ధర్మప్రచారము పల్లెలకుఁ బట్టణములకుఁబోయి కావించుచుండిరి. విజయవాడయందు సర్వతంత్ర స్వతంత్ర కళాశాల ప్రారంభింప నిశ్చయించితిమి. ఇట్టి ఫలసమయమున శ్రీ యవధానులుగారు కాలధర్మము నొందిరి. అవధానులుగారి తమ్ములు శ్రీ పార్థసారథి గారును, శ్రీనివాస శర్మగారు, నేనును, “నీవు వడ్డవంపు, మేము ప్రక్క లెగురవేయుదు” మనునట్లు శ్రీ యవధానులవారు శ్రీ కార్యముల నిర్వహింపుచుండఁగా మేమువాడ హంగుచేయుచుండెడి వారము. అవధానులవారి నిర్యాణానంతరము ధర్మప్రచారభారిము సర్వతంత్ర స్వతంత్ర కళాశాల నిర్వహణభారము మా లెలలపైఁ బడినది. ఆ సంవత్సరమే నేను ఇతరులు పూనుకొనినను పూనుకొనకున్నను ఒక్క లక్ష రూప్యములను కళాశాలకొఱ కిచ్చెదనని నిశ్చయించెప్పితిని. గురువులు నూచించినట్టిదియు అవధానులు గారు సభలలో పూపించినట్టిదియునగు సర్వతంత్ర స్వతంత్ర కళాశాల వెంటనే ప్రారంభింపబడెను. ఆ విషయములు కవి సార్వభౌము లమృతానందమున వ్రాసియున్నారు. భరతదేశమునందెవ్వరికిని నేశాస్త్రము నందు గాని, యేధర్మమునందుగాని చిన్నది పెద్దది యనక యేవిషయములందునగాని సంశయము గలిగినట్లయిన త్రిలింగశీతమున సర్వతంత్రస్వతంత్ర కళాశాలయందు తప్పక తీరగలదను ఖ్యాతిరావలెను. పూర్వపు నలంకా, తక్షశిలా విశ్వవిద్యాలయముల ముఱపించు పట్టిది యీ సర్వతంత్ర

స్వతంత్ర్య శాశ్వత యనియు సుఖసమలయనని ఎలయుసామగ్రినికూర్చు
చున్నాము. నేటిములు 4 నాస్త్రములు 4. విద్యలు 14 కళలు 64.
వీనిని గణించి గ్రహములన్నిటి నొక్కడచేర్చి గొప్ప గ్రంథ
భాండాగారము నెల కొల్పి పూనక గలదు. ఇప్పటికి వదివేల
రూప్యములు వెల గల పుస్తకములను జేర్చితిమి. ఈ కళాశాల
ఛాందసులు మునుపటి ధర్మకారకునిపలకు వ్యాపించినభరతజాతికంతకు
విజ్ఞానవర్ధిని మురిడెగలది. నిత్యము శీతసన్నిధిలో జరుగు సమాస
నామానాదను పురాణాన్యములు నావీలువెంట పమర్పించుటయు
శ్రీవారి కుటుంబసేవకమునకు గానలసిన సహాయము నెలనెలకు
బంపుదుము పూర్తిమీర జేయుచున్నాను.

గురునామకమయి బీతస్వహాణభారము ప్రభాసముగ కనకాంబ
గానే నిర్వహించుచున్నది. బౌద్ధప్రచారము, ధర్మప్రచారము,
కళాశాలాభివృద్ధి మున్నగు సమస్తములను యిదివరకే తెలిపి
యిరిగిరి. సుం మానవత్వములను యధాశక్తిని యధావిధిగా
నొనర్చి ద్వివిధవిధముల జనుగ్రహించుచున్నది. ధర్మసంస్థాపనకు, ధర్మ
ప్రచారముకే నాయకమును జదితియును చెచ్చించునట్లు గురుదేవులు
అమ్మత సుగ్రహించుచున్నారే.

అమృతభారము :

పెజ్జునామ

శ్రీ బ్రహ్మగ మహావిద్యాపీఠ పరిషత్తుక్షమున
చుండురి వేంకటరెడ్డి.

కవిసార్వభౌమ ప్రశంస

(శ్రీ మాంత్రికచక్రివర్తి పోర్టెనర్ తొండపి అంజనగారు, నల్లూరు)

శ్రీమన్మహామహర్షిపాద్యాయ కళాప్రపూర్ణ కవిసార్వభౌమ ఆంధ్రవ్యాస అభినవశ్రీనాథ వేదవిద్యావిశారద శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారిని నేను నుండి 20 సంవత్సరములనుండి యెఱుంగుదును. వారి పాండిత్య విషయము పండితులచేతను ప్రభువులచేతను వారికియఁ బడిన బిరుదములు బహువఁబడిన గౌరవములే ప్రత్యక్ష సాక్ష్యములై యుండునని విశేషించి వారిశక్తి సంపదలలో సహస్రాంశమైనను లేని నేను ఏదో చెప్పఁబూనట వెట్టితనమవిపించుకొనును. శారద పూర్ణిమ నాటి తారామనోహరుని జూపుటకు చేతిలాంతరు కావలెనా? అయి నప్పటికి నుడుతుభక్తితోఁ బొ జరకాలమునుండి శ్రీ వాణి యాదరణమున నే కొంచె పలుకనేర్చిన నేను ఈ రీతిగా నా వాక్కును ధన్య మొనర్చుటకు మాత్రమే యుద్దేశించి ఈ నాలుగు మాటలు వ్రాయఁ బూనితిని.

శ్రీకృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారు ఆశీర్వాదపక్షపాతులు, అనితరాత్మ గౌరవసంపన్నులు, సత్యప్రతిపాపనా బద్ధకంక్షణులును. వారట్టివారు కావుననే నేనవేలు ధనమార్జించియుఁ దమ యుత్తమాశయములు ఫలించఁజేసికొనుటకు 'యదహ్నిత్ కురుతే సావం, తదహ్నిత్ ప్రతి ముచ్చ్యతే' యన్నట్లు ఎప్పటి సామ్యవృద్ధి వ్యయించి 'అనంచయవాన్' అని కల విప్రలక్షణమునకు లక్ష్యభూతులైనారు.

భారత రచనానంతరము శ్రీశాస్త్రిగారు విక్రమాభ్యుదయము, శృంగారతరంగిణి, యాజ్ఞవల్క్య చరిత్రము, బ్రహ్మనందము మధుకర విజయము మున్నగు సనేకకావ్యములనే గాక "గణేశపురాణము"ను గూడఁ దెలిసించిరి. నయను మీఠినకొలఁది వారి కవిత్వముచేవలు, దేరి విద్వల్లోకము నుఱ్ఱుత లూగించుచున్నదనుట నిస్సంశ

యము. ఇటీవలికృత్యముగు మధుకరవిజయము అత్యద్భుత కల్పనలతో
సపూర్వవిధంబున వ్రాయబడినదని దానిం జదివినవారికిఁ దోచుచోడు.

ఇట్టి సిద్ధహస్తులగు శాస్త్రిగారు సిద్ధపురుషుడైన శ్రీ లిమృతా
నందుని దివ్యచరిత్రమును వ్రాయుట బంగారుపకుఁ బావియన్నిసరికి
పొన్నది. లోకోత్తరకృత్యముగు నీ యమ్మతానందము లియద్యాహిని
వోలె త్రిలోకపావనకారణమై మూనంద్యవర్ధకమై యలరాగుననుట
నిస్సంశయము. అందుచేత నిట్లువంటి కావ్యము రచించిన శ్రీ శాస్త్రి
గారికిని, రచనకుఁ దగు సర్వసౌకర్యములు గల్గించిన శ్రీ తిరుమల శ్రీని
వాస తిలింగమహా విద్యాపీఠమువారికిని మునుఁజ్ఞువులయిన యాశ
ద్భక్తకోటికిని, గణానాయకుడు శ్రీ నాగభూషణుడు నకులసౌఖ్యము
లొసంగి కాపాడునుగాత.

తప్పొప్పుల పట్టిక

అ స తా రి క

పంక్తి.

సంస్కృ

ఒప్పు

27

సంగాతం

సంగాతం

సీ తి క

1

భారతాద్యక్షే

భారతాద్యక్షే

ఉ దా హ ర ము

27

దినపత్రిక

దినపత్రిక

10

వ్యాఖ్యము

వ్యాఖ్యము

సప్త కా శి కు ల వి జ్ఞ స్తి

1

దేవతార్చనము

దేవతార్చనము

13

అష్టాదశాక్షము

అష్టాదశాక్షము

14

త్రైభంగివృత్తము

త్రైభంగివృత్తము

2

పంచ

పంచ

23

బాయాసహితుండై

బాయాసహితుండై

5

అమృతకుండము

అమృతకుండము

20

ప్రెగ్గడ యడుగుల

ప్రెగ్గడ యడుగుల

21

పల్కిరిట్టు

పల్కిరిట్టు

15

పర్యాయములు

పర్యాయములు

4

విద్యాంసులిల

విద్యాంసులిల

3

తెలిపి

తెలిపి

12

గోర్కు-లాప్పెను

గోర్కు-లాప్పెను

13

జాల

జాల

2

పుత్తజన్మంబులక్ష

పుత్తజన్మంబులక్ష

హెడ్డింగు

ద్వితీయాశ్వాసము

ద్వితీయాశ్వాసము

25

లభించెడు నోనమాతె

లభించెడు నోనమాతె

24

గలియంబోయిన

గలియంబోయిన

13

గత్తెభూసురు

గత్తెభూసురు

21

యంగుడగ

యంగుడగ

17

సరగ

సరగ

13

కతప

కతప

14

కేయునా

కేయునా

16

అనుడు

అనుడు

18

అంతసయ్యమృతానందస్వామి

అంతసయ్యమృతానందస్వామి

పుట.	పంక్తి.	తప్పు	ఒప్పు
97	18	బడజారుముడి	బడజారుముడి
98	23	సాక్షాత్కరించె సుమేశ్వరుడు	సాక్షి శక్తికి నెను మేష్వరు
99	7	జేర్తులికాళికె	జేర్తులికాళికె
101	4	స్వాతంబు	స్వాతంబు
101	14	సేవింతురివంబుగ	సేవింతురివంబుగ
101	21	అట్టి	అట్టి
101	1	భండ్రుండను	భండ్రుండను
116	12	తపయ	తపయ
117	25	రశిమంగోని	రశిమంగోని
118	1	రశిమంగోని	రశిమంగోని
118	18	వామకర బువ	వామకర బువ
118	23	యుటికిగచో	యుటికిగచో
118	26	రామభద్రుని	రామభద్రుని
120	13	ప్రజలతోటి	ప్రజలతోటి
121	21	గ్రంథములును	గ్రంథములును
122	10	చారసింపుట	చారసింపుట
122	18, 19	మంచదీప్తి స్థానంబు	మంచదీప్తి స్థానంబు
124	14	జేవుని	జేవుని
126	19, 20	వేల్చిదొడ్డికొనై	వేల్చిదొడ్డికొనై
127	పాడ్డింగు	చతుర్థాశ్వాసము	చతుర్థాశ్వాసము
127	20	వినుతిజేసి	వినుతిజేసి
128	2	బుప్పిశ	బుప్పిశ
133	23	మెట్టులగును	మెట్టులగును
134	5	నన్ను	నన్ను
138	20, 21	మంత్రియె	మంత్రియె
"	24	నోరుగలు	నోరుగలు
141	25	దేవతార్చనమును	దేవతార్చనమును
146	7	లోకులొచ్చెప్ప గావించు	లోకులొచ్చెప్ప గావించు
146	2	శుభంబగుదండెను	శుభంబగుదండెను
161	25	ప్రభవమునొందునట్లు	ప్రభవమునొందునట్లు
162	8	గురూత్తమాగ్ననమునక	గురూత్తమాగ్ననమునక
168	26	నిమిండును	నిమిండును
170	1	పరివంతుండగు	పరివంతుండగు
183	12	కొన్ని నాకుల	కొన్ని నాకుల
184	6	బెడబాసి	బెడబాసి

పుట.	పంక్తి.	తప్పు	ఒప్పు
191	26	నట్టి	నట్టిడె
195	13	తల్లిదండ్రులు	తల్లిదండ్రులు
196	14	లల్లరకు	నెల్లరకు
199	13	మేడ	వేడ
199	15	కోర్కె	కోర్కెం
204	10	నుదగకోశం	నుదగకోశం
207	21	ఇందును	ఇందులను
212	4	విశ్రాంతిగోనం	విశ్రాంతిగోనం
235	16	దేవతార్చనము	దేవతార్చనం
277	7	అయ్యొక్క-నాడు	అయ్యొక్క-నాడు
288	వి.పాడిగుంట	భూషణస్వామి చర్యలు	భూషణస్వామి చర్యలు
288	25	బ్రక్క-సుండి	బ్రక్క-సుండి
240	16	వగ్వమొనగును	వగ్వమొనగును
251	7	వాకొనుమిటి	వాకొనుమిటి
251, 252	20, 1	నివర్తన	నివర్తన
256	26	నెల్ల	నెల్ల
257	1	నలుపు	నలుపు
269	1	చక్కముతనుకొ	చక్కముతనుకొ
282	7	సంచరించు	సంచరించు
283	12	నానజేసి	నానజేసి
289	14	గన్దోన	గన్దోన
296	19	ఆర్యవిజ్ఞాన	ఆర్యవిజ్ఞాన
314	13	జహ్మంబింతయ	జహ్మంబింతయ
319	24	నివంబున	నివంబున
320	21	జనున	జనున
322	12	కణచె	కణచె
323	21	నీవొనల్పు	నీవొనల్పు

అ మృతా నం ద ము

వి వ య సూ చి క

అవతారిక

పీఠిక

ఉదాహరణము

ప్రకాశకుల విజ్ఞప్తి

ప్రథమాశ్వాసము

ఇష్టదేవతా పార్శ్వము

గంగధరచనా విచారము

కథానాయక ప్రశంస

కృతిపత్యవతార వర్ణనము

శేంకటాచల వర్ణనము

అలమేలుమంగ బాల్యము

వసంతర్తు వర్ణనము

వేటవర్ణనము

అలమేలుమంగ వృత్తాంతము

శేంకటేశ్వరుం డలమేలుమంగుం

గాంచుట

అలమేలుమంగ వివాహము

త్రిలింగవిద్యాపీఠ ప్రశంస

షష్ఠ్యంతములు

నూతుండు భారతదేశమును బ్రశం

సించుట

అంధ్రదేశ ప్రశంస

అంధ్రవిష్ణు మాహాత్మ్యము

పూజారి యాంధ్రవిష్ణువును

స్తుతి చుట

అగ్రహార వర్ణనము

కథానాయకుని పంకావతారము

తల్లిదండ్రులు పుత్రిసంతానమునకై

పరితపించుట

మహాయోగి సందర్శనము

భగవద్గీతా తత్త్వసారము

యోగి పరమిచ్చుట

౧

౫

౮

౨౧

౧

౧

౨

౪

౬

౮

౯

౧౦

౧౨

౧౪

౧౫

౧౬

౧౭

౧౮

౧౯

౨౦

౨౧

౨౨

౨౩

౨౪

౨౫

౨౬

౨౭

౨౮

౨౯

౩౦

౩౧

౩౨

౩౩

ద్వితీయాశ్వాసము

గుర్విణి వర్ణనము

కుమార జననము

బారసాల

నామనిర్వచనము

శైశవ క్రీడలు

బాల్యవర్ణనము

అగ్రభూత చర్యలు

గురులీలలు

ఓనమాల మహాభిషేకము

విద్యాభ్యాసము

ఉపనయన సంస్కారములు

దేశాల పరిస్థితులు

నాగేశ్వర గురుప్రభావము

గురువు శిష్యుని నగ్ని సుట

దుష్టదుర్మార్గులు

కొరాడ రామచంద్రేశాస్త్రి గారి

విద్యాపరీక్షలు

తృతీయాశ్వాసము

వివాహ ప్రయత్నము

ప్రథమ వివాహము

నీతారామ భూషణుల దాని పర్యాయము

భూషణుండు భార్యని ఒగ్గిపెట్టుట

సతివియోగము

సన్యాస విచారము

కలకత్తా ప్రయాణము

జైద్యము జ్యోతిషము

చతుర్థాశ్వాసము

భూషణుండులక్ష్మీపురికితిరిగి వచ్చుట

తత్త్వ ప్రదర్శనము

అశ్వకూర్వాదుల సత్కారము

౪౩

౪౪

౪౫

౪౬

౪౭

౪౮

౪౯

౫౦

౫౧

౫౨

౫౩

౫౪

౫౫

౫౬

౫౭

౫౮

౫౯

౬౦

౬౧

౬౨

౬౩

౬౪

౬౫

౬౬

౬౭

౬౮

౬౯

౭౦

౭౧

౭౨

౭౩

౭౪

విజయవాటిక	౯౬
మంగళగిరి	౧౦౦
వేదాద్రి	౧౦౧
శ్రీశైలము	౧౦౪
భద్రాచలము	౧౦౯
భద్రాచలము	౧౧౦
పోకల దుర్గము	౧౧౪
తానీగి పుష్పాచలము	౧౧౭
చెన్నపురి పుష్పాచలము	౧౧౯
నంద్యాల పుష్పాచలము	౧౨౦
రావేళ్ళపాడు	౧౨౩
శ్రీరంగిలము	౧౨౫
జంగమపురము	౧౨౬
కామవేల్దులము	౧౨౭

పంచమశాస్త్రము

మంగళగిరి పుష్పాచలము	౧౨౭
మంగళగిరి పుష్పాచలము	౧౨౯
భద్రాచలము	౧౩౦
నంద్యాల పుష్పాచలము	౧౩౫
పరమపురి పుష్పాచలము	౧౩౭
కరగిలము - పుష్పాచలము	౧౩౮
మణిగొట్టి పుష్పాచలము	౧౪౦
దీడిగొట్టి పుష్పాచలము	౧౪౭

షష్ఠశాస్త్రము

చిలకలపూర్ణాచలము	౧౫౦
అశ్వమేధము	౧౫౩
తిరుపతిలో జేయబడిన శాస్త్రము	౧౫౭
తిరుపతిలో జేయబడిన శాస్త్రము	౧౫౮
సుబ్బాచలము - పుష్పాచలము	౧౬౦
భూపలాస్థాని పుష్పాచలము	౧౬౩
తత్త్వవిధానము	౧౬౬
నేలకటరాడ్డినుగుదగ్గరము చేయుట	౧౬౯
నేలకటరాడ్డి పుష్పాచలము	౧౭౦
చెన్నపురి వివాహము	౧౭౩
అవధాని కనకాచలము దర్శనము	౧౭౫
దేవీపాఠశాలము	౧౭౬

ఉద్యోగిలో సంభాషణము	౧౭౭
కనకాచల పుష్పాచలము	౧౭౯

సప్తమాశాస్త్రము

సోదరము - వివాహము	౧౮౩
శల్లి - వాగేశ్వరములో మొట్టమొదట ౧౮౪	
వాగేశ్వరములో భూపాలనిబోధించుట ౧౮౫	
స్థితియ వివాహము	౧౮౮
వాగేశ్వరశాస్త్రము ప్రతినిధిత్వము	౧౮౯
నేలకటరాడ్డి స్థితియ వివాహము	౧౯౩
కనకలక్ష్మి వనము	౧౯౪
దీక్షాపాఠశాల పుష్పాచలము	౧౯౫
రాజమహేంద్ర వరము	౧౯౬
గోపాదేశ్వరము	౧౯౯
గోపాదేశ్వరము	౧౯౯
శోభనగిరి	౨౦౦
బోనసము	౨౦౩
పీఠికాపురము	౨౦౪
బుగ్గనాథ శ్రీమతి	౨౦౫
పురయ్యగిరి శ్రీమతి	౨౦౭
కణాదునికపు	౨౦౯
కాశీపురము	౨౧౩
అయోధ్యాపురము	౨౧౫
పుష్పాచలము	౨౧౬

అష్టమాశాస్త్రము

పీఠికాపురము	౨౨౦
పూర్వపురమునము	౨౨౩
తిరుపతిలో జేయబడిన శాస్త్రము	౨౨౭
దీక్షావిధానము	౨౨౮
సత్త్వయాగ విధానము	౨౨౯
సర్వకార్య స్వరంత్ర కళాశాల	
విద్యావిధానము	౨౩౭
సత్త్వయాగ దీక్షావిధానము	౨౩౯
గోపాలరావు నూతిలో బడుట	౨౪౪
భూపలాస్థాని పుష్పాచలము	౨౪౫
సత్త్వమున నతినిష్ఠాశ్రమము	౨౪౭

భూపణస్వామి చర్యలు
మాయాపుల్కనుని చరిత్రము
కుహనాశునక వృత్తాంతము
భూగణుడు వృష్టి నాగుట
జీవదేవప్రశ్నము
మృత్యుతత్వము
జాతిమతభేదములు
కోడూరు సత్యయాగము
గురుమహిమము

సవమాశ్వాసము

తిరువతి పురనివాసము
తత్వోపదేశము
ముక్తి సిద్ధపదార్థము
ధర్మము
పాము కథ
మధ్యాయన క్షేత్రము
గురుపుత్తులు
అదోనిపురము
విల్లివాకనివాసము
పీతభక్తుల కృత్యములు
విజ్ఞానబోధము
గురుప్రణవరీక్ష
అంత్యబోధము
అవసానదశ

దశమాశ్వాసము

సీతపూజ జయంత్యుత్సవములు
కన్యాకుమారి క్షేత్రము
అమృతానందనాథ ప్రభు
పారితోషికము
కవిసార్వభౌమ ప్రశంస
శ్రీకృష్ణపద్యములు
జయపురాధీశ్వరు నాధిపత్యము
ధాతృసంవత్సర పారితోషికము
మొల్లజయంతి జనుమానము
కళ్యాణసంవత్సర గురుజయంతి

౨౩౮
౨౪౧
౨౪౩
౨౪౩
౨౪౫
౨౪౭
౨౪౯
౨౫౨
౨౫౪

౨౫౮
౨౫౯
౨౬౨
౨౬౪
౨౬౫
౨౬౮
౨౭౧
౨౭౨
౨౭౪
౨౭౬
౨౮౦
౨౮౨
౨౮౪
౨౮౭

బహుధాన్య గురుజయంతి ౩౦౭
యృద్ధము ౩౦౮
నేంకటరెడ్డిజాబు ౩౧౦
శివగు విజయనాథ చిత్రపీఠములు ౩౧౧
ప్రమాద పారితోషికము ౩౧౨
విక్రమ గురుజయంతి ౩౧౩
వృషసంవత్సర గురుజయంతి ౩౧౪
చిత్రభాను జయంతి ౩౧౫
అవధాని సంవత్సరము ౩౧౬
స్వభాను పారితోషికము ౩౧౭
తారజవత్సర జయంతి ౩౧౮
సర్వతత్వసర్వతత్వ ప్రశ్నావళి ౩౨౦
పీతభక్తులు ౩౨౨

గురుప్రశంస

కనకాంబ 1
సుబావధాని 7
శైవ్యభాస్కర దామహర్షినాథ 10
విద్వాన్ దండ్య శ్రీనివాసశర్మగారు 11
బి. వి. వి. యల్ 11
విద్వాన్ పంగ నామాల బాలకృష్ణ 13
మాన్యగారు 13
కాళ్ళమారి మహాలక్ష్మీను దరమ్యగారు 13
సాహిత్యసాహక ముగ్ధు 13
సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు 13
బ్రహ్మశ్రీ హరినాగభూషణగారు 16
బ్రహ్మశ్రీ రాళ్లబండి వేంకట 17
సీతారామశాస్త్రిగారు 17
విద్వాన్ భరద్వాజ భాస్కరశర్మ 18
విద్వాన్ శతావధాని భమిడిపాటి 19
అయ్యప్పశాస్త్రి గారు 19
విద్వాన్ దేవరకొండ చిన్నికృష్ణశర్మ 19

శ్రీ తిరుమల శ్రీనివాస త్రిలింగ మహావిద్యాపితస్థాపనాచార్య
 శ్రీ మాణిక్యతానందనాథస్వామి

శ్రీరస్తు.

అ మృతా నంద ము

ప్రథమాశ్వాసము

అశ్వాసము.

ఇష్టదేవతా ప్రార్థనాదికము

రామకృష్ణమణి మంగవేర మెఱుంగై చెన్నొంద వక్షస్థలిన్
గారుణ్యంబున భక్తచాతకములం గావంగ శేషాద్రిపై
నెర జల్లెడు పొంగి తేల్వరఘనం దై శ్వర్యసంధాయియై
కరన్ చచ్చిఁజ్జిలింగ పీఠములన్ జేకొంచు రక్షించుతన్.

మ. చను మోప్పొరి దల నొక్క-పున్నయనన్ సామేన వేటొక్క-చం
దనగంధం దొడలం గుమారయుగముం దాఁ దాల్చి ప్రేమించుచు
న్మనమందుం గను సంతసించు తిరిజగన్నాథుండు సంపద్యశో
ధనసంపన్నముఁ 1 గాంచనాంచితము విద్యాపీఠముం గాచుతన్. 2

మ. వెలిదమ్మిం గొలుపుండి ప్రాణిసమితిన్ విన్నాణ మేపాఱఁగాఁ
గలుగం జేసి పురాకృతంబు తడవీకంబందుముబ్బంతులన్
వెలయండీముచు భారతీసహితుఁడై వెల్లొందు వేల్వేలు భా
గ్యులన 2 ద్వేంకటనాథగు న్నమగు విద్యాపీఠ మెల్ల ప్పడున్. 3

మ. 3లదుం బువ్వుల మెట్టుచుం బువ్వులతో నాటాడుచుం దోటలో
పల నాకాశనరేంద్రపుత్ర యగుచు న్నాసిం బ్రకాశించు న
య్యలమేల్కొంగ దయాంతరంగ యగుచుం బ్రాణేశ్వరుం గూడి వి
ద్యుల 4 కాణాచిఁ ద్రిలింగపీఠమును సౌహార్దంబునన్ బ్రోచుతన్. 4

1. గాంచనాంచితము = సువర్ణాలంకృతము, కనకాంబాపూజితము.
2. వేలికటనాథగు న్నమ = వేలికటేశ్వరరక్షితముఁ ద్వేంకటరెడ్డిగుస్తాసోపీఠము
3. 3లదుంబువ్వులు = ఒప్పనట్టి పువ్వుములు 4. కాణాచి=వాసస్థానము.

జయంత్యుత్సవ సమయంబున నాహూతుండనై మదరాసు పురము నకుం జని తిరుమల వేంకటేశ్వర త్రిలింగ మహావిద్యాపీఠ పరిసర మున్నెం నగు పరిసత్సనంబుఁ బ్రథమ బహుమానంబు నొంది యున్నయచ్చు డిక్క దనంబునఁ బీఠనిర్వాహకు లగు పండితరాజ దంటు సుబ్బవధానియుఁ, గవితలక కాంచనశర్మ కనకాంబయు, సకలకళాకుశల వదాన్యశేఖర గురుభక్తావతంస చుండూరి వేంకట రెడ్డియు, నవీన తులసీదాస, సహజసాండిత్య దంటు శ్రీనివాస శర్మయు, నైన్యగాన విద్యావిశారద దంటు పార్థసారథియుఁ గొందఱు మిత్రులతోడఁ గూడఁచుండి విద్యావ్యాసంగంబు గావించుచు నమృతానందనాథులు పవిత్రచరిత్రం బంటెయుఁ బద్యప్రబంధంబుగాఁ జేయుప నెంచి.

9

సీ. *సను శ్రీదాన్వయజనితుని వేంకట
సామనుజుకి సుబ్బసామిదమకు
నాశ్మజుని జతుర్విధాంచితసుకవిత్వ
తన్మిజ్జుని భారతప్రభృతిశ
తాదాగ్రంథ కృత్యాత్మనామసి శౌరి
విద్యావిశారదు నడవిదుని
గవిసార్యభామవిఖ్యాతు మహామహా
పాధ్యాయముఖునిగుదాంచితాఖ్య

శే. గండపేండేగఁధారి గంగాజలాది
సక్తకనకాభిషిక్తుని శతవధాన
చఱు గళాప్రసాదుని గృష్ణశాస్త్రీ బిఱ్వి
బాచి యుంచితముగ వారు పలికి లిల్లు.

10

ఉ. ఏపుర మేము శిష్యులము కృష్ణనిభాషణమూర్తి కమ్మహా
భావుని నీ నెఱుంగుదువు వానిప్రభావము చెప్ప గిప్పగా
దేవుడు నై నఁ బాటఁ డెఱఁ దెల్పుఁగ మే మెటు చాలి యుందు మో
పాపనమూర్తి! నీ కిప్పుడు నాకొన నుంటి ముకందు విందువే. 11

* చతుర్విధాంచితకవిత్వము = గర్భ, బాధ, చిత్ర, శుభ్రులని నాల్గు.

క థా నా య క పృ శం స

చ. గురుకులవాసమున్ నలుపుకొంచు శ్రమంపడఁ బోక విద్యలకు
గఱచె ననేకముల్ మఱియుఁ గన్పికి గాక నమస్తోగముల్
తెఱలగఁ జేయుశక్తి గొనె దివ్యతరం బగుశ్లోఘంబునన్
జరిగెడునన్నియుం దెలుపఁ జాలె మహాత్ముఁ డతండు పాండీతిన్. 12

సీ. కరతలామలకముల్ గదె రసాయనముఖ

పశ్యతిశాస్త్రములు సర్వమును దలంప
దివ్యమహత్త్వముల్ తేజరిల్లఁడు బెక్కు
మాట లాడిన నవి మంత్రము లగు
నతనిపే రెప్పిన నఖిలవిశాచ గ్రీ
హములు తొలంగెడు సంతలోనఁ

జే ముట్టినంతన చేకూఱెడిని శక్తి
చావంగ నున్నట్టి జనున కేని

తే. దూరదృష్టిశ్రవణము లాభూరితేజ
నకుఁ గలుగు నన్న సత్యమునకును దవ్వు
గాదు వేదాంతియై బ్రహ్మకల్పుఁ డయ్యె
గృష్ణభూషణుఁ డాతండు కేవలంఁడె.

13

తే. తిరుగుఁ గుమ్మరిపుర్వునా ధరణినతడు
వ్యాసనారదమకశౌనకాంబరీష
పరమభాగవతులఁ బోలు భాగవతుఁడు
కృష్ణభూషణుఁ డందు మోకృష్ణశాస్త్రీ.

14

చ. గురునిమహోపదేశ మొకకొంచెమునే జెవి సోడినంతనే
పురు వళి యైన చందమున మూర్ఖుఁడు నేనియు జ్ఞానమూర్తియై
దురితము లెల్ల బో నడచి వొడ్డతపం బాసరించుయోగి నాఁ
బరమపదంబు నొందఁ గల భవ్యచరిత్రుఁ డగు న్నిజంబుగన్. 15

క. ఇట్టి మహాత్మరుడై కని
పట్టినమా గురునిచరిత పద్యముల న్ని
యట్టిమహాకవిచే ని

పుట్టునఁ జేయించి చదువ వలచితి మనఘా !

16

క. దేశికచారిత్రిము లో

కేసుడు శ్రీవేంకటేశుకృతి గా నిడ మే
మాశింతు మట్లు సేయఁ గ
వీశా మది సేయు మనుచు నే మందు మిటుల్.

17

క. కృష్ణాంశమునం బుట్టెను

గృష్ణవిభూషణుడు నీవు కృష్ణాంశమునఁ
గృష్ణుఁ డనఁ బుట్టి తేద్యులు
కృష్ణులు మీమహిమ మీర లెఱుగుదురు గదే.

18

ఉ. కావున నీవు మాగురుని కమ్రచరిత్రము వద్యపద్ధతిఁ

జేవలు దేఱుతీటున రచింపఁగ నోవును కాదు నాక మా
భావము దీర్పు మే మెపును భాగవతంబుగ దాని నెంచుచుఁ
బూవుల మూఁపుప్రొద్దులను బూజలు చేసి పఠింతు మెంతయుఁ.

19

క. ఈకాలంబున నాకృతి

నీకంటె మఱొక్కరుండు నేర్పునఁ జేయఁ
లేకుండు నిజము చెప్పెద
మేకవి నే ననుచుఁ జెప్ప నేర్పడి యున్నఁ.

20

వ. అని వా రేకగ్రీవంబుగం బలికి బహూకరించి రంత నేను వారిం
దిలకించి.

21

సీ. పదియాటువన్నె మేల్పసిడికి నెనవచ్చు

పసిపచ్చమేనను బరఁగువాడు
పని తేద్యనిలము లన నల్ల నగు మీన
ములును గడ్డము జుట్టు గలుగువాడు
సప్తకచ్చంబులు సరి గాఁగ మేటిసి
ర్కావిదోవతి కటిఁ గట్టువాడు
పొడుగుఁ బొట్టియు నన్నమును లావునం గాని
కమనీయరూపము గలుగువాడు

తే. ఎలనగవుఁ జూపుమోమున నలరువాడు

ధవళధవళంబు లగు జన్నిదములవాడు

మృదుమధుర భాషణంబుల బోడలువాడు
భూషణుడు సర్వలోకైకభూషణుడు.

22

క. అంతర్ముఖుఁ డని మాత్రము

స్వాంతమునం దోప వచ్చె నాకృతిఁ గనుటం

గొంత గ్రహించితి మహిమన్

వింతగఁ శ్రుత్యుక్తరీతి విశ్రుతులారా !

23

శా. శృంగారాద్భుతహాస్యముఖ్యరసముల్ షెల్వొందఁగా నున్నచో
బంగారం బని యెంతటి కావ్యమును విద్వాంసు ల్బ్రట్టి యందు రా
సంగతం బిసుమంత లేమి విమతుల్ సాగింతు హాసంబు లే
భంగి న్నేను రచింతునో చరిత యేభంగిన్ బ్రన ర్తించునో? 24

వ. ఎదియెట్లయిన మీయభ్యర్థనంబు కా దనక సర్వంబుననున్ ద్రవమే
ప్రమాణం బని దేవునిపై భారంబు వైచి గురుచరిత్రంబు మహా
ప్రబంధంబుగా నొనరింప నెంచితి నని యోంకారంబు సంఘటించి
నంత వారును సంతసించిరి నేనును ముదమంది ముందు మంగళా
చరణంబుగాఁ గృతీశ్వరుం డగువేంకటేశ్వరుని దివ్యావతారం బభి
వర్ణించెద.

25

—• కృతిపత్యవతారవర్ణనము —

ఉ. శేషుడు దేవతానుతవిశేషుడు సంభరితోర్విమండలా

శేషుడు సద్విస్తృష్టజనిశేషుడు శోషితదోషుఁ డుజ్జ్వల

ద్భీషణశూన్య సర్పవరవేషుడు నిర్గతరోషుఁ డాత్మసం

తోషుడు శత్రుమిత్రకృతదూషణభూషణనిర్విశేషుఁ డా.

26

ఉ. ఆతఁ డహర్నిశాదులు క్షణార్థమునేఁ బెడబాయ కెప్పుడు

బూతశరీరు లార్యజనపూజ్య లుమాధవ మాధవు ల్పయి

బ్రాతిగ నుండఁ గోరి యొకభవ్యవనంబున నుండి సత్తపం

బాతటిఁ జేసె మాను లవు నాడగ వేల్పులు పిచ్చలింపఁగన్.

27

వ. ఇట్లధికనిష్ఠాగరిష్ఠుండై శేషుండు శివకేశవుల సంతరంగంబునం
దిడుకొని యనేక దివ్యవర్షంబు లత్యుగ్రతపంబు గావించె నయ్యవ
సరంబున.

28

సీ. వెన్నెల వెదచల్లి కన్నుల ముదమల్లి
 నిన్వటిల్లెడు తలపువ్వుతోడ
 వన్నెచిన్నెలనొప్పి పొన్నునన్నెల గుప్పి
 జోకగునెమ్మేని కోకతోడ
 యాగంబులను డాసి నాగంబులను రాసి
 సంతసం బిడునెక్కింతతోడ
 నెమ్మే నఱంగ నొంది తొమ్మూని వగఁ జెంది
 తీమి జెన్నలరారు జేవితోడ

తే. మొక్కు లిచ్చెను సనకాది మునులతోడ
 జగము లేలెడు కరుణారసంబుతోడ
 నార్యసంస్తుతి శివకేశ వాహ్వాయంబు
 స్వామియగ్గంబు కెలన సాక్షాత్కరించె.

29

వ. అట్లు సాక్షాత్కరించి వాత్సల్యంబున వత్సా! వరంబు వేడు మను
 టయు శేషుండు శివకేశవులం గాంచి వినయవినమితో త్రమాంగుండై
 చేతులు దోయిలించుకొని నే నచలంబనై యుండ మీ రిరువురు
 నాభణాపుచ్చంబుల నెపుడు నెడఁబొడక యుండి నాకుఁ దైవల్యంబు
 నొసంగు డనిన వా రట్లగుం గావుత మని యంతర్ధానంబు నొంది
 రసంతరంబ.

30

సీ. చరమ సంఖ్యారాగ సంభ్రాంతికృద్ధాతు
 రంజితాతిప్రసరములు గలిగి
 మాఘ్యప్రసూనదామనుఁ దాల్చెనో నా భ
 గణముల రాయు శృంగములు గలిగి
 నందనానందమాకంద బృందములతోఁ
 గనిపట్టు బలుకోసగములు గలిగి
 ద్రవిణభాండాగారతతిఁ బోలి మేలిమిఁ
 గాల్చెడు మణికందరములు గలిగి

తే. పూలతావి గుబుల్కాను పొదలు గలిగి
 కోశ్యనుండి పాతెడు సెలయేళ్ళు గలిగి
 యరుమహత్వంబునను జూడ నొప్పి గోత్ర
 నాథుఁ డయ్యె భజగగోత్రీనాథుఁ డవుడు.

31

—, వేంకటాచల వర్ణనము —

వ. ఇ ట్లకయోజనోన్నతియు దశయోజనాయతియుఁ ద్రింశద్వ్యోజన
విస్తృతియుంగల మహాచలంబై మహిమండలంబున మహామహినుం
బాలుపొందుచు. 32

తే. జనులపాపంబు లెల్లఁ బో సలుపుకతన
వేంకటాచల మనుపేర వెలయు దాని
మహిమ కొనియాడఁ దరమె యీ మహితలమున
నోళ్ళు వేయున్నఁ గాని వేయేళ్ళకైన. 33

తే. కృతయుగంబున నగ్గిరి వృషనగి మనఁ
దేతయందున గరుడధాతీధర మన
ద్వాపరమ్మున శేషభూధర మనంగఁ
గలియుగంబున వేంకటాచల మనఁ దగు. 34

క. తిరుమల యనఁ దిరువతి యన
మఱియుం బేరులను బొంది మహితలమందున్
గర మలరారెడు నగ్గిరి
బరికించినఁ బాప మెల్లఁ బరిశాంతి యగున్. 35

వ. అట్లు మహావైభవంబునం దనరారు నప్పర్యవశ శిరోభాగంబు
శ్రీశైలంబు నాబడు నట దివ్యామృత జ్యోతిర్లింగమూర్తియై గంగా
ధరుండు మల్లికార్జునుం డనుపేర భ్రమరాంబాసహితంబై నివ
సించె నంత వైకుంఠండు నేడుమలకలు గలిగి వేంకటాచలంబు
నా నొప్పునప్పర్యతపుచ్చభాగంబున మున్ను భూదేవి చేసిన తపం
బునకు మెచ్చి యిచ్చినవరంబునను శేషుని కిచ్చిన వరంబునను
వేంకటేశ్వరుం డనం బేరంది మానవుల కగోచరుండై నివసించి
యుండెనంత నష్టావింశతితమ ద్వాపరాంతంబున భారతరణం బైన
పదంపడి కొంతకాలంబునకు. 36

ఉ. ఆయతపుణ్యగణ్య మగు నగ్గిరి కింత సమీపమందు నా
రాయణనామపత్తనము రాజులు నందు వియస్మహాఖ్యభ
ద్రాయితమూర్తి భూమిపతి రాజ్యము సేయుచునుండు ధాత్రియన్
శ్రీయతనామ మందిన కుశేశయపాణి దలిర్చు బత్నియై. 37

వ. అమ్మహారాజు నడికి గాలం బైనను సంతతిం బడయఁ జాలని
వాఁడగుటంజేసి భూసురానుమతంబునఁ బుత్రకామేష్టిం జేయు
వాఁడై పుణ్యప్రదేశంబున నాఁగలింగట్టి దున్నుచున్నంతఁ దొల్లింటి
నీత యగువేదవతి శ్రీరామునివలన వరం బంది యున్నయది కావునఁ
బుడమిసుతయై వెండియుం బుట్టి నాఁగేటికట్టునకుం దగిలి పైకి
వచ్చిన రాజేంద్రుం డబ్బాలికామణిం గాంచి సంతసించుచుం గొని
పోయి భార్య కిచ్చి పెంచుచు నలరుమేలుమంగ యని పేరు పెట్టె
నంత నబ్బాలికామణియు దినదినప్రవర్ధమానయై ప్రవర్తిల్లుచు. 38

—, అలమేలుమంగదాల్పము, —

సీ. చిడిముడినడకల చిన్నె లన్నియు నేర్చె
జోదిరాయంచల ప్రోగువలన
జలివిలిపలుకుల తళుకు లన్నియు నేర్చె
బెనుచురాచిలుకల పిండువలన
నడరెడుపాటల హరువు లన్నియు నేర్చె
బొదల నల్లాడఁతుమ్మెదలఫలన
జటిచిటినటనల సిరు లన్నియును నేర్చె
దడికాగునెమ్ముల దడము వలన

తే. ఇట్లు లాయలమేల్కొంగ పుట్టి నేర్చె
నొక్కొక్క పుట్టక నేర్చెనొక్కొక్క యటంచు
జనులు నుతియించు నడువున నకలధర్మ
ములను నేర్చెను దను దాన పొలుపు మీఱ.

39

క. ఈరీతిని బాల్యంబునఁ
గోరిక లిగుకొత్త మనుజుకోటికి ముద్దా
కూరిమికూతునిఁ గలల వి
శారదఁ జేయించెఁ దండి శాస్త్రజ్ఞులచేక.

40

తే. ఘనుడు ప్రత్యగ్గుఁ డగునధికారి యలఁతఁ
బ్రతను బరివృథు గెలిచి తద్వాస మైన
వదవి నాకొమించె నన నప్పడఁతఁ దేహ
మునను బాల్యంబు జాతి యావనము మీఱె.

41

వ. ఇట్లమూల్యయావనాలంకారాలంకృతయై మదన దేవతామోహన
మంత్రశక్తి యనంబొల్చి చూపటుమనంబు చూటలాడుచుండె
నంత.

43

చ. దినదిన మానతీమణి ధృతిన్ స్తుతిపాఠక వేళలందుఁ గొం
డిని గొలువంగ నేగి యట నేర్పిన వేల్పుల నేలతాల్పులన్
గొనకొని వందు తెన్న విని కోరిక లీరిక లెత్తి నన్తెజ్జన్
ఘనుఁ డగు విష్ణుని నిన్విని మనంబున సంబర మందుచుండెడిన్. 43

క. ఈ రీతిని దన మనమున

నారాయణుఁ బెండ్లియాడ నలు వగు ననుచున్

గోరిక నాయమ యుండియు

నేరికి నెఱిగింప దయ్యె నెంతయు లజ్జన్.

44

వ. ఇట్లు మందాక్షకాంతౌబద్ధాంతరంగయై యల మేలుమంగ సర్వ
కాలంబుల, సర్వావస్థల, సర్వభావంబుల సర్వేశ్వరుండును వేంకట
శ్వరుఁ బ్రాణేశ్వరుఁగా భావించి, భావంబున సేవించుచుఁ దదేక
శరణంబుగాఁ బ్రసరిల్లుచుండె. నా సమయంబున,

45

వ స ం త ర్థ వ ర్ణ న ము .

నీ. మావిపూఁదేనెల మత్తిల్లి యలిగాయ

కాళి సుస్వముల నోలిఁ బాడె

ఘకళారికాది సచ్చకున సంతాన వై

తాళికాళి ఘనశబ్దములు వలికెఁ

జివు రాని మత్తెక్కఁ జిరరవంబున వన

ప్రియకోటి కాహళఁ బీఠిఁ బట్టె

తెక్క లల్లార్చుచు నొక్కొటఁ గొలఁకుల

హంసకాంతాళి నాట్యంబు లాడె

తే. అట్టియామని సంతన మావహిల

మన్మథోత్సాహజనకుండు మాధవుండు

సొగసులకు నెల్లఁ దాఁక మగుచు నెపుడు

వెలయుచున్నట్టి వనలక్ష్మిఁ బెత్తిడియాడె.

46

వ. అట్లు శృంగారంబులకుం దానకం బగు వసంతాగమంబున నొక్క
నాఁ డయ్యలమేలుచుంగ కనకమాలికాది సభిజనంబుతో వేంకటా
చల పార్థిభూభాగంబున నందనంబునుం బోని యుపవసంబునకుం
జని విహరించుచుండె నప్పుడు. 47

తే. కాలఁ దన్నె నశోకముఁ గాక నొకత
కేల నంటెను లేమావి లీల నొకత
పాడె నొగిఁ బ్రేంకణముకడఁ గ్రీడ నొకత
కొఁలించెను గురవక మేగి యొకత. 48

తే. తావిఁ గొన నూర్చె వావిలి తీవి నొకత
కాంచెఁ దిలకంబు వేడక గాఁగ నొకత
యామనికి మన్నియై తగు నావఁమున
సతివ లొప్పిరి స్వైరవిహార మలర. 4

వ. అప్పుఁ డొక్కచక్కెరబోడి యుయ్యాల నూఁగుచు. 50

ప్రథమ స్తోత్రము. కలకల మనుచును బలికెడుచిఁకల
పలుకులఁ దేటులపాటఁ బడి నాటుల బోటుల కాఁక
నలుగడ గమగమ వలచెడుఁ బొడలు
పొలువగు మల్లెలు మొల్ల ల్పైదచల్లు న్వాసన లెల్ల
మలయజ పవఁము చలువలఁ గొలుపుచు
నిలబడి తాఁకఁగ వచ్చు న్నగ హెచ్చుం దాపముఁ దెచ్చు
బలములు గొలువఁగ బలసేవమదనుడు
వలపులుగూర్చి తలిర్చుక దమి హెచ్చుక గెవ్వన నార్చుక. 51

మానిసి. మేటిమరందపుఁదేటల నానుట మీటగుతేటుల పాటలతో
నాటులు పోటుల వేటివియో మది నాటనిబోటుల యాటలతో
మాటికి మాటికి బోటికిఁ గూటమి మాటుశుకంబుల మాటలతోఁ
బాటిలు నామని నీటునయాటలఁ బాటిల దీటిడు మేటులకుక. 52

వ. మఱియొక్కత చెట్లకు నీళ్ళు వోయుడు మూగిన తేటిదాటులఁ
దోలుట సభినయించుచు. 53

పంచచామరము. అనంగసంగరాంగణం బనం గనుం గనుంగొనన్
 గనుంగొనం గడున్ గడున్ వగం జెలంగునివ్వనిన్
 మనంగ నీవ యంగడంబున న్మెలంగు భృంగముల్
 చనంగఁ దోల్తుఁ డంగ మందెనంగుఁ గంప మంగనల్. 54

వ మఱియు నిద్దఱు పువ్వుఁబోండ్లు పువ్వులు గోయుచు. 55

సుధర. మల్లపువ్వు లే నెంచి కోసితిని మంచివి మఱి లేవే
 మొల్లమొగ్గలే మోద మిచ్చు నని ముచ్చటపడి రావే
 పల్లవంబు లే గోసి తెచ్చి రతివల్లభునకు నిచ్చున్
 గల్ల గాదు నా కెల్లసౌఖ్యములు గల్గగ మఱి వత్తున్. 56

వ. ఇట్లు పలు తెఱంగుల నాటలాడుచుఁ బాటలు పాడుచు నాయనులు
 సోడ నాడుకొనుచుఁ బో కంతయు నడ్డకలు లేక ఏక విహరించు
 చుండి రక్కడ. 57

— వేట వర్ణనము —

ఉ. వేంకటనాయకుం డపుడు వేడుక పెంపున భిల్లముఁజ్చి యె
 జం కినుమంత లేని భటసంఘముఁ జాల నమర్చి సేర్చి యా
 వేంకటశైలమం దటవి వేటకు నై తిరుగాడి డొంకలన్
 జింకలఁ బట్టి సింగములఁ జించె జ్వలించెడువాలుడూపులన్. 58

సీ. కాండు కాం డని వచ్చి తీండించుగోల్పులి
 బోనునఁ బడఁ ద్రొబ్బ బోయ యొకడు

గీ పెట్టుకొని యేపు చూపెడు మదహస్తి

బట్టిగోతను బెట్ట జెట్టి యొకడు

బొబ్బరించుచుఁ జెంప దెబ్బ దీయఁగ నున్న

యెలుంగుఁ జీలిచి చంపె నెఱుక యొక్కఁ

దోయ్య రంచును మోఱు ద్రొక్కుకార్డున్న కొ

మొల్లఁబోఁ బెకలించె భిల్లు డొకడు

తే. చించె కరభంబుఁ జేతులు జెం చొకండు

గండభేరుండమును జెండ దండ యొకడు

కుక్క నుసికొల్పెఁ బందొకై కో దొకండు

జేగ విడి వల్లె బళ్ళుల నేగి యొకడు.

వ. ఇట్లు వేట లాకి యూడి మాయాకిరాతుం డొక్కచో నొక్కశీతల
వృక్షచ్ఛాయ నర్కనచిప్రునిఁ నధివసించి యుంచుకతటి కావంచ
మరికి కంచమస్కంబుతో మలయమాడుతం బనువారుపంబు
నెక్కి గొని మలయమాటారంగంబు జన్మత గాఢ్రసంయోగంబున
వచ్చి కర్ణిరసాయనంబు గావింతుటయు నతడు దృష్టి నిగిడించి
నలుదిక్కులు గలయు బరికించి యుంచుక విచారించి వినుతించి
మోదించి పుభ్రమించి కామించి మోహించి మది నెంచి చన
సంకల్పించి ముచ్చటించి మి చి డెంచురాజుంగంచి యిట్లనియె. 60

శా. గానం బయ్యుచు మూలకించితివి నా గాంధర్వవారీమణి
గానంబో? ఎరికన్నరీతలపద్మాపరబో? దివ్యాప్సరో
గానంబో? భుజగాంగనాళలర సూ గాంబో? కాకున్న ని
జ్ఞానంబు బాధగొననే మదికి నాహా! యెంత వింతయ్యెడికా. 61

ఆ. నర్కనచిని! నీవు నామీదికూర్చి నై
బో... యిటు దాని మూల మెల్ల
నరసి వచ్చి నన్ను నానందవార్ధిలో
నోలలాగ్ని సుమ ముంటి జమ్ము.

62

వ. అన నతం డట్ల కాక యని తదాజ్ఞ శిరంబునం గొని పని విని
నర్వం బెక్కించి ముచ్చటపడి వచ్చి వేంకటేశ్వరునితో నిట్లనియె. 63

క. మీసన్న నౌచలం గొని
యాసార మేతె చువాయ నరిగి యచట నే
బా ననగం బాడెనుక
రాసుతఁ గని వచ్చిన్ దొరికుఁ డెలుపంగకా.

64

వ. అకర్లంపు మేను దొలిగోల్ల వారిసమీపమునకుఁ బోక చెంతనొక
లతాకుడుగంబుచాటుననుండి తారకామధ్యంబునఁ జంద్రలేఖయుం
బోలె నశిషనమధ్యంబున మ ద్రమధ్యమతారయోగంబున వీణ
వాయిండు మించుఁబోడి నిరీక్షించి సంతసించుచుంటి నప్పుడు. 65

అలసఁముసినలఁ బోచుచునిముఖ్య! పరమాశ్వా!
చెనటులకుఁ గాని సురసింహ! నరసింహ!

మొనరి జగ మేల నగుపోద! బలుజేడా!

కనికరముతోడ మముఁ గావఁ దగు దేవా!

66

ప. అనునీపద్యంబు వీణాగానంబున వినఁ జెచ్చి పీఠ గాయనంబు
బూజించి సేవించుచుండి రె నటఁ బోయినం బోనచ్చు నని పోయి
మన్నింపం బడి యాకన్నె సఖులతోడం బ్రసంగించి చెచ్చి గాక
రింపుము.

67

—• అలమేలుమంగా వృత్తాంతము •—

క. ఆకాశ రాజచంద్రున

కాకన్నియ కూతుర మర హల్లకపాణులే

ఆకాంత కాళిగోటికిఁ

బోకంతయుఁ బోల రామ పొగడఁగ నొప్పన్.

68

నీ లీలారవిందంబుఁ గేలఁ ద్రిప్పుచుఁ జాప

లమునఁ గన్గొనువేళ లక్ష్మీ యశఁగ

సింగంపు గడ్డెవ్వఁ జేరి యీశిత్యంబు

సౌరుఁ జూపె వేళ గౌరి యశఁగ

వీణ వాయింపుచు వెలినవృజ్జాపులు

రాణింపఁ గనువేళ వాణి యశఁగ

దివ్యాంగనాసేవఁ చేలి నైభవదృష్టి

పచరించి చనువేళ శచి యశఁగ

తే. ఆచెలియ నామదికిఁ బోలఁ దోచుఁగాని

పూతమగు యజ్ఞవేదికఁ బుట్టుటయుచు

సన్నుతుండగు తేనికిఁ గన్నెయగుట

యరసి చూచిన నీతయే యగు నిజంబు.

69

ఉ. విష్ణుపదావనీశుఁడు త్రివిప్రపమధ్య విరాజమానులన్

జిష్ణు సమానులన్ రిపువిజిత్యుల స్వరూప్ యశోఽర్థ వ

ర్ధిష్ణుల నెంద తెందఱినో తెల్పెను గాని యొకానొకండును

విష్ణునిఁ గోరు నా రమణి నెమ్మదికెక్కఁ డొకంత యేనియున్.

70

క. హరి వీవు నిన్నజన్మము

వరుసిగఁ బడయంగ నెడఁద వాంఛించెనునా

తరుణి సిరి మీకు సౌఖ్యము

పెఱుగున్ దాంపత్య మైన వేంకటనాథా!

71

—• వేంకటేశ్వరుం డలమేలుమంగం గాంచుట —

ప. అనిన సత్యంత కుతూహలాయత్తచిత్తుండై తత్తటంపడి లేచి వేంక
టేశ్వరుండు నర్మనచివునిం గూడి యచటికిం జని పరిచారికాకృత
కాలోచితోపచారాపచితులం బడసి యొక్క భద్రాననంబున
నానీనుండై యలమేలుమంగంగసౌప్తవంబు మది కిష్టుబాపాదించి
నేత్రపర్యంబు గావించుటయు.

72

తే. కాంచి మది నుంచుకొన నెంచి కన్నమూయ

కుంచి కృశించి పెరయిచ్చ నొంచి సిగ్గు

డించి వెడఁగుమాటలు పచరించి సొమ్మ

సించి యింతుక తెప్పిల్ల మించి యలఁచు

73

ప. లేచి సమీపించి తనయభిప్రాయం బెఱింగించిన నయ్యల మేలుమం
గయుఁ గేవలకిరాతుం డన కతనియందు బద్ధానురాగ యయ్య
నియ్యకొనమి నభినయించి యింతుక తొలంగి చనియె నప్పు డామె
చెలికత్తియలును.

74

సీ. మారామసరివాడ చా ? రామ ! యని చేతి

విల్లముల నొకర్తు వెఱికి వైచె

కులగోత్రములు లేక కులగోత్రముల నేలు

నెఱుకా ! యని యొకర్తు వెఱికి జడలు

తలిదండ్రుల నెఱుంగ కిలఁ బుట్టి తని నెత్తి

నెమిలియీడల నొర్తు నెఱియఁ బెఱికిఁ

నొకచో నునికి లేక నకలభూముల మెట్టు

మొఱకా ! యని యొకర్తు నెఱులు వెఱికిఁ

తే. జేపలం దీవు నీటిలోఁ జేప వగుదు

పండులం దీవు కాటిలోఁ బండి వగుదు

సింగముల నీవు గుహలలో సింగ మగుదు

వెట్టివాడైన నగుదు వోయెఱుక ! పోర.

75

—, అలమేలుమంగా వివాహము —

వ. అని యిట్లు మెలత లెల్లరు నతనిం దర్జనభర్జనంబులం గేలి నల్లు
టయును. 76

చ. ఎఱుకలవేషము నిర్మించి యెంతయు సంతస మావహిల్ల న
త్రటి వరశఃఖచక్రము లుదారతః జూపంగఁ బైడికోక పై
మెఱియగ వేంకటేశ్వరుఁ డమేయఘనాఘన నీలవర్ణుడై
నెఱిఁ దరుణీసమక్షమున నిల్చెఁ గను ల్మిఱిమిల్లు గొల్బంగఁ 77

వ. ఇట్లుతమసమక్షంబున నక్షీణకరుణాకటాక్షంబునఁ బ్రహ్లాదం బహు
పుండరీకాక్షుని నిరీక్షించి జూజాక్షులు తాము తప్పకనీసి మని
తడఁబడుచుండ నతం డలమేలుమంగవిక్కు మొగ్గుపై తన న్నర్తాం
తం గాద్యంతంబుగా నెఱింగించి పెండ్లియాడుమని వాదించుటయు
చమ్మించు బోడి తాను నల్లెంచుచున్నయైనను గింబిల్బుల నతనవినయై
కన్నవాని కెఱింగించినంగాని కాదని సఖజనంబుచే నెఱింగించిన నాని
డెట్టకేల కట్లయగుం గావుతమని యధాగర్వికృతగహనుం డయ్యె
నయ్యలమేలు మంగయు నింతింతనరానిచింతాసాగరంబునం మోగు
టాచుచు సఖజనపరివృతయై పితృగృహంబునకుంజరియెను. అది సక, ప
వేంకటేశ్వరుండు నిక్కడ నలమేలు మంగయు విరహవేదనానా
దూయమానమానఁబులై పరితపించు చుండుట విని వియస్కహాగ్రాబ
చంద్రుండు దూతం బుచ్చి వేంకటనాథుని సపరివారంబుగాఁ దోడి
తెట్టి విధిదృష్టవిధానంబున వివాహంబు గావించి కన్నె నిచ్చిపుచ్చు
టయు నతండు జాయాసాహితుండై నిజనికేతనం బగు శేషాచలంబు
నకుం జనుడెంచి శ్రీభూసీలాలమేలు మంగానాందారులంగూడినుఖం
బుండి భక్తజనసులభుండై శుభంబు లొసంగుచుండి కొంతకాలంబు
కడచనినంత నొక్కనాఁ డలమేలు మంగాదులంగాంచి యిట్లనియె 78

—, త్రిలింగ విద్యాపీఠ ప్రశంస —

చ. పులులు నెలుంగులున్ మఱియు బొబ్బమెకంబులు బోనిసత్వముల్
గలిగి భయంకరాటపులఁ గప్పగ్గనై చొర రాక యెరికిన్

మలకలు గల్గి మోట్లుటకు నూర్గము గల్గక పెద్దదుర్గ మై
వలసినకొండపై నిలవ వేసక లోడిక లైత్త కుండెడిన్.

79

క. నే నాకెప్పున కిచ్చిన

చాన న్వర మీనగంబు దలగుట సరి కా
ద్రవం పెప్పెద వినుడి
సానందంబుగ నొకంపు సరసీజాక్షుల్!

80

సీ. ముసులు చెల్లించి మొక్కి పో భక్తులు

నడచి రా నెంతయు నడలు గుడుతు
రది పైచి నడితేర ననుగడ్లుకు దుష్ట
మృగములబాధయు మిగుల గలుగఁ
గడచి కలుగుచాల గాల్గొల్లె గిడులుచో
దోసికాం డ్రెల్ల చోచు కొండు
పై గుడ్డయును లేక బుసిమాలి భుజింప
నిరుచుంతయును లేక పస చొఱంగి

శే. “బ్రదుకు జీవుడ!” యాస బైట బడంగ నుండు

కాచి నను బాచి సేవింప మానసంబు
సలుప జాలరు వారలసిలుగు దొలగ
నాచరింపఁ నెంత నోయతివలార!

81

సీ. అంధ్రభూమండలగుండు గృష్టానదీ

కూలమునం దింద్రకీల మనఁగ
నగ మొండు గల దందు నరుండు తప మొనర్చి
యిష్టార్థసిమల నెల్ల బడసె
గనకదుర్గాదేవి కల దందు భక్తుల
దేస సంతతము కామధేను వగుచు
దత్ప్రీతమున బురి దనరు విజయ చాటి
యన బెజవాడ నా నాహ్వయముల

తే. అందు వేంకటరెడ్డి సుగ్ధావధాని

కనకమాంబిక లోసిభక్తవ్రజంబు

నాదుపేరఁ ద్రిలింగవిద్యాదిపీఠ

మును బ్రతిష్ఠించె స్వగురుసేవన మొనర్చు.

౪౩

మహాస్వర్గర.

కనకచాస్రసాదమందుం గనుగొన నగునాకమృతిమృతనంబుక

దినముం బ్రాహ్మపరాహ్మదిసమములు సుతే సహస్రస్థానానాభి

పానరిత్రందుకవసింపంబొడమెనుమనమోపూవ్రబోండ్లరొడ్లరాజున్

ననుఁ గూడక రండు తత్కనమున నిటను నుండన్మరింజేయువాఁరె.

తే. విజయవాటిక నగు గురుపీఠమందు

నడతెగక వేంకటేశ్వరుఁ డెపుడు నుండుఁ

గాన ముడుపులు మొక్కులకడ నొసంగ

నొప్పు నని వేంకటేశుఁడే చెప్పె నపుడు.

౪౪

డి. వేంకట శైలమం దటులు వేడుకతో నివసించుచుం “గలె

వేంకట నాయకో” యనెడు పేర్చికి నై వివిధనలంబులు

నీకలి లేక మెట్టుచుఁ గళాలయ మైన త్రిలింగపీఠము

బొంక మెనంగఁ జేయుచును బొల్పెడు నట్టి విధున్ భజించెన్ గె

— ప ప్యం త ము లు —

క. ఏతాద్వస్విధ మహిమ

భ్యాతునకున్ విజయవాటికా పురకనా

చేత త్రిలింగ విద్యా

స్వీతమహాపీఠ దర్శనయాశ్చరికిన్.

౪౫

క. శ్రీశునకున్ శేషచల

వేషనకున్ సర్వలోక వీక్షణ దీక్షా

వేషనకున్ రక్షితమా

నీశునకున్ వేంకటేశ బుభువేషనకున్.

౪౬

వ. సమర్పణంబుగా నాయొనర్పంబూనిన యమృతానందంబును న్నిమ

పురుష చరిత్రంబునకుఁ గధాకృమం బెట్టి దనిన నైమిశారణ్య

పుణ్యక్షేత్రనివాసులగు శుకశౌనకాదిమహర్షులు హర్షోత్కర్షం

బునం జేయుద్వాదశవర్షనవత్రయాగంబున సమాగతుం డై సమాతుం

గాంచి పూజించి కలియుగంబున శంకరాచార్యుడు త్యాగరాజా

నామక పుష్ప చరణహంస వివేకానందాదులును బుట్టినవెనుక
 నామక పుష్ప చరణహంస పుట్టినని చెప్పితి వతనిచరిత్రంబు నవిస్త
 రంబు గల పుష్ప చరణహంస తం డొంకారంబు గావించుచు. 88

శా. శ్రీ షూరభాగవతసంఘమునసక మృత్యుంజయత్వంబు ని
 త్యామోదంబును బుట్టెప్రేస్త్రవిభవం బారోగ్య భాగ్యంబులుకా
 బేసం నాదస్సమ లోక మేలు నలసావిత్రీమహాదేవి దా
 నీమర్యాదకి పాత్ర మిచ్చి కరుణ స్వీకించి రక్షించుతా. 89

— * చూచుండు భారతదేశమును విశంసించుట *—

శా. ఎందుం డక్కవ లేక నేనువు హిమాద్రిద్వందంబు బ్రాకృశ్చిమా
 నందాంభోధులు చుట్టు నెల్ల లగుచుండం బేర్చి భాసిల్లునీ
 హిందు శత్రునిద్రోకి సకలదేహీష్టా సంధాత్రికి
 “నందే మారెర”మంచు భక్తిభరితస్వాంతుండనై మ్రొక్కెదా. 90

చ. భాగవత నాయకం డగుచు బాలనముం బొనరించు దాన నా
 భరణులవేర నొప్పితివి భారతమాతక నీదుగర్భమం
 దిగు నీదీనవంబులు దుహభరణీధరము ల్వనంబులుకా
 బరిగుచు నుండు బెక్క లవి భారతజాతికి బ్రాణంబులై 91

ఉ. భారతవర్ష మా! కవులు వర్ణనముం బొనరించుట ని
 న్నారయ లేక స్వర్గమున కౌదని చెప్పుచు నుండు తప్పు ని
 స్సారము నీశాఖ్యా మగుస్వర్గపురం బది యేడ సరసు
 ప్పైరకు సౌఖ్యదం బవయి వర్తిలు నీ విది యేడ తల్లిరో! 92

ఉ. నీయదరంబునం గలమణిప్రకరంబుల రత్నగర్భవై
 సాయక పాటునేలులను బండినపంటల సస్యగర్భవై
 యేయెడ రంతిదేవ రఘు నృ గ్వనరణ్య ముఖు ల్భజంపఁ దే
 జోయుత వైనతల్లి వని స్తోత్రము చేయుదు నిన్ను భారతీ! 93

సీ. రామకృష్ణాదీశ్వర వరాంశసంభవులే
 ప్రహ్లాద శుకచుఖ భక్తవరులు
 కాళిదాసాది సత్కవిరాజచంద్రులు
 శంకరాదిమత సంస్కారగురులు

పాణినిప్రముఖ శబ్దప్రపంచజ్ఞులు
జనకరాజాది విజ్ఞానఘనులు
శివీకర్ణముఖ దాతృ శేఖరులును వివే
కానందముఖ్య మహామహులును

తే. త్యాగరాజాది గాన విద్యా విశార
దులు మహాత్ములు వెక్కిరింపు తొల్లి నీవు
కన్నబిడ్డలు నీయశం బెన్ను దరమె
దివ్యసద్గుణ సముపేత! దేశమాత!

94

శా. స్వార్థత్యాగము చేసి నైజ మగుజేహం బెన్న లోకోపకా
రార్థం బే యని దేశభక్తి గలవారై యెల్లకాలంబును
వ్యర్థం బింతయుఁ గాని యత్నమున సత్కారంభము చేసి హా
త్యప్రీతివాతముఁ దొలి మేలుకొను నాంధ్రాచార్యుల గొల్పెదన్.

—* ఆంధ్రదేశ ప్రశంస *—

శా. మున్నానన్నయభట్టు మెట్టుటను బెంపుం గాంచె రాణ్యునిదరం
బెన్నం దిక్కనకల్మి సింహపురియున్ హేమంచె గుట్టగారి యె
ఱ్ఱన్నం గాంచుట వాసిఁ గాంచె ముగురయ్యల్ మూసులింగంబులై
వన్నెం బెట్టె దిలింగచేశ మది భవ్యం బయ్యె దేశింబులన్. 95

సీ. గౌరమీ కృష్ణవేణీ తుంగభద్రా పి
నాకినీముఖ మహానద్యవిహము
శ్రీశైలపట్టన శ్రీకూర్మ సింహాద్రి
శేషాచలాది విభూషితమ్ము
వీరభద్రేశ్వర వేంకటేశ్వర మల్లి
కాజున భీమేశ్వరాంచితమ్ము
బండరు నెల్లూరు వరపితాపురరాణ్య
హేంద్రాది నగర సమీక్షితమ్ము

తే. రాజరాజ నరేంద్ర వీరప్రతాప
రుద్ర కృష్ణరాయేంద్ర సుభద్రరాజ
పాలితము మాధవాదిసత్పండిత పరి
వృత మిది త్రిలింగదేశము వెలయుచును.

97

సీ. అమృతకండముఁ గప్ప నమరి నేవిచిసఁ
 బుణ్యప్రదం బగుపుష్పగిరియు
 శిఖరదర్శనమాతఁడే చేసి పుష్కరమ్
 మును బాపు శ్రీశైలభూధరంబు
 కలికల్మషమా లెల్లఁ గడతేర్పువేంకటే
 శ్వరునివాసము శేషశైలనగము
 కృష్ణవేణిపటకే రితకనకదు
 గ్గాలక్షిత మ్మిండ్రకిలధరము

తే. ఇట్టిపగములఁ బలు నం దంద్రకిల
 వందఁ బాండవమధ్యముఁ డధిపనించి
 దవ్యధిస్తాత్రిపుటల సొంద దేవదేవు
 గురచి లిసి నంది సిద్ధినిఁ గొనియె మున్ను.

98

సీ. నారతమ్మన జగద్రాజుం డగురాజ
 రాజన కందుఁ డాంధ్రమునఁ బుట్టె
 కేదభాష్యము చేసి విఖ్యాతి గొన్నవి
 ద్యారణ్యమాధిపుం డాంధ్రసుతుఁడు
 సృజలకై బంగరుచర్మము గురిసిన
 వీరుదుర్గిం డాంధ్రభూరమణుఁడు
 “విద్యలభోజా”డ౯ బిడుగుగంచి. కృష్ణ
 దేవరాయం డాంధ్రదేశవిభుఁడు

తే. సన్నయాదులు మతియు శ్రీనాథముఖులు
 నాంధ్ర కవు లని గర్వింతు నాంధ్రసుతుఁడే
 డిల్లసుల్తాను బట్టి యొడించినట్టి
 ఘనుఁడు మేధావి మంత్రీయుగంధరుండు.

99

సీ. నారసింహాప్పరాజ్ఞానవేండ్రిండు ధ
 ర్మావతారం బనునాఖ్యుఁ గాంచె
 విజయనగరమందు వెలసినయానంద
 గజపతి ఘనుఁ డయి కాంచె బేర్కి

రావు గంగాధరరామరాయఁడు పుట్ల

కొలదిభూములు దానముల నొసంగె

“నీతమాజోగయా”భ్యాతులపే రెల్ల

భూమండలంబున మోసె గాదె

తే. వివిధవిద్యలయందుఁ బ్రవీణు లగుచుఁ

దగిరి హరిశాస్త్రివిశ్వనాథప్రముఖులు

వీర లంపఱు నాంధ్రులు వీరికీర్తి

యెట్టిదేశములం దేరి కేస లేదు.

100

తే. తర్కమందు జగత్ప్రసిద్ధప్రతిష్ఠ

గాంచి కాశ్యాభూముల ఘనతెక్కి

వచ్చి తెల్లదేశంబున వాసి గన్న

పాజ్ఞు డాంధ్రుండు శ్రీపాద గమశాస్త్రి.

101

మ. కొనసీమం గల దాంధ్రదేశమున ముంగొండాగ్రహారంబు ని

ప్రనికాయప్రతి సేవితం బట నుపగ్రహాన్వవాయంబునన్

ఘనమై భూసురభూషణం బయి జగనా థుండు జన్మించె ము

న్వినరే పండితరాయుడై ప్రబలుటల్ విఖ్యాతనిం గాంచుటల్. 102

చ. అతఁ డాకడాంధ్రపుత్తుఁ డనినంతని చాలదె లోకనుండు నే

క్షీతితలమందు నాంధ్రులకుఁ జెప్పగ నొప్పిన కీర్తి యేరికిన్

బ్రతివచియింపఁగా నయినరా దని యాంధ్రుఁడు ; ర్యమొందుటల్

ప్రతిభయ కాని కాని దని పల్కుగ వచ్చునె యెట్టివానికి. 103

—* ఆంధ్రవిష్ణుని మాహాత్మ్యము *—

వ. అట్లు ప్రఖ్యాతిం గాంచినతిరింగోప నామకాంధ్రదేశమునందు.

సీ. కృష్ణ వేణీతీరకీర్తితం బాంధ్రమ

హవిష్ణుదేవనిత్యావితంబు

శ్రీకాకుళేశ్వర శ్రీవిరాజితము శ్రీ

కాకులక్షేత్రము లోకవినుత

మాక్షేత్రమునకు మున్నరుదెంచి శ్రీకృష్ణ

దేవరాయఁడు దేవదేవునాజ్ఞ

విష్ణుచిత్తయాశ్చ నైష్ఠనగ్రంధము
విరచించి గోక్షకవినుతుఁ డయ్యె

తే. ఎచ్చుచిత్తము పరమాద్భుతము దాని
సచట న సప్రస్తుతం న స క్లవారి
లెఱుంగు నట్లు పాఠర్పణగా నెంచినాడ
నిచ్చమై వినూ డయ్యె యనీందులార!

105

క. ఆంధ్రమహావిష్ణువు నీ
రంధ్ర పృథిభానిశేషరంజను డగు చ
య్యాంధ్రావసయం దెం దే
రంధ్రము లేనట్టి డగుచు బ్రహ్మతి గొనె.

106

నీ. పన్నిట సూడిచి ప్రత్యహంబును గీరు
నామము కస్తూరితో మొగమున
నమరించి తో మాలె నంటుసాంటుగ వైచి
మొల్లల మాలిక లల్లి బిలిగె
గచ్చంబు లేర్పడుకరణి బీతాంబర
ము మనోహరంబుగా మొలకు గట్టి
యిరుగడ నేలొడ సరిగంచును త్తరీ
యము వల్లెవాటుగా నలుత వైచి

తే. మల్లెయ స్తరుతోఁ గూర్చి మంచిగఁధ
మంగకముల నలంది మే లారతు లిడి
రేపు మా పాంధ్రవిష్ణువు నోపి పూజ
లాచరింతురు కై నేసి యర్చకు లట.

107

తే. జాజులు స్వరజాజులు నగపెగలును
మల్లెలును మొల్లలును మేలుమాలికలుగఁ
బ్రభువు గట్టించి భక్తిమై పంపుచుండు
వానిఁ బూజారి స్వామికి వైచి పిదప.

108

శా. నిర్మాల్యం బన నొప్పుఁబూసరుల వానిం దీసి భూజాఃకిన్
శర్మం బేర్పడ నిచ్చుచుండు నెపుడు స్వామిప్రసాదంబుతో

గడ్డం బెట్టిదా నాని యిట్లు దినముల్ కాంక్షి నవహృదయం
నిర్మల్యాదగఁ గేశ మల్లుకొని కాన్పించెన్ చుహా నానకన్. 109

చ. కని యిది యేమి కారణమొ కానగ వచ్చెను నేను మిది స్త్రీ
జనము శిరోజ మం చరయఁ జాలె మనం బని హృదయం నెమూ
త్యునిఁ బిలువంగ బంచి కనుదోయికే నోవంగఁ జేసి నిర్మల్యాద
ఘనమతి ! యిట్టిదోష మెటు కల్గెనొ కన్గనఁ బోలు నీ కుట్ర. 110

చ. అనవుడు మంత్రి పూజకునియం దనుమానము గల్గింపజేసి
జనులను బుచ్చి వాని నృపనన్నిధికి బిలిపించి పూజింపి !
కను మిది స్త్రీ శిరోజ మిది కా దనుదే యెటు వచ్చె వేనదే
వుని గయిసేసి తెచ్చినది పుష్పనరం బిది చూచి చెప్పమూ. 111

క. నవనవగ నెఱుంగుదు నీ
దవువర్తన మెల్ల లోకు లనుకొనుచుండన్
జెవులార వింటి నే నిటఁ
దవులము కల దంట దేవదాసికి నీకు. 112

ఉ. చెప్పము చెప్పకుండు నెడ శిక్ష విధించెడఁ బుష్పమాల నీ
వెప్పడు స్వామి కీక వెలయుంటికి నచ్చుచు నుంటివం చిటన్
జెప్పంగ వింటి నే మనుచుఁ జెప్పెనో యన నాత్మఁ జెప్పెనో
ముప్పు ఘటిల్ల నయ్యె నని పొంపిరిపోయెడు సాధ్వసంబునన్. 113

క. గడగడ వడఁచుచు బ్రేగడ
యడుగులఁ బడి మ్రొక్కి లేచి యత్యుత్తమున
ట్లడఁచువఁ జూపుచు నే నె
ప్పుడు తప్పందారి మెలంగఁ బోవ నెఱుంగన్. 114

పత్త. దేవదాసికి స్వామిహారముఁ దీసి యీయను మీస నా
పై విరోధముఁ జేసి యెవ్వఁ డెల్లి రిట్లు లసత్ప్రమాణ
దేవదేవుడు సాక్షిగా నిటఁ దెల్పుచుంటి నొకప్పుడే
నేవిధం బగు పాపకార్యము నేని చేసి యెఱుంగఁ బో. 115

క. ఇది నెఱక కాదు కా దని
బదు లాడంగ నోవ నీసభాస్థలమందున్

మదవతుల శిరోజం బను

నదనుచ జూహ్నుఁ డెలియఁ బలికెద వినుడీ.

116

చ. హరికి శిరోజముల్ గల వ వన్నియు సంపగి రాసి దువ్వి నే
నిరతిము కొప్పువెట్లెదను నిత్యము మీ రిడుపుష్పదామముల్
హరుసముగోడ నే సతనియర్చె దగుల్పుచునుందు నేఁ డెటో
నెఱ కది తెల్పి యెత్తుపయి నిల్వగ నయ్యె నటందు విందురే. 117

శా. పైలన్నిగము విద్యుదాయతము గంధద్రవ్యసంవాసితం
పై లక్ష్మింపఁగ నయ్యెఁ గేశ మిది కా దాడంగఁ బో నిత్యతీర్ణ
బోలింపంగ రమామనోహరునకుం బుట్టెన్ శిరోభాగమం
దేలా పాపము లాడ నాదుపయి మీ రిట్టిచి శిక్షింపుడీ. 118

తే. అనుచు నాశ్చర్యమగ్నాత్ము లగుచు రాజు
మంత్రీయును వాఁడు పలికినమాట కప్పు
డచ్చెగువు హర్షమును బొంది యట్లు నీవు
చూపఁ గలవోటు లేకన్న రూపు చెడుదు. 119

చ. అసపుడు నర్చకుం డనియె నాధ్యవరేణ్యలు మీసమక్షమం
దనృతము లాడి నే బ్రతుకునట్టిడ నాదునె కేశపాశ మ
వ్వనజుడిశాయతాశ్శునకుం బర్చనిచో నను నింత లింత తా
తునియలు చేసి కాకులకుఁ దోడన వేయుడు పాయ కిత్తటిన్ 120

క. అని చెప్పి సెల నొసంగుడు
మనుజేశ్వరులొగ! పొద్దు మలఁగెడు నేఁ డా
వనజాక్షుఁ గనుంగొనఁగాఁ
జనుఁడెం డుదయమున నన్ను సరి చేయుటకై. 121

వ. అని చెప్పి యొప్పించి యప్పురుషుం డప్పడ దేవశంబునకుం జని
విష్ణుదేవుని సమక్షంబునఁ జేతులు జోడించుకొని నిలువంబడి
యి ట్లనియె. 122

—, పూజారి యాద్రవిష్ణువును స్తుతించుట .—

సీ. అన్న! నీ వెవ్వరో యని నేను నినుఁ గొల్చు
నీవు నేనే యని యెంచి కొలుతు

నే జలకము లాడి నిన్ను నాడింతును
 గట్టి నే నీకును గట్టి నిడుదు
 తొడి వూసి నీకు నే దొడి వూసికొందును
 దినఁ బెట్టి నీకు నే దిందు నవల
 లచ్చమ్మ నీవ్రక్క నిచ్చు బండగఁ జేసి
 నీ దాసివ్రక్కఁ బండెదను నేను

తే. నీకుఁ బెట్టక తిన నేను నీవు చేసి
 నట్లు చేయుదు నన్య మింతైనఁ గాని
 చేసి యెఱుంగ నీవాడ నీదాసివాడ
 నీవు నావాడ వారువాడ వెపుడు కావు. 123

ఉ. నే దొక పుష్పహార మవనీపతి నీకు నొసంగు నుండు నీ
 వేడుక చేసి దాసి నచు వేడగ నీ కిడఁపండు దాని గా
 తేఁ దీడుదాని నిచ్చితిని రేయిఁ బెనంకువ నుండ నొగు నా
 చేడియ కేశ మొండు తెలి చేరె నెఱుంగక నేను దానిని. 124

ఆ. నీ ప్రసాద మనుచు నెఱి మీఱఁ గొని పోయి
 తేని కిచ్చినాడ దానిలోన
 యాడుదానినెఱక యది చూచి తేఁ డల్లి
 మన్నెగొందు ననియె నన్నుఁ బిలిచి. 125

ఇ. నే నొం డేమియుఁ జెప్ప లేనిజడఁడై నీ నెత్తిపై పెట్టుకొని
 గాన న్వచ్చెడునంటి నీవె కల వా గర్వంబునం దంకి నా
 ప్రాణం బిప్పుడు నీ యధీనమని చెప్ప న్వచ్చు నే బోవ నే
 డేని నీ కినుమంత బువ్వ యిడువాఁ డిం దుండఁ డే పెప్పిల్ల. 126

వ. అని మూఢభక్తిం బ్రదర్శించుచుం బ్రార్థించిం బ్రసన్నుండై
 పన్నగళయనుండు ప్రత్యక్షుంబై. 127

ఇ. కుఱ్ఱా! కుయ్యడఁ బోకు మే గలను నీకు న్నాకు లోకంబునం
 దు ట్టాఁగుల్ గలిగించువారలగుఁ బో రుద్రీపతిం చెచ్చి యే
 యత్తాఁగల్ గొనఁ తోవ కౌదలను నాదాకేశపాళోన్నతిం
 బిట్టున్ బు న్ననునట్లు వారలు సమీక్షింపంగఁ జేయం దగు. 128

ఆ. రాజు నిన్ను మెచ్చు రాజీవగంధియు

నీవునాదుకెవ నేమటకయ

భావకారమున ముదం బెడ బాదలంగ

జేయఁచుండ నలయ నోయితండ్రుడి.

129

వ. అని యంతగానంగు నొందె నంత మఱునాఁ డరుణోదయంబునఁ

గాల్కృత్యంబులం దీర్చుకొని నామాత్యుండును సవరివారుండును

నగుభూభుజులు పౌరజానపదవృత్తుండై దేవాలయంబునకుం

జనుడించి శ్రీమహావిష్ణునిపేగ్రహంబుం బ్రతీక్షించి కేశపాశం బుంట

నితీక్షించి మంత్రీహస్తమొగంబై యక్కజంపడుచు నిట్లనియె. 130

మ. పెగ్గడా! కేవునిగ్ధ మందుఁ గనుఁగో విఖ్యాతమై లోచెడిక

సాగసుం గుప్పించు గొప్పకొ ప్పిదిగొ కన్నులనోయికిం బర్వమై

తా నీక్షించి యిందు మోసకృతి యేకస్మాత్త్రమే నుండున

ట్లుగ నూహంపవుగా? యనంగ నతఁ డెట్లు బల్కు లేకంతట. 131

తే. తనదుకడ నున్న పూదండఁ దగులుకొన్న

నెఱకగైకొని దేవుని నెఱకలందుఁ

జేర్చి సరిచేసి పలుకుచుఁ జేతనొక్క

కేశముం బట్టి యట్టై లాగెను రయమున.

132

ఉ. లాగిన జల్లు మం చచట లా వగుధారను గారె నల్ల యా

భాగవతాపరాధమున బమ్మటి యుండినవాని మేనిపై

రాగము పూగమై ప్రబల రాజుఁ గనుంగొని దాని నివ్వెరక

లోగి వడంకుచుం బిలిచె లోపలనుండినవానిఁ బూజరిక. 133

తే. తప్పు చేసితి నీపాల నిప్పు డేను

నన్ను నావారినిం బోగ్గిన నాదుమనవి

స్వామికైంకర్యమున కింక వలసినంత

ద్రవ్యమిచ్చెడ నని మొక్కి తరలి చనియె.

134

తే. నాడునుత నెంతయే మహాన్నతి వహించి

యాంధ్రవిష్ణువు లోకమం దతిశయించె

నెందఱో భక్తు లద్దేవు నెపుడుఁ గొలిచి

యైహికాముష్మికసుఖంబు లందుచుండ్రు.

135

తే. పుణ్యతరమైన యాక్షేత్రమున కొకింత
 దవ్వలం బ్రాగుదీచిన ధరణిదేవ
 సంభృతంబును ధనధాన్యసంయుతంబు
 ప్రబలు లక్ష్మీపురాగ్రహారమ్ము కరము.

136

—* అ గ్రహార ప ర్ణ న ము *—

సీ. ఏదెనఁ జూచిన భూదేవతాగృహ
 దర్శనీయము లయి తనరువీధు
 లేవీధిఁజూచిన నెడ తెగకుండెడు
 వేదపాఠంబుల వెలయునిండు
 నేయింటఁ జూచిన నెపుడు స్వాహా స్వధా
 కారంబులం బొల్పు భూరిశాల
 లేశాలఁ జూచిన నిష్టమృష్టాన్నభు
 గతిధిజనాక్షర నుతతలంబు

తే. నేతలముఁ జూడ వేదశాస్త్రీధృతాశ
 పత్రపుస్తక సంభృత పరమ చత్వ
 రమ్ములుం గల్గి నేత్రపర్వమ్ము శ్రోత్ర
 పర్వమై యగ్రహారమ్ము పత్రిభఁ గాంచు.

137

సీ. అయ్యగ్రహారంబు నంటియుండిన వన
 మున నొప్పుకీరము లనుదినంబు
 'నోమిషేత్వా' యని యుచ్చరించిన మీఁద
 'నగ్నిమీశే' యని యచటిశాలి
 కలు వల్కుఁ గోకిలమ్ములు 'నగ్న ఆయాహి'
 యని పాడు స్వరము దప్పని విధమున
 నంత 'శన్నోదేవి' యని కిపోతమ్ములుఁ
 బలుకుఁ జతుర్వేదములు కృమమునఁ

తే. గేకి 'సత్యంవద' యనంగఁ గాకి మూక
 లవుడు 'ధర్మంచర' యటంచు నఱచు మృగము
 'లవ్రమదితవ్య' మని యార్చు నప్రతిహత
 సుప్రభావు లావిపులనూక్తులఁ బడి.

138

మ శుక్తి కాస్తాంగ పురాణముల్ చదివి సంశోధించి వేదాంతముల్
ప్రతిష్ఠాశ్వాసము నసత్య మీశ్వరుడె పోల్పక సత్యమం చెంచియున్
సంతెం గాల్చు గులాకీటగతి సంసారంబు సంధించుచున్
మతిచుండుల్ ధర్మసుదోస్తములు సమ్మానింపగా నుండటన్. 139

వ. అట్టి యగ్రహారంబున.

140

—• కథానాయకుని వంశావతారము •—

శా. ఆటం బాలును గల్గి శిష్యుల కొకం డామ్నాయ పారంబులన్
భోగ జెప్పుట గాలయొజ్జలననై పొల్పందె దద్వంశజాల్
పాలానజలవారు నాగ జగతిం బ్రఖ్యాతులై రందునన్
శీలంబున్ శమమున్ దమంబు గలరై చెల్వొంది యుండటన్.

సీ. వేదశాస్త్రంబుల వేడు మా కెన లేడు

శ్రౌతంబునన్ మాకు సాటి మేమె

శాస్త్ర పురాణాది సాముదాయకమందు

నెదిరించి జీవుడున్ బెదురు గుడుచు

తాత్పర్యవిద్యలు మాకులంబునం బుట్టె ధ

న్వంతరికి న్మాటె యాదిభిక్ష

సూర్యచంద్రాదుల శుద్ధగమన మెల్ల

దృక్పిదముగ మేమె తెలుపఁ గలము

తే. జీవయాత్ర యేతరునఁ జేసి నడపి

యాత్మపరమాత్మలకు నెప్పు డైక్య మరసి

ముక్తిభామిని నటచేత ముట్టి మేమ

యవ్యయానంద మొందెద మందు వారు.

142

ఉ. అందఱు వేదశాస్త్ర విదు లందఱు నాహితవహ్ను లైనవా

రందఱు సత్యవాక్రవణు లందఱు నిత్యతపఃక్రియాచణుల్

అందఱు సద్వ్రతపాధితు లందఱు శిష్యసమేతు లైనవా

రందఱు నాత్మభూతదయు లందఱు బ్రహ్మపదజ్ఞు లారయన్. 143

తే. పాలయొజ్జలవంశము పాలవెల్లి

నాగజెంపొందుచుండు భూభాగమందు

నందు లక్ష్మీనృసింహోద్యుఁ డనుబుఘండు
వెలసియత్యధికుం డయ్యెఁ బొలుపుమిగిలి.

144

ఉ. స్నానము సంధ్యయుఁ జవము సజ్జగోష్ఠియు సత్సహాయము
మాన కతండు నిత్యము నుమాధవిమంఛసపూజ లర్పిస
న్మానముఁ జేయుచుఁ విబుధమాన్యచరింతు గంగమాంబ యన్
మానవతీలలామ నిజమానిని గాఁగొని చేసె సంపృత్తి. 145

తే. ఆడి తప్పనివాఁడు నత్యైర్జకుండు
పలికి బొంకనివాఁడును వ్యయశుండు
ప్రబలె నతనికి వేంకటరత్నశాస్త్రి
యనెడు కొమరుఁడు దత్తుడై హస్తి చెసంగ.

46

సీ. అలపాలయొజ్జల కులమున మేటియె
ప్రబలిన వేంకటరత్నశాస్త్రి
వేదవేదాంగాది విద్యదర్శిఁనుండు
గుణ గరిఁనుండును గోవిందుండు
వజ్రలు నడుచుమిల్లి బ్రహ్మయనుత మహా
లక్ష్మీయన్ కన్యక లక్షణవతి
గరితఁ బెండిలియాడి ధరణి గాఢస్థ
ర్మములను దీర్చుచుఁ గాలుచుండు

తే. రత్న మాతండు మణి యామె రమణ నిర్వు
రాక్కటిగఁ జెప్ప నొప్పుచు నుర్వి శివుండు
శక్తియును బోలె నలరారి సర్వజనుల
కప్పు డానందమును గూర్చు నట్లు లైరి.

147

సీ. అరుణోదయస్నాన మాచరించి యతండు
సంధ్య వార్చి జవంబు సంతరించి
బ్రహ్మయజ్ఞముఁ జేసి ప్రాహ్లాకృత్యము దీర్చి
గృహకార్యములయూ దొ కింత మెలగి
యతిథులకై వేచి యభ్యాగతులఁ గాచి
దేవార్చనాది పద్విధులుదీర్చి

వైశ్వదేవముఁ జేసి వైశ్వానరుని గొల్చి
భోక్తల నర్చించి భుక్తి నొనఁగె

తే. నామె పతికన్న మునులేచి యధిపుఁ గొలిచి
యింటి పనులెల్ల నెఱవేర్చి యంతలోన
జలకమాడి గౌరీపూజ నలిసి పిదప
షడ్రసోపేతముగఁ వంట సతమొనర్చు.

148

చ. పాలములు పండ్లి ధాన్యములు పుట్లకొలందిగ వచ్చి గాడెల్ల
బాలుపుగ నిండి యుండ నొక పుంతకుఁ బోఁ బని లేక దంపతుల్
కలిగిసరితి సన్నమవి కానఁగవచ్చినవారి కెప్పుడున్
సలలితరీతి నాపడఁగ నల్పుచునుందురు విందు లట్లుగన్.

149

తే. లలిత పూజయుదేవార్చనాదికమ్ము
సత్పురాణము వ్రతమును సాధుభజన
మాచరించుట కాక జేతైన కార్య
మరయఁ గా రాదు వారి కేయవసరమున.

150

సీ. ఆ గ్రామములలోన వ్యవహారముల నొప్పు
నతనిమాధ్యస్థము నఖిల జనులు
తమ సంశయమ్ము లాతనికి నివేదించి
యతఁడు చెప్పినయట్లు లఖిలకార్య
ములు నడుపుచునుండు పొలము హద్దులు పాలు
పంపులు ఋణములు వైరములును
రత్న పండితునితీర్మానమువై జనుల్
సరిపెట్టుకొనుచుండు సంతతంబు

తే. అందు ముఖ్యముగా వివాహములయందు
నందేవేసిన చెయియై యసఘమూర్తి
యొకనియిల్లు నిలువఁబెట్టు టురుతరమగు
పుణ్య మనియెడు విశ్వాసమున మెలంగు.

151

తే. కోర్టులకుఁ బోక ధనమునుఁ గొల్లగొట్టు
కొనక యుండ నేతగవై వ విని యతఁడు

న్యాయపక్షముగాఁ దీర్పుఁ జేయ నగుచు
దర్మగుణభూషణుం డని తాల్చెఁ బేరు.

152

వ. ఇట్లు ప్రసరించుచున్నయపుడు.

153

మ. ఒకకాలంబున నొక్కవానికి ద్వివీయోద్వాహముఁ బూర్చి పెం
డ్లికి వారందఱు వచ్చి పీటలపయికి లీలక వసుం యికి కొం
చక పూర్వార్థంగన నెంచి యేడ్చె నతనిక జామాలగఁ గెసి కొం
టకు శ్వశూశ్వశురుల్ కలంగ నెద వేడ్కఁబాసి గాఁగిల్లుచున్. 154

ఉ. పీటలమీఁది పెండ్లి యని వేడ్కఁ బొనర్చక పిల్ల నయ మే
మేటికి నీతఁ డేడ్చెడినొ యిట్టిఁడు మాసుత నాదరించునీ
పాటున కయ్యెడుం జూపి వివాహ మిదంచు వచ్చిచుచున్నా రా
మాటలు రత్నపండితుఁడు మాటికి వించు నచించె నిగ్గచిన్. 155

ఆ. పెండ్లికొడుకు తాను ప్రేమించిన సతీమ

తల్లి జ్ఞప్తికైన దాన నిటులు

కంట నీరు వెట్టె గాని యెం డొకనీతి

గాదు దీనఁ దెలియఁ గలదు ప్రేమ.

156

ఉ. ఈనతి సేకరించుటకె యిచ్చటికిం జనుడెందె లేనిచో
నాన పొనర్చి వచ్చునె? నయంబున నీమెకుఁ చాలి గట్టి యా
పై సతిమీఁద నెట్టికృప పర్వగఁ జేయునొ మీ కెఱుంగ నౌ
దోసములం దలంపక ప్రతుష్టి నొనంగుడు కన్య వీనికిన్. 157

వ. అని చెప్పిన నొప్పి కన్యాదాత సంతసించుచుఁ బిల్ల నిచ్చి పెండ్లి
గావించె నిట్లు ప్రజాదరంబు వడసిన వేంకటరత్న పండితుండు
మహాలక్ష్మితోడ గార్హస్థ్యధర్మంబు నిర్వరించుచుండ వేంకట
సుబ్బమాంబ యను నొక్క కన్య యుద్భవించెం గాని మఱియు
నెంతకును వంశోద్ధారకుం డగుపుత్రుండు పుట్టమిం జేసి. 158

— తల్లిదండ్రులు పుత్రసంతానమునకై పరితపించుట —

నీ. సప్తసాగరయాత్ర లాప్తమతిం జేసి

యందందు వేల్పుల నభినుతించి

వృత్తులు గాంచి యతిఘట వర్జించి
 స్వచ్ఛాసంబులు నిష్ఠ జేసి
 సంతాపనోచులు సంతాపించి భవించి
 స్వామిపూజావిధుల్ సంతరించి
 దివ్యుల బిష్టలవృక్షమునకు బ్రవక్షిణ
 ములు మంత్రీపూర్వకముగ నొనర్చి

తె. రేపు మాపును ననమర్చ నోపి కొలిచి
 పుత్రికాపీఠులు పొనర్చి పూర్ణదీక్ష
 క్షరపుల మొక్కి గృహశాంతి లాగు జేసి
 వారు నిష్ఠాగర్హస్థులై వజలి నపుడు

159

ఉ. కామినిమ విష్ణు వధకంబు మహాత్మ్యము గల్గి భక్తుల
 కేకని ప్రోచుచుండ నని చెప్పంగ నొప్పుగ నాలకించి వా
 రాకడి కేగి సర్వభవనాశిపు మాధవు నర్చచేసియుం
 జేకొని తత్ప్రసాదమును జన్మయముద్ర బ్రగ్రహించుచుక.

160

క. ల నారాయణ సేనుటక
 బ్రాహ్మచారమ్ము వడియుం బ్రాజలు లగుచుక
 మానసమునయం దాహరి
 ధ్యానించుచు నుండి రంత సరజామునకుక.

161

చ. ఇరువుర కొక్కట అగుచు నేర్పడ న్వప్నము వచ్చె నప్పుడీ
 శ్వరుడొక బ్రాహ్మణకృతిని వచ్చి ఫలంబుల నిచ్చి “మీ కీలక
 వరతనగుండు పుట్టు” నని పల్కి తిరోహితుడయ్యె వారునుం
 గర మునుర్కడ దేలుచును గన్నులు విచ్చి భజించి రాహరిక.

162

వ. ఇట్లు వరంబు లంది వా రాహరి సంకీర్తనంబు జేయుచు ననుజ్ఞ
 పడసి నిజనివాసంబునకుం జని సుఖంబున్న కాలంబున నొక్కనాడు
 కుతపకాలంబున.

163

—, మహాయోగి సందర్శనము —

సీ. శిరములపైనుండి చీలమండలముడుల్
 దాడఁ గాషాయవస్త్రములు గట్టి

యెడనుకే ల్మీదుగాఁ గుడికేలు క్రిందుగా
 దండకమండలుల్ దనరఁ చాల్చి
 యురములం గరముల నెఱివీఱు మోమున
 భస్మత్రిపుండ్రముల్ హఁగఁ చాల్చి
 శ్రీపుటాదితాళముల్ తెలుపుచుండెను నాఁగ
 నులివు పుట్టుంగఁ బావలను దొడిగి

గీ. యనువదించుచు సంతల సనుగతు లను
 శిష్యులకు వేదశిఖిలను జెప్పకొనుచు
 శోణనది పొంగివచ్చెడుచోప్ప దోవ
 వచ్చె శిష్యులతో యతివర్ణుఁ డొకఁడు.

164

తే. వచ్చి ముంగిట నిలిచి యూర్వస్వరమున
 “భవతి భిక్షాం ప్రసేహి”య న్వులకు వలికె
 సంత లోపలినుండి బ్రాహ్మణియు బ్రాహ్మ
 ణుడును జనుదెంచి యతివర్ణుఁ గడలఁ జూచి.

165

వ. సమీపించి సాష్టాంగనమస్కారంబు గావించి యర్చనాద్యంబు
 లొసంగి తొడితెచ్చి విశ్రమింపం జేసి మహాత్మా నేను సూక్తుల
 మీరును మీశిష్యులును భిక్షం గ్రహించి పో బ్రాహ్మించుచుంటి
 మనిన యతీశ్వరుండు.

166

ఉ. భిక్ష గ్రహించి పొమ్మనుచు బృద్ధిసువర్ణుఁడు పల్కుచుండఁగా
 భిక్షుకుఁ డట్లు కా దనుచు వేటొకచోటికిఁ ద్రొచి పోవుటల్
 భిక్షుకధర్మముఁ జెఱచి వేయఁగఁ జాలెనుఁ గాన మే మిటన్
 భిక్ష గ్రహించి పోయెదము నీదగుభక్తికి మెచ్చు వచ్చెడిన్.

167

తరువాత.

అనుడు నాదంపతు లాయతివర్ణు
 నడుంగుదమ్ములకు జోహారు పొవర్చి
 ఘనతరభక్తిమై గాళ్లలం గడిగి
 కనకపీఠంబువైఁ గడుభక్తి నిల్చి
 వనితయుం దాను బుష్పములఁ బూజించి
 శత్రుతోజ్యోన్నముల్ వడించి యాజ్య

మున నదిఘోరము పొందిచి హస్త

మున నన్యతం బని పోసి జలంబు.

168

వ. అంత యతీంద్రునిను శిష్యులును బ్రాణానుతిపూర్వకంబుగా
మహిమోపేషణలనంబు గావించి యుత్తర భోజనంబు వట్టి లేచి
హస్తప్రక్షేపణంబు గావించుకొని సుఖాసీచలై యున్నంత వేంకట
రక్షవిప్రోత్తరుండు మనినచుని పాదారవింబంబులకుం బ్రణమిల్లి
మోడ్పుండ్రెలు సాలబున గీలించి విరముండై యిట్లనియె. 169

శా. చాతుర్మాస్యలు వచ్చె రేపె మొదలై సాక్షాత్కరింపన్ మునీం
ద్రా! తీర్థాంఘ్రిలు మొర లెచ్చటికిఁ బో స్వాంతంబుఁ గావించురో
నా తాత్పర్యము నాగ్రహంబున యానాల్లసమాసంబుల
ల్పాతిధ్యంబుఁ బరిగ్రహించుచు నిలం బ్రార్థింపఁ గా వచ్చితిన్. 170

ఆ. కాన విన్నవిత ముమాసింద్ర దేవళం

బదిగొ కాన వచ్చు నందునుండి

లెవ మొనర్చుకొంచు దలుల నాయింటిలో

భిక్షగైకొనంగ వేడుచుంటి.

171

వ. అనిన నమ్మనీంద్రుఁ డట్ల యగుం గాక దీని కింత యేమిటికి? నీవు
భక్తుండవు నీయింట భక్తంబు పరమపవిత్రంబు కావున నీ చాతు
ర్మాస్య లాదేవళంబున నుండి నీయింట భిక్షం బరిగ్రహించుచుం
గడపెదం గాక యని తాను శిష్యసహితుండై దేవాలయంబునకుం
జని యందు నివసించి చాతుర్మాస్యదీక్షారంభంబు గావించె నా
విప్రదంపతులును బ్రతిదినంబును నమ్మహాయోగిభిక్షావందనంబు
గావించి యడుంగులకు మడుగు లొగ్గుచు శిష్యులతోడం దెచ్చి
పూజించి భక్ష్యభోజ్యచోష్యలేహ్యంబులతో సంస్కృతాన్నంబు
భుజింపం జేసి దేవళంబునకుం బుచ్చుచుందు రక్కాలంబునఁ
బ్రతిదినంబును సమాగతు లగు పౌరులకును శిష్యులకును సంయ
మిశ్వరుండు తత్త్వోపదేశంబు చేసి వేదాంతార్థంబు లుపన్యసించుచు
శ్రీకృష్ణుండు జిహ్వునకుం జెప్పిన భగవద్గీతాతత్త్వసారం బిట్లని చెప్పం
దొడంగె.

172

— భగవద్గీతా తత్త్వసారము —

- తే. దేహి కీదేహమున నెట్లు తేజరిల్లు
బాల్య యావన కౌమార వార్ధకమ్ము
లట్లు దేహంతరప్రాప్తి యనుచు నెఱుంగ
వలయు విద్వాంసు లిట మోహవశులు గారు. 173
- క. దనుఁ డెట్లు జీర్ణవస్త్రము
లను విడిచి వినూతనంబులను సన్యములం
గొనుమాడ్కి జీర్ణ దేహము
లను దేహియు విడిచి యొండులం గొనుచుండున్. 174
- తే. మొదట నవ్య క్షమై మధ్యమున నొకింత
వ్య క్షమై తుద మతియు నవ్య క్ష మగుచు
భూతజాతంబు పొలుపొందు భూతలమున
నిట్టివానికిఁ జింతించునే? విజయ! 175
- ఆ. కర్మ మాచరింపఁ గలదు నీ కథికార
మెప్పుడు తత్ఫలప్రసీద తగదు
కిర్మఫలమునందుఁ గాకుహేతువు నక
ర్మమునయందు సంగమమును దగదు. 176
- తే. ఎప్పుడును మనోగతము లొనెల్లకామ
ములను విడనాడి ప్రత్యగాత్ముని లజాత్మ
నరసి చూచుచుఁ బరితుష్టుడైనవాడు
చను స్థితప్రజ్ఞుఁ డనఁగ నోనవ్యసాచి ! 177
- ఆ. విషయచింతవలన వెలయు సంగము దానఁ
గామ మెనఁగు దానఁ గలుగుఁ గ్రోధ
మందువలన మోహ మగు దాన స్మృతిచల
నంబు దాన బుద్ధినాశ మగును. 178
- తే. అఖలకర్మములున్ జ్ఞానమందు లీన
మగుచు నుండును గాన నియ్యవనియందు

దీప్తయజ్ఞంబుకన్న నరంబు జ్ఞాన
యజ్ఞ మని నీ నెఱుంగు మో యమలచిత్త! 179

క. అనికష్ట నుయోగిహునఁ
దీప్తియై నన్నాన్యన మొంగు జేతు యోగా
న్విండు డగుముని తన్నుహృము
ననుచుగతి గన్న దెఱచునంతన పొందుక. 180

తే. సర్వ దిగులు లం ద్యూంచి సరిగ నీవు
సన్న నొక్క నీ నెరణంబు జనుము
నేను నీవాసముల నెల్ల భో నడంతుఁ
జంట సెయకు మింతయుఁ బిల్లమందు. 181

వ. ఇట్లు గీతాశాస్త్రసారము భగవంతుం డర్జునున కెఱింగించె నని
యోగిస్వయం దెఱింగించి నాడు పుచ్చి మఱునాడు మొదలు
ప్రతిపదమును బ్రహ్మగీతలు సనత్కుజాతీయము జ్ఞానవాసిష్ఠము
పంచమి యథాశ్శ్రావ్యరామాయణము మున్నగునవి యెల్లవారికి
మనఁపడంబుగా నెఱింగించుచుఁ గాలక్షేపంబు గావించె నిట్లు
నాన్యాయములు గలుచనినంతఁ బరివ్రాటతం డొండుకడకుం
బోవువాఁడై భోజనానంతరంబున విశ్రమించి విప్రదంపతులం
బిలిచి యిట్లనియె. 182

— యోగి వర మిచ్చుట —

ఉ. దేవుని బోలె మారు నను దివ్యతరం బగు భక్తిపెంపునక
భావన నెయ్యుం బ్రతిదినంబును బూజ లొనర్చి పడ్రాసా
నావిలభిక్ష్యభోజ్యంబుల సన్నము వెట్టి భజింతు రిన్ని నా
భృత్రును నీదుపక్షియును నే నెద నెంతయు సంతసించితిన్. 183

శా. మీ శాశ్వతచనం బాసంగెదను నే మీగర్భమం దీశ్వరాం
శాశ్వతం బగుబ్రహ్మ తేజము కుమారాకారముం బాల్చు సు
క్ష్మంబుం డాతడు రాజయోగి యగుచుక శోభిల్లి తెల్లంబుగా
వాకో నొప్పెడు తత్త్వవేత్త యగుచుక ద్వద్వంశముక దేర్చుచుక.

వ. మఱియును-

తరువోజు. ఆరాజయోగికి నవనీలంబు

సందుఁ బెక్కురు శిష్యు లయ్యెద రఘు
వారికిఁ దత్త్వంబు వర్ణించి తెలివి
వైజ్ఞానికులఁ జేయు వరుసమై సందు
ధీరు లై దార్గురు తేలుదు రెల్ల
దేశంబులందుఁ బ్రతిష్ఠమై యోగి
భూరిమాహాత్మ్యము పొలుపొందఁ జూపి
పూజ్యుడై దివి కేగుఁ బూర్ణత్వ మొంది. 186

సీ. ఉపదేశమాత్రిన యుత్తమోత్తమవిద్య
లెల్ల నేరిచి పండితేంద్రుఁ డగును
కవియై ప్రబంధముల్ గావించుఁ బెక్కులు
దస్సులఁ బోలు వైద్యంబునందు
జ్యోతిష మాతనిసా మ్మగు నాతఁ డా
డిన దాట యగును బాడినది పాట
యగు మహాత్త్వంబున నమరమానుల మించు
నేదాంత మాతని కాదివిద్య

తే. పెక్కుచోట్ల మరంబులు పీఠములును
నిలుపు నాతనివేరు భూతలమునందు
శాశ్వతస్థాయి యగు వానిఛాతుఁ డెల్ల
మివలఁ బ్రఖ్యాతిఁ గాంచెద రవనియందు. 187

మ. ఒక నారీమణి శిష్యురాలగుచు నెన్నో విద్యల నేర్చి స్త్రీ
ల కుపాధ్యాయుయనై మహాయశమునకై లక్ష్మింపనై పండితా
ళికిఁ గల్పద్రుమమై మహోన్నత కృతుల నిర్మించి పైతేయ నా
నకలార్థంబులఁ బ్రస్తుతింపఁ బడు విశ్వశ్రేయముం గోరుచున్. 188

క. అవధాని శిష్యుఁ డగుచుక
బ్రవిమల ధర్మప్రచార భాసురుడై సం
స్తవనీయుఁ డగును గవితం
జపు లొలుకం గృతు లొనర్పఁ జాలి ధరితిక. 189

ఉ. అం దొకనుండు వైశ్యకులమందు జనించియు నాంగవిద్యయం
దుం దుడ ముట్టియున్ గుడినితోడ మెలగినకారణంబునన్
సిండుమతాభిమానమున నేర్పడి పేర్పడి భక్తమూర్తియై
పోంకగఁ బూర్చి విత్తమును భూతలమంతు వదాన్యుడైతగున్ .

మ. మఱియుం గొంపలు శిష్యులు పుట్టిని సంపాదించి విద్వాంసులై
సిరియున్ సంపద గల్గి గౌరవనీయకారముం జేసి యు
ర్వర నూర్జనులు నాఁగఁ బేర్పడిసి విద్యదాజినేవారనిన్
బరిపర్తించుచు బ్రాణి లయ్యెదను సత్సారంభముల్ సేయుచున్.

వ. అని వారికి సహ బిచ్చి యతీశ్వరుండు వారిచే ననిపించుకొని
సశిష్యుండై యథేచ్ఛంబునెనిన నైమిశారణ్యవాసు లవ్వలి
వృత్తాంతంబు సెప్పుమని నూతు నడుగుటయును. 192

— అ శ్వా సాం త ము —

మ. జలమేల్మంగ పడంబు లొత్త సుషకంఠాసీనయై లక్ష్మీ యీ
నెలు వోఁ జేయుచు నాఁగ మహులిడ నా నీలావనుల్ నిల్చి కే
వల వీచోపులు వేయ ముగ్ధ యగుచున్ వర్తింప నాంచారు భ
క్తుల నె స్టేలెడువేంకటేశ్వరుఁ డొసంగున్ బొకకల్యాణమున్. 193

గ ద్య ము

ఇది శ్రీమహామహాపాథ్యాయ కలాప్రపూర్ణ
కవిరాజ కవిసార్వభౌమ ఆంధ్రీవ్యాస
అభినవ శ్రీనాథ వేదవిద్యావిశారద
శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి
ప్రణీతంబైన యమృతానంద మను
ఉత్తమభక్తచరిత్రంబునఁ
బృథమాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ.

అ మృతా నంద ము

ద్వితీయాశ్వాసము

— శ్లోకము —

మన్మథగళ దేవత

యే మంగాభిఖ్యం గాంచి యెది నిల్చి కడున్

బేమింప లోక మేలెడు

స్వామీ! మాకృతిగోహించి నాకుమని నున్నాన్. 1

ప. అవధరింపు మక్కధకుండు శౌనకాచ మహాముని. కలుగెను నట్లు
వరం బొసంగి యతశ్చరుండు చనినయిం దెరింగి బ్రహ్మదూపతు
లానందసాగరనిమగ్నులై సారికాంక్షివాక్యంబులు నెఱింగించు
కొనుచు సంసారంబు సాగి చుచు సాధువుల నెఱించుచు నెఱింగించు
లాచరించుచు నుండి రసంతరికాలంబుల బేరి బరిల్లిపొయ్యిల్లి
గుర్పిణి యయ్యె నుచ్చవనరంబున. 2

— గుర్పిణివర్ణనము :—

క. నెల దిప్పె గోర్కు లొప్పెను

బలుకులు నడకలును బాల బడలికఁ జెప్పెన్

బలువేవి లోగి గప్పెన్

వెలవెలనై మోము కళవిప్పుం గుప్పెన్. 3

సీ. లో నచ్చ తేజము తా నుంటఁ గలువంబు

వెలిఁ బుచ్చు టనఁగ డోకులు జరించె

బ్రహ్మంబు తనలోనఁ బ్రజ్వరిల్లుట నన్య

మగురుచుల్ నడలు నా నరుచి పొడమె

భూతమయుండు లోక బాలుచుఁ గావున దాని

నూచింప నా మట్టి వాచవిఁ గొను

గట్టువిల్దొల్పరి కడుపునం గలిగిన

బరువున నడలందు బడలిక లగు

తే. దేవతాంశః ప్రం డయ్యై శేవుః డయ్యై
నకటకల గన్భనరకంబు ననుభవించ
నలయుఁ బోయి ట్లు లుచును దెలుప నేమొ
పొల నీ ముఖ ముప్పు నెంచెలఁ బోన నయ్యె.

4

తే. ఇట్లు తొమ్మిదిమాసము లెనక మెనఁగ
పగిది నీరొక్క యానందవల్లి యొక్క
పుణ్యలగ్నమున్ శ్రీహంమ్రులు శుభన
లముల నుండఁ గనెం బుత్తు విమలగాతున్.

5

— కు మా ర జ న న ము —

తే. దివ్యపురుషావతారంబుఁ దెలిసి స్వాగ
తము సమర్పించె సమరీతి ధరఁ బ్రభాత
గీలములలో శకుంతముల్ కేరి పాడె
దివ్యసుమగంధ మెల్లెడ దెసలఁ గప్పె.

7

తే. పాగిగాశంగన పూరిమ
యోగంబున సమృతమయుని నొషధినాథున్
బాఁ గనిన ల్లమృతమయన్
యోగానందునిఁ గుమారు సుగ్రులి కాంచెన్.

6

మ. ఖగ భే భోర్సులు శాలివాహశక మెక్కన్ శ్రీస్వభాస్వబ్దమం
దగునూర్జంబునఁ గృష్ణపక్షిదశమిన్ వార్వోందు మందోత్తరన్
ఖగరాజోదయ మైనయేకఘటికాకాలంబున్ రాజయో
గగతిం నూచుంపు పుట్టె నుత్తుఁ డక్కంజాక్షు నంశంబునన్.

8

తే. ధనువు లగ్నము శని వృషమునను మేష
మునను గెల్తువు కటకమునను గురుకుజ
లును దులక్ రాహు శశి కన్యలోన నృశ్చి
కమున రిపిబుధశుక్రము సమరి రపుషు.

9

ఖగ భేభోర్సులు = 1800 చున్నంబు = వార్షికము, మ దోత్తర = మందహా
సకోత్తరానక్షత్రము.

క. తనయుడు జన్మించినశుభ

దినమున మేఘములు విరిసె దివి నిర్మలమై

కన వచ్చె వెలిగెఁ జుక్కలు

జనసౌఖ్యము గాఁగ వాయు చలనం బయ్యెన్.

10

చ. నెఱి లగనంబునం బాడమి నిద్రఘృదేజుని వెల్లుచున్నయ

చ్చిటుతను మంత్రసాని తనచేసురియం దగ బ్రాహ్మ గోస పఁ

దెఱవలు లాల వోసి యరితిం బాడినో బాగ వేసి యయ్యెం

బఱచిన మెత్తలం దునిచి పాటలు దీటుగఁ బాడి హుచుమన్.

11

ఁ. గాలి ధూళి సోకి కందు సెడక యుండఁ

జల్లి బూదె వేల్చి వెల్లుచులును

నూటి పొగలు వేసి నోములు నోచిరి

పేరఁబొందు భక్తి పేరుకొనఁగ.

12

వ. అంతం దల్లి యగు మహాలక్ష్మీయు.

13

నీ. ఒకవేళ నుయ్యాల నునిచి బాలకు నూఁచి

బోలపాలలు పాడి క్రొలుచు చు

నొకమాటు సంకుతో నునిచి పాలను బాలు

నోటిలోఁ బోసి మేల్ నుడువుచుండు

నొకతేప నురమునం దుంచి యడ్డాలుగాఁ

జిటుత ముద్దాడి లో ముఱియుచుండు

నొకయప్పు పొత్తిళ్ళ నుంచి కన్నకుమారుఁ

ఒక్కలోఁ బడి తాఁ బాడుచుండు

తే. నొక్కతఱి మోము మోమున నునిచి నవ్వు

నొక్కపుడు చిచ్చిగొట్టి న వ్యోష్ప జేయు

నొక్కతూటి గిల్గింతల నొక్కిపెట్టు

నాత్మభవు నోము నమయంబునందుఁ దల్లి.

14

వ. అప్పుడు వేంకటరత్నోపాధ్యాయుండు తనకు బుత్త్రోదయం బగుట

విని మంగళస్నానంబు గవించి జాతకరత్రంబు నిర్వహించి భూదే

వుల కనేకదానంబు లొనరించి గ్రామంబునం గల యెల్ల బాలుర

రప్పించి వారికి.

15

చ. ఫలసాలు పంచదారలును బాలును బెర్గుల బప్పుబెల్లముల్
పలుచని లేనెపాకములు బర్చి జలేబియు లడ్డుకంబులున్
మిలమిలలాడు ఘోషముగ మింగడ వెన్నయు జన్ను లోనుగాఁ
గల పిన్నబండనల్ పి యముగా నుడి నేయుచు నిచ్చి వెండియున్.

తే. చిత్రచిత్రములం బొల్పు చిటు రుమాళ్ళు
నాటవస్తువులు... నైనబొమ్మ
లలరుగుత్తుల... పతిముదమున
ముటిపె మేల్పడఁగా నిచ్చె మతియు మతియు.

17

— బా ర సా ల —

వ. ఇటు లా పురిటిదివరబులు నదియునొక్క నిసంబువోలె గడపి పదు
నొక్కవన నిసంబున బారసాలం గావింపనెంచి బంధుమిత్రాదుల
తోడఁ బురోహిత ప...లుల రాఁ బిలిచి,

18

తే. స్త్రీమాతృప్రథమలములు పశ్చేరమునఁ
బోసి సరిచేసి నొనినై యూడుగేభ
లడ్డు... గీచి యడరంజ కడ్డితోడ
మాన సత్త్ర నాను... లో వ్రాసి వెనుక.

19

వ. పూజప ప... నాగభూషణుం డని వ్యావహారిక నామంబు
వ్రాసి నామత్రయ దేవతల సర్పించి, నాలు నివేదించి,

20

తే. నాగభూషణుం డనియెను నామధేయ
మది ధరించి చిరంజీవివై మను మని
దేవ తార్పితమైన యయ్యావుపాలు
బాలునోట నిడియెఁ దండ్రి బంగరువున.

21

తే. అరయ సంగారంగసంగతి నావహిల్లి
హృదయముననుండి నాయాత్మ యే జనించె
బుత్తరూపముతోడ నోపుల్ల! చూడు
హాయనంబులు జీవింపుమా ముదమున.

22

వ అని జనకుండు కరంబున శిశు శిరంబు స్పృశించి.

23

శా. గోభూస్వర్ణ ముఖోద్ధానములు పెక్కుల్ పుత్తుమేల్లోరుచుకొ
శోభాయుక్తముగాఁ జతుశ్శ్రుతులు సంశోధించి దీవించు నా

యా భూజేవకులావతంసముల కీయం జాలి సేవించి ని

వ్యాభివ్యక్తుల నొప్పె రిత్నవిబుధుం చాపుట జనింబును. 4

వ. మఱియు నాగభూషణునకు మఱికొన్ని గామములు నెఱుంగరాక
సంపాద్యంబులు వానివృత్తాంతంబు చెప్పెడి నాకిట్లెన్నఁ దిసి
యిట్లనియె. 25

— నా మ ని ద్వి ప న ము —

సీ. హరునంశమునఁ బుట్టు నసె యతి చెప్పుట

నాగభూషణుఁ డని నామ మిచ్చెనొ

కోరాడనాగేశ గురుశిష్యుఁ డగు నని

నాగభూషణుఁ డని నామ మిచ్చెనొ

యలవతంజలి నాగుఁ డలని బోలెడు నని

నాగభూషణుఁ డని నామ మిచ్చెనొ

వేంకటేశుఁడు నాగవిమలభూషణుఁ డని

నాగభూషణుఁ డని నామ మిచ్చెనొ

తే. నాగులకు భూషణుడు శేషనాగుఁ డట్టి

పాలుపు గలవాఁ డనియె నాగభూషణుఁ డని

నామకరణంబు చేసె రిత్నద్విజండు

చెల్లు నాపేరు వాని కేవల నైన. 26

మత్త. నాగభూషణనామ మన్నిట చల్వుమీఱుచు నుండు నా

యోగిపుంగవుఁ డవ్వలం దనకూహ మైనది యాదిగా

నాగభూషణ కృష్ణభూషణ నామయుగ్మము లోడి చా

నాగతిం బచరించె గారిణ మాం యంగ నసాస్కమే. 27

సీ. అరయఁ గృష్ణానందుఁ డతనివరమగునె

వగుట నానామము నందె నేమొ

భాగవతము కృష్ణభరిత మం దధికుఁ డన్

చే రందుఁ గాన నాపేరు గొనెనొ

నబ్బినివీసు కృష్ణద్విజండు తనదు

ననుఁ గొటఁ దన్నామ మందె నేమొ

గీతోపదేశముం గృష్ణుం వొనర్చె దా
నట్టిండు గానం దదాఖ్యం గొనెనొ

తే. కృష్ణుం దా : ధృనుడు గీత లెఱిగి జగము
యను మాఱిగించి ఘర్మంబు నిలిపె కలు
దా : నల్పడు నని యేమొ మానభవడు
కృష్ణభూషణుం డనుపేరే గీర్తి నొందె.

28

తే. నాగ కృష్ణపదంబుల నీగి వెనక
భూషణు , కని మాత్ర సంతాపణముల
నాను సర్వభూషణుం డౌట నా ద్వయంబె
యేల ధరియింపలె నని యెంచి యేమొ.

29

సీ. భూషణుం డతఁడెన్న భూసురభూషణుం
కును గీచిభూషణుండును మునీంద్ర
భూషణుండును యోగిభూషణుండును భోగి
భూషణుండును ద్యాగిభూషణుండు
జ్ఞానభూషణుండును శాస్త్రభూషణుండును
దత్త భూషణుండును ధన్యభూష
ణుండును గుణభూషణుండును భక్తి భూ
షణుండును గీ ర్తిభూషణుండు సర్వ

తే. భూషణుండు తా చగుట గా పురుషవరుడు
కేవలము భూషణాఖ్యులై గీర్తి గాంచి
యఖల వాగ్భూషణుం డయి యధికుం డగుచు
నఖల భువనభూషణుం డయి యతిశ యుల్లె.

30

క. క్రమమున యోగాభ్యాసము
సమకూరుట సంప్రదాన సంసిద్ధం బై
యన్యుతానందాహ్వానమును
నమరె మహాయోగివర్చ్యుం డగు నాతనికి.

31

వ. అంతఁ గాలక్రమంబున.

— శైల వక్రీ డలు —

చ. వెలికిల బండి పొత్తులను విప్పిన టెప్పల మూయకెప్పుడున్
నలుగడఁ జూచుచుం బయలు నవ్వుచుండు బంపంచమంతయున్
బల మగుగాలితాకు న బల్మరుఁ గూద చు పీఠమందు మ
బ్బులగమి కెత్తువచ్చెడిని బో యని లోనఁ దలంచు చుండునున్ 33

క. మిను విటిగి మీఁదఁ బడినను
మనమున నే సరకు గొనెడుమాడ్కిని గా నే
ననునట్టిగుట్టు దెలువఁగ
ననఁ గాఢుల బయలుఁ దన్ను ననవరతంబున్. 34

తే. మాయ లేన్నావరింపఁగాఁ జాయ నెఱిగి
చేతులం బట్టి చెండెద నేతటి నని
యెఱుఁగఁ జెప్పటకో యన నిట్లు నట్లు
చిన్ని చేతులు గదలించుఁ జిత్రగతుల. 35

శా. ఛాయం బోలిన యీషః పంచమును సచ్చం జేయఁగా నేల పై
పై యోగంబున దానిసం దెలిసి తెల్వన్ జేసికో నేల ము
న్నే యత్నంబున నిందియూరములకై విశ్రింపఁగ లేకు గో
డే యింతే నని తెల్పు బొంగిలు లో నెంతే వినోదించుచున్. 36

తే. లోనిచూపున బ్రహ్మముం గానఁ దివురు
యోగి యో యస నాతఁడు యోగనిద్రఁ
బొందు ననఁ గన్నుఁదమ్ములు మూసికొనుచుఁ
గాన వచ్చును శాంతుని కరణి నపుడు. 37

క. నాగేశ్వర తాదాత్మ్యము
తాఁ గలుగం బోవు నవలఁ దగ్గతు లభ్యా
సాగతము లనుచుఁ దెలువఁగ
నాగేంద్రునిపడగ నాఁ గనం దల యెత్తున్. 38

ఆ. చిత్రమందుఁ దోచుచిట్ట లేనుంగులు
నరునిఁ గూల్చ లేనికరణిఁ దత్త్వ
వేత్త నీజగంబు వేధింప దని తెల్పుఁ
బొరలుఁ గెరలు నతఁడు పొత్తులందు. 39

మ. నవరత్నంబులు చాలునో యనఁగ నానందంబు సంధించుచున్
 నపు మో మెత్తి కలస్వరంబులను విన్నాణంబు సంకల్పఁ గా
 నెవరేనిం బలికింప నూ యనుచు లో నెన్నంగ మా తాడు సౌ
 రపురీతిన్ జనకోటి ముద్దులకుఁ జ్ఞావై బాలుఁ డొప్పెంగడున్. 40

వ. అతఁ గాలక్రమంబున

సీ. తల యెత్తి చూచుచు లలి నొత్త గొలుచును
 గొన్నినాళ్లకుఁ దానె కూరుచుండె
 నది యిది చే యూని నదిలంబుగా లేచి
 క్రమ. గాఁ దిదకు విద్వేషులు చేసె
 జనుచు లేచుచు వేడ్కఁజేసి తప్పుటడుగులు
 నైదుచు నేర్చి చివటకు నడిచె
 నాఁ యంచు నూఁ యంచు నట్టిటు లాడుచు
 నాటికి నాటికి మాటలాడె

తే. బొమ్మలను గూర్చుకొని చాల సమృతమునఁ
 బొంగి యాడుచు నంతట సంగడిండ్రఁ
 గూడి గూడుచుఁ బాడుచుఁ దోడివారి
 వేడుకల కయ్యె బుడతండు పేర్చి నపుడు. 41

వ. ఇట్లున్నప్పు డొక్క-నాఁడు కన్నతల్లి యాయానందవల్లి. 42

ఉ. వేరుద నిద్ర లేచియును వీఁగి కుమారుని గేహకృత్యముల్
 వీరఁ బొనర్చి వచ్చి కడువేడుకఁ జెల్పమున స్నివృత్తుడై
 యొకము వంకఁ జూడ కెదలో నెవయో తలపోయుచున్నయ
 టై కనవచ్చు బిడ్డను మహాముని యంచుఁ దలంచె నెమ్మదిన్ 43

వ. అట్టితనణంబునం దాయమ్మ. 44

క. ఆనందమూర్తి ! రావే!
 నాన యన' యనుచు వా' ననునాబ్జములం
 దానందాశ్రులు రాలఁగఁ
 దా నక్కునఁ జేర్చుకొంచుఁ దగ నాడించెన్. 45

సీ. యోగి సంచారము నొందునపు సమాధిఁ
 జెడకుండు చట్టుగాఁ జేయ నలయు
 భయశోకసాహసభరిత మైనప్రసంగ
 మున జాగరూకుడై తిలక నలయు
 నని యెఱింగించుట కంఠ గాలుసేతులఁ
 బాతాడి పరువడిఁ బడుచు నేవి
 మృత్తికయందును మృద్వీకసందును
 సమబుద్ధి సేయుచు సలము నెంచు

తే. సక్తమతి గాక పొందుచు రక్త లేక
 పట్టుదల వీడి ప్రకృతుల వలను పడియు
 నిర్వికారత వర్తించు నిశ్చలగతుఁ
 డవ్యయానందుఁ డగుచు బాల్యముఁ చరణం.

46

— బాల్య ప ర్ణ న ము : —

క. తాత యనుష్ఠానమునం
 బ్రీతిం బొనరించువేళ విజ్ఞుఁ డనఁగా
 నాతం డాతనిచెంత వి
 భూతింగొని కూరుచుండి ముదమెడఁ బొదిలక.

47

ఆ. ఆచమించి వెనుక నర్ఘ్యంబు విడిచియు
 ముక్కు మూసికొనుచు మొదలు చివర
 లేనిగతుల జపము పూని చేయుచునుండుఁ
 గర్మతుండు వోలెఁ గడఁగి యతఁడు.

48

చ. చినచినమట్టియుండలను జేసి యొకానొకపశ్చేరంబునం
 దునిచి జలంబు పైఁ జిలికి “యోన్నమ”యంచని పూలుపల్లియుం
 బొనరఁగ వైచి యన్నియును ముద్దగఁ జేసి యాచించి యవ్వలం
 గనఁ డది కన్ను మూసికొను జ్ఞానివిధం బిటు లన్న చామృతం.

తా. నూలుంబోగులు గాలుసేతుల కవెన్నో చుట్టుగాఁ జుట్టి య
 బృలం డట్టిటు లాడు నట్టిడగిచుక బంధించె నొకరినొక
 నోలిక వానిని దెచ్చి వైచి తన కడ్డొక్కింత లేనట్టి
 కామృత సంస్మృతి యిట్టి దంచుఁ డెలియం గావించుచందంబునగా.

ఆ. ఒక్కపద్మబొమ్మ నొనరించి మట్టిచే
జాబ్బుఁ జిన్నబొమ్మ లట్టె చేర్చి
గురువు శిష్యులనుచు గూర్చుండు వానిలోఁ
దాన గురువు ననెడిమానసమున.

51

శా. గోచీ వెట్టినవాడె ధన్యుఁ డనుచుక గొండాక్కళ్లొక్కార్థముక
వాచింపం దన తాత చెంత నగు నాబాలుండు మే లేర్పి లహా
గోచీ వెట్టినవాడె ధన్యుఁడై గొండాట కౌ నంచు దా
గోచిం దీసి శివాంశముం దెలుపుచుక గోరాడు నవ్వేళలక. 52

సీ. మితి మీఱ నాతం గుచితరీతి శైశవ
కీడలఁ దేలుచు నాడు నాడు
శుక్లపక్షామృతాంశునిరీతి దీపింపఁ
దల్లిదండ్రులె కాక యెల్లవారు
కని సంతసించుచుఁ గన్నులఁ గప్పికొం
చుచు ముద్దుపెట్టుకొంచును జబుకమాఁ
బు పకుచుఁ జంచు దువ్వుచు నెత్తుకొంచును
లాలించుచుండు పెవ్వేళఁ గాని

తే. ధ లతలము విశాలమా హాహాలు కడు
పొంగు కన్నులు పెన్దలు పోల్చి జనులు
ఘనుఁ డితఁడు మహాపురుషలక్షణము లివ్వి
యనుచుఁ బలుకుచు నుండు రాతనిని గాంచి.

53

తే. పాదతలహస్తతలములఁ బరంగుచుండు
శంఖచక్రాదిరేఖలు జనులు సూచి
యవి మహారాజచిహ్నము లితఁడు ద్విజుఁడు
కావున రాజయోగి కాఁ గలఁ డటండు.

54

—, అ ద్వు త చ ర్య లి —

సీ. అయిదేండ్ల బాలుఁడై యతఁ డుండి యొక్కనాఁ
డరుగోదయం బగునంతలోన
లేచి మంచముపైఁ జలింపక కూర్చుండి
చిన్ముద్ర ధరియించి చెలఁగునపుడు

తల్లిదండ్రులు వచ్చి తనయుని వీక్షించి
 విస్మితులై కొంతవేళవఱకు
 నుండియుఁ దడ వట్టు లుండ నేరక మెల్ల
 మెల్లనఁ దట్టియు మేనిమోఁదఁ

తే. బలుకరించియు నదలించి పలికి చులుక
 కేకలం బెట్టి ఖిన్నులై వీర విడిచి
 నిర్వికారత ధృవునట్లు నెగడుసుతునిఁ
 గని భయంపడియును హర్ష కలితు లైరి.

55

చ. ఒరులను బిల్చి చూపుటకు నోడరు చూడఱువృష్టి త్రాక్షనో
 వరసుతుఁ డెట్టిపాటునకు వచ్చెడినో యని సంతపించుచుకొ
 వరము లొసంగినట్టియతివద్యుని నార్యుని సంస్కరించుచుకొ
 గరము విచారసాగరమునం బడి యుండిరి కొంతలోపునె.

56

తే. జనని వేల్పుల మొక్కుచో జనకుఁ డపుడు
 మనమునందు సద్యోజాతమంత్రము, జ
 పించుచుండె నంతటఁ గొంతవేళ కక్షి
 యుగ్మ మల్లనఁ దెఱచె నాతోడ్బృథుండు.

57

వ. అంతలోనం దల్లి బాలకుం బొదివికొని యిట్లనియె.

58

చ. మెలకువ వచ్చెనే పడుకమోదన యుండియు నొం డెఱుంగన
 ట్టులు కడునిద్రవోయెడు కడుంగడు సొక్కితి వేమి గాయచా!
 తెలుపు మనంగ నాతఁ డనుఁ దేరినచి త్తముతోడ నమ్మిరో
 తెలిసియ యుంటి నిద్దురను దేలినవాడను గా నొకంతయుక.

59

సీ. వినవమ్మ! చెప్పెదఁ బెనుబాము లెన్నియో

చనుదెంచి ననుఁ జాట్టుకొనియె విడక

వేలూడువానిని నే లాగి వైచియుఁ

గొన్నింటినిం బట్టికొని మెనవితి

దాన నామే నెల్ల దాతమేనుం బోలె

బూదెతోఁ దెల్లనై పోయె జాట్టు

జడ గట్టికొని పోయె జడనుండి నీళ్లు

బాలు వాఱగఁ జొచ్చె నేల నిండఁ

తే. బాము లదుడెంచి నాతలపాఁగ యయ్యెఁ
గొన్నికఁరఁబుచం జుట్టుకొనియెఁ గొన్ని
కంకణము లయ్యె మొలనూళ్ళు గాఁగ నయ్యె
జన్నిదము లయ్యె సంతకఁ గొన్ని కొన్ని.

60

సీ. వెలియాలవో తొండు వెన వచ్చి నాచుట్టుఁ
దిరిగి తిరిగి యొక్కదరినిఁ బండె
నెవ రెన్నఁగో కాని యెంతో సంతగఁ బాడి
యాఁగి నాచెంత వేడుకమెయి
నుట సంతకు లూఁదను మద్దలంబులను వా
యిచిరి యులిపు మి న్నెల్ల నిండఁ
జప్పళ్ళకుం జరికి సారంగపోత మొ
క్కఁడు వచ్చి నాయొడి నడఁగి యుండె

తే. మీర లీచెంత నే యుండి భూరిశబ్ద
మెల వినియంటి రేమొ నే నెల్ల వినుచుఁ
గనుచు నఁజోషమునఁజేసి కన్నుమూసి
యన్నవాడను నిద్రింప నోజనితి !

61

త. అనినఁ దల్లి యనియెఁ దనయ ! నీవు భయంబు
పడఁగ లేదు గదవె వానిఁ జూచి
యనుషుఁ దల్లి నరసి యతఁడు బ్రహ్మానంద
మున నెసంగ భయముఁ బొందు టెట్లు ?

62

సీ. ఎ డేది ? లేది యే ? దేవి పాములు ? నన్ను
మీ రేటికిం దెచ్చినా రిచటికి
నాఁగ నాశ్చర్య మానందముం బొందుచుఁ
దల్లి ముద్దాడి యశ్చనయు నెత్తు
కొని మంచికల గఁటి తనయ ! నీవై మహా
దేవునకుం గలభావ మెల్లఁ
దేటఁటెల్లం బయ్యె నేటికి శంకింప
నీకు శుభం బగు నోకుమార !

గీ. యనుచు బాలకు నెత్తి కొంచామె యెన్నో
యంగరక్షలు చేసె నెయ్యవియ్యె చేసె
నపుడు తండ్రియు నాత్మజు సరలి లోన
మిగుల నానందమున జేసి మెలకె నంత.

63

వ. నూర్యోదయం బగునంత నతండు కాలకృష్ణులు నిర్వర్తించి
శుభశకునంబు లగుచుండ నిల్లు విడిచి నాగేశ్వరోపాద్యాయుని
కడకుం జని కుమారునివృత్తాంతం బంతయు వెఱింగించి మీరు సాంప్ర
పునిం బోలినవారు నాకొమరున కుపాధ్యాయుల మాత్యకాక్షురిపరి
చయంబు గావించు డని పార్థించుచున్నవాడని చెప్పి మోక్షించి
యొక్క శుభముహూర్తంబున నశ్వనయ నాగిసూక్తిముని యొదరు
గొనిపోయి యవ్వనంబు గావించిన నతని పితని నుంచుకొని
పంచాక్షరి నువ జేసిం చె నతండును దత్తాలవ్రాస్తే పదిని జేసి
విద్యాభ్యాసంబు గావించుచుండ నప్పుడు.

64

— గు రు లీ ల య —

సీ. అచట విద్యలలోన నాటపాటలలోన
దేహబలంబులో ధిషణలోన
నందఱకన్న నత్యధికుఁ డై తా నసా
ధారణధోరణిఁ దనరు చుండె
నాశిష్యులం దమృతానందుఁ డుడుగఁం
బునఁ జంద్రుఁ డట్టులు పొసర నపుడు
పిడు గని యేనుఁగు పిల్ల యనియు సింహ
మని యెల్లచట్టులు నతనిఁ బిలువ

ఆ. రాట లాడి యలసి యటఁ జెట్లకొందిసి
డలను విశ్రమించి కొలఁతులందు
నీడి చల్లులాట తెనఁగించి పొద్దు వా
లిన బయల్లఁ జెలులఁ గొనుచు మెలఁగు.

65

తరలము. ఇసుకతీన్నెల రచ్చఁ దీరిచి యెండతేనియు బాలకాల్
వెనవెనం జనుదెంచి వెంబడి విశ్రమించినవేళల

బస గుల్టియతండు త త్తము బల్కు పాటలు పాడుచున్
బాసంగి జేయు పికోదమిల్ గడుప్రొద్దుప్రొద్దును ముద్దుగన్. 66

చ. దనకుడు దేవతాస్తుతు లజనము జెప్పుచు నొప్పువేళలన్
దనపురాణముల్ వినిచి తల్లి ధ లెల్లను జెప్పుచుండ గా
విని యడఁ డన్నియున్ మదిని పీగనియట్లు గ్రహించి జ్ఞప్తిమై
జన లకుఁ జెప్పుచుండు దనభానము మేటి యటంచు మెచ్చుగన్. 67

మ. బడి నాతఁడు వాఁజుంగాఁ జదువఁగా న్వాభావికజ్ఞానపుం
బడి నేర్వం గలఁచై ప్రవీణఁ డనుచు బ్రజ్ఞాన్వితం డంచు బే
ర్పడి గ్రామస్థులతోడ నాటకములం బొల్లించు గ్రీడించుచున్
బుపలం వయ్యును చేర్చు జిత్తగువు లెట్లన్ వ్రాయు జిత్రంబుగన్.

క. అతనికి రామాయణ భా
రతభాగవతాదిధలు ప్రజ్ఞాబలనం
గతి జ్ఞప్తిం గలవై నం
తనమును శ్రోతలకుఁ బుణ్యదాయకము లగున్. 69

క. ఒకమాటు విన్న నేదే
నికదానిన్ మఱచి పోవు పెఱుంగం డాతం
డఁ లంకబుద్ధిగరిమన్
నకలజగజ్జనులు మెచ్చునరణిం దనగున్. 70

సీ. తనతోడిబాలురు దనియఁ జేతులు నూచి
భాగ్యాతిశయములు పలుకుచుండు
బడిలోనఁ బోయినసస్తువుల్ తెప్పించు
మంత్రింతు నని బీతు మరగఁజేసి
తల నొప్పి దగును గలుగ వైద్యమునేయు
మిరియాయి తులసియు మెదపి యిచ్చి
మందుకట్నము గాఁగ నెందును బలపముల్
గోళికాయలు వండ్లు గొన్ని కొన్ని

తే. గొల్లలకు వైద్య మొనరించి కొంతపెరుగు
మీఁగడయు బాలు వెన్నయు మెనపు చుండు

నితరబాలుర కోఁ గూడి చతురుఁ డతఁడు

పారశాలఁ బఠించుపిచ్చిట్లునందు.

71

ఉ. పిల్లలతోడఁ గూడుకొని నేడు లోడిక లె న్నఁగా బడి

జెల్లెమపాతముల్ చదివి చెప్పిచచ్చి పునః జేసి లేకెడిన్

గొల్లులు గోవులు లుండుకిడపం జని యొక్కెడఁ గూగుచుండి తా

బిల్లనగోవి నాయుచును బేమి సేనుచు చుండు నల్లగన్.

72

చ. కనుగవ మోడ్చి యొక్కడొలములో వెనెయొ లలించుచున్

గనుగొన జ్ఞానయజ్ఞుల నొసర్చితి ఋక్వేదజులార! నిండు భా

జన మిడ నుటి నంచుఁ దనసాడనుచు బుద్ధురాలునన్

దనపము లందఱు లిలిచి తా విసుచుండు నరెండు పాడికన్.

73

ఆ. తనదుతండ్రి సోగి ధనము నైకొని నేటలు

కాగితములుఁ బుస్తకములు కొనియు

లేవిబాలకులకుఁ దా నిడు చక్కటి

కమున దానరూపకమున సతఁడు

74

— ఓ న మా ల మ హా త్వ ము —

మ. బడిలోఁ బంతు లి వోసమా లనుచుఁ జెప్పఁ బాలయం డొక్కఁ డీ

బడి యేలో? ఫల మే మనం గలుగునొ వాక్రుచ్చుఁ డీ నాఁగ నా

తఁడు భాషింపమి భూషణుం డతనిచెంతం జేరఁగాఁ దిల్పి నీ

నుడునం జాలుదు రిమ్మ నావెనక నిన్నుక చేర్తు నంచుఁ దియన్.

ప. అప్పు డప్పురంబునం జరుగు తిరునాళ్లకుఁ గొనిపోయి నినుము నీ

కేమి వినవచ్చుచున్నదో చెప్పు మనిన బాలకుండు సర్వశబ్దసమైక్యతనం

బున నొంకారంబు విన వచ్చుచున్న దనుటయు భూషణునాఁడు.

76

మ. కనుమా మిత్రము : సర్వలోకములు నొంకారిగాఁనం జేసె నం

దున దానికొ మునుమున్ను చెప్పునురు పంతుల్ సర్వసాధాన్యముల్

దనరుం దాన నటన్న కారణముచక దాత్సర్యముం జేసి నీ

మనమంచుం గలనంశము బుత్రులఁగం బాటె గదా బాలకా.

77

క, మఱియు, బంచాక్షరి యిది

పరమేశ్వరు శ్చు దానఁ బరఁగు దురితముల్

చొఱగెడిని దత్తభావము

పరికింప నశక్య మెట్టిపండితునకునే.

78

సీ. ఓనమా లనంగ సేవో యత్రరము లని
 ప్రజ రజ్జులు దుంతు ప్రజ్ఞ లేక
 పరివారాధనపరమము ల్గిరి లని
 విపులనంబాధము వేటు తెలియఁ
 బరిశివారాధనపరుఁ డైనఁ గాని యె
 గ్గేవర సేవింపఁ బోన రామ
 లి త్వవేత్త లెఱంగి దాని నిష్కలవచేత
 మొనరింతుఁ తొలుదొల్ల నోగ్నమ యని

తే. మనః చమనక వ్రాయక వింక కనక
 గళవిద్యలు స్వేంగఁగఁ బ్రోవ
 వా మగుమ మా నా మా ల సార మెఱిగి
 కొసిన వామ యే బలములు నుండు.

79

క. చదు పడి పఠనుజ్ఞానము
 కుదురుట కని యెంచఁ బోక క్షతగుణనంబు
 బ్రదుకు తెఱు వరయు కొఱ కని
 పదుగురు మనవారఁ దలచి వర్తింతు రెలక.

80

చ. బుడగలు పుట్టి నీళ్ల పయి బుట్టె యట్లు గిట్టు నట్లు వీ
 పుడమిని బుట్టి మానవులు వాపుడు సుందరు సార్థకత్వ మె
 న్నడుపునఁ జేసికొందు పని మొదల తలంపగు సుంతయేని వే
 ల్మిడిసి నశించు మేనికిని మేలిమినామ్ముల పెట్ట నెంతయో.

81

తే. మనము బడబోన నేదియో మాలవిద్యఁ
 గఱచి యుద్యోగమున నూడిగంబుఁ జేసి
 బ్రదుకుటెఱు వేర్పఱచుపొంతుఁ బరమగతి య
 టంచుఁ జెప్పదు బాలకులార ! వినుడు.

82

చ. చదువులు సామముల్ మనకు జాల లభించెడు నోనమాలఁ చాల్
 చదువుల కెల్ల ముఖ్య మది సన్నకసన్నగ నుండ మిం కీటన్
 బదువుర మొక్కచోటునకు బొటి యటన్ ముద మాపహిల్లఁగా
 మది కగునాటలాడుకొని మా పగుచోఁ జనుదెంత మింటికన్.

83

తే. అనుచు బాలురతోఁ గూడ ననలి కరిగి

కొక్కు నుప్పల్లు గొణిబిళ్ల కూతవేటు

లాదిగా నగునాటలు నాదుచుండు

నాగభూషణుఁ డప్పు డానంద మెఁగ.

84

శా. పట్టిల్ దీరిచి రెండుపాయ లగుచున్ వా రొక్కండ అం పంచు నా

పట్టిలం దొగి నిల్చి కాచికొనుచోఁ బైవార లేచారెకి

బటన్ గా కవి యెల్ల వాటి గెలుపుం బ్రాపించు లేకున్న నో

గిట్టె శత్రులబాటిఁ జిక్కుకొనమి న్విక్షింపనౌ మోక్షిమన.

85

క. గొణిబిళ్ల గొట్టు మీదికి

ఖణిలు ఖణి ల్లనుచు లేచి కడువడిఁ బటనన్

గణక మఱొక్కఁడు దానిం

గణులింపఁగఁ బట్ట నరుగు గతు లిట్ల యగున్.

86

మ. ఒకచో నెల్లరుఁ గూరుచుండ గరిమం బూహుం దుచున్ భూషణుం

డకలంకాత్మఁడు దేశికుం డగుచు కష్టస్థాయు లీ ప్రియన్

సకలంబుం జెడు నీశ్వరుం డొకఁడె నిశ్చా చిల్లుఁ డై నిర్వేషున్

సుకముం గవ్వము గూడ నొక్కఁ డగుచుం జూష్యుని నెంచుడి.

87

క. కలలోఁ గన్నపదార్థము

వలె సర్వము మఁకుఁ గాన వచ్చు నశించున్

దెలిసిన పానికి దుఃఖము

తలపోయఁగ లే దటంచుఁ దలపుడు మీరల్.

88

ప. అని యనేకవిధంబులఁ దోడిబాలురకు బోధించుచు బోధనాపర

కాలంబుల మఱియుం బంతులు చెడుగుడులు కొక్కులు కోతి

కొమ్మచ్చులు లోనగు నాటలాడుచుఁ బాటలు పాడుచు నం గం

దుఁ బ్రావీణ్యముఁ గలఁడై వారిలో నగ్రగణ్యుం డయ్యె మఱియు

దండపట్టు కఱ్ఱసాము కత్తిసాము మొదలగు మల్లవిద్యలయందును

విల్లములు ధరించి లక్ష్యము నేయుటయందును నేకభిక్షుం గుఱి

చేయుటయందును నివ్రణుండై యుండె నిట్లున్న వానిదుందుడుకుఁ

డనముం గని విని యుపాధ్యాయు లేమియు నన కూరకుండి రిట్లు

భూషణుండు విద్యాభ్యాస మొనర్చుచు నెల్లవారలకు నానందం
బాపాదించుచుండె నని మఱియును. 89

— విద్యాభ్యాసము —

మ. ౬. బును నాబుగేండ్లు మొదటం బాఁ దండియొద్దం బ్రియ
మృత్తి విద్యం గ్రహియించెదండ్రెయ నుపాధ్యాయుండు విద్యాలయ
మందు గూడూరను బల్లపల్లి మొదలై పొల్పొందు గ్రామంబుల
ఘటించై పేరు గడించె గౌళలమునకా శాంభీర్యధైర్యంబుల. 90

గీ. తండియొద్దను గూర్చుండి తనయుఁ డపుడు
శ్యాతిపగ్గింథములలోని రీతులెల్ల
నాలకించి జ్యోతిష్కుడై నారుప్రమితై
నాగిభూషణుఁ డానాఁడై నయముఁకూడ. 91

వ. మఱియు నతండు మూడేండ్లు బందరులోని హిందూపాఠశాల
యందును నోబిలుకళాశాలయందును విద్యార్థుల కెల్ల శిరోభూష
ణమై విద్యాభ్యాసం బొనర్చుచు నాగేశ్వరసమారాధనమ్ము
గావించుచుండ నతం డతనిఁ గరుణావలోకన సంపదర్శన సంభాషణ
స్పర్శనాదులం దనువుచు శిష్యునకుఁ దత్త్వోపదేశము చేయుచుండ
శిష్యుండును గురునాథుని సంకేతంబు లెల్ల దెల్లంబుగా గ్రహించు
చుండ నిట్లు కృష్ణభూషణుండు కృష్ణలీలలం దేలుచుఁ బ్రాథమిక
విద్యాభ్యాసంబు విలాసంబునంజేసి కావించుచుండె నప్పుడు. 92

మ. త్త. తోడిబాలురఁ గూడి వేడుకతోడ దేశికునిటికిఁ
నాఁడు నాఁడును బోయి వచ్చెడునాఁ డొకప్పుడు దారిలోఁ
గూడి భావ్యము చెప్పుచుండఁగ గొప్పఁండితుఁ డొక్కఁడు
డాడకుం జని నిల్చియుండె నహాయయుక్తుఁ డతం డట. 93

వ. అప్పుడు భావ్యశ్రోత లాబాలకుల నిట మీ కేమి పని
పొందని పోదోద్రోని భూషణుండు పోవ కట నానక్తి నున్న
నెఱింగి బోధకుం డతనిం గూరుచుండఁ జెప్పిన నతం డట నొక్కచో
విశ్రమించె నంతలోన. 94

సీ. ఆనూత్రముల కాది యగు “నధాతోబ్రహ్మ
 జ్ఞాన” యనుదానిఁ బ్రహ్మమీఱఁ
 జర్చించుచును గురుస్వామి సాధనచతు
 వ్యయ మది కుదిరినపయి నటంచు
 నాడిన శ్రోత లయ్యుది కుదురుట యెట్లు
 కుదిరినపయి నేటి కది యటంచు
 ననుటయు విని యమృతానందుఁ డే జెప్ప
 వచ్చునా నాబుద్ధి వచ్చినట్లు

తే. అనుడు నివ్వెఱవడి యెల్ల రరయుచుండ
 నొజ్జ లితఁ జేమిచెప్పెడినో వినుండు
 వాణి వీనిముఖమున నేవగిది నగునొ
 వినఁ దగు నటంచు నాతనిఁ గని వచించె.

95

తే. బాలకా! బాలునుండి సుభాషితమ్ము
 వినఁగఁ దగు నని శాస్త్రముల్ వినుచుఁ గాన
 నీముఖమునుండి వాణి యే మేమి యనునొ
 విందుము వచింపు మనుటయు విని యతండు.

96

తే. అథ యనం బప్పు తిన్నపై నది రసనకుఁ
 జప్పగా నుండినంతట ను ప్పరయుట
 బ్రహ్మజ్ఞాన యని నాదుస్వాంతమందుఁ
 దెలియ వచ్చెడు నన గురు వలరి మఱియు.

97

తే. వత్స ! నీహృదయము నా కవగత మయ్యె
 నెల్లరకుఁ దేటతెల్లఁ గా నెఱుంగఁ జెప్ప
 మనుడు నతఁడు ప్రపంచము ననుభవించి
 వెనుక నందు సారము లేద యని గ్రహించి.

98

వ. జనుండు బ్రహ్మజ్ఞానం బలవఱచుకొనం గోరుచందం బనునర్థం
 బనిన నగ్గురుప్రభృతు లెల్లరుఁ బరమానందభరితులై యితండు
 జగద్గురు వయ్యెడు నని ప్రశంసించి యతనికిఁ గదళీఖర్జూరనారికేళ -
 ఫలాదు లొనంగి యంపిపుచ్చి భాష్యకాలక్షేపంబు గావించువాడై.

క. పప్పుప్పలతో గ్రంధం

బప్పుడు సాగించునట్టి రై గృహములకు

ముప్పిటి గొన సమ్మోదము

చెప్పుకొనుచు బోయి రిచ్చ జేయుచు బాలుక.

100

వ. భూషణస్వామియు సహాధ్యాయసహితుడై పాఠశాలకుం జని
విద్యాభ్యాసంబు నేయుచు గురుసన్నిధిం జేరి నేవించుచు దల్లి
దండ్రిల నరసి గారవించుచు నింటియొద్ద దోబుట్టువులు చేసి
కొను బొమ్మలపెండ్లిండ్లకుం దోడుపడుచు గంట బడిన యెల్ల
గ్రంధంబులు చదువుచుండె నంత గర్భాష్టమాబ్దంబున వేంకట
రత్నపండితుడు.

101

—* ఉపనయన సంస్కారాలు —

మ. ద్విజుని జేయగ నెంచి పుత్తుని జగద్విఖ్యాతవిద్యామహా
త్వజితాంగీరసుని బురోహితుని బిల్వం బంచి వాచించి త
త్సజనోక్తోత్తమలగ్నమందు నిజబంధువృత్తమున్ గూడి రా
నజినామాధము లిచ్చి పుత్తునకు జేయ గల్గె వ డ్దత్తతిక.

102

క. ఉపనీతుడైనబాలుం

డుపమింపగ రుద్రరూప మొందెడు నని తె

ల్పుపగిదిని బంచశిఖిలన్

సువరిష్కృతి జేసి రపుడు సురుచిరగతులన్.

103

ఆ. ముంజరశన జట్టి మొలకు బచ్చనిగోచి

పెట్టి లేడితోలు గట్టి బ్రహ్మ

నూల ముటుత వైచి శుభవేళ బ్రహ్మప

దేశ మాచరించె దేశికుండు.

104

తే. లజనము ధరించి యామాధ మంది మున్న

జననికడ కేగి ప్రవరము జదివి వెనుక

“భవతి భిక్షాం ప్రదేహి” యన్ పలుకు పలికి

మాతృభిక్షను గైకొనె మాణవకుడు.

105

ప. ఇట్లు యథావిధివిధానంబున సుపనయనసంస్కారం జైన పదంపడి

కృష్ణ భూషణుండు ప్రత్యహంబును సంధ్య షార్దుచు నూర్చు
నుపాసించుచు నగ్ని కార్యంబు చీర్చుచుఁ బ్రవృత్తుచు చుండె
నక్కాలంబున.

106

—, దేశ కాల పరిస్థితులు, —

సీ. ప్రాగర్థగోళప్రపంచ మంతయు నూత్న
మగు వికారంబుల నందుచుండె
బ్రతనధర్మము లెల్లఁ బరిహాసవాత్రము
తై పోయెఁ గ్రొత్తవే యేవు సూపె
శ్రోత్రయు లగుచారిసూను లందఱు స్వీయ
ములగువిద్యలు వీడి పోలుపు లేన
యింగ్లీషుబడులందు నిచ్చుఁ బ్రవేశించి
ఏ.బీ.సి.డి.ల గ్రహించుకొనుచు

తే. మిషనరీ. బోధనముల మిసిమి నెడఁద
విడిచి నిజమతలక్ష్యము పెరమతమున
బుద్ధి నెఱకొల్పి భ్రష్టులై పోవుచుండి
రెం. యె. బీ. యె పరీక్షల కివ్వవడుచు.

107

సీ. బాలికల్ బాలకుల్ పాఠశాలలయందఁ
గలసి చదువుచుండు కానివిద్యఁ
గైస్రీవుల్ న్యమత హక్కుడఁ జెప్పుచుండు వ
ర్ణాశ్రమాచారము లడుగునఁ బడి
బ్రహ్మసమాజముల్ ప్రార్థనాసంఘముల్
సంఘసంస్కారముల్ జగతిఁ బ్రబలె
విధవావివాహముల్ విస్తరిల్లెం గులాం
తరవివాహములును జరుగుచుండె

తే. మఱియు నెన్నోసమాజముల్ మహిని వెలసె
నార్యమతిధర్మము ల వెల్ల నడఁగఁ జొచ్చె
భాష యంతయు మఱియొక్కఁ ఘోష నయ్యె
నూత్నసాహిత్య మవనియందుం దలిరై.

108

మత్త. వేదశాస్త్రము లన్ననారల వెక్కిరించుటె కాదు త
 ద్వేషపారము లన్న జేయని తిట్టి కొట్టి బహిష్కృతిం
 గాదు నాక పొనర్చుచుండును కాశ్యపీసురుం డన్ననో
 వాడు లాడి తృణంబుగాఁ గ పట్టి చొర్రలెడ రట్టి చోన్. 109

ఉ. బావడు ఒట్టు నా కవుడు బాలకు లెల్లరు స్వీయధర్మమల్
 ద్రోషడఁ జేసి హూణకలహోఁ దులఁదూఁగఁ మి సన్యధర్మచ
 ర్యాసరులై ఋషిస్త్రివచనాబులయఁడు సనాపరాత్ములై
 పాపము పుణ్య మం చనక చర్తలుచుందుక దుష్టవర్తనీ. 110

ఉ. జంబము తీసివేయుటకు జంకనివాఁడను డంప్రీశ్శాద్ధ మే
 మం దొకజన్మ గట్టునకు సర్పచ యే మని మానువారు నీ
 యందఱు నొక్కదేవుఁకు నై రొకఁ డంటఁగ రాక యుండు నా
 మందమతుల్ వచింతు నిని మూలల పంటెడు వాక లై రటక. 111

చ. మగఁడు మృతింప మార్మగనిమంగళసూత్రము గట్టుకొండు రా
 మగఁ డనమఘ్నఁడైన పిడి మ ర్మనువుం గొనుచుండు రుత్తమం
 బగుతిమనంశధర్మ మెడయంగ రిజస్వల లైన వెన్ననే
 మగువలు పెండ్లియాడుటలు మానిని నయ్యెడు శాసనంబులు 112

తే. ఉత్తమబ్రాహ్మణుం డయ్య నూడిగమ్ము
 నాచరింప వేనము నన్న సుమిత్రకొనఁగఁ
 గన్నియల సమ్మి శుల్కముఁ గైకొనంగ
 నుండు వరశుల్కమును వృద్ధి నొందుచుండు. 113

మ. కలవారై కులధర్మకార్యము లెడగ నైకోక మాప్నెండ్లికిం
 గులటానంగతికిన్ గువాడములకుం గ్రూరస్వభావాళికిం
 గులధర్మచ్యుతికిన్ గునీదగతికిన్ గోటిక్తుశస్పృశ్యులం
 గలయం బోయినవారి గౌరవమునం గాంఢింబ్రు కాలోద్ధతిన్ 114

సీ. కలిమహిమం గ్రమక్రమముగాఁ బెద్దల
 యందు వేదంబులయందు శాస్త్ర
 ములయందు మఱి వేలుపులయం దవిశ్వాస
 మవిధేయతయు హెచ్చె భువిజనులకు

స్వార్థపరత లోన నభివృద్ధి నొందెను
 దల్లిదండ్రులయందుఁ దగ్గఁ భక్తి
 గురువుల ధిక్కరింతురు శిష్యు లధిపతి
 నలఁతి గాఁ జూచెను నవనిజనుఁడు

ఆ. మగనిమాట వినదు మగువ చీకటితప్పు
 పరిగణింపఁ బోదు పాపభయము
 మాటవరుస కైనఁ బాటింపఁ బో కేరుఁ
 బుణ్య మన్న నవ్వి పోవుచుండఁ

115

సీ. స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానము ల్ ద్విజులను
 వీడిన నితరుల వీడ కుండు
 బేరికి వేదాధికారములే దని
 దుర్వాదములు ధరఁ దోచుచుండు
 మ్రేచ్చవిద్యాక్రీతి మెయి నెల్లరు స్వధర్మ
 దూరులై పోయిరి దూరుల కయి
 జన్నిదంబులు దాల్చి సద్రాహ్మణులము మే
 మని శూద్రు లుద్రిక్తు లగుచునుండ్రు

తే. విద్య లన్నియుఁ గృత్రిమవిధుల నొందె
 వేదశాస్త్రార్థముల నమ్మి విజ్ఞు లయిన
 నడువ కుండిరి సత్క్రియల్ నమ్మిచేయ
 రెవ్వరును గాని కలికాల మిట్టు లగుట.

116

వ. ఇట్లుండునక్కాలంబున నాగభూషణుండు పాతశాలం జేరి చదువుచు
 నుండె ననిమన మెఱుంగుదు మట్టిచో నతం డాపాతశాలం నోడి
 బాలురం గూడి ప్రాచీనంబు లగు చదువులు నాటలు పాటలు
 నభ్యసించుచు సెలవు దినమ్ములందు నాగేశ్వరం సన్నిధి కేగు
 చుండు నా నాగేశ్వరుండును.

117

—నాగేశ్వరగురు ప్రభావము—

సీ. లోకులనడవల్లలో మెలంగం బోడు
 పరుల కాలనిబాడ బయలుపడదు

రాజపీఠములకు రచ్చలకు సభా

స్థలముల కెప్పుడు జనగఁ బోడు

తండి) చేసెడియుపాధ్యాయపదవి తన్ను

సంక్రమించుటఁ గళాశాల కరుగు

బిల్లలలోఁ దాను బిల్లవానివలెను

బెద్దలలోఁ దాను బెద్దవలెను

తే. మెలఁగుచుండు జమత్కారకలితముగను

మాట లాడుచు నుండు నేనాటఁ గాని

తనప్రభావముఁ బరమార్థతత్వ మెపుడు

బయలుపడసేడు వేరికి బ్రహ్మవేత్త.

118

శా. ఉద్యోగోచితవేషముం గొని యతం డొప్పారుచున్ బాతశా

లోద్యమ్యామికి రాగిచెంబుగరమం దొప్పంగ రా బాలకుల్

హృద్యచ్చి త్తముతో గురుప్రవర ! మీ కీరాగిచెం బేటికో

విద్యాదానము సేయునో యనఁగ నా విద్వద్వరేణ్యుండనున్. 119

క. ఈయద్యోగము శాశ్వత

మా యెప్పుడు వోపు నపుడ యట నీనీళ్ళు

బోయుచు రాముం దలఁచిన

సేయిన్నియొ దొటకు నిందు నిడుకొన వచ్చున్.

120

వ. అని చెప్పి యవ్వారి నవ్వించుచుండు మఱియును.

121

సీ. నాగేశగురునకు నాగభూషణుఁ డొక్క

రుండె శిష్యుఁడును గింకరుఁడు సఖుండు

వారివృత్తాంతము వారికే తెలియు ని

తరులకుఁ దెలియ దింతయును గాని

యొకనాఁడు గురుఁడు శిష్యులకు భారవ్యాదు

లును భాష్యములు సెప్పకొనుచు నుండ

నన్నిచోటుల కమృతానందుఁ డరిగి య

య్యాపాఠముల్ విను నట్టి డయ్యె

తే. నెల్ల పాతములును విరు నీతఁ డెన్న
రనుచు నొక్కరుం డడిగిన విని శురుండు
పలుక నుండినలోలఁ బలికేఁ గృష్ణ
భూషణుడు వానిదిక్కున మోయు నెట్టి

122

క. గురువరునినట సచ్చిన
వరవాక్యము లెల్ల సమృతప కల్పితముల
పరికింప నలెడె శివుఁ డని
గురుభక్తిజేసి వినుగఁ గోరుచు నెల్లఁ.

123

నీ. భాగవతము గురువరుఁడు చెప్పఁచు నందు
నన్నిచోటులును గాంచి త్రిమండ్ర
మంత్రార్థము లెఱుంగుమాదిరి బోధించు
శ్రోత లా కందించురీతిఁ బాఠ
పఠనమాత్రినకాదు భాగవతము విని
మననము చేయుచు ననుభవించు
దగినది యుచుండుటజే నా భూషణు
డరుదె చె గురువరుం డుని పాని

తే. శ్రోతలం గాంచి యిట్లను కేలదర
మంతయును నాగభూషణ స్వార్థితార్థ
మని వచించుచు నెల్లరు సరయుచుండ
నలని నెంతయు నగునుఁ డాదరించె

124

— గు రు వు శి ష్య న గ్గి యు ట —

నీ. నాగేశ్వరుం డొక్కనాఁ డిటు బ్రహ్మనూ
త్రప్రవచన మొసర్పంగ నటకు
జనుదెంచి నాగభూషణుం డొక్కపలు కాడి
వెడలిపోవుటయు నక్కడ నెనంగు
వారలు భాష్యప్రవచన మగుచునుండ
నేగె మీశిష్యుం డి దేమి యనును
గురు డను నలని కీగొడవ యేమిటి కొక్క
పరి నెట్టిగ్రంథము వరసె నేని

తే. ఆత్మవిష్ణానమున కది యనువు పడఁగ
నంట యనురీతి సరిచేసి కొంటక యగుఁ
గాని యాశఁడు తెలిసికో నైన దింత
యే లే దని చెప్పదు నేను మీకు. 125

ఉ. ఉర్వి మహాఽభావులును యోగులు నాఁబడువారు మర్త్యులై
గర్వులు గాక సంస్కృతినిఁ గల్గినవారును బోలెఁ గాననై
సర్వసమత్వముం గలిగి సంతతము న్నడయాడు చుండు త
న్నిర్వహణం బెఱింగిఁగొన నేరరు ప్రాకృతు లెవ్వ రేనియున్. 126

సీ. ప్రాజ్ఞు లప్రాజ్ఞులపగిది మైదాల్పులై
పాకృతులం బోలి పల్కుచుండు
పదుగురిలో బేరు వడసినమాత్ర నం
తర్ముఖుల్ కా రని తలఁప వలయుఁ
బులులు సింగంబులు వలె గుహలందు నే
కాంతవాసము చేయుదాంతులందు
వీర్యవంతులు గాఁగ నెలయుదు రద్వైత
మును బ్రతిష్ఠించినఘనుడు లోక

తే. గురుఁడు శంకరాచార్యుఁడు గోచరిపాత
రాయఁడై ఘనకార్యముల్ సేయఁ గలిగె
నాజగన్గురునకు గురు వైనయతియు
శక్తిసామర్థ్యములు గలస్వామి కాఁడె. 127

తే. పెద్ద లగునారు తమతమపేర్ని పెంపు
నకుఁ దగుప్రయోజనంబు లొనర్చు పొంపి
నవతరించి ప్రివర్తితు రపల నివల
నితరులం బోలి సభ లెక్క నేగ రెపుడు. 128

తే. అధికనష్టవజ్జననర్థ్య లగుచు బ్రహ్మ
విద్యఁ గాపాడు చేకాంతవిధులయందుఁ
దత్త్వవేత్తలలో నమృతస్వరూపుఁ
డైనభూషణుఁ డగ్రగణ్యులను గాంచు. 129

తే. ఘనులు వారు స్వయంవ్యక్తి గలుగవలెను
 స్థలము కలమును బంధులనొడవలవలె భోక
 సత్త్వసంపన్నులై గూఢసంచరణము
 సలుపుచుందురు భక్తిమై జ్ఞాను లగుచు. 130

తే. తెలిసి సేవించుకొనినో దెలియ నచ్చి
 తత్త్వ మెఱిగించి బ్రహ్మనిద్యాప్తసంగ
 సంప్రదాయము నిలువంగ ననుభవించు
 వారిలోపల భూషణస్వామి యొకఁడు. 131

వ. ఇట్లు చెప్పి స్రీయశిష్యు నెంతయు నగ్నింక వలె. 132

—•••••

సీ. గురుశిష్యు లిట్లుంటును గొందఱానంతా
 యెలు సహించగ లేక యొకనివెనుక
 నొకరుండు గా గురునొద్దకుండుచుదెంచి
 యవియు నివీయుఁ జెప్పి యుంటిలోన
 నాల్గు యాదినయట్లు నా భూషణనిపై
 కొండెముల్ చెప్పుడు గురుఁడు, వాని
 బెడచెవి నిడుచుండె వెడఁగులు కొండలు
 గురువత్నికడ కేగి కూర్చు లగుచు

తే. గురు, అమాయకు లోతల్లి! కొంచె మేని
 యెద నరయఁ బోరు మామాట లేవగింత్రు
 కృష్ణభూషణు మన్నింత్రు కేనల మతఁ
 డజముఖ్యాఘ్రు మే మందు మక్కటకట. 133

ఆ. వినయ మభినయించు విజ్ఞాని యట్లులు
 పలుకుచుండు గురులపరిసరమున
 విశ్వసింప రాదు వీని నోజనయత్రి!
 పాపశంక లేనివశువు వాఁడు. 134

ప్ర. నిరతము మాకుఁ గ్రూరుడయి నెంజలి గూర్చుచు నుంటావా దయో
 గురునిఁ బ్రయోగమాలమునఁగూర్చునెంచియుండత్ప్రయత్నముల్

పరిపరిరీతులక నలుపువా డగుచుండెను మచ్చమర్త్రసి
 ద్వరు నొకకావిగోచిమునిఁ దాఁ గొనివచ్చె నఁ కేమి చెప్పంగఁ.
 మ. అని యెన్నో పచరించి చెప్పిన దృఢస్వాంతంబు లేనట్టి దై
 వనటం బొందియుఁ గుంది డింది విధునిక న్నాసించి దుఃఖించుచుకొ
 గనుదోయిక నాలివెచ్చనీధు లఁచుకొ గంపించుచుకొ ద్వైశ్య మా
 ననమందుం దొలుకాడఁ దొట్రువడుచుకొ వాక్రుచ్చెబిట్టార్పుచుకొ.
 మ. మనకుం బ్రాణపదంబు గా మెలఁగు చన్మద్యావ్యక్తముల్ వించు మి
 మ్మును నన్నుం దనదై వతమ్ములుగ నెఱ్ఱెదమ్మునం జూచుచుం
 జనుశిష్యుం డగునాగభూషణుఁడు దుష్టతంబునం బొల్చునం
 చును మిమ్ముకొ వధియించు నంచు వినవచ్చుకొ నాకుఁ బ్రాణేశ్వరా.
 క. ఏనాటి కెల్లు పచ్చనొ

యీనాడే వాని విషయ హృదయగు సేయం

గా నొప్పు ననుచు వేడెద

మానసమునఁ గలుగుభీతి మఱిమఱిఁ గలఁపఁ.

138

ప. అనిన నాగేశ్వరుండు ప్రాణేశ్వరిం గాంచి కాంతా! నాకంతకన్నఁ
 గావలసినభాగ్య మేమి యుండెడి నాకర్ణింపుము. 139

శా. కాశిం జచ్చిన బుణ్య నుజ్జేదిని బో కాకున్నవో బుత్తున
 భ్యాశంబుక వచ్చింతు దుత్తమము గా నాతండు పుత్తప్రీతి
 కాసుం డాతనిచేతఁ జచ్చుటలు లోకఘాత పుణ్యంబు నా
 కొ శాస్త్రంబునఁ జేసి ఘట్టిసుకృతం బబ్బం గదా ధన్యుడఁ. 140

క. అని యెన్నోనిధముల నా

యన వినిపింపంగ నామె స్వాంతమునందుకొ

వనటం డక్కియు శాంతిం

గొని శిష్యునిఁ బ్రేముడించె గొంచని మదిలోక.

141

—, కోరాడ రామచంద్రకావ్యిగాయ,—

సీ. గురుశిష్యు లిట్లు మక్కువ మీఱి నన్యోన్య

విశ్వాసమున నుండి విజ్ఞులకును

సుఖదాయకులు నవిజ్ఞులకును పసుఖదా

యకు లయి సమయములందుఁ బొందు

పడి సమావేశసంభాషణంబులు నల్పు

కొనుచుందు) వారల కొనరియుంగు

వాత్సల్య మన్ననో వర్ణనాతీతము

తండ్రియుం బిడ్డ నాఁ డనరి రుద్వి

తే. వినుడు నాగేశ్వరగురుండు జనకుడైన

రామచంద్రశాస్త్రివరేణ్యుఁ డీమహి నగు

పురుషరూపసరస్వతి బుధనుతుండు

సర్వశాస్త్రవిద్యర్యుండు సాధుమూర్తి.

142

శా. విద్వాంసుం డగురామచంద్రవిబుధోద్ధృదేనతాఃసూర్తికా

హృద్విభక్ మెలగున్ నిఘంటువు ల వెన్నె పుట్టె య్యన్నియున్

విద్వాంసుం డను నీ నటం చెవడు గానీ సల్ప బే డెన్న న

య్యద్వైతాత్మనిచెంత వాకొన ననాధ్యుఁ బమ్మహాభాగునిన్. 143

తే. అతఁడు నోబిల్ కళాశాలయందుఁ బండి

తాగ్రగణ్యుడై నంన్మృతమందు నూటి

కొక్కువగ గ్రంథములు రచించి మించె

నమ్మహామహు వర్ణింప నలవి యగునె.

144

తే. ఘనుడు శ్రీపాదుకాంత దీక్షాపరుండు

ప్రధిత మల్లాది వంశపావనుడు విబుధ

రాజవందితుఁ డచ్యుతరామశాస్త్రి

వరుండు గురుండు నాగేశ్వరపండితుఁడు.

145

క. అతనికి గురువై విద్వ

న్నుతుండై కవిరాజరాజ నూత్నవరాలం

కృతియై భూసురమణి యై

క్షీతి నెన్నం బడియె శిష్టకృష్ణం డరయన్.

146

సీ. శాస్త్రపట్కమునందు సాటి లేనిమహాప్ర

తిభ మణ్ముఖుం డని తెలియ నయ్యె

నుశయభాషాకవిత్వోచితపద్ధతి

నొకటఁ దేరినదాసు నొంచి మించె

వేణువీణాగాన విద్యావిశేషము

నందుఁ దుంబురునకు నయ్యె సవతు

ప్రజ్ఞాప్రభావసంపత్తిమై ద్రిదివేశ

గురునకు నుద్దియె గరిమఁ గాంచె

తే. అలఁడు పోనై కవినుతవిద్యావిశేష

భూషితుఁడు సర్వకామదాముఖ్యకావ్య

రత్నసిర్మాణనిపుణతాప్రధితవిమల

కీర్తి పరమూర్తి శ్రీశిష్టకృష్ణమూర్తి.

147

ఆ. అతఁడు గురువు గాఁగ నభ్యసించెన్ విద్య

రామచంద్ర శాస్త్రి భూమి నట్టి

గురునుసంపద్యాయపరికీర్తితుఁడు గుణ

భూషణుండు కృష్ణభూషణుండు.

148

—• వి ద్యా ప రీ డ య —

చ. ఇతఁడు ప్రవేశనామక పరీక్షఁ గృతార్థతఁ గాంచి పూర్వసం

చితముననో యనం బ్రకృతచిహ్నితశాస్త్రములందు న్యామశా

స్త్రుతములఁ దా బి.యేలకును జాలినజ్ఞానము గల్గి ఫ్రెంచిగ్రీ

కతులితరీతులం దలిసి నట్టిడయ్యె నిలసిల్లె నల్లన్.

149

తే. గురుకటాక్ష ముపాసనాభరముకలిమి

సర్వతంత్రస్వతంత్రుడై సంస్కృతమునఁ

ఁండిత సదస్సులం దతిప్రజ్ఞ మై ను

పన్యసించుచు విజయంబు వడసె నతఁడు.

150

తే. నాలుగవఘోర మది మొదల్ నాగభూష

ణునకు నాగేశ్వరునితోడ ఘనతర మగు

పరిచితి లభింప శుశూప్స పరఁగఁ జేసి

భాష్యపాఠము గావించి ప్రజ్ఞ మించె.

151

చ. అరయఁగ భాష్యపాఠము సహంకృతి వీడినఁ గాని తేటగా

నెఱుంగఁగ రా దటంచు గురు వెప్పడొ చెప్పినదాన భూషణుం

డరమర లేక జోలె గొన నై యట మాధుకరంబు సేయుచున్

గురునిలు సేర వచ్చినఁ గనుంగొని యాతఁడు వాని కిట్లనున్. 152

క. ఇది యేమి సాహసం బని

ముద మొందుచు గురుడు వలుక భూషణు డాద్యా
యది భాష్యార్థమ యై నా
మదిని నహంకార మడంగు మార్గం బనియె.

153

తే. గురుకటాక్షమునకు నిట్లు కుదిరికొని య

తండు భాష్యార్థములనెల్ల చగ న్జటిరి
పూర్ణ దీక్షాపరుం డయి పొలుపు నిగిలి
యవనియం దమృతానందం డనంగ మెనె

154

చ. దిన మొక విన్యగాఁ దనదు దేశమహస్త నెను న దృశ్యలనె

ఘనుఁ డయి నా భూషణు డొకానొక మానవమున మొ డగుటకా
దనఘుడు నీశ్వరాంశభవుఁ డంత కుకృష్టమో మో డుండు
బున మఱియొక్కరుం డరయఁ జోలఁ డటంచు నెదిరు నూచుట.

వ. నైమిశారణ్యవాసు లవ్వలిన్పత్తాంతరము నెన్ని నుని సూతు నడు
గుటయును.

155

— అ క్వా సా ం ద ము —

చ. అమృతముకన్న నీదయిచుండుఁ ఘోరజభవాగ్నితల

కమున నమస్త్రోగము లొకానొకయింతి న నానఁ జాలి నను
త్తమ మగుజ్ఞానము మదికి దార్కొనఁ జేసియు నూర్జితాకముం
దమరపదంబుఁ గూర్పు నని యండు మహాత్ములు పెం బెల్వరా!

క. నాయజ్ఞానం బనియెడు

మాయామయమునకు నీవు మం దిడి నెన్నుకొ
జేయఁ గల యట్లు చేయుము
నీయడుగులఁ బడితి దిక్కు నీవే యనుచు

156

గ డ్య ము.

ఇది శ్రీమహామహాపాధ్యాయ కలాపిపూర్ణ కవిరాజ కవిసార్వభౌమ

ఆంధ్రీవ్యాస అభినవ శ్రీనాథ వేదవిద్యావిశారద

శ్రీ పా ద కృష్ణ మూర్తి శాస్త్రి

ప్రణీతం బైనయమృతానందమను

ఉత్తమభక్తచరిత్రంబున

ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ.

శ్రీ ర జ్ఞ.

అ మృ తా నం ద ము

తృ తీ య శ్వా స ము

మీఱు విజయవాల్
భూమి వేంచేసి కృష్ణభూషణయోగి
స్వామి హరి తల్లిర్తువు
ప్రేమన్ మంగళనాథ ! వేంకటనాథా :

వ. అక్కడకుండు శౌనకాదిమహామునుల కిట్లనియె నట్లు వివాహముం
డైనకృష్ణభూషణుండు 2

సీ. పదునెన్ని దేడులపాఁడుంబునం జిల
ముగనబుకోర్పున బొనరునట్లు
జని చేసి కొన్నాళ్ళు పదపడి దివ్యుటి
కలకటర్ శ్రీనివాసులనమక్ష
మందు ఘనోద్యోగి యై యుండ్రి తనపని
దినదిన మింతలో దీర్చి వైచి
కడమ కొలం బెల్ల బడసి విశ్రాంతిని
జమవును సద్గ్రంథసముదయంబు

తే. ఎట్టియధికారి నేనియు నింతమాత్ర
నరకుగొన కుండు దనచిత్తనరణి కింత
వికృతి దోచిన దనపని విడిచివేయ
సిద్ధముగ నుండు నతడు రాజీ నొసంగి. 3

వ. ఆ సమయంబున. 4

— వి వా హ ప్రి య త్న ము —

సీ. మేలిమి జాలువా మిసిమిమే న్నలవాడు
పదునెన్ని దేడుల వయసువాడు

సకల శాస్త్రజ్ఞాన సదముల హృదయమును
 యాయజుకాన్వయ శ్రీయశుండు
 ముక్కారునుం బండు భూములు గలవాడు
 తల్లిదండ్రులపోవుచు గులువాడు
 నున్నతోద్యోగి యై యుచ్చస్థితింగొన్న
 వాడు సద్గుణముల వలలువాడు

తే. పదుగురుగలాడు పసి పాడి పంటలు గల
 వాడు శృష్టభూషణామదరుడు పరిః
 యోచితోత్తమసమయ సమన్నతుండు
 బంధరువురాధివాసి సద్బాహ్మణుడు.

5

ఉ. కన్నెల గన్నతండు లొక కామునాటికి
 భున్నతి నాలకించి తరువుత్రకలం గుసేసి పానికీ
 నెన్నో ప్రయత్నముల్ నలిపి యెండటనో యట కంటి పుచ్చియున్
 సన్నతరీతులన్ మను వెనంగంగ జేసి కొనం నిలంచుమన్.

6

చ. ధనములు ధాన్యముల్ మణులు ధానుఖండములున్ విభూషలున్
 ఘనతరవస్తునంతతులు కాన్కలు వెట్టి మదీయకన్యకన్
 గొనకొని తెచ్చి యిత్తు మిదిగో భవద త్మజ గాలుఁ గాఁ గొనన్
 మన మొనరింపు మండు గరిమంబున దాతలు రత్నపండితున్.

7

వ. అట్టిపట్నన రత్నపండితుండు వారిం గాంచి.

8

మ. అరయం గా వరశుల్కముల్ మఱియుఁగన్యాశుల్కముల్ దోషసం
 భరితంబుల్ ధనవాంఛఁ గన్యకల సమ్మం గల్గెడిన్ దోష మా
 వరులం దట్టిది లే దటంచు ధనికుల్ వర్ణింతు వా దుండియున్
 వరులం జూపి ధనంబు గై కొనుట పాపం ఁంచనం బొ రయో.

ఆ. తాను నిస్సృజ్ఞుడౌటఁ దనసంస్మృతిం దీర్పఁ
 జాలమిని మఱొందుజాడ లేక
 కన్నతండ్రి కూతు నెన్ని యమ్ముం దాస
 నలతి యగును దోష మరసి కొనఁగ

10

మ. కలవాడై కుల ముద్ధరించుకొనుచున్ గద్యాణముల్ గల్గి కో
 టులు మేటుల్ ధనముం గుశీదమునకున్ డొల్లించుచు నేటెట్లై

కులకన్యం గొనుఁ డన్నఁ గట్నమనుచున్ గొండాడి కైకొంచు సా
మ్మలు పాపాంబుధిఁ గూలిపోదు రకటా పోలింపఁ బో రింతయున్.

వ. అని వరశుల్కంబు నిరసించి యుత్తమకులకన్యారత్నంబు నరసి
తెచ్చి కుమారునకుం బెండ్లి సేయం దలంచి యున్నంత. 12

క. ఆకాలంబున దవితా

లూకాకుం జెంది నకలలోకసుతం బై

వాగొన నగుచోడవరా

భ్రాతృకం బగుగ్రామ మచటఁ గల రొజ్జలవార్.

13

క. వారలలోనక లక్ష్మీ

నారాయణశాస్త్రి మిగుల నయవిద్యరుండై

పే రందె నతనికిఁ నీ

తారామమ కూతు రగుచు ధర జన్మించెన్.

14

క. తలిదండ్రులకున్ బ్రజలకుఁ

గళనై నల్లారుముద్దు గా నలరెడు నా

యెలనాఁగ శుక్లపక్షపు

నెల నా నభివృద్ధి గాంచె నెఱి నానాట్రన్.

15

తే. కొడుకు లనుచును మఱిఁ దమకూతు లనుచు

జాళువాబొమ్మలకుఁ బెండ్లి నలిపి తోడి

చెలులు వియ్యపురాఁ ద్రని చెలిమిఁ బిలుచు

కొనుచు నెప్పుడు గుజ్జనఁగూళ్లఁ బెట్టు.

16

తే. గును గుడుం గుంచములు చిల్ల కుండనగిరి

కాళ్లగజ్జెలు చివచిప్పగోళ్ళు వాన

లప్ప చెనుచెక్క వెన్నెలకుప్పలు మొద

లైనమేలాట లాడెడు నపుడు బాల.

17

క. ఈరితిని బాల్యంబునఁ

గోరిక లిగు రొత్త మనుజుకోటికి ముద్దా

కూరిమికూతుం గళల వి

శారదఁ జేయించె దండి శాస్త్రజ్ఞులచేన్.

18

చ. గరితలు చుట్టువాటుకొనఁ గాఁ గొని కేలఁ గుర్రాణ మొందు నీ
 శ్వరుని గణేశుని బలుకుచానను వేడి యనింతిం. భూ
 సురముఖవర్ణ ధర్మములు సూర్యముఖామరసర్గములు సగ
 త్సరణియు సజ్జనాళిచరితంబుఁ బఠించి వచించు నెక్కడున్. 19

తే. జానుగుల శ్రీర పిఱుందుల దా నడుమున
 శా నుదుటఁ గ్రార పొక్కిటిలోనఁ బొట్టు
 ఘాణమున నొత్తు కేల దీర్ఘములు దోఁప
 రమణి బుధు లెంతు రక్షరబిహృ మనసు. 20

వ. ఇ టెలవారికి నల్లారుముద్దుగా నెనంగు భాసీతారామమ్మ దయా
 సత్యనిరతయు గురుజనభక్తిభరితయు వె నునుపడల నాదరిం
 చుచు దిక్కుమాలినవారి కొక్కలాగున విక్రమ గల్పించి పోషిం
 చుచు నిప్రపంచంబునకుఁ బరివేష్టించు డొక్కయొక ప్రపం
 బనియు రక్షకుం డనియుఁ దలంచుచు సకలజనసం సప్తసియ చరి
 త్రయై ప్రప ర్తిల్లుచుండె నా నమయంబున్. 21

క. ఆలక్ష్మీనారాయణుఁ
 డాలోఁ దనకన్య కెందు ననువగువరునిం
 బోలించి తెచ్చి పెండ్లి
 యేలీలం జేయువాడ నే నని తలఁచెన్. 22

వ. అప్పు డొక్కనాడు తనసహధర్మచారిణి బిలిచి యట్లనియె. 23

మ. కమలాక్షీ! మనకన్నతల్లి యగుచుం గన్పట్టుసీతాంబికా
 గ్రామమొప్పంగ వివాహయోగ్యము వయఃకాలంబు దాపించె నీ
 క్షమ నెందే సనురూపుఁ డైనవరునిన్ గన్పట్టి తో తెచ్చి పెం
 డ్లి మహా వైభవముం బాసర్పుటకు నాడెందంబు వాంఛించెడిన్ 24

క. అనురూపవరాన్వేషణ
 మనువొందఁగఁ జేయవలయు నాత్మజ కన్నిం
 టను దగినవరుని వెదకియుఁ
 గని విని నే నెఱుంగ నైతిఁ గంజదళాక్షీ ! 25

వ. అన నాసాధ్యమణి యిట్లనియె. 26

మ. బడిలోనం దనపిల్లఁ బెట్టుకొని తా నూ రెల్ల గాలింపఁ గా
వెడలం బోయినయట్లు వో వరుని నన్వేషింపఁగాఁ బోవుటల్
గడెమారింబున నుండె లక్ష్మీపుర మాగ్రామంబునఁ రత్నవి
పురిఁను వర్తించెడుఁ దత్పుత్రుం డలరుటల్ పోలింపవే వల్లభా! 27

చ. చదివినవాఁడు వేదములు శాస్త్రములున్ మఱి లాకికంబునన్
జదురు గలాఁడు పోడిమియుఁ జక్కదనంబును సౌకుమార్యమున్
నదఁపిలబుద్ధియన్ పయసు సంపదయున్ గలవాఁడు నద్గుణా
స్పదుఁడు విభూషణుం డనఁగ వచ్చెనువాఁ డని వింటి వల్లభా. 28

క. ఆకౌంశిన్ముఁడు మనసుత
కాకారమునందు పయసునందు గుణమునన్
వాకొనఁగఁ దగినవరుఁ డని
నాకున్ బొడకట్టెడిన్ మనంబునయందున్. 29

ఆ. పోయి మీరు రత్నభూసురునకుఁ జెప్ప
నతిఁడు కాదనండు సుతునకు మన
సుతఁ బరిగ్రహించుఁ జామి నాఁగ నారాయ
ణాహ్వాయుండు నౌ నటంచు నెంచి. 30

వ. శుభముహూర్తంబున బంధుమిత్రప్రవారపరివృత్తుండై లక్ష్మీపురం
బునకుం జని రత్నపండితుం గాంచి త న్నెఱింగించి. 31

క. నాకన్నెమిన్న ఘనుఁ డగు
నీకొడుకున కింతి గాఁగ నే నిడి పుణ్య
శ్లోకుండ నగుటకుఁ గోరుచు
నీకడ కరుదెంచినాడ నెఱిఁ బ్రార్థింపన్. 32

తే. శ్రీమహావిష్ణువుగ నెంచి చిత్తమందు
నీసుతున కిడ వచ్చితి నీకడకు న
నుం గటాక్షించి నాకన్యనుం గ్రహించి
నాకులము ధన్యముగఁ జేయ నాదుమనవి. 33

—: పృథమవివాహము :—

వ. అని ప్రార్థించినం బ్రసన్నుండై యతం డోమృని సమ్మతించినంత
లక్ష్మీనారాయణుండు పరమానందభరితాంతరంగుం డై వారికిఁ

దమ్ముల మొన్నంగి ముహూర్తంబు పంచకరహితంబు గావించి
వివాహమహోత్సవంబునకుఁ దరలి రాఁ జెప్పి విజయివారవిష్ణు
తుండై నిజగ్రామంబునకుఁ జని యిదియొచ్చిత సంభానంబులెల్ల
సంతరించి యనంతరంబు.

34

సీ. తనయింటనే కాక తనవారియిండయం

దగ్గరహారమునందు నందు న ము

జటువచప్పరములు సరిపడఁ గావించి

పచ్చనితోరణా ల్పరఃగఁ జేసి

పెండ్లివారును బంధుబృందముల విడియించ

భుజియింప శాలలు పొందుజచ్చి

వచ్చినవారినపర్యలు గావింప

పరిజనులను దెచ్చి పజ్జ నునిచి

తే. ఆపురం బెల్లఁ గై నేసి యన్నికడల

ననఘుండు పురోహితుండు తన్ను ననుసరింపఁ

నాంది దేవతాహ్వనము నడపి వరుస

రాక కై వేచి యుండె నా బ్రాహ్మణుండు.

35

వ. అంత నక్కడ వేంకటరత్న పండితుండును బంధుమిత్రానుబంధులూ
కొని కుమారునకు న్నాతకవ్రతంబు నిర్వర్తించి వ్రతాంతంబున. 36

సీ. పదియాటువన్నె మేల్పసిడినిగులు దేటు

తనువెల్లఁ బనుపుపూలలఁ దిరిప్పి

గనుదోయిఁ గాటుక కనువారి కన్నుల

కందమై చందమై విం దొనర్ప

నెఱిమీటు బుగ్గపై నిగనిగ మనుచుక్క

బొ ట్టిందులోనికం దట్టు మెఱియు

బచ్చగోచియు మాంజి పాలాశదండము

గుళపవిత్రింబును గొమరు మిగుల

తే. పావలం దొడ్డి గొడుగు పై వైచికొనుచు

గరమునఁ గమండలుపు దాల్చి కరము వేర్చి

గాశియాతః, యటంచును గదలి పోయె

భూషణస్వామి వెంట విపులు నడుచుగ.

37

వ. అట్లనారంబు నిర్వృత్తించి నానావిధమంగళతూర్వంబులు నలు
గడం బోరుకలుగ వరుండు మాతా పితృ గురు బంధు మిత్ర
ప్రభృతులతోడం బల్లి నెక్కి పయంబై కన్యావాత్య నగ్రహారం
బునకుం జనినంత నలందు పెండ్లివారి కెదురుకోలు చేసి కర్పూర
తాంబూలాంబరాధరణాదు లల్లుకు ప్లవరకి నిచ్చి వారి వెంటం
బెట్టుకొని యేగఁబెండ్లిం జేయుచు మండగమఠం బంగీకరించినంతఁ
బురంధీగ్రాత్యంబులు పెండ్లికొడుకునకు సీరాజనంబు లిడి నేనలు
చల్ల నల్ల నల్ల న నడచుచు శ్వశుశ్రుహంగణంబుకడఁ బల్లిండిగి
గృహప్రవేశంబు చేయుదుము.

38

సీ. పరిణయోచితవస్తు పరికిరంబులతోడ

నిండినకళ్యాణమండపమున

హితులుపురోహితు ల్విబాంధవులును

గవులను గాయకిల్ గలసియుండఁ

దార్యశ్రీకంబు పస్తావింపఁ బడుచుండ

నితరవాద్యంబులు హెచ్చి మోయు

వేదఘోషము శుభ్రపేయంబుగా విప్ర

బృందము గావింపఁ బెండ్లిపీట

తే. లందు సహభార్యుడై చాత యధిపనించి

వసునిదోతెచ్చి యటమధుపర్క- మొసంగి

పాలు పెలుగును గుడిచును వరుస మంత్ర

పూతముగఁ జేసి మెనవించి పూజచేసి.

39

శా. గౌరీపూజ యొనర్చి వేలుపుల వేడ్కం గొల్చి యున్నట్టి క

న్యారత్నంబును దెచ్చి యచ్చ వరపాదాబ్జంబులం గడ్డియు

ధారాపూర్వము గాఁగ దాన మిడి తద్ధస్తంబునం గన్నెచే

యారూఢంబుగఁ బెట్టె దూర్యములు మోయన్ వేదమంత్రంబులన్

క. తెఱచీట తెత్త నైదువు

లిరువురు మోములను జూచి రింపుగఁ దలబాలో

శిరముల నిడుకొని రంతట

వరుఁ డామెకుఁ దాలెబొట్టు వగన్మై గట్టెను.

41

ఉ. చూపులు సేయువేళ నొకచోద్యమము గావించి : చెప్పి నట్లు కొంగ
జూపులదొంగ లొండొరుల శోభలు చూచి నొంగి నగ నేగుచో
బా) పయి వచ్చి నెమ్మదులు పట్టువడెన్ భరణం నెన్నె మించుజో
బాప మెదుర్కొ నె న్నరు నవశ్యము నా సుఖ మిక్కలై కదా. 42

క సతిపతు లప్పుడు తగనా

హుతులన్ వేల్చి రహుణార్చి హుతభుక్తుభుజుల

దతులిత పలాశశాఖా

తతులన్ దధి లాజలన్ ఘృతంబున నంతన్.

43

క. వరుఁడు నవోఢాపానము

కరమునఁ గీలించి నన్నెకలు దొక్కించెన్

విరహార్తి నాకతంబున

నరయగ నోఁ దప్ప నైపు మని తెలుపఁగ నాన్.

44

ఆ. మంగళంపుదివ్వె లంగన లిమనంత

మంగళార్థ మంచు మగున మగఁడు

నదె కనుం డటంచు నాహులు సూపఁ జూ

చిరి యరుంధతిని రుచిరగతముల.

45

వ. ఇట్లు విధిదృష్ట విధానంబున వివాహంబు నిష్పద్యిల్లి నయనంతరంబు
యెల్ల బంధువుల సత్కరించి వారివారియింట్ల కంపిపుచ్చి కన్యాదాత
కూతున కెన్నియో నీతు లుపదేశించి యల్లునిం గాంచి
యిట్లనియె.

46

చ. ఇది కడుముద్దరాలు నడి కింతయు నోర్వదు తల్లిదండ్రీచా

టుది గడిచేర దెల్లరఁ పటుక్కున నేరనిమాటలాడు నె

యదనున నెట్లు లుండ దగు నయ్యది యేమి యెఱుంగ దక్కటా

పదరెడు నత్తమామలకు భర్తకు నెట్లులు సేవ సేయున్.

47

శా. కంటిం బెంచితిఁ బెద్దఁ జేసితిని నీ కైఁ బెట్టితిన్ దండ్రీపై

కంటే యింకిట మాదిగాదు సుమి యిక్కన్యావతంసంబు నీ

వెంటన్ వచ్చెడు నీవె భర్త వయి నీవే తల్లి వై తండ్రి వై
కంటిన్ తెప్పనఁ దప్పు నైచి కరుణం గాపాడి రక్షింపవే. 48

వ. అని యెన్నో చెప్పి యవ్వనంబు గావించి మించినవేష్యం జాంబూ
నదాంబరాభరణాదులు కట్నంబు వెట్టి. 49

మ. అతఁ డారీతినిఁ గూఁతు భూషణనకుఁ బ్రాణేశి గా నిచ్చి పెం
డ్లి తగం జేసియు సంప నాతఁ డతిపం దేవేరిగా నొంది సం
తతముఁ సర్వగృహస్థధర్మములు పొందం జాలె లీలఁ జగ
న్నుతిచారం బగుదంపతిత్వ మది యెందుం జెప్ప నొప్పెఁ గడుఁ.

— • సీతారామాభూషణుల దంపత్యము —

శా. సీతారాములు వోలెఁ జిన్నపుడె సాశీల్యంబునం బొల్పునా
సీతారామమ కృష్ణభూషణుడు వాసిం జెంది వాగర్థవి
ఖ్యాతిఁ గాంచి చరించుచుఁ గృహమునం గల్యాణముల్ గాంచుచున్
బ్రీతిం బొందుచు నంసృతిఁ జలిపి రుర్విఁ సర్వసంపదతిన్. 51

చ. ఉదయమునంద లేచి సమయోచితకృత్యము లెల్ల దీర్చి న
ముద్రమున స్నానమున్ జపము పూజయునుం బొనరించి వంటకం
బది యగునంత నింటికి సమాగతమా నతిధిప్రకాండమున్
నడమలభక్తిఁ గొల్చి విభుసంబు భుజింతురు వార లెప్పుడున్. 52

వ. ఇట్లున్న సమయంబున వేంకటరత్నపండితుండు కాలధర్మంబు
నొందుటయుఁ గుమారుండు తండ్రి కౌర్వదైహికంబు నిర్వర్తించి
నానావిధదానంబు లొనరించె నంత. 53

తే. బధిర ప జ్వంధ భిక్షుక ప్రభృతి జనుల
కిష్టమృస్తాన్నమును బెట్టి యెల్లనాడు
భక్తజనులను సేవించి భక్తిభరితు
లగుచు నిలుదీర్చుచుండి రయ్యాలుమగలు. 54

వ. ఇట్లు కొంతకాలంబు నడచినంత నొక్కసాయంసమయంబున
సీతారామాంబిక గృహకృత్యంబు లెల్ల నిర్వహించి యొక్కచోఁ
గూరుచుండి పూవులం గట్టి దండలు గావించుచుండె నప్పు డటకుఁ

గృష్ణభూషణుడు చచ్చి మించుబోడిని గాంచి మందహాసంబు
గావించుచు నిట్లనియె. 55

మ. ఒకపుష్పంబుపయి ముతొక్క యుగళం బుండంగ సొద్దిచి మా
లిక నిర్మించుచు నుంటి వేమి ? విభుఁ డీలిలన్ గ్రహింపంగఁ జా
లక పోవున్ హసియింత యుమనమొత్తాల్లంటి ! భవన్నేత్రముల్
మొకముం జెప్పక చెప్పుచున్నయవి నీమోమోట లిం కేటికి. 56

చ. అకవుఁ గాత యట్ల యగునట్టిదయేని బహుత్వ మేటికో
యన ననుఁ జూచుకోరిక నునంత మటంచును దెల్పు నేరుపం
చును వచ్చింప నాధునకుఁ జూపెను దండ లతాంగి నవ్వుచున్
గని యుతఁ డే స్పృశితితన గ్గాని ఐహిం చెడు నిద్రి వింటివే. 57

ఉ. చందునిలో మరందమును సావడఁ జూచెడుచక్రివాక మా
విందుఁ గారవించెదవా ప్రేయసి! నావును సూరభిఁ నా
చంద మచేక్ష చేయ దని జక్కవతత్వము నే నెఱుంగుదున్
దొందర లేదు జక్కవకు దొడ్డతపం బూరించుఁ గావునన్. 58

చ. అనటులపై పదంబునను నల్పసదార్థము వెట్టి దానిపై
ఘన మగుబద్ధ్య గట్టి పయి గంబువు నిల్చి తదగ్ర మెక్కి విం
డ్లును శరముల్ ధరించి తఁ గొను లోకము చందమామ మే
లని సకలప్రపంచమును బాంజలియై తనవంకఁ జూడఁగన్. 59

ఆ. అనుచు విభుఁడు వల్కు సతివ యా నవుఁ జంద
మామ యెట్టి దైన నేమి భూష
ణమున కొప్పు భూషణము యైసపుడె దాని
చెల్వ మనుచు నేను జెప్పుచుంటి. 60

వ. అని నర్మగర్భంబుగాఁ బలుకుచు. 61

క. తలలో నాలుక వోలెన్

మెలగుచు బతిసేవసేయు మెలఁకుక నామెన్
దెలిసి పరీక్షించుటకై
పలుకుం బతి యవుడు నపుడు బహునగతుల్.

— • ధూషణుడు భార్యం బరీక్షించుట • —

క. సకి యొక్కనాడు పూదో

టకు సీభులు వోయుచుండుటల్ గని యటకున్

వికటముగ నాడుచుం జనె

నకలంకుడు నాగభూషణాఖ్యుండు దగ్గఁ.

62

తే. పోయినంతన సతిఁ గాంచి పువ్వుబోడి!

యేను సన్నాసి నై పోవ నెంచుచుంటి

నీవు నీదారినిం బోవ నెంచు మనినఁ

బిందె నట వైచి యిట్లని వెలచి పలికె.

64

ఆ. ప్రాణనాథ! నాకు నన్యమార్గము లేదు

నేను సన్నుసించి నీదువెంట

వత్తు నన్నుఁ గూడ వదలక కొనిపోమ్ము

నీవు పోవునట్టి నెలపులకును.

65

తే. పువ్వునకుఁ దావి చందనమునకు శైత్య

మగ్నికిని వేడి లేకుండ నగునె యుండ

నట్లు సతి వీడి పతి యుండ నయితి యగునె

ప్రాణవల్లభ! నీ విట్లు పలుక గగునె.

66

సీ. ఇంటియాతనికి సనేకాపదలు వాపి

యలరించునట్టి దిల్లాలు నూవె

పతి కనంగదశాపత్రతి దాఁక నీక ని

రతసౌఖ్య మిడునది సతియ నూవె

మగనికి నీరేడు జగములందు నిద్ద

మగుయశం బిడునది మగువ నూవె

ప్రాణనాథునకుఁ గైవల్యసంప్రాప్తికి

సదనమై ది ప్రాణసతియ నూవె

తే. పనుల దాసి కరణములఁ బరమమంతి

భోజ్యములఁ జల్లి రతి రంభ భూమి క్షమను

రూపునను లక్ష్మీయై యొప్పి ప్రాపునై గృ

హస్తు నేలేడు నదిగేస్తురాలు నూవె

67

ఆ. అట్టిగేస్తురాలి నధిపుఁ డెల్లప్పుడు

విడకమేసి నీడవిధము దోఁపఁ

గలసి మెలసి యుండవలయును గా కొందు

విధమ యైన దోషవధము గాదె.

68

మ. అనినన్ సంతస మంది భూషణఁ డొక స్వక్ష్మాంతఃతో ని ట్లనున్
వనితా! నే నిదె పోయి వచ్చెదను నావ్యాపారముం జూచుకొ
నును నే వెండియు వచ్చుదాక నిచటన్ జూపింబుచున్ నిల్వము
చని పో నాతఁడు చెప్పిన ట్లచట నయ్యబ్బాని నిల్పెం దగన్.

69

తే. అడుగు గదలింప కారీతి నచట నుండె

వచ్చి మరునాడు భూషణస్వామి చూచి

వనిత నిను బోలు సాధ్యు లీ వసుధ లేరు

ప్రాణనాయక వీ వని యతఁడు మెచ్చె.

70

చ. ఎరవుగ నొక్కహార మతఁ డెవ్వరిదో గొని తెచ్చి మచ్చెకం

టికొ యిది వీధిలో నొకకుటీరముచెంత లభించె దీని నీ

యరుతను వేసికొ హృదిన నాయమ యెడ్డలసమ్ము దీనికై

దురపిలుచుండు వ్రాగు కయిదో నయినన్ స్మృతియింప దీనినిన్.

71

తే. మనకు వల దిది వీధిలో చూచు దొరికె

ననుచుఁ బ్రకటించి యెవ్వరి దగునొ వారి

కిచ్చి వేయుట తగు నని యే దలంతు

భూషణము నాకుఁ గల దొందుభూష లేల.

72

వ. అనుడు నామె నిర్లిప్తత కతఁడు మెచ్చుచు.

73

శా. నాకుం గండ మొకండు వచ్చు ననుచు న్వాక్రతుచ్చి శోష్యుం డొకఁ

డీకాలంబున నొడ్డు నాబదులుగా నేచేదొ భక్షించి యీ

లోకంబున్ విడిచేని నాబ్రదుకుటల్ చూపట్టు లేకున్నచో

నాకాయం బిది పాత మయ్యెడి నెలంతా! దీని కేమందువో?

మ. అన నారీమణి యిట్లు వల్కె నకటా! ప్రాణేశ్వరా! ప్రాజ్ఞులె

చనుమీవంటిరు చాకయుండినను మేల్ సంధిల్లు భూతాళికిన్

బనికిం బాటకు గాని నా బ్రదుకుటల్ వ్యర్థంబ, నే బోయెదన్

నను నీకై పని గొమ్ము నే నిపుడ ప్రాణంబుల్ వడిన్ వీడెదన్.

75

తే. అనుచు నట నున్న ఖడ్గంబు నట్లె దూసి
కుత్తుకం దెగ నేసికో నెత్తుటయును
వలదు వల దంచు భూషణస్వామి దాని
వడిగ నేసెను గయినుండి పుడమిఁ బడఁగ. 76

క. మానము వోయినఁ బ్రాణము
ప్రాణముఁ బోయినను మాన మది నిల్చెడు నో
మానిని నీ కేడి ప్రియం
బో నొడువు మనంగఁ బతికి నగ్గలి యనియెన్. 77

శా. ప్రాణం బేగిన వచ్చు వెండియుఁ బునర్జన్మంబు సినించుటన్
మానం బేగిన రాదు వెండియును జన్మా త్తె త్తి యత్నించినన్
గానన్ బ్రాణము నీగి మాన మవనిన్ గాపాడు కొంటన్ మను
ప్యానీకంబున నొప్పు నంచు నుడి చేయం జాలి నే నుండెదన్. 78

వ. మఱియుని ప్లేన్నియోవిధంబులం బరీక్షలం గావించి యతం డామె
యత్తమ శీలంబునకు లోన సంతసించుచుండె నామెయును. 79

తే. ధవుడుగీచిఁగీటును దాటు కుండు
నట్టి తెఱఁగున వ ర్తించు నాయమ పతి
తోడ నై దేండ్లు కాపుర మోడకుండ
నొనరిచెం బదపడి దైవయోగమునను. 80

— స తీ వి యోగ ము —

తెసారంబున మి త్తివాతఁ బడఁగా నాసింతు యోగీందు ా
లొక దా లోపల నెంచె నో యనఁగ నక్కంజాక్షికిన్ లోకనం
తతికిన్ దుఃఖముగా విషూచి పొడమెం చా నెంతయో బాధనొం
దుతటిన్ బ్రాణవిభంధు చెంత నయి యెంతో బోధముం జేయఁగన్.

క. భాగవతాదులై తగుప్రబంధములం గలతత్త్వమంతయున్
భాగుగ నామెకుం దెలియఁ బల్కుచు నుండఁగ నెంద తెందతో
భాగవతుల్ సమీపమున బ్రహ్మముఁ దెల్పుచునుండ నామె దు
ర్యోగమునన్ మృతించెఁ జన హూణసమల్ ఋతు ఖాజభూములన్.

తే. కొట్టకొనకైన శ్వాస మానట్టి వఱకు
 స్మృతి విడువకామె యీశ్వరుఁ జిత్తచుందు
 నిడుకొని స్మరించుచుండుట నెల్లవారి
 కెఱుంగ నయ్యె మహాశ్చర్య మిది యనంగ.

క. ప్రాణజ్యోతి తదాస్య
 స్థానంబున నుండి పైకి జరునపు విభుఁ
 డౌ నాగభూషణుం డవి .
 గానంగాఁ జాలె యోగి గానన శ్ క్షే.

చ. మిడుగురుపుర్వు వోలె మిఱుమిట్లుపొనచ్చుచుఁ గన్నుదొయికి
 వడివడిలేచి మీఁదికెటు వ్రాలకతిన్నఁగఁ బోయి పోయి య
 ప్పడుమెయి నుండుజోతియది పోల్పుఁగరాక నలాహాకాధ్వముఁ
 గడుకొనిదాటి పాటిలి వికర్తనుబింబముఁ జొచ్చెమెచ్చుఁగన్.

వ. అనంతరం బౌ నాగభూషణుం డామె కౌర్వదహికంబు నిర్వర్తింబిః
 వెనుకఁ గొంతకాల మరిగింత.

ఆ. తనకళత్ర మట్టు తరలిపోయినదాన
 నాగభూషణుండు నాగశాస్త్రి
 సరన కేగి తనకు సన్యాసముం గొన
 నిచ్చ గల దటంచు నెఱుంగఁ జెప్పె.

— సన్యాస విచారము —

ఉ. చెప్పిన సగ్గురుం డిప్పుడు చెల్లదు నీ కది సన్యసించి పై
 నెప్పుడు నేదియుం దెలియ నేర్పడి యుండగఁ రాదు సర్వముం
 జొప్పడి పండితుం డయిన చో నది చెల్లెడు దానికాలముం
 జెప్పెద నిల్లు వేగిరము చేయుట పోల దటంచుఁ జెప్పడున్.

శా. సన్యాసం బన జుట్టు జందెమును భూషణ్ దీసి కౌపీనమున్
 ధన్యాత్మప్రతిపత్తిఁ దాల్చుట ని సీతాత్పర్య మై యుండుఁ బా
 మ్మన్యాత్మ్యం బది సర్వసంగముల నీహామాత్రగాఁ ద్రొంది జే
 హన్యాసం బొనరించుటె యగును సన్యాసంబు సామాన్యమే.

సీ. బోడులై మేనెల్ల బూదిపూతలు పూసి
 కొనకుట్టుపోగులు కూడఁ దీసి
 కాపాడువస్త్రముల్ గట్టి గోచులు పెట్టి
 యోగదండంబుల నొడిసి పట్టి
 చంకలఁ బులితోలులంకెలు దగిలించి
 తుంచిచెంబులు చేతఁ దూఁగఁ బట్టి
 కకపాప లాతామనకు వేలఁగఁ గట్టి
 పావకోళ్ళఁ గాళ్ళు పట్టి మెట్టి

తే. జ్ఞానపత్రమటంచు గంజాయిఁ ద్రావి
 చాటు చాటునఁ గల్లు మాంసమును మెక్కి
 మాయ బూటకములు పన్ని మహిఁ దిరుగు
 నట్టివారు మహాత్ములయట్టి వారె.

90

ఆ. నన్యఃించినట్టి జనునకు నిష్క్రూతి
 లేదు గృహిణి నున్నమాదిరిగ న
 తండు చెట్టుచీవరనుండి కూలినవాని
 సరణిఁ దెగ్గెళ్లు తప్పు నలిపె నేని.

91

పు. నను నేపించినవాని నెల్లప్పుడు నేన్ రక్షింతు నం చాఖ్య నొం
 దిన గాయత్రిఁ దృజించి బోడియగుచున్ జే గట్టయున్ గుండయున్
 గొనునయ్యంతన జ్ఞానియై పరగతిన్ గొం డెక్కునం చెంచుటల్
 మనకుం జెల్లదు శాస్త్రవానినల మే ల్సాపించుటే చెల్లెడిన్. 92

తే. విను తురీయాశ్రమం బది వెనుక నొందఁ
 దగినయది వార్ధకం బగుతఱిని నీవు
 కొండికవు నీకుఁ దగ దిట్లు కొంతకాల
 మరుగ నరుగంగఁ జూత మయ్యవనరంబు.

93

౪. మూడు ఋణంబులతోడన్
 గూడినవాడై జనుండు ట్రోణి జనించుకొ
 జూడవు నీవది మది నే
 జూడన్ జన నుంటొ యెఱుంగఁ జాల వొకిం లేన్.

94

వ. అని మఱియు నెన్నియో నిధంబులఁ జెప్పి యప్పటి కొప్పించిన
నతండు గురున కెదు గాడం జాల కూరకుండె నిట్లున్న యవన
రంబున.

95

— కలకత్తా ప్రయాణము —

సీ. ఒకనాఁడు చలపల్లియొడయఁ డాభూషణ
స్వామినిఁ బిలిపించి సాంగిలిపడి
యనఁటివం డొలిచి చేతను బెట్టిన ట్లీరు
వేదాంతబోధముల్ విస్తరింతు
రని విగిరి మఱియు నయ్యర్థముల్ దెలియఁగ
సట నటకుం బోవు నవసరముల
కగుఁ ర్థములకు మీ కక్కఱ యని వేయి
రూప్యశుక్ర లర్పించి ప్రోసిహించె

తే. ఆధనంబున భూషణుం డాకలకత
కరిగి వైద్యమునం దున్న తాఖ్య గువ
రీక్షలు దాటి తేటి వరిష్ఠుఁ డగుచు
నచట వేదాంతసభలఁ బ్రఖ్యాతినొందె.

96

— వైద్యము - జ్యోతిషము —

ఉ. వైద్యము జ్యోతిషంబు నట వర్తిలు పండితలోకమందుఁ దా
హృద్యము గాఁగ నాంగ్లమున నేర్పడఁగా వివరించి చెప్పుచున్
వైద్యశిఖామణ్ణీబిరుద వర్ణితుఁడై తనజ్యోతిషాదులక
విద్యలఁ బేరు గాంచె బృథవీసురవర్ముఁ డతండు డండియె.

97

తే. అప్పుఁంబున జ్యోతిషమందు వైద్య
మందును బ్రసంగములు వచ్చి నప్పు డెల్ల
నాయనడె మీఁదిచేయియై యతిశయిల్ల
నపుడె దేవాంశభవుఁ డని యాఖ్యవచ్చె.

98

సీ. జాతకచక్రంబు సరిచూచి యే గాని
హస్త రేఖలు చూచి యైనఁ గాని
జనుని భూతభవిష్య సంగతుల్ తగవర్త
మానముల్ కరతలామలకములుగఁ

జెప్పి తార్కాణముం జేయుచుండు నతండు
 వైవమో యనియె, లేవ మీఱ
 నవుగాములం గాల మర్థనిమేషాదు
 లేర్పడ బోధించు నెనక మెచగ

గీ. వైద్య మన్నను వారిదే ప్రతిభ యనగఁ
 జెప్ప నొప్పుచు నెంతటిగొప్పజాడ్య
 మైనఁ జే ముట్టినంత మహావధమున
 వలెను వారింఁ జాలె నప్పరమయోగి.

99

సీ. స్వామి వైద్యము గాంచి జను లచ్చెరువుపడు
 చుండిరి యొక నాఁ డొక్కరోగి
 కీళ్ళనొప్పులఁజేసి గిలగిలలాడుచుఁ
 గదల మెదల లేక క స్తిపడుచుఁ
 బేరు వడినవైద్యు లేరును డదో
 మను మాన్పఁగా లేక పోయి రవుడు
 భూషణస్వామి కాభూరిరోగ మెఱుంగఁ
 జేసి పార్థిరించినఁ జిత్తగించి

తే. ఆతఁ డొకగదిలోన నె త్తయిన మంచ
 మొకఁడు వేయించి దిగువగా నున్న బల్ల
 పైని రోగిని బెట్టి యెవ్వా రెఱుంగ
 కుండఁ ద్రొచుల రెంటి నం దుండఁ జేసి.

100

ఉ. ఏరిని లోనికిం జనఁగ నీయక తా వెలివచ్చి తల్పునఁ
 ద్వారము మూసి గొండ్ల మిడి దారి లభింపక యుండఁ జేయఁ గాఁ
 గోరలు లేనిత్రాఁచు లవి గొబ్బున లేచియు బున్న గొట్టుచున్
 జేరఁగ వచ్చె రోగియును జేయున దెద్దియు లేక బీతునన్.

101

చ. కటచెడు వచ్చి పాము లని కల్గినబీతున గుండె కొట్టునో
 బిట బిట లేచి నిల్వఁ బడి వేగమ చెంగట నున్న మంచమున్
 దఱియఁగ నేగి దానిపయిఁ దా నయి కేకలు వేసె గెవ్వనన్
 సొర మది నాల్గుమూలలకుఁ జొచ్చె భయంకరరీతి పర్వఁగన్

102

'ఆ. అంతః దలుపు దెఱచె నాస్వామి పాములు
 పాటిపోయె రోగి తాకులాడ
 శక్తి గలిగికొనియె స్వామి తైలములతో
 వ్యాధి కుదురునట్లు లాచరించె.

108

కరువోజ. నెలలు తొమ్మిది గాఁగ నెలఁత యొక్కరిత
 నెంజిలి నొప్పు లందెచు బ్రసవంపఁ
 దలము గాకుండఁగాఁ దలరాక శిశుప
 దము వచ్చి యడ్డుకో చాక్తరుల్ మఱియుఁ
 గలమంత్రసానులు గత్యంతర మఱి
 ఘనశస్త్ర మయ్యది గాక వే తొనఁడు.
 తెలియంగ నని కోయఁ దివురుచు నుండఁ
 దెలిసిభూషణుఁ డిట్లు తెలిపె వారలకు.

104

క. శిశుహత్య సేయ నొప్పుదు
 పశుకృత్యం బద్ది నాడుపలుకు వినుం డా
 శిశుపాదాగ్రమునందున్
 గృశానుకీలం దగుల్పుఁ డించుక యనుచున్.

105

తే. తెలివినన్ వార లట్టులు సలిపి రంత
 శిశువు వేడి సహింపమి జెఱచెఱఁ దన
 కాలు వైనుకకు లాగుకోఁ గలిగె నవల
 సుఖము గాఁ బ్రసవించె నానుదతిమిన్న.

106

మ. ఎట నెంతెంతలకేఁ గుదుర్చుటకుఁ దెన్నింటేనికాకున్న నం
 కటముల్ భూషణముూర్తి కన్దెఱచుఁగొగా మాటల స్మృతులం
 బటుమేధానిధియై కుదుర్చుట జగద్వ్యాప్తంబ యై యశ్విన
 స్ఫుటతేజోంశభవుం డితం దనఁ దగ్గన్ స్తోత్రాతిపాతురం డయై.

మ. త్తయరోగఁబును రాజయక్షు యనుచున్ సర్వామయే ట్టంచుఁ జె
 ప్పి యసాధ్యం బిది దీని మాన్సుటకు నేవిఖ్యాత వైద్యుండు లే
 మి యథార్థం బని శాస్త్రముల్ దెలుపుఁ నన్నిధ్యాత్వముంజెప్ప నో
 పి యతం డింతటిలోఁ దదామయము వో విజ్ఞత్వముం జూపెడిన్

సీ. అయ్యోగి పుంగవుఁ డౌషధంబులచేతఁ

గాక మంత్రిజపాదికములచేత

భాస్కరోపాసనాబలముచేతఁ బురాణ

పరనశ్రేణినాన క్షభక్తిచేత

నుపవాసములచేత నుచితము లైనపా

ణయామవిధులచే నధికము లగు

వ్యాదులనే కాక ప్రారబ్ధకర్మముల్

గ్రహబాధలును నవగ్రహము లెల్ల

తే. బ్రహ్మరక్షస్సులను లోనిబాధ లెల్లఁ

దొలగి పోకేయఁ జాలి భూతలజనులను

గాచి రక్షింప వెలసినకమలజన్ముఁ

డనుచు నెల్లరుఁ బొగడంగ నతిశయిల్లె.

109

తరువాత. పరమగురుం డయి పరఁగుమల్లాది

నరనంశ్యుఁ డై జగత్ప్రఖ్యాతిఁ గనిన

సురుచిరమూర్తి యచ్యుతలంఘనశాస్త్రి

శుశ్రూషఁజేసి యాచాప్సనశక్తి

నరఁగ భూషణులకు సంప్రాప్త మయ్యె

జగతి నాగేశ్వరశాస్త్రి యయ్యోగిఁ

బరిపరివిధములఁ బ్రేమించి శిష్య

వరునిఁ గైసేసెను వాత్సల్యమునను

110

సీ. కలికాతపురి నున్నకాఁబునం దొక్క

పెద్దడాక్టరు బిడ్డ కొద్దిక మెయిఁ

గృష్ణభూషణుడు శారీరశాస్త్రము చెప్పు

నట్టిడై తత్త్వశాస్త్రార్థ మెల్లఁ

జెప్పె నప్పుడు తండ్రి చెల్మిఁ గూతుం గాంచి

తనశాస్త్ర మెఱింగింప దనయ తండ్రి!

భూషణస్వామి చెప్పనది మీ రిప్పుడు

చెప్పనదియు వేఱు సితిని నయ్యె

తే. అనుడు డాక్టరు భూషణుం డతిసమర్థుఁ

డతఁడు తత్త్వము శారీరమందుఁ గూర్చి

తెలిపె బహువేది గలాఁడు బేని నైన
బంగరుగఁ జేయఁ జాలినపగిది దోష.

111

వ. అని చెప్పి యొప్పించె ననంతరుబ.

112

అ. అమెరికాకుఁ బోవ కథికారిసమ్మతి
నందఁ గలిగి యమ్.డి యనుపరీక్ష
నాజితేజ భూషణాఖ్యంశు కుష్మాదు
లతనిపేరు విన్న నడఁగి పోవు.

113

క. ఆయుర్యేదమునం దా

యాయాశాస్త్రముల నధికుఁ డగుటయె కా కా

శ్రీయుతుఁడు పాకకలలక

వాయతనూజునకు నెత్తు చచ్చుఁ డలంపక.

114

వ. ఇట్లు నాగభూషణుఁడు నానాశాస్త్రములం బ్రవీణుండై పసిదిం
గాంచె నని చెప్పిన నైమిశారణ్యములు సూశుం గాంచి కలి
కాతాసగరింబునకుం జని నైశ్యవిద్యాభ్యాసము గావించి నాగభూష
ణుండు వెండియు మాతృదేశేంబునకు వచ్చి యెట్లు ప్రవర్తించెనో
తదనంతరవృత్తాంతంబుఁ జెప్పు మని సూతు నడుగెలయు. 115

— అ ఛా సాం త ము —

మ. కనకాంశా పరిపాల్యమానవిలస త్కల్పోక్తకాలత్రయా
ర్చనలక బీతుడనై తిలింగ కనకాంచత్పీతమా దుండి భ
క్తః కామంబును బ్రాచుచున్ వరము లీఁ గన్నట్లుచేపుండ వై
చను ని న్నెంచి భజించెదన్ ద్రిజగదీశా ! వేంకటేశప్రభూ. 116

గ ద్య ము.

ఇది శ్రీమహామహాపాధ్యాయ కలాపశ్రీపూర్ణ కవిరాజ కవిసార్వభౌమ
ఆంధ్రవ్యాస అభినవ శ్రీనాథ వేదవిద్యావిశారద
శ్రీ పాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి
ప్రణీతంబైన యమృతానంద మను
ఉత్తమభక్తచరిత్రంబునఁ
దృఢీయాశ్వాసము.
శ్రీ శ్రీ శ్రీ.

ప్రముతానందము

చతుర్థాశ్వాసము

మచ్చుందూరికుల

గౌరముచి యగురెడ్డినామకప్పభువు శుభ

శ్రీ మించి నిస్సం గొలుచుట

నామాప్యని గాచి ప్రోవుమా దేవవిభూ! 1

న. అపధరింపు మిక్క-ధరుంకు శౌనకాదిమహామునుల కిట్లనియె నట్లు
నాగభూషణుండు కలికాతానగరంబున వైద్యబోధితిసాదివిద్యలం
బ్రావీణ్యంబు వడసి. 2

మ. వసు నాకాజ పసుంధరాంచితసమక వైద్యాగ్రగణ్యుండు నాఁ
గ నమాప్యం డానంగుం విడిచి బంగాళీజనాకార్యతన్
వెస లక్ష్మీపురిఁ జేరి తాతయెడకు విచ్చేసి మీయింట నా
కొనగం జాలాచి నేడు భోజనము నా నూహించి కాతం డెదక. 3

శా. సంజెహించి యింతండు శౌర్య డనుచున్ శంకించి మీయింట నీ
కుం దత్ప్రాప్తి పొసంగఁ బోవదను పల్కుం జేయ నాభూషణుం
డందే యుండిన పిన్నతాతఁ గని యే నుందయ్య నీ విల్లు లే
దంగే నా నలఁ డగ్గతిం బలికి పొమ్మం చాడ నాతం డనుక. 4

ఉ. ఆడలి గొంటి నిన్నమొదలన్న మెఱుంగ నొకింత యన్నముకొ
నాకు నొసంగఁ గాఁ దలచి నాదగు పాణము నిల్వరింపరే
మీకు లభించుఁ బుణ్య మని మిమ్మును గోరితి విప్రు లంచు మీ
రేకడవాడొ పేఁ డనుచు నిచ్చు బానర్పరు నాకుఁ బెట్టగన్. 5

ఆ ఎవ్వడో యటంచు నెంచుచుంటిరి కాని
యాత్మబంధు వీతఁ డనుచు నెంచ
రైతి రెవ్వఁ డైన నాత్మకు బంధువే
యనెడుబుద్ధి లేమి నక్కటకట.

క. జ్ఞానము కలిగెనయేనిం

గానగఁ జండాలుఁ డైనఁ గాని గురు వటుం

చానాఁడు శంకరుం డనె

నానుడువు లెఱుంగనట్టి రైతిరి కట్టా.

7

వ. అని వారు సంభాషించుచున్నప్పు డొక్కవృద్ధబ్రాహ్మణ వచ్చి
భూషణమూర్తి యిట్లనియె.

8

శా. నీవా భూషణమూర్తి ! గొడు డనుచు న్నితాళ లీరీతిగాఁ

దోవ ల్దప్పి వచించి రేగకుము సంతోషుండవై నాగృహం

బీవేశ సువవిత్ర మైనది గ నీ వీక్షించి భుం గొనక

రావే ! చుట్టమువంకదాన ననుచుం బ్రార్థింతు నెంతేనియున్.

వ. అని పలుకు చున్నంత బ్రహ్మవధాని వానిచెంతకుం జనుడెంచి
యిట్లనియె.

10

శా. “దాహిత్యక్రమతస్తిలా”యనుచు శాస్త్రముల్ ప్రబోధించుమా
దాహితుని డవు మాకుఁ బుణ్యగతులన్ దాపింపఁగాఁ జేయువా
డై హర్షోదేదె విట్లు మానలనఁ ద మైచన్ క్షమింపంగ లో
నూహం జేయుదె కాక కోపి వయి పో నూహింతువే మస్మదా.

11

తే. ద్రావిడులు గొడులకుఁ బెట్టఁ దగదు భుక్తి

వారికిని వీరికిని లేవు పం క్తిభోజ

నములు గావున నీదువేషమున నిట్లు

మోసపోతిమి రమ్యయ్య భుక్తిఁ గొనఁగ.

12

తే. అట్లు పలుకుచున్న బ్రహ్మవధాని

సరకుగొన కల్గభూషణస్వామియు బదు

లాడఁ బూనక జరతగేహమున కేగి

తృప్తిగ భుజించి చనె నొండుదెన కతండు

13

వ. అని చెప్పి కథకుం డిప్పట్లు గృష్ణునియు మునిపత్నులయు వృత్తాం
తంబు పొడకట్టుచున్నదని యిట్లనియె.

14

మ. మును గృష్ణుండు ముసీందుల న్వనమునన్ బోధించుచున్నాకు భ
జనముం బెట్లు డనంగ వారు యదువంశప్రదీప్తం డీతఁ డీ

శున కర్పింపక వీని కన్న మిడుటల్ శుక్తుక్తధర్మంబు గా
దని మోహంబున జేసి పెట్ట మిటఁ బో వయ్యా యటం చాడుడుకొ.

వ. కృష్ణుం డనునయించుచు వారి కి ట్లనియె. 16

క. ఇంపుగ “ధర్మశ్శ్చ త్సుధి
తం పాత్రం” బని వచించు ధర్మస్మృతు లే
వంపరిపాటిం గొని మీ
రంపుడు నా కింత పెట్టి యతివరులారా.

17

తే. అగును దేహికి విప్రశూద్రాదిభేద
భావ మాత్మకు లే దని బ్రహ్మ వేత్త
లీ రెఱుంగనియది కా దొకింత నాకుఁ
బెట్టినం గర్మలోపము పుట్టఁ బోదు.

18

శా. అన్నార్తుం డగునాకుఁ బెట్టితిర యే నన్నం బాకిం తైన ని
ష్ఠిన్నాల్లంబది లోకమల్ తనియు నట్లే యై ఫలం బిచ్చు నే
నున్నా నాడట లే దనం దలఁపకుం డోహానిచంద్రుల్ మదిన్
నన్నుం గొల్లఁ డటంచు నెంచకుడు విజ్ఞానంబు గా నెంచుడి.

19

తరళము. అనుఁడు మానులు దేవతార్చన యైసవిమ్మటఁ గాని మా
మునులయిండ్ల భుజింప నొండ్రకు భుక్తి లభ్యము కాదు పా
మ్మనక పెక్కులు మానమక్షమునందుఁ గొండాకచోటికిన్
వనచరేశ్వర ! పొమ్ము పెట్టము పట్టెడన్నము నేనియున్.

20

వ. ఎనిన నతం డొండుపలుకక దరహాసితవదనుండై మరలి వనంబునకుఁ
జని సోగణంబుకడ గోపాలపరివృతం డై విశ్రమ్మించి యుండె నా
నమయంబున.

21

మ. మునిపత్నుల్ తమభర్తలన్ మొఱిగి రేపుల్ పూజ గాకుండ వం
డినశాల్యన్నముఁ బ్రార్థనంబులఁ దగన్ నిండించి హస్తంబులం
గొని గోపాలవరేణ్యుఁ డున్న యెడకున్ గోవిందసంకీర్తనం
బును గావించుచు వచ్చి రిచ్చఘ్నేయి వేల్పుంబూవుఁబోండ్లో యనన్.

ఉ. వచ్చి ప్రదక్షిణంబుల నవారిగఁ జేయుచు దేవదేవ! నీ
వెచ్చటివాడవో యెఱుంగ కి ట్లపరాధము చేసినారు మా

యిచ్చునెలంగ నట్టివతు లే మని ఎన్నడు నూనంగు మీ
వచ్చినతప్పు నైచి మము వత్సరం గ నేటితో భవే. 23

ఉ. నీవు చరాచరంబులను నిర్మితం జేయను బెండు ప్రాంప నా
దేవుడ విట్లు దుష్టులను బ్రెండుగ శిష్యుల బెండు బుట్టి తీ
వీవిధమున్ మదిం దెలియ కే మిటు లైతిమి తిప్పు నైవచే
మావలనన్ మహాగ మని మాటికి మాటికి నా రె బల్కుచున్ 24

మ. కలకూన్నంబులు గోపబాలు కు మోక్షన్ గోడకక్రేణిన్
విలనత్పాత్రములను బెట్టి కరుణాబీ! మన బాలించి మా
కలువంబుం దొలగించి మాయుడిభక్తం చిత్తి బ్రచ్చించి మా
వలన నీదుప్రసన్నచృష్టి నుంపం బ్రార్థింతు. మెల చేసెయ్యన్. 25

వ. అని ప్రార్థించిన బ్రసన్నుండై వన్నగబిల్లుండు నా వానెల్ల భుజి
వుండని పల్కి తానుచు భుజించి పరితుష్టుండై ముసినత్తుల
గాంచి యిట్లనియె. 26

ఉ. తల్లులు మీరు మీకడను భావరికం బాకమిత తదా నే
నెల్ల సృజంతు బెంత మును లెల్ల తలంతో పటంచు నన్నమర
చల్లనం బట్కితిన్ దెలియ రెల్ల సతీమణు లీప నాగతుల్
తెల్లముగా గ్రహించితిరి తెచ్చితి రన్న య నాకు బట్టంగన్. 27

తే. పతులు శిక్షింతు రనుభీతి బాట దోసి
న న్నెటిగి మీర లిగ్గతి నున్నవారు
రాముడ నానాడు శబరి తాగామమందు
బలెను నే డిచ్చితిని మీకు వలయు నెల్ల. 28

వ. ఇట్టిమహాన్నతచిత్తల మిమ్ము జేకొన్నకారణంబునం జేసి మీ
భర్తలు నుత్తమపదంబు లొందగల రని చరం బాసం గె నని
చెప్పి యిప్పటివృత్తాంతం బల్లె యున్నది విండుట్టు లమృతౌ
మహు లెంత ప్రార్థించినను సరకుగొనక మనభూషణస్వామి వారిం
బెడంబాసి మఱొక్క చోటికిం జనియె నిట్లు స్వదేశంబునం దిరుగుచు
నం దందు వివిధప్రసంగంబులు గావించుచుండే నక్కాలంబున. 29

చ. అగమ్యగ నాగభూషణనుసాత్ముఁడు తా నిలఁ బేర్గలాడఁ దై
చరిత్రమునుండియుఁ బుష్కళిశాస్త్రమునుండియు నర్హశాస్త్రపుం
గుఱుకలనుండి జ్యోతిషముఁకూర్పులనుండియు వైద్యశాస్త్రపుం
గరిమము నుండి తత్త్వము వ్రాకాశిల బాధ మొనర్చె నేర్చుటన్. 30

ఉ. శంకరుఁ డెప్పుడో పొడమి సర్వజగంబునఁ దత్త్వాః మా
తంకము లేక చల్లి చనెఁ దగ్గఱు లన్నియుఁ బ్రోలేవడ్డ వం
చంకితిమాట భూషణసహస్రాయముం గొని శంకరుండె యి
ట్లొలి లేక భూపలమునందు జనించె నటంచు మెఁదయున్. 31

— తత్త్వప్రదర్శనము —

అ. అదియు నిదియు నంచు ను నేల యొకగడ్డి
వఱక యుల్లిగడ్డ పట్టి వాని
నుండి తత్త్వసార మొలుక బోధించు వా
గ్భూషణుండు నాగభూషణుండు. 32

వ. ఏతద్గ్రంథెల్లఁ బల్లంబున సపుడుపద్యఘటితం బైన జీవయాత్రయు
నన్మత్తసారంబు గానందచూంబు హంసవిజయంబు నమృతలహరి
మున్నగు గ్రంథంబులు బోధించుచున్నయవి తత్ప్రకారం బెట్టి
దసిన. 33

సీ. రవికిరణంబునన్ రంగు లే చున్నట్లు
ప్రణవమునన్ శబ్దపలుల మట్లు
తెలియ బ్రహ్మమునన్ సకలద్రు లుండెను
నని ప్రకృతిం దత్త్వమును వచించు
వైద్యశాల జగంబు వైదుండు శ్రీహరి
రోగంబు వోయి యారోగ్య మొందు
టరయ జీవత్వము దొరగి బ్రహ్మత్వము
నమఁకుట టచి వైద్యశాస్త్ర మనును

తే. అనుచు సర్వశాస్త్రంబుల సవఘటించి
తత్త్వ మలరారు నని చెప్పఁ దత్త్వవేత్త
భూషణస్వామి తన్మాత్రాభూరిమహిమఁ
దత్త్వవేత్త యెఱుంగు నీధరణియందు.

— ఆత్మకూర్వాదుల సత్కారము —

మంజరి. అలనాగభూషణుఁ డానబ్ధివీను

కృష్ణరాయఁడు గూడి స్వేచ్ఛ బందరున
వర్తించుచుండియు వసు నాక ధాత్మ
భూ సంఖ్య సగునేటఁ బోలీసునం ది
నస్పెక్టరై కృష్ణనాముఁడు నెల్లు
రికి నేగ వానితోఁ గృష్ణభూషణుఁడు
చని యటఁ గొన్ని సూసము లుండి బిలివల
నాత్మకూ రోమశిలాదుల కేగి
యచట భక్తులకుఁ దత్త్వార్థబోధనము
నలుపుచుం దత్తప్రజలు మెచ్చ నపుడు
మండలదీక్షలు మానవ్రతములు
శతతతపంబులు జపములు మిగుల
సాగించుచును మిత్రసంగతి నుండె
నపు డాత్మకూరిలో నానందమూర్తి
కట బ్రహ్మార్థమున నారతు లిచ్చి
యేగుఁబెండి యొసర్చి యెల్లరు ప్రజలు
వేలకు వే లయి వెంబడిఁ జనిరి.

35

వ. అంత నయ్యమృతానందస్వామి కొందఱుమిత్రులపరిచయంబు గలిగి
కొని వారి కెల్లప్పుడు బోధామృతంబు వర్తించుచు నతులకు నుతు
లకుం బాత్రం బయ్యె ననంతరంబ పదియుం దొమ్మిది చూర్ణ
తొమ్మిది వహుళాణవత్సరంబున శివరామకృష్ణప్రభృతులతోఁ గృష్ణ
పుష్కరకాలంబున విజయవాటికకుం జనె నదియును.

36

— విజయవాటిక —

తే. కృష్ణవేణీనది నొరసి యంతలోన
నింద్రకీలాదిగి పాలుపొందు సాంద్రమహిమ
మందు మున్నరునుఁడు తపం బాచరించి
శివుని నర్థించి యిష్టార్థసిద్ధి వడసె.

37

వ. ఆవృత్తాంతంబు సంగ్రహంబుగఁ జెప్పెద నాకర్ణింపుఁ డని మఱి యును. ౩8

ద్విపదము. మున్నున్నునుఁ డి ధర్మపుత్రుఁ డి పంఁ
సిన్నగఁబునఁ దపించి మహాస్త్రి
ములు వొండఁ జనుదెంచి భూతితపంబు
సలిపె నీశ్వరుఁ జత్తజలజమం దుంచి. 39

వ. అట్లర్జునుండు మునివేషంబు ధరించి తపంబు గావించుచున్నయవ సరంబున. 40

మ. కలపం బద్ధిననీలికోక తలపాగా పీలి పూదావళం
బులు సింగంబులచుంచు దండకడియంబుల్ లేడిలేదోలు కా
సెలు విండ్లమ్ములు కత్తు లీతె లలరుజేకల్లు పెన్నెమ్మికుం
చెలుఁం దాల్చి కిరాతరా జగుచు బాల్పెన్ శంకనుం డత్తఱిన్41

సీ. నీలివేలికలు పట్టిలుగా వేసి కు
ట్టినబొంత మొలుచుట్టు దనరఁ జుట్టి
మోచేతులను వానఁ బాలునగు నద్దాల
రవపని గలడొల్ల రైకఁ దొడిగి
నులివెట్టి నెమిలికన్నులనెఱుల్ నవరాలు
మెడలపైఁ బడఁ జాటుముడిని వైచి
కాళ్లఁ జేతులు గల్లు గల్లు మంచును మ్రోయ
సత్తడినగ లెన్నియేనిఁ బెట్టి

తే. పూసపేరులు మెడినిండఁ బొందుపఱచి
గవ్వపుఱిత్రాడు నిలువెల్లఁ గలయఁ జుట్టి
నీలమై గేల నొకకంచె గ్రాలఁ బట్టి

● చలిమలకుమారి యెఱుకలసాని యయ్యె. 42

౪. ఇట్లస్పార్శవీరవ మేశ్వరులు కిరాతవేషంబులుధరించి వేటలాడు నెపం
బునం దిరుగుచుం దిరుగుచు నరునికడ కరుదెంచి నీవెవ్వఁడ వీవనం
బు మాయధీనము నీవు నాయేసినపంది నేసీతి విది మృగయావిరు
ద్ధం బని గద్దరించుచు హరుం డతనిపై వాడికోలలు గాడనేయుట
యుం గలి కప్పడియును. 43

చ. బెదరక శత్రుపర్వతవిభేదనదక్షము లక్షయమ్ము లై
పాదలెడు వజ్రబాణము లఘూర్వవిధంబునఁ జెంచుతేనిమై
చిదుకఁగ నేసి యార్వ నవి చిరికినిం గొన కింతల నతం
డుదరముఁ జేర మింగెను మహోదధి నీ ర్బడబాగ్ని చాడ్పునఁ. 44

వ. అర్జునుం డాశ్చర్యమగ్నాంతరంగుడై, 45

శా. మాయామానుషరూపధారి యగుసీమాన్యప్రభావోజ్వలుం
డాయిందుండో యుపేందుండో తల్లవ నాయజానముంబాప నన్
డాయక వచ్చినభూతనాయకుండో కాడా యస్యుఁ డెవ్వఁడు నా
స్థాయచ్ఛాశ్రరాహతిం బడక నిశ్చాంచల్యుడై యుండెడిన్, 46

వ. అని తలంచి యమ్మాయా కిరాతుం డంబరాంబరుండని నిశ్చయించి
వాని పాదపద్మముల బడినం బ్రీతుండై భూతనాథుండును. 47

సీ. మేలైనమగతాలడాలు డీలింపఁ జాలో
మేనితో సామేనసానితోడ
వెన్నెల వెదఁ జల్లు కొన్నెల సిక నల్లు
పువ్వుతో మవ్వంపునవ్వుతోడ
నల్లనఁ దల నల్లకల్లోల మాతెల్ల
వాఁకతో హత్తితోల్ కోకతోడఁ
బెనుపల్కు లొల్లనినెన రొల్కుచల్లని
చూపుతో దొర లేనిరూపుతోడ

తే. నిటలతటమున నంజలిపుటము లూను
హరిపితామహశక్రాదిసురలతోడ
నెమ్మి సేవించు ప్రమథగణమ్ము తోడ
నెదుట సాక్షాత్కరించె సుమేశ్వరుండు. 48

వ. ఇట్లు సాక్షాత్కరించిన విరూపాక్షుని సహస్రీక్షనందనుం డనేక
విధంబులం బ్రస్తుతించినం బ్రసన్నుండై వానికిఁ బాశుపతాది
దివ్యాస్త్రంబులు ప్రసాదించె నది మొదలప్పర్వతంబు ప్రసిద్ధిం
గాంచె నని మఱియును. 49

ఆ. ఇంద్రకీలవర్షతేశాన్యమున నొక్క
తాతిఫలకమందు భూతనాథుఁ
డత మిల్లినట్టియడియూల మిపుడును
దృశ్య మగుచుఁ బ్రజలతెవులు లుడువు. 50

ఉ. మూకుఁడు పార్థబాణహతి మోహవశంబునఁ బర్వతాగ్రమం
దాకడ గిట్టుగిట్టు మని యట్టిటు చుట్టినభాగమందుఁ జ
క్రాకృతి నేటికిఁ గుడుసు లారయ వచ్చెడుఁ బ్రేక్షణికాభికిఁ
బ్రాకొని యున్నపాపములు పాటఁగఁ దోలెడునట్టివై ధరణి. 51

ఆ. కనకదుర్గకెడమ గా నింతలో నొక్క
భూచిలంబు గలదు పోదు రేని
కాశివిశ్వనాథు కడకేగుదురు దాని
వలన ముక్తి పడయ వచ్చు జగతి. 52

చ. కనకము కొండ నల్లడలఁ గల్గును రాసులు రాసులై యటన్
గన నగు దానిగుప్తికయి కంజభవాదులప్రార్థనంబునన్
ఘనుఁ డగుచంద్రశేఖరుఁడు కావలిఁ బెట్టెను దుర్గ నందునన్
కనకసమాహ్వయంబునఁ బ్రకాశిలుచుండెను దుర్గ యగ్గిరిన్ 53

తే. ప్రజవంపున మాతలి పార్థునికయి
దేవతారధమును దెచ్చి దింపినకడఁ
జక్రచిహ్నంబు లగ్గిరి సానువులను
జూడ నొప్పెడు నిప్పుడుఁ జోద్యముగను. 54

చ. అటఁ గలకాననం బది తదాది క్రమక్రమపద్ధతి న్నశిం
చుటయుఁ దపస్వి యకా విజయుశోభననామమునం బురోత్తమం
బిట నొనరింపఁ గాఁ బడియె నందు వసింతురు నాటనుండి ప
స్ఫుటవిభవాభిశోభితులు పూరుషు లాత్మకుటుంబయుక్తులై. 55

సీ. పదియునెన్నిది పీఠపదములఁ బేర్గన్న
కనకదుర్గాదేవి తనరు నెచట
మల్లేశ్వరునితోడ సల్లపించుచుఁ గన్య
కాపరమేశ్వరి కాళిలు నెచట

వేంకటేశ్వరుఁ డెమ్మె వేంచేసి భక్తుల
 నోమ విద్యాసీతి నుండు నెచట
 నాలుహతులవారు నలువొందుచు బహు
 జోన్నతులం దేలుచుండు రెచటఁ

తే. బచ్చవిల్లునితల్లి యెప్పట్టునందు
 విడిచి పెట్టక చివరింప వేడ్క నేయు
 చుండు నెచ్చట నచ్చట, నొప్పు చుండు
 వివిధ గుణములవేటి శ్రీనిధయవాటి.

56

చ. ద్విజుఁ డొకరుండు రెడ్డి యనుపేరఁ బ్రసిద్ధికి నెక్కి యక్కడఁ
 సుజనులు మేలు మే లగుచు శ్రోత్రము సేయు ద్రిలింగపీఠముఁ
 వృజనము లేక కొల్చి యట వేదము శాస్త్రము లోనివిద్యలఁ
 ద్విజులకుఁ జెప్పఁ గా నిలుపు దివ్యకలాలయ మొక్కఁ డవ్వలఁ.

మ. ఇచటం బేదల కన్నదాసమునకుఁ హిందూచతుర్వ్యా సిక్కిన్
 సుచరిత్రస్థితికిఁ మహోన్నతకలాశోభాస్థితికిఁ వేదశా
 స్త్రచయప్రాప్తికి నైద్యవిద్యకు లనతా వ్యాఖికిం గావ్యకృ
 ద్రచనాశక్తికి లక్ష లిచ్చు నొకమేధాళాలి యీ పిమ్మటఁ. 58

మ. ప్రతి వరంబును దేశకోత్తముని నారాధించువాడై జయం
 తి తగం జేయుచుఁ బండితవ్రతులం దెప్పించి పూజించి తా
 శతసాహస్ర బహుకృతుల్ నలుపుచు నర్వాంధ్రదేశంబునఁ
 స్తుతిపాత్రుం డగు తేడు నాఁ బడుచు నెంతో నైభవం బేర్పడఁ.

వ. ఇట్లు ప్రసిద్ధిం గాంచిన విజయవాటికాపురంబునఁ బ్రత్యహంబును
 గృహభూషణుండు కృష్ణాస్నానంబు గావించుచు దేవుల సేవింపుచు
 భక్తులకుఁ దత్వోదేశంబు సేయుచు గొన్నినా ఘండి. 60

— మం గ శ గి రి —

ఉ మంగళనారసింహుండు సుమంబులుఁ బండ్లను బిండివంటలున్
 బంగరుదక్షిణల్ గొనంగ భావము సేయుండు పానకంబు లు
 పొంగుచుఁ ద్రావు నప్పరమపూరుషదర్శన మాచరించినన్
 మంగళముల్ లభించు నని మాన్యులు పల్కుచునుండు రిమ్మహిన్.

మ. ఇది యేమో పరమాద్భుతంబు విష నయ్యెన్ భక్తు లెం తెంత గా
మది సంకల్పము చేసి సానకము సంపాదించి తద్వక్త్రముం
దు దిగంబోయుదుల్ మృగేంద్రములుండందున్ సాముభాగంబె త్రా
వఁ దలంచున్ బెరిసాము భక్తులు గొనన్ స్వాతంబు గావించుటన్.

ఆ. చిన్న చెంబెన పానక మన్నుసింహు
నోటఁబోసిన సా మగుమాటలోనె
గళము నిండి పై గన వచ్చుఁ దెలియ నిట్లె
బిందె డైనను సగ పాలు సందె యుండు. 63

వ. అనిన విని భూషణుం డొక్కనాఁడు బెజవాడనుండి మంగళగిరికిం
జని పానకాలరాయని సేవించి వచ్చె సంతరంబు. 64

—* వే దా ద్రి *—

శా కృష్ణాతీరమునందు వేదగిరి నాఁ గీర్తింపనై మెంపునక
విష్ణుక్షేత్ర మొకండు గల్లు నచటక వెల్లున్ నృసింహుండు వ
రిష్టుండై నిరతంబు భూమిజనులుక దివ్యరులుక దివ్యలుక
జిహ్వంకుక విధియుక శివుండు నతనిక సేవించు రింబుగక. 65

వ. అది పంచనారసింహక్షేత్ర మని విని విభూషణస్వామి యటకుం
జని యున్ననమయంబున నచట నున్నధర్మకర్త భూషణుం గాంచి.

చ. నలువచతుర్ముఖంబులను నాలుగువేదము లేకరాశి యై
పోలిచి సమ స్తస్మస్తికిని మూలములై త్రిజగన్నుతంబులై
వలసెను వాని బ్రహ్మ తన వీట నెసంగఁగఁ జేసి తద్గతం
బులగుసుధర్మముల్ నెఱసి ముజ్జగముక దనరించె నెంచఁగక. 67

వ. ఆట్టివేదంబు లొకప్పుడు నారసింహరూపంబున నారాయణుండు
హిరణ్యకశిపుని సంహరించినప్పు డిట్లనిస్తుతించె. 68

చ. సలకలకన్న నల్కఁగఁ గనంబడి పెద్దలకన్న బెద్దయై
నెల వొకచోటు నాక మఱి నింగియు నేలయు నిండఁ బొంగియుక
దులువల కెల్ల లే డనఁగదోచెడు దేవర దాసు మేమ యై
వెలిగెడుజోతినిం దలంచి వేయి తెఱంగులఁ గొల్తుమాత్మలోన్. 69

ఉ. అంతటిలోన నిశిత వి దంతయు నిండెను నీదులోన నీ
యంతయు నీన చేసితి వి దంతయు నీవలనం దలిర్చు నీ
వంతకు నింతవై మఱియు నేర్పడ సంతకు నింతవై యశం
జెంతయు నంది పొందు నిను నేము నుతింపఁగ శేర మచ్యుతా. 70

వ. అని ప్రస్తుతించి దేవా ! మాకు దేవారుల వలన నపాయంబు
సంభవించుచున్నది మాపై నీ కథిష్ఠించి మమ్ము రక్షింపు మనిన
నారసింహుం డట్ల యగుం గాక మీరు కృష్ణవేణికడ నగంబై యుం
డుడు నేను లక్ష్మీనరసింహ యోగానందనరసింహ జ్వాలానరసింహ
సాలగ్రామనరసింహ గరుడనరసింహులనం బాలించిచ్చి మీపయి
వసించెద నది పంచనారసింహక్షేత్రం బనం బరగి భుక్తి ముక్తి
ప్రదం బగు నని చెప్పి తిరోహితుం డయ్యె నప్పుడు. 71

నీ. అఖిలోపయు క్తశీతూది షడంగముల్
సముదీర్ణదివ్యపాదములు గాఁగ
మోక్షప్రదజ్ఞాన మూలోపనిషదర్థ
గణము లుదారశృంగములు గాఁగ
జగదభిప్రస్తుత సదమలార్థావబో
ధకమహాస్మృతులు ప్రస్థములు గాఁగ
నమధిగతాధికాచారోపయోగకృ
ద్బ్రాహ్మణంబులు ప్రస్తరములు గాఁగ

తే. సకలధర్మంబులును నికుంజములు గాఁగ
గురుతరారణ్యకములు భృగువులు గాఁగ
వివిధగుణసంబులు సుధాతువులు గాఁగ
వేద మంతయుఁ బేరి యుద్విధి మయ్యె. 72

మ. ఘన వాతాహత కీచకోతితమహాక్వాణంబు నల్లిక్కులన్
వనమం దుప్పతిలంగ నప్పుడు మహామాయాది యుచ్ఛస్వరం
బున నెల్లప్పుడు సామగానము గుణస్ఫూర్తిం బ్రసంగించు నో
యన నొప్పెన్ జగతీతలంబున మహాహ్లాదంబు సంధించుచున్. 73

సీ. తృణగుల్మలత లఘు దీపించె శాస్త్రమున్
రాణించె తాలై పురాణములును
గాలై నోషధు లయి గ్రహతారకాదులు
మణు లై ఋషీందులు గణుతిఁ గనిరి
మృగసమూహము లయి మెఱసిరి సురలు కీ
చకములై క్షిరచయ మెసంగె
శుకశారికాదు లై చొత్తిల్లి రచ్చుఱ్ఱ
పొదలై పొదలె స్వర్గపురవసతులు.

తే. దివికి భువికిని జాలి దేదీప్యమాన
మై జగత్త్రయగేయమై తేజరిలు
వేదగిరి మీఁగ నృహరి యావిర్భవించు
నతని నేనింత మనుచు మహాశయమున.

74

తే. అచటితా లెల్ల దేవత లచటిచెట్లు
చేమ లెల్లను గల్పక భూమిరుహము
లచటిచెంచు లెల్లను సిద్ధయతులు నచటి
భూమి యంతయు స్వర్గంపుభూమి యగును.

75

వ. ఇట్లు వేదాద్రి నారసింహాగమనంబు ప్రతీక్షించు చున్నంత.

76

సీ. కంకణర్పణర్పణత్కారంబు లెనఁగ న
చ్చర తిరుచక్కిఁ జామరము లేయఁ
గింకిణీధణధణాంకృతు లొప్ప రంభాద్య
నిమిషకామినులు నృత్యములు నేయ
నమరగంధర్వ విద్యాధర కిన్నర
ప్రముఖులు జయజయారవము లొనఁగఁ
గమనీయతరఘంటికా క్వణక్వణముల
దశదిశల్ కడుఁ బ్రతిధ్వనుల నీన

తే. లలితమాల్యాది దివ్యభూషలు ధరించి
భవవిధింబొది దేవతల్ బలిసి కొలువఁ
గమల తనమోలఁ గాలి నగ్గరుడి నెక్కి
నృహరి వేంచేసె బేర్చి నన్నిగమగిరికి.

77

వ. ఇట్లు నృసింహక్షేత్రం బగు నవ్వేదవైలంబున నాలక్ష్మీశ్వరుశాసనంబునంజేసి గారీశ్వరుడు మకరేశ్వర విశ్వేశ్వర రామలింగేశ్వర సిద్ధేశ్వర దక్షిణామూర్తీ శ్వర నామంబున బండ్లలంగరూపంబున క్షేత్రపాలుండై యుండె నని చెప్పి మఱియును. 78

మ. పరసంతానముఁ గోరి వంధ్యనియమప్రవర్తింభశుంభస్మృతిన్
నరసింహుఁ భజించుచుచున్ నలువదుల్ నా శ్మశ్రావస్త్రంబుతో
నరుజారన్ గుడికిం బ్రసక్తిగాము లయ్యుదిం బొనర్పంగ వ
త్సరకాలంబునఁ బుత్రుఁ గాంచి నిజవాంఛ లీర మే లందెడిన్. 79

సీ. కనులఁ గాంచనివాఁడు చని నృసింహునిపాద
జల మాని శుభదృష్టి గలిగి మెలఁగుఁ
గువరోగము నాడు నిష్క్రమె నరహరి
నిర్మల్యమును గొని నెడి వెనంగు
రాజయత్త గలాఁడు రమణ నాహర్యభి
షేకజలం బాని జోక నొప్పుఁ
జిత్రవిభ్రమముఁ గాంచినవాఁడు నిగమాది
హరిసన్నిధి మెలంగి గరిమఁ గాంచు

తే. ఘాతములు పిశాచములు పేతములును
సోకె నే జనుఁ డయ్యుదిఁ జూచి నంత
మాత్ర ద వ్వంబు పాటు నాక్షేత్రమహిమ
తలము గా దెన్న వేనోళ్ళచిలువ కైన. 80

వ. అని చెప్పినం గృష్ణభూషణుం డత్యంతసంతోషిత స్వాంతుండై
కృష్ణవేణిన్ స్నానంబుఁ గావించి సృహరి సేవించి యట నుండి
వెండియు విజయవాటికిం జనుదెంచి యనంతరంబ. 81.

— శ్రీ శై ల ము —

శా. శ్రీశైలం బనుక్షేత్రరాజము శుభశ్రీదానపాత్రం బాకం
డాశైలాగ్రము నూచినంతటన మోక్షావాప్తి యకా నంచు నా
నాశాస్త్రంబులు వేదముల్ దెలుపు జన్మబెత్తి తా నుంటకున్
శ్రీశైలేశునిదర్శనంబె ఫలమై చెప్పం దగున్ దేహికిన్. 82

క. అసీ భూషణుండు మదిలో

ననుకొని యొక్క శివరాత్రి యగునాటి కటా

జన వలయు ననుచు గొందఱు

చనుచుండగ వానితోడ జనియె నతండు.

82

వ. విజయవాటికకడ ధూమశకటం బెక్కి గుండ్లకమ్మ కంభము లోని
ప్రదేశంబులు దాటి తిరురాంతకము ప్రాంతంబున దిగి పాదచారి
యై యనేక పర్వతంబులు వనంబులు గడవ నీది చూర్గంబునఁ దెలుగు
రాయనిచెఱు వనవనంబున సాయంసమయం బగుటంజేసి తైర్థికు
లారేయి యట నుండి పో నిశ్చయించి నగంబులకింద నెగడులు
వైచుకొని నివసించి రప్పుడు నాగభూషణుం డొక్కనెగడి నాశ్రీ
యించి విశ్రమించె నంతలోన.

84

మ. చిటుకుం బొట్కుని శబ్దముల్ గలుగఁగా నీ తెంతయున్ గ్రక్తుచు
వటవృక్షంబులనుండి నేల హిమ మావ్యాప్తంబుగా రాలి యం
తట నగ్గిం బడి చుండు చుండు మనుచు జల్లాల్చి దానిన్ మహా
త్కటమై వెల్లునరూప మొంది పఱచెం ద త్తత్రదేశంబులన్.

85

తే. ప్రజలు నెగడులు దరికొల్పి ప్రజ్యలింపఁ
జేయుచు హిమార్ద్రవస్త్రముల్ చేతఁ బిండు
కొనుచు దడి యార్చుచుం గప్పుకొనుచు నెట్లా
కాశరాత్రిగతిన్ రాత్రి గడపి రంత.

86

వ. మఱునాఁ డెల్లరం గూడి నాగభూషణుండు పయనంబై నడచి నడచి
యిరువదియేను మలకలు గలచుక్కలమెట్ట నెట్టకేలకున్ దాటి శిఖ
రేశ్వరం బనుదివ్యస్థలంబునకుంజని యట శ్రీశైల శిఖరంబు దర్శించు
నపుడు భూషణుండు తనవారిం గాంచి యిట నొక పురాణగాధ
కలదు వినుం డని యి ట్లనియె.

87

తే. ఒకమహా శివరాత్రికి నుర్వి గలుగు
జనులు పెక్కురు శ్రీశైలమునకు రాఁగ
మల్లికార్జునుని గని మెల్ల మెల్ల
బలికె భ్రమరాంబ చిఱునవ్వు మొలక లెత్త.

88

తే. శిఖర దర్శనమాత్ర) నీ జ్ఞేత్ర)మందు

ముక్తి లభించును నని శాస్త్రములు పచించు

నత్యమే నది తప మేల? జపము లేల?

సత్కియ లవేల? యిది యెండె చాలి యుండ.

89

వ. అనిన నశం డీశాస్త్రులు దృఢవిశ్వాసంబు గలవారిపట్లం గాని పెర
వారిపట్లం గా దీతైర్ధికుల కందఱకు ముక్తి లభింపనేర దీయర్థంబు
వీకుఁ దార్కాణ గావించెద నని చేయ నగున దెల్లం జెప్పె నంత
వా రొక్కవృద్ధ బ్రాహ్మణ దంపతులై శిఖరేశ్వర పాఠ
కాంతార మార్గంబున.

90

సీ. ఒంటూర్పున నేల నంటంగఁ బడి వృద్ధు

చావంగ నున్నట్టిసమయమందుఁ

గడఁ గూరుచుండి కన్గవ నీరు వెట్టుచు

సతి పరిచర్యలు సలుపుకొనుచుఁ

దల్లులారా! లెండు తండ్రిలారా! రండు

నాపతిప్రాణము లోపి నిలుపుఁ

డిన్నినీ శ్వాసమున న్నెఱి బోయుడు

మీకుఁ బున్నెము వచ్చు నాకతమున

తే. ననుచు నెల్లరఁ జెయి వీచి యార్చి యేడ్చి

పిలిచి పిలిచి నీ రోవ్యయంగఁ దలచి కడకు

వచ్చు జనులను గనుఁగొని వగచి వగచి

పలుకు నీరీతి నందఱవలను దిరిగి.

91

ఉ. నాపతి పుణ్యమూర్తి యొకనాటికి నేనియుఁ దా దురాత్ముడై

పాపపునర్తనిం జూఱంగఁ బాఱడు చేరఁడు దుష్టసంఘమున్

గోపము సేయఁ బోకుఁ డొకకొంచెము నేనియు నీభవంబునకా

పాపము సేయ కుంటి మని భావము గల్గిన నీళ్ళు వోయుడీ. 92

ఆ. పాపనీళ్ళు నోటఁ బడినంతనే పాఠ

మూడి పోవుఁ బతికి నోద్విజన్ము

లార! వృషలవర్ణులార! రండు మదీయ

పతికి జీవన మిడి ఫలముఁ గొనుడు.

93

వ. అనుచు మాటి మాటికిని వచ్చుచుం బోవుచుండువారలఁ
బలుకు చున్నంత నెపు డేపాపము చేసితిమో మన కేమిటి కని
యెవ్వరును చ్చి యిన్నినీళ్ళు పోసిన పుణ్యంబునం బోవ రై
రట్టియెడ నొక్కవారాంగన వడివడి వచ్చి నీరు వోయనుండె నది
గని వృద్ధబ్రాహ్మణి తొంటి యట్ల పలికిన వేశ్య యిట్లనియె. 94

తే. తల్లి నేఁ బాపము లవెన్నో తొల్లి చేసి
యున్నదానను శ్రీపర్వతోన్నతోన్న
తాగ్రీశిఖర మిప్పుడు కంటి నస్మదీయ
పాపములు వోయె మోక్షంబుఁ బడయ నుంటి. 95

వ. అని సందేహంపక వృద్ధబ్రాహ్మణునినోటఁ దీర్థంబు వోసఁ బోసి
నంత నతండు మల్లికార్జునుండై సతి సందేహంబు వాపి వేశ్యాంగ
నకు మోక్షంబు ప్రసాదించె నని పురాణంబునం గల దని చెప్పి
చెప్పుచుండ శ్రీకైలంబునకుం జని ధూళిదర్శనంబుఁ గావించి
పాతాళగంగకుం జనె నదియును. 96

సీ. పడమటికొండల పరిసరంబున నైన
సహ్యాద్రివై బుట్టి త్కౌతలమునఁ
బ్రాజ్మఖింబును బెట్టి ప్రవహించి పుష్పగి
ర్యాదులు దాటి యాంధ్రావనిఁ బడి
జోగ్గుంబాపార్శ్వభాగంబునం దుండి
సంగమేశ్వర దేవునంగతిఁ గొని
కొంతలో నొకకొండగుహఁ బడి పాతాళ
గంగ నాఁ బేరంది పొంగి పొరలి

తే. శ్రీగిరింద్రముప్రక్కకుఁ జేరి చంద్ర
గుప్తపత్రన వరణంబుగుప్తి కగుచుఁ
జుట్టి పాతాళునీయేటు చూడఁ జూడఁ
గృష్ణవేణి యటంచుఁ గీర్తింపవచ్చు. 97

వ. అని ప్రశంసించుచు లింగాలఘాటనకుం జని స్నానసంధ్యాద్యను
ష్ఠానంబులు నిర్వర్తించి మరలి వచ్చునప్పు డమూర్తంబున. 98

తే. నారసింహబిలం బాకతీరపర్వ
తమునఁ జూపట్ట భూషణోత్తముఁడు దాని
మహిమ మెఱిగినవాఁ డను మును కవుడు
దానిలోఁ జొచ్చి యొక్కొంత తడవు నిలిచి. 99

వ. తోడివారిం గాంచి యిట్లనియె. 100

తరువోజ. వినుఁ డిది నరసింహబిల్లమిందు నృహరి
వెలుఁగొందుచుండు నీబిలమున నుండి
కన రెండుపాయలు గా సూక్ష్మమార్గ
కలితమై చన నైతి గాకుండు నవలఁ
గన వచ్చు సువిశాలగహ్వరి వెల్లు
గాలియు నారంకగళివనములు
మును లంక నాశ్రమములు గట్టికొని త
పోనిష్ఠ నుండు రేబూమె లెఱుంగక. 101

శా. ఆలో నొక్కనృసింహదేవళము తత్రాంతంబునం జెర్చునున్
బోలం దోచుకఁ దజ్జలం బమ్మతమై పోఁ దోలు రోగాళి త
ల్లిలల్ గాంచినవాఁడు స్వర్గసుఖముల్ చీ యంచు భాషించు రే
లీలో నుండిన వానికిఁ వినిగ నా నెంతేని శంఖధ్వనుల్. 102

ఆ. శ్రీగిరీంద్రమందు సిద్ధులు ద్రవరూప
మైనపరుసవేది యనెడునాష
ధమును సంతరించి దాచి యుంచి రటంచు
కింవదంతి గలదు క్షితితలమున. 103

మ. తెలియక వచ్చు మహత్త్య మత్తలమునందేల్పామునుం జెఱ్ఱియై
బులియక సింగ మెఱుంగు లోనిమృగముల్ ముట్టంగఁ బో వేరిని
గలకండక ధరఁ బెట్టి యుంచినను దాకన్ రావు చీమల్ సివం
గులు కుక్కల్ గనరా వొకప్పుడును శ్రీగోత్రంబునం జెప్పంగన్.

వ. అని చెప్పి యట నుండిపోవుచు బాలధార పంచధారయను రెండుజల
ధారలం గాంచి తత్ప్రభావం బభివర్ణించుచుం జని మల్లికార్జును
నారాధించి యిట్లని పార్థించె. 195

కల్పవల్లి. జయ సోమ! నమో జయ రుద్ర! నమో

జయజయ పశుపతి! దేవ నమో

జయ తామ్ర! నమో జయ శంఖ నమో

జయ జయ ఖలసమిగుగ! నమః

జయ భీమ! నమో జయ శర్వ! నమో

జయ జయ శివతరశీల! నమో

జయదేవ! నమో జయ భిర్ర! నమో

జయ జయ మునివరపాల! నమః.

106

వ. అని ప్రార్థించి ప్రసన్నుల గావించుకొని వదంపడి భ్రమరాంబికాల
యంబునకుం జని ప్రణామంబు గావించి.

107

శ్లో. జగజ్జాలం యస్యా స్సకల మకలంకై స్సకరుణైః

కటాక్షేతాపాతై ర్భవతి నద తీతి పుత్రిచయః

తత స్స సర్వేశీ ప్రిథితివిభవా! వైభవకరీ

మహాశక్తిః పాయా ద్భ్రమరవరనామ్నీ భగవతీ.

108

వ. అని వినుతించి తదనుగ్రహంబు వడసి యట నటం గలయశేషవిశే
షంబులం దిలకించి మిత్రులకుం దెలియఁ జెప్పుచుఁ గొన్నినాళ్లుండి
యట నుండి కదలి మఱియు విజయవాటికకుం జరు.

109

— భద్ర ద్రై ల ము —

మ. పదియుం దొమ్మిది నూర్లపైఁ బదియు నొవ్వంబునన్ భద్రై
లదిదృఢం దనమిత్రబృందములు గొల్వం బోయి చైత్రంబునన్
మొదటన్ వచ్చుజయంతి రామవిభు సమ్మాదంబునం గొల్చి య
ప్పదమందుం బదినాళ్లు లుండె నతఁ డప్పద్మాక్షునిం గొల్పుచున్.

క. కథార్థశాల భూషణః

ఊకనంకం గూరుచుండి యొకనాఁ ఊకరుం

ఊకఁడగువానిఁ దలంచుచు

నకలంకమతిం దలిర్పు నానమయమునన్.

111

తే. నప్తకచ్చములం దీర్చి జాను మీఱు

పట్టువస్త్రముఁ దాల్చి పైఁ బట్టుకోక

వల్లెవాటుగ వైచి మో మెల్ల నిండ
గీరునామము ధరియించి టీతిసురుండు.

112

శా. చేతం బుస్తక మొండు పట్టుకొని లక్ష్మీవల్లభుం బాడుచున్
జేతోమోదమెనంగఁ జెంగటికి రాఁ జే మోడ్చి కృష్ణుండు మీ
రేతల్పత్తనవాసు లోటు కరమం దీగ్రింధ మేయర్థముం
బీరితిం గూర్చుచుఁ జెప్పఁ జెప్పఁడు దయాన్వితాత్ములై వైష్ణవుల్.

ఆ. అనిన నాకఁ డనియె ననఘ ! నే నీచటఁ బా

రాణికుండ నిద్ది రాణ లెనఁగు
భద్రశైలరామభద్రచరిత్రము
సంగ్రహించి నేను సలిపినదియ.

114

వ అని చెప్పిన నాగభూషణుండు వానిం గూరుచుండఁ జెప్పి. 115

తే. కవు లొకో మీరు మీరూపుఁ గనుఁగొనంగఁ

బురుషరూపముఁ గొన్న వాక్తరుణి యనుచుఁ
బోలఁ దోచెడు దయచేసి పురుషమూర్తి
మీకవిత్వము విను కోర్కెమేర మీఱె.

116

ప. అనుటయు నతం డొఁగాత మని యట నొక్కచో నొక్కకుశాన
నంబున నాసీనుం డయి యిట్లని పరింపం దొడంగె. 117

— భద్రాచలరామచరిత్రము —

ఉ. భువి మునుఁ బుత్రకాంక్షమెయిఁ బొల్తుకతోడ సుమేరుశైల మే
పవనముఁ బర్ణమున్ జలము పాశన మొందక వాన కెండ క
య్యివమునకుం జలింప కొక యేబదినుఱులయేండ్లు పద్మనం
భపునిగుఱించి పెందపము భక్తి నొనర్చె దృఢవ్రతంబునన్. 118

వ. అప్పు డొక్కనాఁ డతనినమక్షమున.

119

క. కశులజుఁడు పొల్చి యివ్వ

కృమమున రామార్చనాభిరతు సుకృతమతిన్
గొమరు నిడి చనియెఁ గాల

కృమమున వానికి జనించె గ్రావము కొడుకై.

120

వ. అక్కుమారుండును రామభద్ర పదాంకితుండు గావున భందుర్ని
డనునామంబు పడసి దినదిన ప్రవర్ధమానుండై. 121

ఉ. రాముండె బ్రహ్మవిష్ణువులు రాముండె రాజకలాకలాపుడున్
రాముండె సర్వదేవతలు రాముండె సర్వభూషీధరంబులున్
రాముండె సర్వభూతములు రాముండె సర్వనదీనదంబులున్
రాముండె సర్వతోయధులు రాముండె సర్వ మటంచు నెంచుచున్.

వ. దండకారణ్యంబున శ్రీరామ ధ్యానైక తత్పరుండై పరమతపం
బాసరించుచుండె నిట్లనేక దివ్యవర్షంబులు కడచనిన వెనుకటి
త్రేతాయుగంబున రామచంద్రుండు సజాయానుజుండై వనంబులఁ
గుమ్మరుచు వచ్చి యచ్చిఱుకొండ నధివసించి భద్ర! నీనిర్నిద్రతపః
ప్రభావంబునకు మెచ్చితి నరం బిచ్చెద వేడుకొమ్మనుటయు. 123

సీ. నీలంపుతాలడాల్ డీలింపఁ జాలుమై

కాలమేఘంబు నాఁ గరము దనర

లీల దాపలిచక్కిఁ జాలువేరిటికతై

కొక్కార్కరు మెఱుంగు నాఁ గొమరు మిగుల్బల్ల

బేరురంబునఁ జారువేరునఁ గొస్తుభ

మింద్రధనుస్సు నా నెనక మెనఁగఁ

గడ ధనుశ్శంఖ చక్రములను గంటలు

చాతకరుతమునాఁ బ్రీతిఁ గొలుపఁ

తే. బరమ కరుణారసము భక్తవరుల కొనఁగు

వాని వెలుపల విల్లమ్ము లాని తమ్ముఁ

డున్నవాని ను ర్మనఁ బల్కుచున్నవాని

రామభద్రుని భద్రుండు రమణఁ గనియె. 124

క. కని భయము భక్తి విస్మయ

మును వినయము వైశ ముల్లమునఁ బెనఁ గొన మే

దిని సాగిలబడి సాష్టాం

గనమస్కృతి చేసి యిట్లు కడక నుతించెన్.

సీ. ఎవ్వనిపదరజం బింతనోకినమాత్రం

బాహుణ మది యొక్కపడఁతి యయ్యె

నెవ్వనికడకేల నెత్తఁ జూచినమాత్రం

ధూర్జటివిల్ తునాతునియ లయ్యె

నెవ్వఁడు చేసేత నింత ముట్టినమాత్రం

బరశురామునిగర్వభంగ మయ్యె

నెవ్వనికందోయి యెట్లు బాటినమాత్రం

రావణుం డిలఁ ద్రొల్లి చావ నయ్యె

తే. అట్టిశ్రీరామచంద్రుఁ డహార్యధైర్య

సాంద్రుఁ డతివైభవజతామరేంద్రుఁ డమల

కీర్తిచంద్రుండు వైకుంఠమూర్తి గాక

మర్త్యమాతుఁడు, గాఁ డని మదిఁ దలంతు.

126

సీ. పార్వతీదేవి మౌ బ్రహ్మతఁ గాంచుట

తారకమనుమహత్త్వమునఁ గాదె

వల్మీకభవుఁ డొప్పి వాచయముం డొట

తారకమనుమహత్త్వమునఁ గాదె

హనుమంతుఁ డెట్లు జావనివరం బందుట

తారకమనుమహత్త్వమునఁ గాదె

గుణభూషణుండు విభీషణుండు పేర్మిని గొంట

తారకమనుమహత్త్వమునఁ గాదె

తే. వారణాసీపురిం ద్రోళ్లువార లెల్లఁ

గాక లోకంబులం గలలోకు లెల్ల

ముక్తిసీమంతిసీమణీరక్తు లగుచుఁ

దగుట తారకమనుమహత్త్వమునఁ గాదె.

127

పంచచామరము. మరా మరామరా యటంచు మాన కెల్లవేళలఁ

బరాత్పరుఁ బరాపవాద భంజను నిర్మరంజనుఁ

నిరంతరంబు స్వాంతమందు నిల్చి పొల్పు మీఱఁ గా

నిరామయుండు నై జపించి నిత్యుఁ డయ్యె వ్యాధుఁడుఁ.

128

డకము:—శ్రీజానకీ హృత్పయో జార్యమా! హటకాహర్యధైర్యా!
 త్రిలోకోత్త రానూనదివ్యసృఖావా! విభావ స్వనూచాన
 గోతోద్భవా! భావనాతీతభావా! భవద్వైభవం బెన్న నింద్రాభ
 వాజ్ఞోద్భవాదుల్ మదిం జాల రన్నం దలంపంగ నే బాలుడక
 లోలచిత్తుండమత్తుండ మాయామనుష్యాదినారాముణా! నారద
 వ్యాస వాల్మీకి గర్గాది వాచంయమి స్తోత్రపాత్రా! పవి
 త్రాత్ర! నీవే కదా వీరక దార్కొన్న గ్రాహంబు శిక్షించి
 దంతిదుగ్గ రక్షించి తీవేకదా! యేకదా చోరుడై సీరధం
 జేరునాసోమకుక గాముకుం జేపవైయేపు నే మాపి పెన్నిన్ను
 లత్రాత కర్పించి తీవే కదా! కాక దాబేలపై లీమై వెల్లలో
 మున్నగ పైత్తి బిట్టాది దేవాలి కెంతే సుధాపాశ్రనం బిచ్చి
 తీవే కదా! సోకుం దా కేల జట్లంగం గోలంబ వై పుట్టి బి
 ట్టాతనిం గిట్టి లోకంబు రక్షించి తీవే కదా! జోక దాకొల్పి
 శ్రీ నారసింహంబ వై రంహ మాదైత్య సంహారముం జేసి
 యాత్మాశ్చనాహ్లాదుఁ బ్రహ్లాదునిం బ్రోచి తీవే కదా!
 నాకదా! గుజ్జకుట్టండవై శుబ్బలి స్వేడి ముల్లోకముల్ గొంటి
 వీవే కదా లోకదాహంబు వాపంగ రాముండ వై సారెకుక
 రాజలోకంబు శోధించి శోధించి ఖండించి తీవే కదా! యేక
 దారానుకూలప్రతా! దేవ! శ్రీరామనాచంబునక లోకనిద్రా
 వణుక రావణుక గూల్పుంగు నుద్భవం బంది నాపాలిభాగ్యం
 బవైచెంగటం బొల్చి నన్నేల నున్నట్టి నీ వావికుంఠాధివాసుండ
 వావాసుదేవుండవాదేవదేవుండ వోదేవ! నీ కే నమస్కార
 మర్పింతుఁ గారుణ్యపూర్ణుండవై కాచి రక్షింపవే నన్నునీదాసు
 నిక రామచంద్రా! కృపాపూర్ణచంద్రా! నమ స్తే నమ స్తేనమః.

129

అని వేడి భద్రుఁ డిట్లను

నను నేలఁ దలంచి తేని నారాయణ! నీ

వనుజనితో ధరణిజతో

సనిశము నా శిరమునందు నాఁగఁగ వలయున్.

130

వ. అని భక్తుండు భక్తితాత్పర్యమున వేడిఁ జట్ల యగుట గావుత
మని రామభక్తుం డీంద్రశైలంబున సజాయాసజ్జడై యుండి
భక్తులకు భక్తిముక్తిప్రదం డయ్యె ననంతరంబున. 131

—* పో క ల బ మ్మ క్క క థ *—

తే. భద్రగిరి కింతదవ్వున భద్రరెడ్డి
పాలె మన గ్రామ మగు సందుఁ బరమభక్తు
రాలు పోకలదమ్మక్క యనెడుశూద్ర
కలదు నిప్పచ్చరంబునఁ గప్పఁ బడుచు. 132

ఉ. ఆయమ యొక్కనాడు తనయాశనపుత్తుసితోడఁ గొండకు
బోయి ననప్రదేశమునఁ బుల్ల నేరుచు బిల్ల వాఁ డెటో
పోయిన వానినికె వెదకి పొందగలంతకుఁ గాన కార్తిమై
నోయి కుమార! యెందరిగితో యిటు రాఁ గదె యంచు బిల్బుచుక. 133

ఆ. ఓయి కన్నతండ్రి! యోకుమారక! యావె
యెందుఁ బోయి తనుచు నిందు సందుఁ
బిలుచు చున్నయపుడు పలికె “నో” యని రామ
చంద్రుఁ డక్కుమారుచందమునను. 134

చ. పలికినచోటికిఁ వడిగఁ బాటి కుమారుని జాడఁ గాన క
త్తలమున నింద్రసీలముల దగ్గరచుట్టము వోలెఁ దేజనక
వెలిగెడుమేనితోఁ దనరి వేడుక లోడిక లెత్తఁ దమ్ముడున్
వెలదియుఁ గొల్వ నున్నరఘువీరునిఁ గన్గొనె వింత నొందుచుక్క. 135

వ. తనమనంబున. 136

ఆ. ఇన్నినాళ్లనుండి యీనగంబున కేచు
వచ్చుచుంటి గాని వాసి మీఱ
నిట్టివిగ్రహంబు నెన్నఁడుఁ జూచి నే
నెఱుంగ వింత యయ్యె నిపుడు నాకు. 137

ఆ. రామచంద్రుఁ డిందుఁ గ్రాలు చుండెడి నంచు
విందు నాతఁ డేమొ వెలది సేత
యేమొ కడల నున్నయితఁడు లక్ష్మణుఁ డేమొ
యవలఁ దెలిసికొందు ననుచు నామె. 138

వ. కుమారుండు తప్పిపో, ఇనకతంబున వ్యగ్రహృదయయై కొడుకా!
యని పిలుచుచు మరలి పోవునంత. 139

శా. ఓహో! నే నిట నుండ నన్నరయ కీ వొండొక్కచోఁ జూడఁ గా
నూహిం తేటికి రమ్మ ముం దరిగి నాయున్నిం గనం జాలుదే
దేహయాసమ కాక మళ్లు మనినకా దిక్కుల్ విలోకించి నం
దేహం బందుచు శబ్ద మైనకడకున్ విచ్చేసెఁ బుత్రభ్రమకా. 140

ఆ. అచటఁ దొంటివిగహమ్ముల కనఁ బడెఁ
గాని పొడుకు జూడ గానఁ బడమి
దగ్దరిల్లుచున్నదమ్మక్కకడఁ బొల్చి
రామచంద్రుఁ డనియె రమ్యఫణితి. 141

5. నేను రామచంద్రుండు నిన్ననుగ్రహింప నీతనయుండువోలె “నోహో!”
యని పలికితి నదే నీతనయుండు వచ్చు నన్ను నీ విటఁ గొల్వము
నీకోర్కు లీడేరు నని తొంటియట్లయ్యె దమ్మక్కయు నివ్వెఱంప
దుచు సతండు పరమేశ్వరుం డని నిశ్చయించి పూజించి తాళఫలంబు
నివేదించి కొడుకుం దోడుకొని వలైకుం జని యట గ్రామణి యగు
భద్రరెడ్డి కావృత్రాంతంబు పెప్పిన భక్తుండగు నతం డట నొక
దేవళమ్ము గట్టించె దమ్మక్కయుఁ బ్రీతిదినంబునం జని రాముం
బూజించి తాళఫలంబు నై వేద్యంబు చేయుచుండు నిట్లు కొన్నిదినం
బులు జరిగినప్పు డాదమ్మక్క తనచిన్నికూతుం బిలిచి రాముం
బూజించుచుండు మని చెప్పి తాను గుమారునితో నితరగ్రామము
నకుం జనియె నాబాలికామణియు నానాడు తనయింట నున్నసిద్ధా
న్నంబుఁ గొని పోయి స్వామిదర్శనంబు చేసే యన్నంబు నివేదించి
తిను మని ప్రార్థించినను రాముం డాయన్నం బొరగింప రాడయ్యె
నయ్యెడ నాబిడ్డయు. 142

నాతల్లి కొట్టు నన్ను
నాతండ్రి! రామచంద్ర! నాయుడునన్నం
బీటిఱునఁ గొనకుంటివి
నాత పే మైనఁ గలిగినం జేలువఁ గదే.

తే. అనఁచు కేయ. ను బలికూలి తినునది భోజనము

రమ్యము ప మృని సాగ్రించి రామచంద్రుని.

డనుము మిను నునకున్న నాయనుగుకన్నె

వెక్కి వెక్కి యేడ్పుచుఁ జావ నెడలెటయును.

144

వ. సీతాకా తులము కరుణాస్థానముండై చచ్చునం బిచ్చి తా నా

యన్నం బంతయు నారగించి దాని నంభుచ్చె నిట్లు కొన్నిదినంబు

లరిగినప్పుడు దమ్మక్క వచ్చి రంసులంబు లింట సరిపడుటం గని

తనయంగాంచి నుట్లయె.

145

తే. ఊరి కే నేనునాఁ డింట నుండఁ బాల

దియ్య మే మయ్యె నీ కిన్ని యయ్యె నోనీ!

చెప్పు మన బాలికామణి చెప్పె నిజము

దాని సమ్మత దమ్మక్క తనయ కలిగి.

146

వ. తార్కాణంబు శావించు మని వరీక్షింపఁ గోరి తా నానాడు

లొన్నయతో భద్ర శైలంబునకుం జరినంత బాలికామణి యెప్పు

టియ ట్లగిరిం బిడి నాపడఁ మనిన చ్చామి నాతొత్కరింప కుండ

నచ్చెను దమ్మక్క దానిం బట్ట తిట్టి కొట్టుటయు నప్పటి

చేడ్పుచు.

147

తే. ఎట్టిదవు నీవు పాపడు దేను బెట్ట

నింతకును చేగు నాపడ వేమి తండ్రి!

యమ్మచే నన్నుఁ గొట్టించి తయ్య యిట్లు

నీకుఁ దగదయ్య దొర కిది నీతి యయ్య?

148

శా. నాచే నన్నముఁ దిన్న నీ విపు డెదన్ న్యాయంబు వాటింప కి

ట్లీచక్కెఱ శిల వోలె నై పలుక రా వేమిందు నీచెయ మో

హా చెల్లా! యిది నీకు ధర్మ మగు నొక్కో నాకు నాయమ్మచే

నీచత్వమ్మును నిందయున్ హతియు రా నీ విట్లు చూ తక్కటా! 149

వ. అని కొట్టుకొని యేడ్పుచున్నతఁడె గృహతరంగితాంతరంగుండై

సీతాలక్ష్మణసమేతుం డగుశ్రీరామచంద్రుండు దానిమోలం

బాలించి దమ్మక్క కానిక్కువము సెప్పి యొప్పించి వారి ననుగ

హించి తిరోహితుం డయ్యె ననంతరకాలంబునఁ గబీరుముఖ్యులెంద
తో రామసుంద్రప్రభావంబున మున్నుం గాంచి రక్కాలంబున 150

— తా నీ షా వృ త్తాం త ము :—

శా. తానీషా యనుష్టేచ్ఛవల్లభుఁడు హైద్రాబాదునందుండి యాం
ప్రధానంతఃకీర్తి శేలుక్ నయినయ స్థక్కన్న మాదన్న లా
తేనిం గైకొని మంత్రులై మిగులఁ గీర్తిం గాంచి రవ్వారికిఁ
మేనల్లుం డగుగోపనాథ్యుఁ డొకఁ డుండెన్ భద్రశైలంబునన్ 151

తే. వేద గిని బాణ భూ సంఖ్య వెలయుశకము
నందనాబ్దుమునం జైత్రమందు మొదటి
నవమి నాదిచారమున నా నయవిడుండఁ
భద్రగిరిలోఁ బనస్థుడై ప్రతిభఁ గలియె 152

మ. తహసీల్దార్ యుండు రాజధనమున్ దా నెన్నియో లక్ష ల
స్వహాముఁ రామునిసేవకై వ్యయము నేయం జాలి యున్నప్పు డ
మృహినాథుం డది య తయుం దెలిసి యమ్మాదన్న మేనల్లు నా
గ్రహ మెచ్చుం గొని బందె బెట్టె ధనముంగాంక్షించి శిక్షించుచున్.

ఆ. రామదాసు హైదరాబాదులో బందె
ఖాన లోన నున్న కాలమందు
భక్తుఁ డతనిచేతను బావువాడై రామ
భద్రుఁ డవుడు భటునిపగిది నగుచు. 154

ఉ. తమ్ముఁడు దాను సర్థనముదాయముఁ గొంచు గడిని దాటి లో
నెమ్మి శయించి యుండిన తిసిషమహీపతి లేపి రామదా
సిమ్మని నీకు శర్క మిడ నే మిటుఁ దెచ్చితి మీవు దీని గై
కొమ్మని యర్థమెల్ల నటుఁ గుప్పలు వోసిరి లెక్క చెప్పుచున్ 155

క. ఈ గలయర్థం బంతయు
నీగతి నిడ దాని యవననృపతల్లజుఁడుం
దాఁ గొని రశి దొసంగెను
మాగంటం గనుచు భటుల మాపటివేళన్. 156

న. రామలక్ష్మణు లాశ్రికాని గొని రామదాసుం పున్నచోటం బడ
నైచి పోయి గంధ నది యంతఃముః దెలిసి పురుషాఁ డరుణోద
యంబున రామదాసు ఒంధవిముక్తుండై భద్రాచలంబునకుం జని
రామభక్తుండై నుక్తిం గాంచె మఱియు ననోచుహత్త్వింబు లీ
భద్రశైలరామభద్రునియెడలం జూపట్టు నని చెప్పుడు సంతరా
నంబు నొందె సమృతానందుం, నానందకంఠభితహృదయాశవిం
దుండై యతఁడు రామచంద్రుం డనియుఁ దన్నునుగ్రహింప నట్లు
దర్శనం బిచ్చెననియు నిశ్చయించి స్వాస్థిచిహ్నార్థించి తదేకధ్యాన
తత్పరుండై కనుమోడ్చి సంతలో నప్పారాణిమండు కలం బాలించి
నేను రామచంద్రుండ నీవు నాభక్తుండవు నీవేను లోకంబున
మోమునీవు నీయధ్యాత్మత్వప్రసాదంబున భక్తుల నుద్ధరింపు
మని చెప్పితిరోహితుఁ డయ్యె భూషణుండును గన్న దెఱచి నలు
గడలం బకించి తాను గృతార్థుండ నైతి నని సంతసించుచు. 157

సీ. దేవశంబున కేగి చేవచేవుని పాడ

పద్మంబులకు భక్తిఁ బ్రసూతిఁ జేసి

శంఖచక్రములు హస్తముల వ్యత్యస్త మై

యంట కల్యాణార్థ మొంది మదిని

వామకరంబువ' వామ దేవునిలింగ

చిహ్నము గమనించి చిత్ర మొంది

పోకలదమ్మక్కపుత్రి కేసుండు పొల్చి

యన్నముఁ దిని-చో లాకళించి

తే. భద్ర సంగార్థశంబున వడి నడి దివి

నుండి యుటికినచోఁ జూడ నొప్పుపాద

చిహ్నములు చూచి ప్రణమిల్లి కేవలభూష

ణుండు పరవశుడై భక్తి నుండె నపుడు.

158

వ. ఇట్లు నాగభూషణుండు భద్రాచలంబున రామభద్రుని సేవించుచుఁ

గొన్నినా శృంగి దక్షిణదేశయాత్రాచణీలుండై కదలి కతివయ

ప్రయాణంబులఁ జెన్న పురంబునకుఁ జనియె నదియును.

159

—, చెన్నపురీ పట్టనము :—

ఉ. చెన్నయ పల్లెటే: జగుచు జెప్పయ నొప్పెడు నుట్టు వొట్టు గా
నున్నప్రదేశమందు నును హాక-డు పల్లెయ యందు నందుపై
నున్నతభాగ్యభోగ్యముల నొప్పెడునట్లు పురంబు గట్టి రా
చెన్ననిపేర పయ్యది ప్రసిద్ధికి చెక్కెను రాజభూనియే. 160

సీ. లాక లేజీలు కళాశాలలుక వ్యవ
సాహ. శాఖావాతశాల లుచరు
హైస్కూల్లును గవర్నరాఫీసును బాద్లు
మెడికలాఫీసులు మేల్ సగరులు
త/సచిత్రవస్తుప్రదర్శనశాలలు
రైలుస్టేషనులు యంత్రాలయములు
సవనవోద్యానసనములు కేళీసాధ
ములు పురముంపెరచులును మజియు

తే. కేశకూళులు వివిధదేవాలయములు
దివ్యభవనములును తేండ్లదేవిడిలు
గంటకంబనుల్ పూలయంగడు: గలిగి
చెన్నపత్తన మొప్పెడు షీతితలమున. 161

ఆ. ఉపధిలోన గొన్ని యోజనంబుల దూర
మందు నున్ననావికాగ్రామము
గారచ గల్లునట్లు గా: దిట్ల దీపపు
టింటిలోనియంత్ర మెల్ల పొద్దు. 162

ఉ. ఎత్తగులట్టడంబున నొకించుక గాని గతిక ముదంబు లో
హత్తగం జేయచుక బురి మహార్ల వభూపదమందు మన్నురో
లత్తటి గత్తలానిపయి నారయ వచ్చెడు జిత్రీయాపుడై
యుత్తమజీవముల్ గలుగునో యనునట్లులు పోల: దోచుచుక.

ఉ. కానిమరాఖ్యలై బ్రేరరి గన్గొన నొప్పెడు నవ్వరంబునక
దానివిలాస మిం తం యథార్థము చెప్ప సశక్య మేరికె
మానికృతప్రబంధములు మానవనిర్మితముల్ మహాకృతుల్
కానగ పచ్చు నచ్చటను గాతుకముం బొనరించునట్టి వై. 164

తే. హిందుదేశమునం గలయెల్లగ్రంథ
రాజములు దెచ్చి యచ్చోదేజ మెనంగ
సంగ్రహించిరి బ్రాహ్మణాది సత్పురుషులు
హైందవుల ప్రాణములు నిల్పు నం దటంచు. 165

ఉ. శిల్పము లెన్నియో యచటఁ జిత్కవిచిత్రము గాఁగ నిల్పి రా
శల్పనముం గనుంగొనఁగఁ గంజజకల్పన మంచుఁ దోచు నం
కల్పము లేనివానికిని గల్గెనుఁ దచ్చుఁతల్ చినంగ నౌ
నల్పము గానికోర్కి యని హైందవజాతికిఁ బ్రాణదంబులే. 166

తే. మునల ముద్గర కరవాల ముఖ్యము లగు
నాయుధములు విల్లము లాది యుధ
సాధనములు గ్రంథకోశములందె
కాక యాలైబ్రరీయంచుఁ గాన నగుచు. 167

తే. ప్రజలతోటి సివంగులు భల్లకములు
పులులు కోకిలులు సింగముల్ మొదలగువృగ
మును నానావిధంబు లై వెలయుపక్షు
లును జనులమదులఁ గఱంచుచును దలిర్పు. 168

ఉ. అం దగుపక్షీసంఘమునయం దొకపక్షి విచిత్రవర్ణముల్
పొందుపడంగ లోకమును మోహమునం బడవేయఁ జాలి మే
లందముఁ బందముం గలిగి యబ్జజుస్థికి నాచి లెక్క యై
కందావవిం దొనఁబెడిసి గన్గొనిసంతన యెంతొ వింతఁగా. 169

ఆ. దానిరూపు దానిమేనిరంగులు దాని
సోయగంబు దెలుపఁ జొప్పడనిద
రే లోకప్పు డద్ది యాలపించున్ రాగ
మనుచు నెఱుంగ వచ్చు నాగమముల. 170

క. ఆపురికిఁ దూర్పుదిక్కున
నేపారెడునీరువామి యెంతయు పంతో
పాపాదకమై వివిధ
వ్యాపారాపారధనసమర్పణచణ మై 171

— ౧౨౧ ద్ర వ ర్ణ స ము —

పి. అల యకూపారము సచ్చక్షుతుండు శయిండు
 సది నిమగ్నము త్రిపురాసురారి
 కమరులచే బెట్టె సన్నము కడవార
 సజిలాపగలగు గమ్యస్థలంబు
 బడబొనలమునకు బావియకాలి
 సేరికిఁ బుట్టిసయిల్లు సురభిభునకు
 గజ ధేచు మణ్యశ్వు ఘనవస్త్రపులు గల్గె
 జేసినవరచాత్యనేఖరుండు

తే. వేలుపులవంటయిల్లు కుంభేనికి మాంజి
 రత్నముల కాకరంబు చంద్రమునితండ్రి
 భీమలింగమునుం గన్ననామి సగర
 నృపతనయమోక్షభూమి యూనీరువాది.

172

చ. పెనంగ జగంబు లల్లముగబెట్టెను బొడ్డునఁ గన్నదొడ్డవే
 ల్పున కిడి లిబ్బిఁ బ్రబుత్తనముద్దులకన్నియఁ బెండ్లిచేసి పె
 పనవడఁ గాఁతుతోడఁ దనయల్లుని నిల్లట ముంచుకొంటి నే
 నని కడునంతనంబుచు గదా యది మిన్నులు ముట్టు నేట్టనన్. 173

వ. అని యభివర్ణించుచు సేతుదర్శనంబుఁ గావించి నమస్కరించుచు.

చ. జలముల తాలు తేలునట్లు సల్పి బలంబుగ సేతునిర్మితి
 నలుఁ డనువానరుండు నూను నల్పుగఁ జేసెను భారీకావని
 గలగిన చేర్పు పెంపునను గా దనిరేని యొకానొకండు నే
 నలూపగ నుండినట్లు పనఁ జాలితమే చరఖండమండలిన్. 175

శే. సకలకళలును భారతక్షాతలనుఁ
 గలిగినట్లు వివరబడు గ్రంథములుచు
 గాని యొండొక్కకళియు నేఖండిమందుఁ
 గలిగి యుండినజాడలు కనము వినము.

176

వ. అని ప్రశంసించుచును దిరువల్భి క్కేణికిం జని యవ్వరుజోత్తరుండు
 పార్థసారథిప్రభృతిదేవతలం బరికించి సేవించి పురంబునం గల

యశేషవిశేషంబు లునీ యటనుండి చెంగల్పట్టు ఐతీత్థము
మహాబలిపురము హండుచ్చేరి చిదంబుము తిరువళ్ళామలై తిరుత్తని
తిరువళ్ళూరు లోనగు పురంబు లరయుచుం బోయి మఱుకాపురంబున
మీనాక్షి నీక్షించి గామేశ్వరంబునకుం జనియె నదియును. 177

— రా మే శ్వ ర ము —

శా. మున్నారాముండు రావణాసురుని సంస్థాపించునం దున్ది పా
పాన్నత్యంబును బాపుకో నట విరూపాక్షుం బ్రతిష్ఠింపఁ గా
మాన్నాళికమునం దలంచి యవిమాత్రేశానలింగంబు దె
చ్చున్నం బోయిన హస్త మూర్తమున కిం తాలస్యముం జేయుటఁ.

తే. అభవులింగము దెచ్చెనునంతలోన
మూరుతము దారిసించుట నారసాక్షుం
డిసుక లింగము గాఁ జేసి యటఁ బ్రతిష్ఠ
చేసి పూజించె నది మహాక్షేత్ర మయ్యె. 179

వ. నాగభూషణుం డారామలింగేశ్వరు నారాధనంబు గావించి యట
నుండికుంభఘోణంబు చిదంబరంబు లోనగుపుణ్యస్థలంబులు సేవించి
శ్రీరంగంబునకుం జని యచ్చట. 180

— శ్రీ రం గ ము —

సంగ్రహ:-

నప్రప్రాకారి మధ్యస్థము నడిమలమున్ సాధుచంసేన్య మర్థే
ద్దుప్తం బార్వేంద్రపూజాగుణకలితము పాగ్గోళభూభాగగమ్యం
బాప్తేశానప్రియం బార్యనుతము దశకంతానుజానీతి మంచ
దీప్తిసానంబు పొల్చున్ దివిజవరదమై దేవళం బున్నతం బై. 181

తే. అద్ది పూసెజ్జ యిత్వైకునాలయం న
నుండు నది విభీషణునకు నొసఁగె రాముం
డపుడు లంకికుం గొనబోవు చాతఁ డచటఁ
బెట్ట రంగడు రాఁ డయ్యె బెటికి కొనిన.

వ. చేయునది లేక విభీషణుండు సెజ్జతోడ రంగసి విడనాడుకొని
చనియె నని స్థలపురాణంబు విని మనవిభూషణుండు రంగనాయకుల
కవినందనాదికం బాచరించి జంబుకేశ్వరంబునకుం జని. 183

— జంబుకేశ్వరము —

శా. ఏకాలమ్మును జంబువృక్షమొకపం డిచ్చు నివేదింప నా
లోకైకేష్వరుండు జంబుకేశ్వరుండు లోలో దానికీ మెచ్చి తా
నాణొనట్లు గ్రహించు నేటివఱ కీయాచార చుత్వద్భుతం
పై కానంబడు నంచు విం చుమిగులక హర్షించుచు మ్రొక్కుచున్.

న. స్వామిపూజనంబు గావించి కడలి కలిపయప్రయాణంబుల శ్రీకా
ళహస్తీశ్వరమ్మునకుం జనియె నదియును. 185

— శ్రీకాళహస్తీశ్వరము —

మ. వనమం దొక్కమహేశలింగము న్నయంవృక్షంబయె యుండ శ్రీ
యన సాలీఁ డది చూచి తంతువులతో నమ్మూర్తిపై నిల్లు గ
ట్టెన్ బా ముం దరుదెంచి పై ఫణముఁ బట్టెన్ బాస్తి నీ ర్చిచ్చి ము
క్తున నాలింగముమీఁదఁ జల్లె గుడి వోఁ గోర్కిం బ్రదర్శించుచున్.

తే. ప్రత్యహం బిట్లు పూర్వోక్తఫక్తి జరుగు
చుండ నొకగొల్లఁ డీక్షించి కొం డొకిన్ని
మేకపాలను గొనితెచ్చి లోకవిభుని
కడ నివేదించి త్రావు మం చడుగుటయును. 187

వ. వానిభక్తికిం బరితుష్టుండై పరమశివుండు బాలుం డై వచ్చి పాలు
గ్రోలుచుండు నది క్రమంబున లోకం బెఱింగి యట నొక దేవళంబు
గట్టి దేవదేవునకు శ్రీకాళహస్తీశ్వరనామంబు వెట్టి పూజించి
రనంతరంబు. 188

ఉ. కన్నప నాఁగ వ్యాధుఁ డొకకాలమునం దల దేవదేవునిం
గన్నులఁగాంచి లోన నధికం బగుభక్తి భజించి నిచ్చులున్
వన్నెలు వానసల్ గలుగువన్యసుమంబులు పండ్లు దెచ్చితా
నెన్నియొ రీతులం గొలిచె నెప్పుడును న్నిడ కుండునట్టిఁడై. 189

వ. ఇట్లధికనిష్కాగరిష్ఠుడై మాధభక్తుం శేషి యీశ్వరసాక్షాత్కారంబు గావించుకొనిన కిన్నప్ప యొక్కనాఁడ జాశంకిదని కన్నులవండ్లి నీరు గారుటం జూచి చింతించుచును గొన్నిమందులు తెచ్చి చేసియు ఫలంబు గానక మూలించుచు నిట్లనియె. 190

ఉ. కన్నులు గల్గి నేను కడుగొతుకచుండును నుండ నీ విటుల్ కన్నుల నీరు గారఁ గడుగాతీయ నొందుచునుంటి తండ్రి! నీ బన్నముఁ జూచి నే నెడఁద బమ్మరించుంటిని ముంగు లెన్నియో యున్నవి తెచ్చి వేసితి నయో నయ మింటియలెనే పోయె బో. 191

క. నీ విట్లు కంటిబాధన్

దేవురుపడుచుండఁ గంటఁ దిలకించుచు నే

నీవకుస మనఁగఁ జాలను

దేవా! నాకన్ను నీ కిదే కొను మిత్తుకా.

192

వ. అని తన దక్షిణనేత్రంబున దీసి శ్రీకాళహస్తీశ్వరుని నేత్రంబునం బెట్టి రెండవనేత్రంబు దీసిం దనకాదేవుని కాండవనేత్రం బుండు తావు తాన్నిం దని యలుఁ దన చెప్పుకా లడియాలాబుగం బెట్టి కన్నుం బెకలించుకొనుచున్న సమయంబున మహాదేవుండు ప్రత్యక్షంబై వారించి వాని కన్ను వానికిచ్చుటయ కాక మోక్షంబును బ్రసాదించె. నట్టిమహాదేవలింగంబున నిప్పటికిని శ్రీకాళంబులును గజదంతంబులును గన్ననికన్నను గానంబు చుండునని విని మనంబున సంతసించుచు నాగభూషణుండు దేవతాదర్శనంబు గావించి షోడశోపచారంబులం బూజించి యట నుండి కంచికిం జని చరదరాజస్వామి నారాధించి పయనం బై సోమశిలాదిపుణ్యస్థలంబులు చూచి తత్తత్ప్రదేశంబుల వేదాంతగోష్ఠులు సంస్కృతాంధ్రాంగభాషలం బచ రించి వేరు గాంచి మరేలి మచిలీపురంబునకు వచ్చి కొన్నినాళ్లుండ నని చెప్పిన విని నైమిశారణ్యవాసు లవ్వల నాగభూషణయోగి యెట్లు ప్రవర్తించెం జెప్పు మని సూతు నడుగుటయును. 193

—• ఆశ్వాసాంతము —

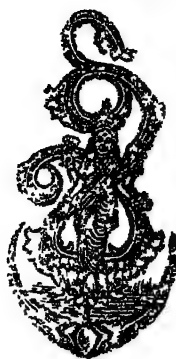
ఉ. భూషణసచ్చరిత్ర మిది భూషణ నుంచు రచించి నీకు నే
భూషణముం బొనర్పిక భవత్ప్రదనుం దిది నాడ నాకు నీ
వేషము భాషయుం దలియివిన్నను వింతయు లే ద టైన నా
భూషణమూర్తికిరీ యని హోవ దలంపుము నన్ను నాకృతిక.

గ ద్య ము.

ఇది శ్రీసుహృదుహోపాశ్వాస కలాప్రపూర్ణ కవిరాజ కవిసార్వభౌమ
ఆంధ్రవ్యాస అభినవ శ్రీనాథ వేదవిద్యావిశారద
శ్రీ పాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి
ప్రణీతంబైన యమృతానంద మను
ఉత్తమభక్తచరిత్రంబునఁ
జతుర్థాశ్వాసము.
(శ్రీ శ్రీ శ్రీ).

శ్రీ రస్తు.

అ మృతా నంద ము

పంచమ శ్వాసము

కాంచనపరికన కాం

బాకలితవిశాలసాధ వ్యూహఃసంధా

లోకైకవినుతపూజల

నేకాలము నొందువేంకటేశ్వర! దేవా!

1

వ. అవధరింపు మక్కభకుండు శౌంకాదిమహామునుల కిట్లనియె నట్లు
భూషణస్వామి మచిలీపురంబునకు వచ్చి యున్నయప్పు డొక్కనా
డొక్కప్పుడు వృద్ధ బ్రాహ్మణుండు వచ్చి మనభూషణస్వామిని
దర్శించి తన్నెఱింగించుకొనిన నతం డతనిం గాంచి మీపుర
వృత్తాంతము విన నభిలషింతు నెఱింగింపు ననిన నతం డతని
కిట్లనియె.

2

— మ ర నె న పృ త్తాంత ము —

మ. కనుగో నుత్తరపశ్చిమంబునను మాగ్రామంబు గోదావరీ
ఘనతీరంబునఁ గాకతీయనృపలోక గ్రామమేంద్రాద్రితం
బును భవ్యం బగునగ్రహార మగుచుం బొల్పొందు నం దెందఱో
ఘనపాతుల్ గల రెల్లధర్మము లటం గ్రామింక జగం బెన్నఁగఁగి

తే. అట ననాతనధర్మమునందు నిలిచి

స్త్రీలు పురుషులు వర్తింతు కాలు నధ్వ

రములు పెక్కులు నేటేటఁ బ్రకృతిధర్మ

కర్మములఁ బో నెఱుంగ రాగ్రామజనులు.

4

నీ. చెఱుగు మేల్ముసుగుగా శిరముపై వేలొడ

చిక్కనై మొఱు పైనచీరఁ గట్టి

పసుపు పూసినమోముపైఁ బెద్దరూప్యముఁ

బోలిన కుంకుముబొట్టు బెట్టి

గానుగతోటికిం గట్టు వేసినయల్లు
మెలికయొడ్డొంబు మొలకులు
యద్దాలఁ గుట్టి మొద్దుబొటినడొల్ల
రవిక మోచేతులఁ దవులఁ వొడిగి

తే. వాడవాడల నుండినచేడ లెల్ల
సందెవేళల నుంగిళ్ళయందుఁ జేరి
పదుగురుం గువ్వకరి గొసి పలుకు చుందు
మందెనపురంబునం గలమగువ లెల్ల.

5

క. వేదము లచ్చట నుండెను
భూదేవకుమారు లెల్ల పొద్దులు మూలం
బాది ఘనాంతము గాఁ జదు
వేదినఁబను జదువుచుందు రిం టింట నడిక.

6

ఉ. గౌతమమాని తస్మింబకచగంబుననుండియు గంగతోడ నా
పూతపదంబుఁ జేరుకొనఁ బోయినయప్పుడు దారి కడ్డుగా
నై తఱలింప రానిపుఘలానిఁ యొకం డట దోచె దాని నే
రీతినినేఁ జెకల్చి చను రేచెను గాని తరంబు గామి మై

7

తే. గంగ యుప్పొంగి లత్రాంతగవ్వారీత
లం బ దెల్ల నండఁగ మాని సంబరమునఁ
జేయునది లేక యట నొక్కశివుని లింగ
మును బ్రతిష్ఠించి యిట్లని వినుతిఁజేసి

8

సీ. జయ గిరిశ! సురేశ! జయ జతకీహాళ!
జయ నుత్రతిదివేశ! జయ పరేశ!
జయ జగద్భూతాళ! జయ కృత్రభవవేశ!
జయ జితభవనాళ! జయ శివేశ!
జయ సర్వవిశ్వేశ! జయ శౌరవరవేశ!
జయ గుప్తలోకేశ! జయ హృదీశ!
జయ కలితరమేశ! జయ కృతఖిలనాళ!
జయ గణేశ! జయ నదీశ!

తే జయ సకలభూతవినివేశ! జయ సతీశ!
 జయ మనోజగగనకేశ! జయ ఋషిశ!
 జయ జగద్గతహృత్కోశ! జయ మహాశ!
 జయ రతీశతనువినాశ! జయ మహేశ!

9

తోదకము. అపరాధసహస్ర సహస్రకరా
 నపి క్షజనా స్థవ దంఘ్రినత
 ప్రవరా నవ నీదృశ మిశ్వర హం
 కృతయా సరిపాలయ కృష్ణసుత!

10

వ. అని ప్రార్థించినం బ్రసన్నుండై పరమేశ్వరుండు గౌతమపారికాంక్షి
 సమక్షంబునం బ్రత్యక్షుడై వత్సా వగవకుము నే నిదే వరం బిచ్చె
 ద నింతలో నీగోదావరికిన్ భూరిభూధరంబుల బగుల్చుకొని హావం
 జాలినవజ్రమయశక్తి నొనంగితిని ప్రతిష్ఠితం బగునామూర్తి దర్శిం
 చినవారు సకలార్థ సిద్ధులం బడయును, రని తిరోహితండయ్యెనం
 తలో నుప్పొంగి గంగ భూధరంబులం బెల్లగించుకొని ప్రవహించె
 నని మఱియు నాగౌతమ ప్రతిష్ఠితం బగు మహాదేవున కర్ధకోశ
 దూరంబుల బర్వతంబు ప్రక్కనున్న గౌతమి కాసారంబున.

11

మత్తకోకిల: బల్లు లంతలు నేను లంతలు పట్ట బగ్గము లేనియ
 ట్లల్ల నల్ల మొసళ్ళు మధునయందు ముగ్ధులు దేలుచు
 నల్ల పచ్చున యెరువు దెల్పును నాల్లరంగులు గ్రామగా
 నల్లమంధన యేటిమధునయందు నారయ వచ్చెడున్.

12

తే. ఆ మొసళ్ళను జూడఁగా నతిభయంబు
 నతిముదంబును మదులకు నంట వచ్చు
 నట్టిదృశ్యము ధరఁ బొడఁగట్ట దెచట
 నన్నిగ్రాహము లొక్కచో నగుట లరివి.

13

ఉ. అచ్చటికొండతాలపయి నల్లరఘూద్వహుజన్మ మాదిగా
 నచ్చట నచ్చటం గలుగు నద్భుతముల్ కపిరాజు హస్తతో
 వచ్చుట వాలిఁ జంపుటయు వారధి గట్టుట లంక రావణున్
 వచ్చుట సీతతోఁ జనుట రాజ్యము నొందుట తోచుఁజిత్రముల్.

శా. ఏనాఁడో కలి కాదికాలమున నం శ్రేణిల్పియో చేసెన
దానన్ బొమ్మలు కన్నుమా నవియై దృఢంగా నుండె న
కైరన్ జానకి రాము నుగగరములో హస్తాబ్జునం బట్టియెన్
దా నీక్షించెడుచిత్ర మెంతకరుణం దాఁచెనుకో కంటకిన్. 15

తే. కైక రామునివనవాసకాలమందు
దనకు లోక గల ముఖము కడుగొనెను
జాలుకొనునశువులు దెల్పి ఒగట కీట్టి
సత్యకదనము వాల్మీకి నభివే నోటు. 16

ప. అని మఱియుం గలవిశేషంబు లెఱింగించినం గృష్ణభూషణం
డత్యంతసంతోషితస్వాంతుడై బ్రాహ్మణ సంసివుచ్చి సుంధెనపురీ
దర్శన లాలసుండై. 17

—* మంత్రసపుర ప్రయాణము *—

శీ. లవల నొక్క దినంబునందు మహాశయల్
నఖులు తరంగ నైజామునందు
వఱలుమంధెనపురవరమునకుం బని
గొలిమిలో నాది గౌతమేశ్వ
రాలయంబునయందు నధిపనించియు మిల్ల
మధ్యాహ్న మైనసమయమునంగు
బురి కేగి యట మాధుకరము సేసి భుజించి
గుడిలోనఁ గూర్చుండి కోర్కీ మీఱ

తే. నుచితవేదాంతచర్చల యోగసాధ
నములఁ గాలము గడపుచు సముఖమునకు
వచ్చి పోయెడువారికి వరదుఁ డగుచు
నమ్మతుఁ డెఱిగించుచుండ వేదాంత మెల్ల. 18

తే. అచట వేగురుఘసపాకు లలరుచుందు
వారు దినదినమును వచ్చి వరదునిలనఁ
దత్తమార్గ మెఱింగి విద్వాంసు లగుచు
భూషణుని మెచ్చి నుచితసంభాషణముల. 19

క. లోకేనారాయణః డను

లోకోత్తరుః డధికభక్తి లోకాని శుత్రులఁ

వాళానుచు వచ్చి భూషణు

నాకాలమునందు నింటి కాఁవ్వనించె.

20

ఉ. వారలు వానితోడఁ జని వానిగ్నిహంబున వెండువారముల్

కోరికమై వసింది కడకుం జనుచెంచిన పండితాభిభృ

వారక వాదముల్ సలిపి పైచెయి గా సయి యెల్ల వారికిం

దీరిచి చిత్తముక దెలియ దిద్దె విభూషణయోగి. చాగులే.

21

చ. ఒకతహసీలుదారుఁ డపు డుత్సరుఁడై చనువెంచి భూషణం

తికమున విగోహార్చనవిధిన్ వెవరించుచునుండ బ్రహ్మముం

బ్రకృతీయు మాయ యెట్టి వని ప్రశ్న మొనర్ప నతండు బ్రహ్మజా

తికి నగువాని కేరుపడఁ దెల్పె సమాకరణం బొచ్చుచుకా.

22

సీ. మఱియు నీశ్వరుఁ డెన్న మాయ కాధారము

మాయ శక్తి యనంగ మనలుచుండు

శక్తి యాధార మీజగమునకుం గార

ణము నయ్యది యెట్లనంగ వినుండు

వస్త్ర మొక్కఁడు చూడఁ బడు దాని కాధార

వస్తు వుండు నటంచు వచ్చు దెలివి

యది యిట్టి దని చెప్ప నైతిఁ గల్గద యది

యీశ్వరుం డని మన మెఱుంగ వచ్చు

తే. వస్తు వాధారముగ నున్నవస్త్ర మటులు

మాయ యగు గవచాదులై మాఱి నెట్లు

వస్త్ర మట్టి దగు జగ మీశ్వరుని కలిమి

గలిగి సృష్టిసితిలయాది సలుపు మాయ.

23

వ. మఱియును.

24

తే. ఇను మయస్కాంతసంబంధ మెనఁగె నేని

యనుపముక్క నాకరించు ఘనబలమునఁ

గన నినుము సృష్టి యగు నయస్కాంత మీశుఁ

డల్లసంబంధశక్తి మాయ యన నొప్పు.

25

తే. ఈశ్వరుడు రాజు శక్తియే యెన్న మంత్రీ
మాయ ప్రజ లీశ్వరుం యాత్మ మనమె శక్తి
మాయ సంకల్పము లటంచు మఱియు మఱియుఁ
జెప్పి యొప్పించె భూషణు డప్పు డచట.

26

మహర్షిగర్భః:-

అలలోకేగారి నారాయణుఁ శశితరభ క్త్యంచితఁ జైవభావో
జ్జ్వలతేజున్ నాగభూషున్ బరమగురుపుగా భావముంచేసి పుష్పం
బులఁ బరికిం బేసి పూజన్ చానరినిపడముల్ ముట్టి నేవించి దేవుం
బల నెంతేగొల్పి చేదద్రవచనముల సంస్కారం బాచరించెన్. 27

వ. ఇట్లు మంత్రధేరుని గల యశేషవిశేంబు లరసి యటనుండి ధర్మ
పురికిం జని గౌతమినాడి భోగేశ్వరుని దర్శించి యున్నయప్పు
డ తీరంబున.

28

— ధర్మ పురి —

నీ. కురులు నున్నగ దుష్టి విష్ణు బావలికి రాఁ
బెట్టి తురిమి పూలు వట్టెడుగను
గుచ్చెల్లు మీఁగాళ్ల హెచ్చి భాడగ బిళ్ల
గోచి వేలగఁ జీర త్రోచి కట్టి
పసుపు పూసినమోముపయి నెలవంక నాఁ
బాలుహందఁ గుంకుము బాట్టు బెట్టి
కాటుకపిట్టలకరణి గ్రాలగఁ దీర్చి
కనుదోయి నిద్దంపుఁ గాటుక నిడి

తే. పండ్లుచుం బత్రి పూల్ గలపశ్చేరముల
హస్తయుగ్మమునం గొని యతివ లగుగు
డెంచి పౌరాణికుల నాశ్రయించి యచట
బహువిధపురాణముల విండు ప్రత్యహంబు.

29

వ. అట్టియెడ మనభోగిభూషణుండు భోగేశ్వరాలయవరిసరంబునఁబౌరా
ణికుండు స్థలపురాణముల్ చదువుచుండ నట విశ్రమించి యుండె
నప్పుడు పౌరాణికుండు.

30

తే. ఇచట నాగేశ్వరాభి నాగేశ్వరమండ
సర్వకాహణ మం డయా పర్వ రమంతు
నట్టి నాగలీలక భావక్రియార్థ మెల్ల
నెఱుంగఁ జెప్పెద వినుఁ డని బుట్టు లనియె. 31

జి. శ్రీనగజాధినాథగృహసీమ కృతాగుడు ధూపధూమ సం
ధానవిధ్ధి తాబ్దసముదాయ వినిస్సృతవాంఛూఁ సే
కావిశకోమలోభవన కౌంతపురంబు వరంబు నె ప్పడి
ష్ఠానపురంబు భాసిలు రసాలలభించు మనోహరాకృతిన్. 32

క. ఆనగరిపుఁ డత్యున్నతి
నానగరిపుఁ డట్లు దనరు నాయోధనమం
దానఁగ రిపుఁ డత్యధికభ
యానఁ గరిపుఁ డాఁగ సేఁగ మట్టులు చెలఁగున్. 33

టి. అతఁడు నడికిఁ గాల మైనపు సతిఁ బెండ్లి
యాడి యామెవలన నఖిలసఖము
లనుభవించి కాంచె సవలఁ గర్మవిపాక
మువను నాగరాజుఁ బు త్త్రీకునిగ. 34

తే. పుట్టుతోఁ బెట్టు బుస్సలఁ గొట్టి కొట్టి
నాల్క లల్లార్చుచును బెద్దసలిభూత
మనఁగ మిడిగొడ్లు మెజయుచు నడరుసాము
కొడుకుఁ గని కన్న నా రెంతో కుతిలఁ గుడిచి. 35

వ. రాజశంపతు లనేక విధంబులఁ బరితపించియు నేమియుం జేయం
జాల కక్కొడుకు నొక్కపెట్టియం బెట్టి పెంచుచుండి రంత నతండు
దినదిన ప్రవర్ధమానుండై. 36

చ. ప్రణతతపోవిశేషము పురాకృత మెట్టిదో కాని చిల్వయై
మనుజువిచ్ఛేదితంబులును మాటలు తేటగ నేర్చి నెయ్యరున్
జనకులఁ జుట్టలం దెలిసి నాటికి నాండు వివేకచిత్తుడై
తనరె రహఃప్రదేశమున దైవగురూ త్తమభక్తి సంధిలన్. 37

వ. రాజేంద్రుండును గుమారు ననుమతంబున జాతకరాదుల్ నుప

నయనంబు గావించి పెండ్లి నేలు నెంచి గొడుం డగు పురోహితం
బిలిచి కాశీరాజపుత్రిక నా కుమారునకుం బత్నిగా వడిగి ట్టికి
వివాహంబు చేసికొని రి క్కుడన కళం డట్లు కావించి భోగవతి
దోడితెచ్చె నంత.

38

సీ. మగతాలచకచకలో దెగడుగోడనసారు

గలలోని మేడలో నలరువాడు

నిగనిగలాడు పందిరి పట్టుమంచపు

దూగులు న్యోలబ్ధపై సూగువాడు

గనుగ నుడు చొక్కపులుగు బవ్వాడి

గందంపు జలువల గదలువాడు

నవరత్నకీలిక నచకంకటాది భూ

మణభూషితాంగుడై చోడువాడు

తే. ఆతడు నాగేశ్వరాహ్వయుఁ డధికవిధన

కలితఃకరిణయుఁ డొకనాఁడు కన్నతల్లి

దండులకు జేరి మత్సరాధర్మికి సతి

గనుల బెట్ట రి దేమి నా కనుచు బలికె.

39

వ. అనిన వగచియు నొక్కభాల్మికం బిలిచి నీవు భోగవతి కడకుం

బోయి నీయింటియాతండు వీనులకంటియాతం డని తెలిపి ర మృ

నిన నది విజయరాజనందకళకడకుంజని యెఱింగించిన నామెయు. 40

ఆ. భోగవతికి నాకు భాగధే కుం డగు

భోగితోడఁ గూడి రాగభోగ

పూగమందు తెన్న బాగపవిధి గాని

మెట్టు లగును నాగయాన.

41

వ. అని దానితో న త్తకడకుం జనుదెంచిన నామె యామెం దోడు

కొని కొడుకుకడకుం జని యితండే సీప్రాణవిభం డని పలుకుటయు.

మ. కడఁగం జేతులు దోయిలించుకొని యక్కంజాతపత్రాక్షి య

ప్పుడు నాగేశనదేశదేశమునకుం బూర్ణానుమోదాత్మయై

వడిగాఁ బోయి సుగంధబంధురసుమన్వరాసనాసీనున

ప్పుడుచుం బ్రాయపుబ్రాణనాథుఁ బలికెంబాదంబులవాల్చుచు.

మ. వితతాస్వస్థ మహాద్యభావనిల దైహం “భవస్సేవయా
 పతిపాతాస్త్రి మమ త్వమేవ గతిః సన్యో నాస్తి తే పతి
 వ్రతచిత్తా మునిగృహ్య మాం కరుణయా రక్షస్య నివేశ!” యం
 చతిమాదంబున శయ్య జేసి కన్నుల నల్లవ్వి హస్తైః పగలు. 44

వ. ఇట్లు కొన్నినా శృంగీనంత నాశ్వసంకు ప్రాశ్వసే! నన్ను గొం
 పోయి తీర్థయాత్రలు చేయించిప దేయి నా కీర్తనరూపంబు
 వోయి సురూపంబు వచ్చు నని నచ్చకోలాశి. పల్లమామలకుం
 జెప్పి కతిపయవసాహాయ్యంబున దేహపంబునకు గగలి యంగ
 వంగ కళింగాది దేశంబులును నైమిశాద్వరణ్యంబులును నానావిధ
 పర్వతంబులును సంగమంబు నానందనదంబులును శ్రీశైలకాశీకే
 దారాది పుణ్యస్థలంబులును దిరిగి తిరిగి గూటి దాటి నూచి
 చూచి సేవించి సేవించి విసిగి వేసిన పోవుఁ యావుచు నొక్కో
 నైననుభర్తృశాపవిమోచనంబు గాటుక మిగుల నగలర బొగలి
 మగని మోసికొనుచు నాచంచలత్తి నింధ్యా నాగ్భాగంబున
 భర్తపురీవరనరంబున బ్రాహ్మముద్రికామిర యనుగోపావరతీరంబు
 నకుం బోయి యత్తిరంబున సర్వర్థంబుగా న్నానాదినత్త్రి
 యాకలాపంబు నిర్వర్తించి తత్తీరంబు శివలింగంబు బ్రతిస్థించి
 షోడశోపచారంబులం బూజించి యిట్లవియె. 45

మ. అకటా! పొగ్గిగు మొగం ఒ బెట్టి దొకగాఁ డై చం గడంకంబు హ
 డక లోలోగిలి నేరికంటఁ బడకుండన్ బొల్పురాజన్యపు
 త్రికకు న్నాకు భరంబుగాఁ దిరుదిద్దగేళాలలో నెక్కడే
 నొకచో బాములు వాయఁ బాము సరుఁద్రయొండండు గా దైవమా

వ. అని గొతమిదిక్కు మొగ్గుబై. 47

చ. పతి యట త్రొచు శాప ముడుపం బుడమిం దిరుగాడు నంట రా
 సుత యట తా బళా! యటలు చూచి యెఱుంగము తిలులార! నా
 సత మగురట్టుతో బ్రదుకఁ జాలను గంగమల్లి! నన్ను నీ
 కృతముగ నుంచుకొ మ్మనుచు నేటఁ బడం గమకించునంతలో. 48

చ. మెడఁ దవిలించుకోఁ బడిన మేల్తలమేఁ గలనాగరాజు వే
 విడి వడి నీటిలోఁ బడి గుభెల్లున మున్నుడు శాపమోక్షమై

పడఁతి నమింపదేశియున వచ్చి ప్రకాశిత భస్మధర్మమా
పుష్ప నవదళవణంగుం డగుపూరుషుడై తేరవొసఁబామ్మ నాకా.

సీ. కన్నులు చెవు లంటు జెన్ను మిఁజనివాఁడు

కన్నులు చెవు లంటు జెన్నుమీఱె

సూఢపదంబుల గొనఁబు గొంచనివాఁడు

సూఢపదంబుల గొనఁబు గొంచ

ము క్తకంఠుఁడు డయి మఁగిపె మంఠనివాఁడు

ము క్తకంఠుఁడు డయి మఁగిపె మంఠ

నమృతముగాన్యుండై యలరస ముచ్చినాఁ

డమృతముగాన్యుండై యలరసమండై

తే. బిన్ననాఁటివె మాటలు పెద్దనాఁడు

దీరి మొఱుఁ గింపన ట్లగ్గకొరకముని

మొదటఁ బొదలని పదకొలై పదకొల బొదలె

ననగ దీపించె నాకాజలముం దిప్పుమ

50

అట్లు కామరూపధరుం డైవశానెం దొడుకొని భోగవతీసతి నాగే
శ్వరు నర్పించి తదనుష్ఠ మొనరించరాజ భాసికిం జలయె నది మొద
లత్తీర్థంబు భోగవతీ కీర్తనలు నాఁ జడి భుక్తి ముక్తి వదల బయ్యె నని
పురాణంబు విని నాగభూషణుండు నాగేశ్వర సమారాధనంబు
గావించి మరలి మంధే నుండునని వచ్చి.

51

—, సనత్కుశాతీయసారము —

మంధనపురి వెండి మనభూషణస్వామి

మర్త్యాదలం గాంచి మరలి నారి

నోకగల్లుపుంబుం జేరె నటక నాగి

వరమనత్త్రిము చెంత వఱలుగుడిని

నిలిచి సుబ్బయదాసు గలుపునప్తహము

దిలకించి తదృక్తి కలరి మదిని

నటనుండి హనుమకొండానులలోఁ గై ప

శేషయ వెల్లాలశేషయయును

తే. మిత్రులై లెను సేంప మినిన గాంచి
మంచి వేదాంతగోష్ఠి గావించె పును
భూషణస్వామిబోధముల్ పొంత నుండి
వై వశేషయ పద్యముల్ గా రచించె.

52

వ. అప్పురంబున నాగభూషణుండొకనాడు శోభిల్చి వృత్తు లెఱింగి
సనత్కుజాతీయార్థం బించుక చెప్పెన విచుల డని యిట్లనియె. 53

చ. ఒడలు రథంబు పూరువున కల్లము నాధి యుద్ధి పంబు లే
ర్పడినతురంగమగు లగు వానినె జక్కగ నిగ్రహించినన్
బుడమి రథప్రకారమున బొందెనుమే ల్గతి నీ సహి
రండ యుద్ధం బడల్పడు నిరంతరవిద్యము అంది కందుచున్. 54

సీ. కర్మమునన్ మిత్తి గలుగు నంగురు కాశ్చ
అది లే దటరపు తత్త్వాది నీమలు
విచుడు చెప్పెదరెండు విధముల నమోధ
ముగ నెట్టు లని శంక భగుల నీక
కలదు లే దనురెండు గతులును సత్యము
లై వ్రష్మత్తిడెని యలరు చుండు
గవులు మోహమె మృత్యు వపు నెచును ప్రమాద
మ, మృతి యనుచు నప్రమాది మన్మతి

తే. మనుచు నే నంగును బ్రమాదమున నగుదులు
మహి ఒరాభూతులై రప్రమాదమునను
బ్రహ్మభూతు లై రెల్లనురలును దలచు
బులివలెన్ మిత్తి జనులఁ జువుట హుళక్కి..

55

మ. జననంబు మరణంబు లేక తిరమై సారందు నపుం డిటుల్
జననంబు మరణంబు నొందు ననుచున్ జర్పింప నొ వింటిగే
జను లిప్పలు బ్రవాహరూప మగు సంసారాబి నిర్మగ్నులై
ఘనతాపత్రయమువ్యాపూను లును మోక్షం బంద లే రెన్నఁదాన్.

తే. జ్ఞానము నెఱేసి విద్యారంబు డైనవాడు
బ్రహ్మవిద్వర్యుడై సుఖప్రాప్తి దనరు

నట్లు గాక స్వర్గఫలంబు నానఁ జేసి
కర్మ మొనరించు వానికి గతులు మెండు.

57

తే. ఈశఁ నెఱిగిన జగమెల్ల నెఱిగికొనును
జగ మెఱింగిన నీశు నెఱిగికొనందు
వేదవేత్తయై తా నొక్కవేద్య మెఱిగి
యెఱుంగఁ డీశ్వరు వేదము లెఱుంగ లేవు.

58

ఆ. ఆత్మవేత్త దీని నరయంగఁ జాలెడు
జ్ఞానయోగమునను దాన నాతఁ
డవృత్తుఁ డగుచు నమృత మగుబ్రహ్మమును బొందు
ననుచు నెఱుంగవలయు నమలమతిని.

59

ప. అని ననత్సుజాలమతానుసారంబుగా బ్రహ్మసాక్షాత్కారంబుఁ
గావించుచు నుపన్యసించె నిట్లుతమోషన్యాసంబు లొనంగుచు
నటఁ గొన్ని నా ఖండి యొక్కనాఁడు మిత్తులతోఁ బురోపకం
రంబున విహరించుచు నొక్కచో నొక్క బంగారుపూజం గాంచి
గ్రహించి యిది యెవ్వనివాణెం బని యాడిగిన వెంట నున్నపుర
వాసి విప్రుం డి ట్లనియె.

60

— ప్రతాపరుద్రునిచరిత్రము —

చ. ఇచటఁ బ్రతాపరుద్రుఁ డనునేలిక రాజ్యము సేయుచుండ దు
ష్ప్రచలము గల్గి భూమిపయి వర్షము లేమిడి గర్వ రాఁ బ్రజా
నిభయము వేగుచున్న తఱి నెంజలి వాపగ నెంచి భూవిభుం
డచలమతిక శివుం గొలువ నై కురిసెన్ ధర స్వర్ణవర్షమున్.

61

ఆ. వానచినుకు లెల్ల బంగారుపూజ లై
యిట్లు భూమిఁ బడిన నేరుకొనిరి
ప్రజలు నేటివఱకుఁ బడయంగ వచ్చు నీ
కటకమందు నెల్లకడలయందు.

62

క. ధననిక్షేపము లయ్యూ
రను ధరణిం ద్రొవ్వినట్టిర యయిన లోలో
పునఁ గాన వచ్చు నందం
దును బురి బంగార మనుచుఁ దోచుఁ బ్రజలకున్.

63

మ. యవనేశుం డలవీరరుదుచి నట హైద్రాబాదునం బండె లోఁ
దవులం బెట్టినయపు రాజుపయి విద్యానాథవిద్యత్కవి
ప్రవరుం డొక్కక్కతిక రచించి యిడఁ గా రారాజు మీసంబుపై
నపుకేశంబును దీసి వాని కిది లక్షార్థంబు కొమ్మం చిడఁగ. 64

ఆ. కైసరుండు దానిఁ గైకొని యొర్గంటి
కరుగుదెంచి నెఱకఁ బురమునందు
నమ్మఁ జూప నొక్కయర్థుండు లక్షరూ
వ్యముల విచ్చి కొనియె నధికభక్తి. 65

వ. అవినభూషణం డీయోగుగంటిచరిత్రః బెఱింగిన నెఱింగింపు మనిన
నతండు వెండియు. 66

—, పరంగల్లు హనుమకొండ —

సీ. ఏడుప్రాకారము లింపొందు నేవీట
నేడుకోటలు నాఁగ నెన్నఁ బడుచు
మట్టికోటకు నిప్పు మట్టివాడ యనంగ
నామధేయం బయి నలుపుమీఱు
నాకోటలకు మధ్యమందు శ్రీకాకతి
దేవి ప్రత్యక్షమై తేజరిల్లుఁ
దత్తాంతమున మున్ను ధరణీపురందరు
నగరు దీపించెడు నగణితగతి

తే. నందు శ్రీవీరరుద్రమహామహీంద్రుఁ
డలరె శర్వాణిదేవితో ననుగుమంత్రి
యె యుగంధరుఁ డెల్లరాజ్యము వహించి
కంఠికా తెప్ప వోలెను గాఁచుచుండ. 67

తే. అప్పుచి బెద్దకల్లొక్కఁ డొప్పు చుంట
నోరుగలుపురం బని పేరు గాంచె
నదియె యేకశిలానగ రాహ్వయమునఁ
బోడిమిం గనె నాఁడును నేడు గూడ. 68

క. దానికి శాఖానగరం

పై నెగడె హనుమకొండ యనుపేరఁ బురం

బానగమునందుఁ బద్యా
క్షీనామమునన్ మహేశి చెన్నలరారుక.

69

సీ. భాసిల్లు నేపిటిపళ్ళిమరునయందు
భానుసముద్ర మన్ వరతడాక
మలరొందు నేపురి నాగ్నేయమునయందు
సిద్ధేశ్వరస్వామి సిద్ధభూమి
నెగడొందు నేపురి నిర్మతి భాగంబున
యం దాదిశక్తి పద్మాక్షిదేవి
యింపొందు నేయూరి యీశాన్యమునయందు
వేలకంబాల దేవాలయంబు

తే. అట్టిలోకైక వినుత దివ్యప్రభావి
రాజితంబు మహాన్నతరాజసాధ
సముదయ సమంచితం బాధ్రజనపదంబు
వరంగు హనుమద్గిరీశ్వరపురవరంబు.

70

శా. ఆపద్మాక్షిపురోపకంఠమునయం దాతాళదఘ్నాతిలో
కాపఃపూరిత మున్నతోన్నతశిలావ్యాకీర్ణ మర్ణోధిక
లోపసాదానము హంససారసబకవ్యూహాంచితం బుక్షివ
తాపం బుత్తమసేవితంబు గన నై పద్మాకరం బాప్పెడుక.

71

తే. హనుమకొండపురంబునయందు వేయి
కాశ్యమండపరాజము గొలుచుండు
నందు దేవాలయంబున నలరుఁ జిత్ర
ము లవి జీవము గల్గిన ట్లాలయచుండు.

72

తే. ఒక్కమండపాధోభాగగోపలమున
గోపబాలకునియు నెల్ల గోపికలయు
చిత్రము లవి రాసకీడఁ జెప్పు చుండు
బ్రహ్మలంతల కైన నబ్రింబు దోఁప.

73

శ. పెనుతాతఁ బరస్థలములు
కనఁబడఁ గాఁ దొలచి యొక్కకరమంతటిలోఁ

దచరున్ నూటగువనితా

జనవిగ్రహములు నమస్తజగముల చనుదై.

74

వ. రాజేంద్రుని చరిత్రంబునం జెప్పెద నాలకింపుఁ డని మఱియును.

మ. రుద్రమదేవి రాజ్యము నరుల్ వెఱ గండఁగ నేలుచుండఁగా

భద్రము లెల్ల వారలకుఁ బల్కుఁగ వచ్చెడు నట్టిచో భుజుల్

రాద్రము మూర్త మైనయటు రాజ చతుర్విధసైన్యయుక్తులై

మాదికి మీఱి ఘోరగతి మార్తురయై చనుదెంచి రోర్వఁగఁ. 76

క. కటకపురాజులు వారలు

కటకముపై లగ్నవెట్టి కడుశౌర్యమునన్

దిటవడి ఘోరరణంబునఁ

గటకటవడ సంహరింపఁ గలిగిరి పశ్చిమం.

77

వ. ఇట్లాక్కదినంబులో నోరుగల్లుపురం బంతయుఁ బీనుంగుపెంటలు

గావించి యొక్కచో గర్భవతి యగురాజపత్ని ముమ్మడమ్మం బట్టి

శత్రుశేషశంకం జేసి చంప నున్ననమయంబున

78

ఆ. మాధవుండు రాజమాన్యపురోహితుం

డరుగుదెంచి వడిగ నామె గదిసి

నాదుబిడ్డ ! నిన్ను నేదిక్కునం గన

కిట్లు వెదకుచుంటి నిందు నందు.

79

సీ. అని యామె కేల్వట్టుకొని శాత్రునిచేయు

విదళింపఁ బోయినవేళ నాతఁ

డీమె శాత్రువపత్ని యే శత్రుశేషము

లేకుండఁ జేసికో నీకె దునుమ

నెంచి పట్టితి నిట్లు లీ వేరు వారెంత

పో పొ మృసువులు గోల్పోక మున్న

వేదబాపడ వీవు రాదు నీమై గిన్న

తొలఁగు మీయమ కడ్డు గలుగఁ బోకు

తే. మనుడు మాధవశర్మ యోయయ్యలార !

నత్యమును జెప్పచుంటి నేత్మాసుదుండ

యిది నాకన్నకన్నయయే శుభ్ర

మితయును లేదు నమ్ముడి యితనిసుకులు.

80

ఉ. రాజగృహంబునకు గతరాత్రి ప్రతం బాఁడఁ డాచరింపఁగా
రాజపురోహితుండ నగుబాహ్మణుఁ డౌటను దానముల్ గొనం
గాఁ జనుచెంచి నాఁడ నిటు కన్నకుమారిలఁ దోడుఁ గొంచు నో
రాజబిడౌజ! విప్రసుతపాణిము లీయ ననుగ్రహింపవే.

81

తదువోజ. అనిన వా రెది సత్య మగు నేని దీని

యన్నముఁ దినుటకు నయితివ యేని

మనమున నీమాట మన్నించి మేము

మగువ నీమె స్వీడ మది యొనరింతు

మనుడు మాధవశర్మ యా నని యామె

హస్తగతం బగునన్నంబుఁ దినియె

గని వారు క్షత్రియకాంత గా దనుచు

గరుణయై విడిచి రక్కంజాయతాక్షి.

82

వ. అంత మాధవశర్మ ముమ్మడంబు దోడఁ బెట్టుకొని పోయి
హనుమకొండ పురంబునం గల తనగృహంబునం దిడుకొని పత్నికిం
జెప్పి కుమారీభావంబు జేసి కాచి రక్షించుచుండె శాత్రువు
లది యంతయు నిశ్చయం బని విశ్వసించి నిజగృహంబులకుం జని
రనంతరంబ.

83

ఆ. ముమ్మడమ్మరాణి యమ్మాధవబాహ్మ

ణునిగృహమునందుఁ దనయ వోలె

నుండి వారి దల్లియును దండి యనుచును

గడవ నీడె గొంతకాల మపుడు.

84

ఆ. మాధవోపదేశ మంత్రజపంబును

దేవతార్చనమును దినదినమ్ము

నలుపుకొనుచు నియమకలితయై యున్నచో

నెలలు తొమ్మిదియును సిండ్ల సతికి.

85

తే. గృహము లై దుచ్చగతులను గ్రాలుచుండఁ

బుణ్యలగ్నమునం దల్లపువ్వుబోడి

గనియెఁ బుత్తుని సుకుమారగాతుఁ బూర్ణి
మ నలపాగ్ధిశాంగన చందుఁ గనినయట్లు. 86

వ. మాధవశర్మ జాతకర్మాదులు క్షత్రియోచితక్రమంబునం జలిపి
ప్రతాపరుదుఁ డని పేరుపెట్టి కాలక్రమంబున నుపనీతుం జేసె
నంతఁ గుమారుండును దినదినప్రవర్ధమాసుండై. 87

శా. పద్మాక్షీసవిధప్రదేశమునఁ జెప్పం జొప్పడున్ సత్కలా
సద్మం బందుఁ బ్రతాపరుదుఁ డధికేచ్ఛన్ వేదశాస్త్రాదులున్
ఛద్మం బింతయు లేనిచక్కని ధనుశ్శాస్త్రంబును న్నేర్పుచున్
బద్మాక్షీన్ భజించువా డగుచు నొప్పారెం గుమారాద్భుతిన్.

మ. ఒకనాఁ డాటలనందడి స్మరించి యెందో పుస్తకంబుల్ గృహం
తికముం జేరినయంత సంజపడె రాత్రిన్ బ్రాతపాఠంబు లొ
క్కొకఁ డామాధవశర్మకు నివ్వనువఁగా నొప్పుం గరంబందుఁ బు
స్తకముల్ లే విడి విన్నఁ దాత మిగులన్ దండించు నన్ బీతునన్.

తరల. కఱచుపామును గుట్టుతేలును గట్టుభూతముఁ బ్రేతమున్
బరిగణింపక చిమ్మచీకటిఁబాఠశాలకు నొక్కరుల
డరిగి యెందును బుస్తకంబుల నందఁ జాలక జాలిమై
బఱచి దేవళమందుఁ జెట్టివట్టు జ్ఞప్తికి వచ్చుటన్. 90

తే. దేవిపాదములొ గని తీసికొనఁగ
నెంచులో నవి వక్షము నెక్కి నట్లు
కాన వచ్చుట యును వానిఁ గైకొనఁగ
వీరదుర్గిండు జతనించె వెఱవ కపుడు. 91

మ. తొడవైఁ గాలిడి రెట్ట పట్టుకొని మీఁదుల్ నూచులోఁబూత్తముల్
మెడవైఁ గానఁగ రా నతండు తనకా లేవీకుచాగ్రింబుపై
నిడి చే యెత్తి కొనఁగఁ బోవ నవి యెంతే మీఁదుగా నయ్యె న
ప్పుడు పై కెక్కఁగ లేనివాఁడయి కడుం బొ లేవది నేలం బడెన్.

వ. కొంతవడికి లబ్ధనంజుండై తాళప్రమాణమ్ముగ నున్న పద్మాక్షీ
నీక్షించి భయకంపితాంగుడై ప్రార్థించుచు నిట్లనియె. 92

ఉ. పిల్లలఁ గన్నతల్లి వొకవీనము గాని కృపారసంబు నీ
యుల్లమునందు లే దనుచు నూహమొనర్చెడఁ దాత బీతునన్
బిల్లఁడు వీఁడు వచ్చె నిటు వీనివి వీనికి నిచ్చి పుచ్చుటల్
చెల్లు నటంచుఁ దోఁప దయొచెప్పెడి దే మిఁక సిదుచెయ్యముల్.

క. తాతకు లోఁ బడి యుండెన్

భూతలపతి కొడుక యయిన బొల్ల తెఱఁగునన్
జేతన్ ఖడ్గము గలిగిన
నీతఱిఁ చా నేమి నేయు నెఱుఁగవు తల్లీ!

95

ద్విపదము. బతిమాలి బామాలి పాడియు నేఁడి

శితికంఠరాణి నాచేతిపొత్తములు
సుతుఁడ నేనని నిన్నుఁ జూచి యిమ్మంటి
మితిమీఱి యీగుంటి మీ న్నెక్కి యుంటి.

96

క. ఇదె నీటొమ్మునఁ గుద్దెడఁ

బదయుగముం బట్టినేలఁ బడ నేసెద నే
నదవదలు చేసి యే నా
చవివెడి పొత్తములు గొంచుఁ జనియెద నంబా!

97

వ. అని బాలభావంబునఁ జేయెత్తి దేవిన్ మొత్తనున్నంతలో విజ్ఞానం
బొదవఁ జే మోడ్చి.

98

మ. అపరాధం బొనరించినాడను గుమారాకారముం దాల్చి ని

న్నవరోధింపఁగ నెంచితిం బ్రకృతి వం చూహింపఁగా లేక నీ
కృపకుం బాత్రమ నైతి రాసుతుఁడ నే నేరితి వర్తింతు నో
నృపతిత్వం బఱి యిట్టులుంటి గరుణన్ వీక్షించి రక్షింపవే.

99

చ. అని ప్రార్థించినం బ్రసన్నయై పద్మాక్షి ప్రత్యక్షంబై రాసుతు
నక్కునం జేర్చి వత్సా ! వగవకుము నీ కింక మంచికాలంబు రా
నున్నది నీవు నాభక్తుండవు నీకు నే నెప్పుడు దోడు నీడయై యుం
డెద నీతాత నీకై పరితపించుచున్నవాడు పొత్తములం గొని
పొమ్మని తిరోహితి యయ్యె నయ్యెడ వీరరుద్రుండును దాత
కొద్రంబునకు భయంపడుచు నిజగృహంబునకుం జనుడెంచి తాత

కుం దల్లికి దనవృత్తాంతం బంధయు నెఱింగించిన వాసు నితాంత
సంతోషసాగర విమగ్నమాసమాసస్సులై రనంతరంబ మాధవశర్మ
మనుమనిం గాంచి యిట్లనియె. 100

ఉ. శాత్రువులక జయించుటకుఁ జాలినవీరులఁ బద్మనాయక
క్షేత్రజులక జమాపతులఁ జేసి దురం బొనరించుపొంటె నీ
ధాత్రీ ననేకులక భటులఁ దావల మా నటు సంతరించితిక
తాత్రీముఁ జూపి నీవు రిపుసంచయము నిద్దళింప నెంచుమా. 101

వ. అని యనంతరం బహ్మధవశర్మ పద్మనాయకవశంబులం గూర్పు
కొని ప్రకాశరుద్ర పురస్సరంబుగా నోరుగల్లు ముట్టడించి శాత్రు
వుల సంహరించి రుద్రమదేవి మనుమనిం బట్టభద్రుం గావించి
తనదాయాదిక యుగంధరుం డనువాని సతని తమ్ముండగు జనార్ద
నని మంతుకీలు గా నియమించి బస్తరుకాకతీయ సంతతికిం జేరిన
శర్వాణిం దెచ్చి పెండ్లిగావించి తాను గృతకృత్యుం డయ్యె రాజేం
దుండును మంత్రసామంతపరివారసహితం డై పూజ్యసామ్రాజ్యం
బేలుచు సుఖిబుండె సంతఁ గొంతకాలంబునకు. 102

సీ. ప్రియలుండై ఢిల్లీపురంబున సుల్తాను
దిగ్విజయముఁ జేయఁ దివిరి యోరు
గంటిపురీశుతోఁ గయ్యంబు గావించి
యోడించి రాజేంద్రు నొడిసి పట్టి
కొనిపోయి ఢిల్లీపురిని బందెగాఁ బెట్టె
నాకాలమున రాజ్యయై వరేంద్ర
రమణి శర్వాణి యోర్గలురాజ్య మేలెను
మంత్రీయుగంధరుచుంత్రీమునను

తే. అంతట యుగంధరుండు జనార్దనునకు
రాజ్య మప్పన గావించి రమణ మెఱయఁ
బిచ్చివానితెఱంగున బికిర మెత్తి
కొనుచు ఢిల్లీపురంబునకుఁ గమించి. 103

వ. మఱియు నతఁ డప్పురంబున వెట్టి నభినయించుచుఁ గొట్టుకొని
యేడ్పుచు నప్పుచు నేలం బడి పోరలుచు గంతు లేయుచు రంతు

నేయుచు “థిల్లీసుల్తాన్ పట్టుక పోతాన్” అని గ్రామ్యాక్షులఁ
గేకలు వేయుచు నెదుఁ బడినవారి నెల్లఁ గొట్టు బోవుచుఁ
దనతోఁ గోఁతివెంటఁ బోలె వేవురువెంటఁబడఁ బట్టణంబునం బడి
పఱచుచు నఱచుచు నక్కహాకోన్మత్తుండు. 104

సీ. బిడ్డ! రా! రా! యని బెడ్డ చేతం బూని

గొణుగుచు ముద్దాడుఁ గొంతసేపు

నా బనారసుచాందినీబాబుగా ! యని

గుడ్డచింపులు చుట్టుఁ గొంతసేపు

బువ్వఁ బెట్టెదను బాబూ! యెడ్వకుర! యంచుఁ

గుండ చేకొని యాడుఁ గొంతసేపు

నాతఁడి! యాడుకో నాతలపై నని

కొట్టుకొనుం గజ్జఁ గొంతసేపు

తే. గుడుగు డంచును బాటును గొంతసేపు

కొట్టుఁ గొట్టంచు నేడ్పును గొంతసేపు

కూడి మాడంచు నవ్వును గొంతసేపు

కడు వెడఁగు వోలె నున్నయుగంధరుండు. 105

వ. ఇప్పగిది సంచరించుచు. 106

క. నే నోరుగల్లుదొరఁ జం

డి నేర్పునఁ జేసి చెప్పి థిల్లీసుల్తాన్

నానగరికిఁ గొని పోయెద

సేనావారముల నెల్లఁ జించి రయమునన్. 107

వ. అని ప్రతిచత్వరంబునొద్దను బ్రతివీధియందును బ్రతిగృహంబు
కడను బలికి పలికినట్లు సలిపి ప్రతాపరుద్రునిచేఱ వాయఁ జేసి
సుల్తానువలన ననేక యోగ్యతాపత్రంబులు నన్నదులుం గొని
రాజేంద్రుని సలరించి రాజ్యానుసంధానంబు గావించె. 108

క. అని యోరుగల్లు చరితము

విని యమ్ముతానందయోగి విస్మయపడుచున్

జని పద్మాక్షికడఁ బహు

దినములు జపించి పొందె దేవీకరుణఁ. 109

చ. ఇట్లు పచ్చాక్షిఁ బ్రత్యక్షంబు గాపించుకొని తదనుమతంబు వడసి
యంత.

110

—, మణి కొం డ వి ల ము —

ఆ. హనుమకొండ పశ్చిమాశను మణికొండ

కలదు దానిలోయ ఘనబిలంబు

దర్శనీయ మగుచు ధణిడనుల మనం

బులఁ గఱంచునట్టిపాలుపు గలిగి.

111

మ. ఘనుఁ డాభూషణమూర్తి తద్గుహను లోకుల్ సెప్పఁగా వించు దా
నిని జూడక మది నెంచి విజ్ఞజనుల న్నెన్వెంటఁ దోకొంచుఁ దా.

జని యచ్చోటికి దివ్యేసాయమనఁ బెల్పుం జొచ్చి లో సాహసం

బున లోలోనికి బోయె నుత్సుకతతో భూగర్భగోళంబునన్. 112

మ. ఒక ఘర్లాంగు ప్రయాణమున్ సలుప నెంతో సాధ్యసం బేర్పడెన్
సకలాంగంబులునుఁ జెమర్చునవి యై సాశ్వాతఁ బై నింత ద

వ్యోకచందంబునఁ గొంత డేకి చననై యుండెన్ బిలాధ్వంబు జం

కక కష్టంబున కోర్చి యోగి నడచెం గల్యాణ మర్థించుచున్. 113

తే. అంతట విశాఙ్ భూమియుఁ గొంతవెలుగు

గాలియును గల్గె నచ్చెంతఁ గానఁ బడియె

విమలకమలాకరము దానిపెనుకప్రక్క

రామదేవాలయము నభిరామ మగుచు.

114

తే. భూషణుడు గాంచి కాసారమున మునింగి

కమలములు గోసి రామలక్ష్మణులు సీత

కలుగుచోటునకుం జని కొలిచి భక్తిఁ

గన్నగవ మూసికొని యిట్లు సన్నుతించె.

115

తే. దేవదేవ! మహాదేవసేవితాత్మ!

నిన్ను దర్శింపఁ గంటి నీకన్నుదోయి

నెంచ నాపాపములు పటాపంచ లయ్యె

ధన్యతమము నాజన్మము మాన్యచరిత.

116

ఉ. ఏయతిచంద్రుఁ డిందు నిను నేర్పడ నిల్చి భజించి ముక్తుడై

పోయెనొ యేమునీందుప్రయఁ బూర్ణకృపారస మొల్కి తీవ్ర నే

నీయెడఁ గొల్వఁ గంటి నిను నెంతటి పుణ్యము తొంటి పుట్టునఁ
బాయక చేసియుంటినో శుభం బగునెంచెను నాకు నిం కిటఁ. 117

వ. అని ధ్యాననిశ్చల మనస్కుండై కన్ను మూసికొని యున్న సమ
యంబున శ్రీరాముఁడు స్వప్న సందర్శనం బొసంగి భూషణుని
శిరంబు కరంబున నిమురుచు ని ట్లనియె. 118

మ. అమృతానందుఁ డనంగ మాని యొకడుం డానాఁడు కౌండిన్య గో
త్రమునం బుట్టినవాఁడు నాగుహకు గారం బేర్పడ న్నచ్చి నఁ
సుమనందోహమునఁ యజించి యిచ్చటఁ శుద్ధామృతేశానలిం
గము స్థాపించి భజించె జూడు మిదె నాకైచాయ నొక్కింతలోఁ.

ఆ. అతఁడ సీవ యగుచు నవతరించితివి నీ
కమృతనాథుఁ డనఁగ నాఖ్యయు నగు
జ్ఞానమూర్తి వగుచుఁ జాలవిభ్యాతిమైఁ
బ్రబలఁ గలవు శివ్యవరులతోడ. 120

వ. అని తిరోహితుం డయ్యె నమృతానందుండును నిజప్రతీష్ఠితామృత
లింగంబున కభిషేకంబు గావించి పూజించి దేవదేవునకుం జెప్పి
వచ్చినమార్గంబునన గుహాముఖంబునకు మరలి వచ్చి యచ్చటఁ
దనకై వేచియున్న భక్తులం గూడి దినదినప్రయాణంబుల నట కింత
పశ్చిమదిశ నున్న జీడికుంటరాముం దర్శింప నేగె నాకర్ణింపుడు.

—, జీ డి క ం టి మ హా త్వ ము ,—

ఆ. పావుకోశ మెత్తు పదిపావుకోశముల్
చుట్టుకొలత గలిగి సురుచిర మయి
బూరెమూకు డిలను బోర్లగించినయల్లు
పెద్దనల్లబండ వెలయు నచట. 122

ఉ. ఏకశిలాకృతిం గలిగి యేర్పడియుండినదానినెత్తిపై
నేకడ లేనివెంత యని యెల్లరు మెచ్చెడుబుచ్చిగుంట యై
వాకొన నొప్పు నున్న నయి వటువయై యొకమూరెడంతయై
ప్రాకటధాతృవృష్టిచతురత్వముఁ జాటగఁజాలి యున్నతిఁ. 123

క. ఆగుంట నల్కెలంకుల

వీరక న్నవించి జలము వింతగ నిండున్

యోగము లేకుండినజనుఁ

డేగతి జతనించియుఁ గనఁ డింతజలంబున్,

124

ఉ. దాని కొకింతచెంతగను దాశరథీశ్వరునాలయం బగున్

జ్ఞానవినిశ్చితం బగుచు సంతత మందు రఘూద్వహుండు ని

త్యానుగతానుజం డయి ధరాత్మజసేవల నాదరించుచున్

మానులు గొల్వఁగా నగుచు డ్మోతల మేలుచుఁ గాల్గు నచ్చటన్.

వ. ఆస్థలచరిత్రం బత్యంతపవిత్రం బాలకింపుఁ డని మఱియును. 126

మ. ముచికుందాపగ పొంగి మున్నొకతటిన్ భూభాగమున్ముంచుడున్

సుచరిత్రుం డగుభూసురుం డొకఁడు తల్మోణీనలిన్ సంస్మృతిన్

బచరింపం గలఁడై వసించి దినమున్ సాగించువాఁ డప్పు డా

ప్రచురం బైనప్రవాహమందు సకుటుంబం బాతఁ డార్తిం బడెన్.

సీ. అల్లటఁ బడి వడి నవ్వెల్లువం గొట్టు

కొని పోవుద్విజునకు వనజనాభుఁ

డచుకొడుకును దుర్గ యనుకూతురుం గల

రందటు నాప్రవాహమురయమున

నెన్నియో దేశము లేగినంతటఁ గొడు

కొక్కదేశంబున నొడ్డు జేరె

గొండాకదేశ మా కూతురు చనిసంతఁ

బసిపిల్లన్ వారిఁ బట్టి జనులు

తే. పెంచి రంతట వారలు పెరిగి పెద్ద

వార లైనంతఁ బెంచినవారు వారి

కరసి పరిణయ మొనరించునట్టి రగుచుఁ

దగిన దాంపత్య మొనఁ గూర్పఁ దలచి రపుచు.

128

వ. అన్యోన్యన్యైషణంబున వారి కిర్వురకు దాంపత్యంబు సిద్ధించి

యుండుటంజేసి నిశ్చయించుకొని వారు వారికిం బెండి గావించి

పునస్సంధానంబునం జేసి రంతఁ గొంతకాల మ్మృతిక్రమించిన

పదంపడి.

129

సీ. లోకప్రవాదము ప్రాకటంబుగ నయి

వా రొక్కతల్లిగర్భమునయందుఁ

బుట్టినవా రని ముచికుందనదిలోనఁ

బడినవా రనియు నవ్వారి నందు

నగ దొక్కఁడు నొకఁడు నావఱ్ఱునందుండి

తీరి పెంపకమును జేసి రనియు

నెఱుంగమి వారికి నిట్లు పెండిలి యయ్యె

నని తెల్ల మయ్యె నయ్యననియందుఁ

తే. జెల్లె లన్నయు విని దానిఁ జింత మునిగి

ప్రాణములు వాపుకొన నెంచునవసరమున

నొక్కధర్మజ్ఞుఁ డరుడెంచి పొ క్కెఱింగి

యెల్లరున్ విన వారికి నిట్లు లనియె.

130

తే. కలుగు నజ్ఞానకృత మయికానవచ్చి

నట్టిదీనికి నిష్క్రమి యది వినుండు

మీరు సోదరభావ మీమీఁదఁ బూని

తీర్థయాత్రలు సేవింపఁ దిరుగ వలయు.

131

వ. మఱియు మీవస్త్రంబులు భల్లాతకీరసంబున నీలంబు గావించుకొని

తీర్థాలనంబు గావింపుఁ డేతీర్థంబున మీచేలంబులు ధవళంబు లగుట

కానవచ్చు నప్పడ మీపాపంబు వోయిన దని నిశ్చయించు కొనుం

డనిన వా రమ్మనిచెప్పిన చొప్పునం జేసి దేశాలనంబు చేయం

జొచ్చి యెల్లతీర్థంబులు సేవించి రెండునుం దమపాపంబు పోవమికి

వాపోవుచు నారామతీర్థంబునకు వచ్చి బండపైఁ గలకుండంబునకుం

జని యెండి యున్నదానిలోఁ జేతులు వెట్టి సీతారాములం దలంచు

చుండి రంతలోన.

132

ఉ. అల్లనఁ గుండ మంతయును నప్పలతోడన నిండ్ వారు ను

త్ఫులమనోంబు జాతులరు పొంగుచుఁ దజ్జల మెల్ల మేనిపైఁ

జల్లుకొనంగ నై కలుషనంగతి నుండెడుజీడి బట్టలఁ

మెల్లన నీట ముంప నవి మిక్కిలి తెల్లబుడక రయంబుగఁ.

133

వ. అప్పుడు వారు తమకిల్పింబు వోయిన దని సంతసించుచు శ్రీరామ

దర్శనంబు గావించి సేవించుచు నందుండి కొంతకాలంబునకుఁ
బరంధామంబు నొంది రది మొదలారాముండు జీడికంటి రాముండు
నాఁబడె నని భూషణుం డటఁ జని కుండంబు దర్శించినమాత్ర
జలంబుల నిండియున్నం గని సంతసించుచు జలంబుల మార్జనంబు
గావించుకొని శ్రీరామ దర్శనంబునఁ గృతార్థుండై సపరివారంబుగఁ
బయనంబై యథోచితప్రయాణంబుల బండు పురంబునకుం జని
బంధుమిత్రాదులం గూడి వేడుకలం దేలుచుండె. 134

క. అని చెప్పిననైమిశవన

మునివర్యులు సూతు నరసి భూషణుండు ముదం

బున బందరుపురమునకుం

జనె సుఖముగ నంటి వవలిచరితము చెపుమా. 135

వ. అని సూతు నడుగుటయు. 136

—• ఆ శ్వాసాం త ము •—

పత్త. ఏడుకొండలమధ్యమందు మృగేంద్రముల్ భజియింపఁగా
నీడబోవక వ్యాధబృందము లెట్లు దోడును నీడయై
కూడియుండ నరణ్యమేలుటకుం బ్రీయంపడ కెంతయే
వేడుకం గనకాలయంబున వీడకుంటి జగత్ప్రభా! 137

క. వీడక భక్తుల నేలఁగ

వేడుక పడి విజయవాటి వేంచేసిన నిఁ

వేడి భజింతుము కరుణా

గూడినచిత్తమున మమ్ముఁ గొనియేలు మజా! 138

గ ద్య ము.

ఇది శ్రీమహామహాపాధ్యాయ కలాప్రపూర్ణ కవిరాజ కవిసార్వభౌమ

ఆంధ్రీవ్యాస అభినవ శ్రీనాథ వేదవిద్యావిశారద

శ్రీ పాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి

ప్రణీతంబైన యమృతానంద మను

ఉత్తమభక్తచరిత్రంబునఁ

బంచమాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ.

శ్రీ శంకర
అమృతానందము

ప ప్తా శ్వాసము

కనకదుర్గ కనుజుండ

వైకరుణ జగము లేల నై విజయపురిన్

వాక్యోగ నగుచు గనకాం

బాకలితార్చనల నొప్పవైకుంఠవతీ.

1

వ. అక్కడకుండు శౌనకాదిమహామునుల కిట్లనియె నట్లు నానాతీర్థం
బులు సేవించి నాగభూషణుండు బందరుపురంబున బంధుమిత్రా
దులతో సుఖం బుండి.

2

— చిలకలపూర్ణాచార్యము —

సీ. పిదప నతం డొక్క విజనప్రదేశము

నం దాశ్రమం బొందు పొందువరచు

కొని తృతీయం బయి తనరునాశ్రమ మంగుఁ

గొని యుండ నెంచి కృష్ణునకుఁ జెప్పి

శంకరరావుతో సంభాషణము నల్పి

శర్వాజ భూ సంఖ్య జరుగునేటఁ

గృహప్రమిని మిత్రబృందముతోఁ జిలు

కలపూడికిం జని కలయఁ దిరిగి

తే. బందరుపురంబునకుఁ జెంతఁ బరఁగునచట

స్థలము నిర్దేశ మొనరించి తాన మాడి

యాప్తులం గూడి యుపవాస మాచరించి

యచట నిర్మించె నాకటి ల్లర్చు జేసి.

చ. పులగము వండి వెల్లులకు మున్ను నివేదన మాచరించి య
వ్వల నది యెల్లకుం దినిరి వారలతో ఘణిభూషణండు మి
క్కిలి ముద మందుచున్ వివిధగీతములం బ్రియ మొప్పు బాడుచున్
దెలుపుచు సత్పూరాణములు దీర్చెను వారల నేర్చి యుండుటన్. 4

క. నాఁ దుండి సఖులు చని మఱు
నాఁ డట్టులు వచ్చి భూషణస్వామి నటం
గూడి చనుచుండి రెంతయు
వేమకమెయిఁ గొన్నినాళ్ళు వెళ్ళిన వెనుకన్. 5

తే. ఆకుటి ల్లది యట్లుండ నచటఁ గొన్ని
పాకలును వానిచుట్టు నావరణములును
భక్తు లొనరించి రంత నాప్రాంతభూమి
తెలియ నానందకందమై వెలయ నయ్యె. 6

క. దెయ్యాలతోటలో నటు
లయ్యారేమపదము సలుప నయ్యె జగమునం
దయ్యది దివ్యక్షేత్రం
బయ్యమృతానందయోగి యడుఁ గిడుకతనన్. 7

సీ. అయ్యెడం గలిగిన దెయ్యాలు దయ్యము
లై కోర్కులం దీర్చునట్టి వయ్యె
నచ్చోట మొలచిన గచ్చడొంక ల వెల్ల
మునికుటీరంబులై తనర నయ్యె
నప్పదంబునఁ గలయుప్పపట్టి ల వెల్ల
పున్నెముం బండించుపాలము లయ్యె
నన్నెలఁ బీనుల కున్న సమాధులు
మునివరుల్ జపించుభూము లయ్యెఁ

తే. బుట్టలవి యెల్ల దేవుళ్ళపట్టు లయ్యె
గండశిల లెల్ల శివునిలింగంబు లయ్యె
గోతు లన్నియు నమృతంపునూతు లయ్యె
నాగభూషణయోగితపోగరిమను. 8

తే. మున్ను భూషణమూర్తి కాపురము గాఁగ
నుండి తప మొనరించెడు నువ్విందు
విర్రలస్వామి సుడి గట్టి విష్ణు నిలిపి
కొలుతు రిప్పుడు భక్తు లకుంరభక్తి.

9

తే. కీరపండరి యచువెన క్షేత్రి మచట
బరంగె దత్పూర్వదిశఁ జంద్రభాగ యనఁగ
బుణ్యజలపూరితం బయి వొలుపు మిగులు
ఘనసరోవర మొక్కఁడు గాంచ నగుచు.

10

— ఆ శ్రీ మ వ ర్ణ న ము —

ఉ. సైకతభూములం దచటఁ జల్లనిగాలి ప్రవాహరూపమున్
గైకొని కేతకీకుసుమ కాండములం బడి వచ్చి యచ్చటన్
బాకల నుండువారిపయి బాటుడు వారికి ఘ్రాణిష్ఠ మై
వాకొన నయ్యె యామునవిభాస్వర సైకతభూతలంబు నాన్.

11

చ. చిలుకలు గోరువంకలును జల్లులు వోవఁ జెవుల్ ధ్వనించువోఁ
బలుమగు భాంకృతుల్ శ్రీవణ పర్వముగాఁ బాసరించి ధేనువుల్
దళ మయి యింటిమో మగుచు దాపుననుండి గమించువోద్రుమం
బులవయి నెండ గాయతతీఁ బోల్పుఁగ నొ నది నందవలెనాన్

12

శా. వేప్రల్లెం గలగోపగోపికలు శ్రీకృష్ణం జగజ్జిహ్విన్
రేపున్ మాపును భక్తితత్పరత నేరీతిం బ్రేమాజింతురో
యాపట్లం గలభక్తు లెల్లరును గృష్ణానందున్ సర్వలో
కాపద్మాంధపున్ భజింతు రమలన్యాంతంబుతో నెప్పుడున్.

13

ఉ. పల్లియ నున్న కాలమునఁ బర్వతనారదముఖ్యమాను లు
తుల్లమనోంబుజాతు లయి పోయి యిందూద్వహు సేవఁ జేసి న
తైలరు భక్తులున్ ఘనులు పృథ్విసుపర్వులు చిల్కఁపూడికిన్
దెల్లము గాఁగవచ్చి వినుతించి భజింతురు కృష్ణభూషణున్.

14

ఉ. సద్బినివీనుకృష్ణుఁడు నిజంబు పదంబును వీడి కొన్నినా
శృబ్బుధవర్యతో మెలఁగ నచ్చటికిం జనుదెంచె భార్యతో

గొబ్బిన వచ్చె లక్ష్మమయఁ గొడుగును జూడఁగ వచ్చెదమ్ముడై
ప్రబిసనత్యనాముడును భ్రాతృవయిం గల పేర్మి పెంపునకా. 15

ఉ. అప్పుడు స్వామి వత్సరనమందితకాము దీక్షఁ బూని తా
నెప్పుడో యిన్నిపాల్గుడిచి యేకను ఖంబుగ యోగనిష్ఠమై
జొప్పడఁ బెందపం బెడఁద శుద్ధవిరాగము పెరుకోగ నై
చెప్పఁగ నొప్పె దేవమునిచెన్నున మిన్నగఁ దేజరిల్లుచుకా. 16

క. నవరాత్రింబుల క్షీరము

లవి మాని జలంబు లాని యాదినఁబులలో

నవిరళపూజావిధులకా

నవనము గావించె నతఁడు సన్నతమతియై.

17

తే. అతనితమ్ముడు సత్యనారాయణునకు

మేనయల్లునకు వడ్డు లానిలయము

లంద జరిగె వేంకటసుబ్బమారంబ యనెడు

ననుజ గంగాధరుడు బావ యట నిలిచిరి.

18

తే. అపుడు మేనయల్లుండు దర్భాన్వచాయఁ

డైన వేంకట కృష్ణమూర్త్యాఖ్య ననుజ

సత్యనాము నాగేశ్వరశాస్త్రియొద్దఁ

జడువఁ బెట్టెను గృష్ణభూషణుడు కీర్తి.

19

తే. వారు పడునాలుగేండ్లలోపలన కావ్య

ములును భాష్యాంతముగ శాబ్దమును ఒఱించి

రండు మేధావి సత్యనారాయణుండు

విబుధు లెన్నఁగ శాస్త్రియై వినుతఁ గాంచె.

20

వ. ఆకాలంబున.

21

తే. పాలు ద్రావక శిశువులు జ్వరమువలనఁ

బెద్దలును బాధపడుచు నా పృథ్విసురుని

కడకుఁ జనుదెంచి యాయోగికరమునుండి

తీరముం గొని స్వస్థతఁ దేరుచుండు.

22

సే. గ్రహాధిపతులు గోగుల హారహజ్వరితులు
 శాంతివిహీను లాస్తానమునకు
 దినదినమున్ దేశేశంబు లందుండి
 చనుదెంచి కాపురంబును బొనర్చి
 శ్రీవారి సేవిచి స్వీకరించుచు దీర్ఘ
 మటఁ గొని నా త్మండి యరుగుచుందు
 రంద తాబోగ్యము నొందియే పోవుదు
 రేరును రోగులై పోరు మరలి.

తే. యిట్లు లానందమూర్తి యాపృథ్వియందు
 ఒహువిధంబుల రోగముల్ ప్రబల వచ్చి
 నట్టివారల రోగము లట్టే మాన్పు
 చట్టిడై వర్ష దీక్ష సమాప్తి జేసె.

23

వ. అప్పుడు నెల్లూరినుండి మహం కాళి శ్రీనివాసు లాదిగాఁ గల భక్తులు
 కొందఱు సకుటుంబముగావచ్చి స్వామిని సేవించుచుండి రనంతరంబ.

ఉ. బందరుజేరి మానియను భక్తుడు నా నడికెక్కి యెవ్వరే
 నిం దనుబల్కురించినను నిల్వక “సంఘ” మటంచు బల్కువాఁ
 డందలిరంగదాసుడు ప్రియంబున భూషణమూర్తితోడ రే
 యిం దగ మాట లాడెడి మ తెవ్వరు లేనివిక్త మబ్బినక.

25

తే. పారిభాషికపదములు నాడ కతఁడు
 భక్తిమాత్ర మెఱింగిన వారలకును
 దత్తబోధము బొనరించుదారి కృష్ణ
 భూషణుఁడు వోలెఁ దెలిసిన పురుషుఁ డరిచి.

26

తే. అమల శాస్త్రమునుండి లోకానుభవము
 నుండి మేలుగాహరణము లొలికి చులక
 బోధమును జేసి సంశయమును వెల్లార్చి
 జ్ఞానులుగఁ జేయు నెల్లర ఘనుఁ డతఁడు.

27

తే. తనకు వ్యతిరేకులై యుండుజనులు గూడ
 దివ్యబోధామృతంబునఁ దృప్తు లగుచు

భూషణస్వామి హనులై మొక్కి- పోవు
చుందుగి తత్కహిమం బెన్న నోప రెనరు.

28

శిత్పాహము. కొడవలూనినుండి రెడ్డికొమరుఁ డొకఁడు శిష్యుఁడై
కొఱకు వోలెఁ గొలుచుచుండుఁ గొంత ద్రావ్య మంపుచుకొ
గడు ముదఁబుతోడఁ గ్రుడ్లుఁ గాఁ దలంచి భూషణుకొ
విడక వానిబోధమఁలను వినుచు నుండు నెయ్యెడక.

29

సీ. అలఁబిలుకలవూడి యాశ్రమమున భక్త
నరదుండై భూషణస్వామి యుండి
యామయగ్రస్తుల కౌపధాదులు పు జి
జ్ఞాసువులకును సుజ్ఞానబోధ
మొనరించుచుఁ బడెన లొగిఁ గడవం జేసె
నాలోన నాగేశ్వర హ్వామందు
నతికొడ నంపు నానము చేసె నెట గురు
పులు శిష్యులును బాంధవులును హితులు

తే. వచ్చి యటఁ బల్లశాలలు వైచికొని ను
ఖముగఁ గలముఁ బుచ్చునానమయమందు
భూషణస్వామి యాశ్రమభూమి మెల్ల
గురుకులాశ్రమభూమి నాఁ గొమరు మిగిలె.

30

తే. పత్రపుష్పఫలంబులఁ బ్రబలువృత్త
లతలతో నాశ్రమపదంబు లలిఁ దలిర్పఁ
గేతకీస్కంధములై పర్ణకీలితగృహ
ములకు స్తంభములై కడు ముదముఁ గూర్పు.

31

సీ. వేదశాస్త్రశ్రోతవిద్యావిశేషముల్
భాష్యపాఠాదులు పార్థసములు
వివిధపురాణముల్ వేదాంతగోష్ఠులు
భాగవతాదిప్రబంధములును
సంగీతసాహిత్య సాంగవిసంగతుల్
సుకవిత్వతత్త్వముల్ మాక్తితతులు

చిత్రబిచిత్రీశుల్ శిల్పముల్ ప్రకృతిశా

స్త్రాసయోగముల్ సామములును

తే. జపతపంబులు దేవతార్చనలు స్నాన

సంధ్యలును హోమములు నజనీమును నాశ్ర

మమున సర్వత్ర వర్తిలు సమరవరులు

విడువ కట నుడ నెంతని యెడఁ దలంతు.

32

— తిరుపతిలో వేదాంతోపన్యాసము —

వ. అట్టి పరమపవిత్రాశ్రమంబునఁ గృష్ణభూషణుండు నిష్కాగరిష్ఠుండై
నియనువ్రతంబున నున్నయప్పుడు తిరుపతి పురవాస్తవ్యులు తత్త్వ
జిజ్ఞాసువులు కొందఱ అనుభూమూర్తులు భూషణస్వామిని దమపురంబు
నకు వచ్చి తమపై జ్ఞానామృతంబు వర్షించి పో బ్రాహ్మిండుటం
జేసి యతఁడు కొందఱమిత్రులం గూడి వేంకటాచలంబునకుం
బోయె నప్పు డప్పురంబువారు.

33

తే ఇతఁడు వశ్యవిద్యాచార్యుఁ డితని బోలు

తత్త్వవేత్తలు లేమి తధ్యం బటంచు

నతని మోహరుపై నిల్చి యఖిలజనులు

నేగుఁబెండ్లి పొంది రావేగినపుడు.

34

వ. ఇట్లతఁడై భవంబునఁ బురంబున నేగుఁబెండ్లిం జేయుచు నతనిం
దెచ్చి యొక్క దివ్యభవనంబునన్ దింపి రంత నతండు నట విశ్ర
మించి బహుజనసమాకీర్ణం బగు సభామధ్యంబున నిట్లువన్యాస
కుండై.

35

ఆ. ధర్మమార్గమందుఁ దవలి లోకమునందు

సర్వసంగములను సంత్యజించి

యోగియై తపించుచుండునాతఁడె ముక్తుఁ

డెల్ల వారి కన్న నెన్న ఘనుడు.

36

ఉ. కాయ మమేధ్యసంయుతము కర్మసమేతము నశ్వరంబునై

పోయెడు దుఃఖమున్ సుఖము పోల్చ ననిత్యము లందు దుఃఖమే

పాయనిదై సమృద్ధ మగు స్వల్పమునందును స్వల్పమై సుఖం

బేయెడనో కనంబడెడు నిట్టిది జన్మము నా నెఱుంగుడీ.

37

సీ. తలచ మానవజీవితమునకు నీశ్వర
జీవైక్యమే లక్ష్యమై వెలయును
దాన నానంద మందఱును సిద్ధించు
స్వస్వధర్మమే దానిసాధనంబు
నద్విద్య మానవ సంస్కారమునకు ను
రూపసాక్షాత్కృతి కోపి యందు
స్వాంతశక్తిని ననుభవమునకుం దెచ్చు
కొని ప్రకృతిజయించు నొనుట కెన్నఁ

జే. దప మొనర్పఁగఁ జెల్లెడు చిత్తవంతు
శాంతమునఁజేసి కొనిటు కాశ్రమము లుండె
వలయు నెల్లడఁ దొల్లింటి వలెచు మనము
దానికై జితచిందులు లెనఁబుగాదె.

38

తే. జనులు చతురాశ్రమంబుల సంప్రపాయ
నరణి వర్తించుచు స్వధర్మసమీతిఁ దీర్చు
చుండఁ దగు నాచ్యధర్మ మీ ట్లొప్పుచుంట
జ్ఞాతకు దహవనంబులే స్థానము లగు.

39

—, త పో వ న వ ర్ణ ని ము ,—

చ. అడవుల చుండు గొండగుహలందు నదీనదశ్చిరభూములన్
జడధినిమిషభాగముల సన్మను లాశ్రమముల్ పొంద్రియ
క్కడఁ దప మాచించుటలు గల్గును దొల్లిటి భారతావని
గను ముదలం బొనర్చు నవి కన్గొ సంతన కన్నుపంపు వై.

40

సీ. కప్రింపు టఁగట్టులు గన్నేరుగున్నలు
గుజ్జలేమావులు గొజ్జఁగులు
గేదఁగుల్ తగునాకెడములు పోకలు
జాజులు విరజాజి సంపఁగులును
దానిమ్మ నిమ్మలు దాననమ్మలు సుర
పొన్నలు పొన్నలు పొగడగలులు
మల్లెలు మొల్లలు మరువముల్ దమనముల్
పారిజాతమ్మలు గోరెట్టులును

తే మఱియును గలచక్కని మ్రోకు లలర
నందనంబును బురుడించుచుండమునను
వనులు గల్పించి మునివరుల్ వాన ముందు
రాకు టిండ్లను నిర్మించి యనుద్దినంబు.

41

తే మునులు రుద్రాభిషేకంబు పూను దాశ
నంచ లటఁ దమ్మికొలఁతలయందు డిగవు
తబును లీశ్వరుఁ బూజించువాఁడఁ దుమ్మె
గలు మెదల వండుఁ బూవుగుత్తు ను బ్రీతి.

42

సీ. బాలెంతపులులు చన్నాబ్బి లిచ్చి వెంచుఁ జే
రిన లేడిపిల్లలఁ గనికరమున
నాఁతోన్నసింగము లని మదిచినయేని
కలు నొక్కగొంతుగా నలరు చుండు
నెలుకపిల్లలతోడఁ జెలరేగి బావురుఁ
బిల్లులు చెఱబాడుఁ బ్రీతితోడ
నెమిలిపిట్టలతొక్కగమి నాల లాడెడుఁ
గుంభీనసంబులు గుతుక వలరఁ

తే. గోతులును గొంఁకగొఱియలు గూడి యాడుఁ
బులుఁగుగూడుల డేగలు మెలఁగుచుండు
నరుల నరికట్టి తపించునట్టి వరమ
మునులమాహాత్మ్యమునఁ దపోవనములందు.

43

చ. దిగు డెగు డై కనంబడక తిన్నని దైనప్రదేశమం దిలన్
సొగ నగుపారుటాకులను సొన్నపునిగ్గుల నగ్గలించు న
ట్లుగఁ బయకప్పు చొప్పుడఁగ లోఁగిఁకులో యని తోఁచు నట్లుగాఁ
దగు నిరుచక్కివీధుల నుదంచితలీల కై కుటీరముల్.

44

ఉ. చెట్టులకిందివేదికలఁ జిన్నికుటీరములం దజనమున్
జట్టులు చేరి వేదములు శాస్త్రము లాం బరియించుచుండ మీల్
నట్టువ మాడుచు న్నెమిలి నాదు పొనర్చుచునుండ లేడిపిం
డట్టై కనంగ రాఁగ మది కాశ్యపుభాగము లింపు నింపవే.

45

చ. చిలుకలు గూయుచో గెలనఁ జెట్టులనుండి సుగంధ మెల్లెడఁ
గలయఁగఁ బర్వచో నదులఁ గంజములఁ గవలించి తెమ్మెరల్
నలుగడ మందమందముగ లాస్య మొనర్చుచునుండ నాశ్రమం
బులు కడు రామణీయకతఁ బొంపిరివోవుచు హాయి గొల్పవే. 46

తే. వానినిం జూచి యానందపరవశుఁ డయి
జనుడు సర్వము మఱచి యాస్థలులు విడిచి
కాల్గవలుప లేడు మఱొండు కడకు నేగ
నాకభూములకన్న నయ్యనియ మెచ్చు. 47

వ. అని యభివృద్ధించుచు మఱియును. 48

సీ. నాలుగాశ్రమముల నలువొందువారు జి
జ్ఞాసువులై యందు వాన ముండి
స్వాధికారమునకు ననువగుజ్ఞానము
గలిగించుకొనుచుదుర్మి తెలియ నిష్ఠ
డట్టిధర్మము గాన నయితి గాకుండె
య్యది గాన నిట నొకయాశ ముంబు
నిర్మింప నెంచితి నేఁ బండితుల నిల్చి
చదువుఁ జెప్పించుట మొదటికార్య

తే. మద్ది దేవాలయముగ గ్రంథాలయముగఁ
దంత్రమంత్రాలయముగ భక్తజనభజన
మందిరముగఁ గాలక్షేపమందిరముగ
నన్నసత్యముగా నుండ నభిలషింతు. 49

ఉ. తొల్లి మహామహీశ్వరులు తోరపుభక్తి నిజాధికారిత్వ
దెల్లము గాఁగ నిట్టిగతి దివ్యతపోవను లాశ్రమంబులున్
సల్లలితప్రకారముల సల్పి మహోద్యమ మెల్లకాలముం
జెల్లెడు నట్లు చేయుదురు చెప్పఁగ నేమిటి కట్టిచెయ్యులఁ. 50

వ. అట్టిధర్మము నేడు మఱియు నుజ్జీవింపఁ జేయుట కెంచుచుంటి మీ
రెల్లరుం దానికిఁ దోడ్పడ వలయు నని యుపన్యసించి కార్యనిర్వ
హణదక్షుండై యటఁ గొన్నినా ఖండి వారికిం జెప్పి నిజాశ్రమం
బునకు నిర్గమించె. 51

— సుబ్బావధాని సమావేశము —

- ఆ. ఉప్పును విజయవాటియందు వైద్యుండు సు
బ్బావధాని భూషణాచార్యవిధులు
విని మంబుసందుఁ జెన్నిఁగఁ గనుఁగొన్న
వేదవోదై మిగుల మోఁ మొందె. 52
- వ. అసుబ్బావధాని. 53
- ఉ. నైదికఁజనుందుఁ బ్రభవంబుచు బొందెను వేదశాస్త్రముల్
ప్రొద్దిగ నేర్చె హూణకలలో నొకయింతి పరిశ్రమంబునకా
మోదము గాంచఁ గల్గెను సముత్సుకుండై తనుశాస్త్రమెల్ల సం
పాదన మాచరించి నలుపం గలఁ డయ్యెను సర్వవైద్యమున్. 54
- ఉ. ముద్దులు మాటగట్ట నయి ముచ్చట లెచ్చగ సత్కవిత్వముల్
పట్టు జగత్ప్రసిద్ధ మయి పర్వగఁ జెక్కునబంధరాజముల్
పెద్దలు మేలు మేలనఁ ద్రొలింగనన్మతిఁ జేయఁ గల్గి మే
లద్దిర నాఁగ సంస్కృత మహాకవి యయ్యె వధాని దత్తుండై. 55
- ఆ. పుచ్చు చచ్చు లెక్క పొడి పొడి మాటలు
జల్లి బొల్లికవిత లల్ల సజ్జిగి
శతవధాను లనుచుఁ జప్పవే గ్గొం డ్రొట్టి
మాద్రీవాదు గాను మానధాని. 56
- చ. తను కవనంబు నేర్చిన మొదల్ రచించినగద్యపద్యముల్
గని పఠించునట్లు లోకశాంతకాలోఁ బఠించు జ్ఞప్తిమై
మును వినియున్న సామెతలు మూడగు భాషలలోఁ బ్రమోదముం
దనర వచింపఁ జాలు ననవాని యనంగ నతండై చెప్పఁగక. 57
- చ. సభల సుపన్యసించుతటి సభ్యజనల్ బలి యంచు మెచ్చగా
సభయుఁ డతండు సర్వవిషయంబు లసంశయరీతిఁ జెప్పనై
విభవము గల్గఁ జేయఁ గలవిజ్ఞుఁడు సుబ్బావధాని సామెతల్
ప్రభవము నొందునట్లు విన వచ్చెను కోటు లుపన్యసించుచోన్. 58
- క. సమయోదాహరణము లా
సుముఖుఁడు సుబ్బావధాని సురుచిరవరవ

క్రిమునుగిడి వెలికి వచ్చెడు

నమయమునం దోంచు బారుషనఃస్వతి నాన్.

59

తే. కవి యనం బండితుం డన గంధర్త

యనగ వేదాంతి యన యోగి యనగం బ్రకృతి

శాస్త్రవిదుం డన రసవాదచతురుం డనగ

నతనిచిత్తము మెత్తన యై రహించు.

60

మ. సుకృతప్రజ్ఞుడు దంటునంతభవుం డాసుగృహదానిద్వజం

డు, కృతజ్ఞుడు గురూత్తమాధ్వనమునః దోషజల, గొల్చుచు

సుకవీందుం డయి సత్కవిత్వగరిమన్ శోభిల్లుచున్ భారతీ

యకృతిగ బండితరాయం డన్నరీతుడం బందిం నర్తుంబగున్.

61

తే. పదియుఁ దొమ్మిదిసూర్యుల బడియు

సంఖ్య నగువస్వకంబున స్వామిదర్శ

నార్థ మలచిలులపూడి కిది కలర

ప్రవరతోఁ ద న్నెఱింగించి ద్రోహిం జేసె.

62

చ గురువఁడ డాతనిన్ దెలిసింతు నిమన్ చింతయున్ నీపయిన్

బటపీఠి జిత్త మీ వెఱింగి నచ్చితి నంతన మయ్యె నచ్చుటన్

గర మనురక్తి నీయెడల గల్గెను నా కిది యేమి హేతున్

పరిచితి యిద్ది పూర్వభవభవిత మంచు నలుచెడం జూటా.

63

ఉ. నీకులగోత్రనామములు నీదుకవిత్వము నీదూర్జ్ఞయన్

నీకృతకృత్యతాగరిమ నే మదిలోఁ గనఁ గొంటి నీ వికన్

నాకడనుండి తత్త్వము వినం దలవోయును సాధుబోధముల్

వాకొన నుండు నీమనము పక్వమయై పోలుపొందు గావునన్.

64

అ. కఱగ మెత్త నగుచు గాన వచ్చెనులక్క

పైన ముద్ర చక్కగా నెసంగు

నట్లు జ్ఞానతప్త మైసనీమది నాడు

బోధ మంటు కొనగఁ బోవు జమ్ము.

65

తే. అనుచు దత్తార్థ మంతయు నాదినమున

నతనిశిష్యునిగాఁ గొని యగురుండు

తెలియ నానతి యిచ్చెను గలమ గాదె
తగవు “దర్శనా దేవనాథః” యటంచు.

55

అ. పిరికివాడ యున్న సహజము శ్రీకృష్ణుని
వలన గీత వినిపయుని గాదె
వీరు డగుచు నరుల బిలుకుమాలించె నవ
థాని యట్టిరీతి దనర నయ్యె.

67

ఆ. పాంచరాత్రదీక్షః బడసి తత్త్వమునఁ
బూర్ణు డగుచు దొంటిపొట్టె గాక
మాటివోయి యతఁడు సుజ్ఞానవీరుడై
గలిచె లోసశాస్త్రపులన మున్న.

68

—• భూషణస్వామి మహిమలు —

సీ. మూర్తియును బురీషులును విషవక కొన్ని
కొన్ని నాల్గు సమాధి గూరుచుంటు
బెక్కుచుండి భుజింప నెక్కువౌ నాహార
మొక్కడే గూరిండు మెక్కుటయును
దనచేతితో బెట్టి జనున కెంతే దిండి
వెక్కసముగఁ దిని పించుటయును
నొక్కొకనాటికి నొక్క డెక్కువ గాఁగ
మిరియనుల్ తిని దీక్ష మెలఁగుటయును

తే. జాతకాదులు చూడక జాతకఫల
ములను జెప్పట పదుగురు కలిగియున్న
చోట దా నుండి యేకిం బూడఁ బడక
యుంట మొదలెన్నో తెలియ నొగంట వింట.

69

వ. మతియుం గొన్ని మహిమలు చెప్పెద నాకర్ణింపుడు.

70

మ. ఒకనాఁ డెద్దులబండి నెక్కికొని శిష్యుం డైన చుండూరితో
నొకచో నుండి గురుండు కోశమితిలో నున్నట్టిరై లెక్క ను
త్సుకుండై వచ్చెడులోన రైలు చనుటల్ చూపట్ట దా ధే యనక
శకటంబు గొని పోయె నెడచటికి గట్టి నయ్యంతలోక.

71

తే. అతడు చిలుకలపూడిలో హితులలోడఁ
గలసి సంభాషణము సేయుకాలమందు
నొక్క గడసేపు కానరా కుండి పిదపఁ
దొంటియట్టులఁ గన వచ్చెఁ గంటి కటన. 72

ఉ. అచ్చెరు వంది భక్తులు మహాత్మా! యటం బాలుపొందు చుండియున్
ముచ్చట లాడుచుండియును బొయిన పోక లెఱుంగ రాక మీ
రెచ్చటి కేగి వచ్చితి రి దేమి విచిత్రము చెప్పఁ డన్న నా
సచ్చరితప్రభావుఁడును సంయమించును భూషణుం డనన్. 73

తే. మీర లిట నాత్మతత్త్వము నారయంగ
నుండఁ గలికాతయం దొక్కయగ్రలి నను
నాత్మపరమాత్మతత్త్వము నారయుమతిఁ
దలఁచె నాదర్శనముఁ గోరి తత్సరలను. 74

ఆ. పరమభక్తురాలు బహువర్షములు నన్ను
భక్తిమై భజించు పరమసాధ్య
యామెపార్థనంబు సంగీకరించి నే
నరిగి వచ్చినాడ నటకు నిపుడ. 75

తే. అనిన నం దుండువా రొక్కండ తొ ననియును
గా డనియును గొందఱుఁ బల్కు గలిగి తంతి
నిచ్చి ప్రత్యుత్తరము నంది యెఱిగింపిరి
భూషణనిమహాత్త్వమున కద్భుతముపడుచు. 76

ఉ. పేటలలోనివస్తువులు వేరివి నేనీయుఁ బోయె నేఁ యున్
మాటికి వచ్చి భూషణసమక్షమునం దడుగంగ నాశఁడున్
గాటుక వ్రాసి కన్దవకుఁ గన్గొనుఁ డన్నను వారు చూచి య
చ్చోటను వస్తురూపమును జొప్పడఁ జెప్పుచునుండు రెప్పుడున్. 77

తే. రేడియో సాధనం బది వేడుకమెయి
నెల్లచోటులశబ్దము లెల్లు చెప్పు
నట్లు భూషణమూర్తికి నఖిలదీశల
శబ్దములు వినిపించును శ్రవణశక్తి. 78

చ. సూర్యరశ్మి గలుగుచోటులం దెల్లడఁ
దనదుమఁత శక్తి తగిలి కాశ్య
గతులు చక్కఁ బెల్లఁ గల దని చెప్పి త
ర్కాణ మాచరించు ఘనుఁ డతఁడు.

79

తే. తేలుఁ బామును జెట్టియుఁ
బాలావర్షులకులూ నహిమాంశునిపే
నాలించి సంత మాయుఁ
బై లా నతి పోవు మంత్రీ నది యను వచ్చున్.

80

మ. మధురాఽత్తనమం దొకిల్ పరమరామ శీత యాచండ సం
దు భరాభాగమునందు మంచు ముఖ మూడండబాలుండు మ
ర్విధి నిద్రించుచునుండ లోని తెనకు వేలచేయ లేనప్పు డ
బుద్ధవర్షుండు గమించి తెచ్చె బుడతన్ బోధించి నైశ్వాసరున్.

ఆ. తనకుఁ గాల లేదు దగయును రా లేదు

కాని బిడ్డకాల గాలె దగయు
వచ్చె సతఁడు జలము వాసవైః బోషించు
సంత స్వస్థుఁ డయ్యె నక్కొమరుఁడు.

82

మ. జలకం బాడఁగ నేగి యేటికి లుక సంకల్ప పూర్వంబుగా
జలమందున్ డిగి యీదానాడుచును బెల్పున్ మున్దుచున్ దేలుచున్
లలి నొక్క ప్డతఁ డందు మన్ని దిగువన్ దా నొక్కబా ముండి య
వ్వలఁబై వచ్చుట తెల్లరుం గని కడున్ వర్ణించి రయ్యోగినిన్. 83

తే. సైకతమునందు బలెను భూషణమునందు

డాపగాజలముల మీఁద నట్టు నిట్టు
విల్లి మెఱుసులు వేయుచు వెలికిలఁ బడి
బోరగిలఁ బడి కట్టెనాఁ బోవు వచ్చు.

84

ఉ. విప్రవిదోది యొక్కరుఁడు వేడుక లోడిక లెత్త గుత్తిలో
విప్రులచెంగటం దనదు వింతవిదోదము లెన్నో చూపుచో
నప్రతిమప్రభావుఁ డతఁ డందఱుఁ బాడఁగఁ బండుమీఁదికి
క్షిప్రము గాఁగ వైచి భువికిం బడకుండఁగ నిల్పె దానినిన్. 85

తే. తైర్నికులతోడ నొకకోనదారి నడుచు
నపుడు తెక్కలికాండ్రోగు రై వధింపఁ
గత్తు లెత్తుడు నెత్తిన నెత్తినట్లై
యుండ స్తంభింపఁ జేసె నయ్యుద్విసురుడు.

86

సీ. ఎన్వ శేవేదము నేనాశ్రమము బరింపఁ
దాఁ బరించుకా ద త్వదర్పి యగుచుఁ
బ్రకృతిశాస్త్రంబులఁ బండితుం డరు డెర
వానికెం దెలియనివానిఁ దెలుపుఁ
దా మెట్లోక్లేషను దాఁడఁ బరించెయి
యం. ఏ లకం జెప్ప నదికపార
మల్లశ్శ్వంతరియట్లు నైమృతకు నే
నుపదేశగురు వయి యుండ నోవుఁ

తే గవితయును జలక్రికళయును గాఁము మొద
లెల్ల కిళలును భూషణుం డెఱుంగ నతని
సర్వతంత్రస్వతంత్రుఁడు సాధుమూర్తి
శాంతిఁడును దాంతఁ డని చెప్పఁ జరుచు గాదె.

87

వ. ట్లును మహాప్రభావంబునఁ బ్రసిద్ధిం గాంచి భూషణస్వామి చిలుకల
పూడియూశ్రీమంబున నుండి యొక్కనాఁడు మిత్రబ్రందమధ్య
గతుండై తత్త్వవిచారంబు సేయుచు.

88

— త త్వ వి చా ర ము —

సీ. భాగవతగ్రంథవర్ణితం బగువిరా
ట్పుణ్యస్వరూపముం బోలునట్లు
మానవదేహ మమర్పఁగాఁబడె బర
బ్రహ్మచైతన్యము పరఁగ జీవ
రూపమునన్ దేహరూపితం బగుచుండు
బ్రహ్మమునకును జీవమున కెప్పు
డైక్యానుసంధాన మది ప్రాప్య మగుచు వే
దాంతముల్ సెప్పెడు ననవరతము

శే. బ్రహ్మచైతన్య మది శరీరముల వాయు
రూపమున ఘోరమున సరూపమున ము
ఖమున శబ్దరూపమున శోభితున త్యోతి
రూపన. స చేతిమున మందు నేపు మీఱి. 89

తే. మృతశరీరమునం దిట్టివితము వోడు
దగుటఁ జైతన్యము దేహమందు నున్న
దగుచు నిజజీవిత త్యము పోలి మున్ను
బ్రహ్మసాయ జ్యమున కింత స్రుతి వలయు. 90

శా. సాయజ్యం బది పండుదారి తెఱచెన్ తాత్ప్రబు లెన్నె నగున్
బ్రాహ్మప్రకీమ సాంఖ్యయోగములు తత్త్వాంతయుఁ జేకూర్చెన్
జేమం జేమంగఁ గాని తత్పరిచయశ్రీగంధసామగ్రిమై
నాయోగంబులధించుటన్ దెలియఁ గష్టసాధ్య ము చెంచెదన్. 91

ఆ. అజ్ఞెపమునఁ గాని యపరోక్షవిజ్ఞాన
మది లభించుటరది యుమఁ గాని
గుర్వచగ్రహంబు గొనినవానికి నది
కరితలానులకమ కనుగొనంగ. 92

మ. గుఱ తాదాత్మ్యము నొం దగల్గి మఱియన్ గుర్వప్రేవక్తార్పనా
పరుడై చక్తి ధజించు శిష్యుఁడ శుభస్వాంతంబునం జేసి యీ
శ్వరతాదాత్మ్యము నొంది పొందుపడుచు వర్జిం దేహభ మల్
పరికింపంగ నొకింతలోపల దేవత్యమ్ము పొపించెదన్. 93

ఉ. వాతము పిత్త ముం గళము వర్జిలునప్పుడు సని వాతమై
భీతిదమై మహామయము పెచ్చిసయప్పుడు వైద్యుడుం బలెన్
ఖ్యాతములై వికారములు గల్గిన సత్త్వరజ సమంబులన్
భూతము లట్లు రాఁ గలత పుట్టెడు నపు గురుండె వైద్యుడౌ. 94

తే. తత్త్వభేదాను గుణముగాఁ దలచికిత్స
వైద్యుఁ డొనరించునట్లు లుపాసనాది
దీక్షలంజేసి శిష్యుని దేశికుండు
సంతరింపఁగఁ జేయుఁ నీసంస్కృతి నొగి.

క. వైద్యగ్రంథములం గొని

వైద్యము గావింప లేనిదిన్ జగతిన్

వైద్యగ్రంథములం గొని

విద్యన్ గ్రహింప లేనిదిజ్ఞం దయినన్.

96

చ. గురువులు శిష్యబోధించు కొన్నిగుళితో విని సంత సంతృప్తిం

దొరగుచు బోధు లట్లగుట తోచి భయంపడుచుందు రట్లు కా

దరమగల గృహు డగుచు పుట్టెత్తును దెల్పె నాతఁ డే

వకుస బ్రహ్మత్తిమార్గము వర్తించుచుండెను మీ రెఱుంగుడీ.

క. చుక్కాని లేనిది మది

చక్కంగా నడవకుండుచుండును చలన్

జుక్కిని గురువు లభించి

తక్కిన జనుజీవయాత్ర తీర్చిదిద్దు పడున్.

98

వ. ఇట్లు జ్ఞానయోగ తత్త్వోప దేశంబు నేయుచు న్న కాలంబున. 99

సీ. అవధాని బెజవాడయిం దుండునచ్చును

రాజకీమోద్యమప్రవణుం డగుచు

దేశకల్యాణము కీపింప జేయఁ బ్ర

చారము నేయునాచారమునను

దేలుచుండియు నొక్కదిగమనభూషణ

స్వామికే ననియె నోనయమూర్తి!

మీయట్టినుప్రతిభాయుక్తు లగువారు

దేశదానిక్యము దీక్షి పోవ

తే. సంఘసేవ యొనర్చుక జ్ఞానినిష్ఠ

గలిగి యేకాంతులై యున్నఁ గలప్రయోజ

నం బ దే మగుఁ జెడి. దేశంబు నుద్ధ

రించు టత్యుత్తమం బని యెంచువాడ.

100

వ. అనిన విని బ్రహ్మజ్ఞుననినుండును బ్రపంచపరాజ్ఞులుండును భూత

భవిష్యవిజ్ఞాననిధియుగునమృతానందుడతనింగాంచియుట్లనియె. 101

జే. దేకాల. రిక్తితుల్ దెలియ గలిగి

ముంటి మే నిప్పు రాజకీయో ద్యమమున

జేమఁ గలయట్టి ది తయుఁ జేకురంగఁ

జేమఁ గలయది లే దని చెప్పచుంటి.

102

చ. మఱియుఁ బ్రాహ్మణుం డయినమర్దుండు దానః స్వధర్మనిష్ఠమై

గురుల మాశ్రియించి తనకుం గలచింత ల వెల్లఁ దీజుఁ గా

సురుచిరశత్రులం దెలిసి శుద్ధచునస్కత స త్తపంబునన్

బరంగుచు నిశ్శలాక మగుపట్టున నుంటె సమంజసం బగున్. 103

ఆ. సత్త్వవంతుఁ డగుచుఁ జనెచునాతండు పా

రభ్రమును లోకరతిఁ దగిలి.

యేఁ గులాత్త మెట్లుండు స ట్లుంట

పోలు ననుగు రెల్లు బుధులు దవిలి.

104

చ. ఒరుల సముద్రరించుటకు నుల్లసు నేసెనువాడు మున్ను దా

గురువలనన్ సముద్రతిఁ గొంచెము నేనియుఁ బొంది యుండ నా

నెఱుంగక చేయ నొప్పు దెని యేని పరంబును గోరునట్టి వాఁ

డొరులను జూడకుండ నొకఁ డుండ వరం బన నొప్పు నెప్పుడున్.

క. ఏకాంతస్థలమునయం

దేకాలము నుండువారె యెంచఁగ సర్వ

శ్రీకలితు లదిగ్రహలం

దే కాపుర ముండుహులదే సత్త్వ మగున్.

106

సే. గుహల సింహంబు ల ట్లుండ కిహంహంబు

సంఘములు గట్టి లేచెనచాడ్పున సయి

పురుషు లత్యల్పనస్త్వలై హులుపు దక్కి

పోవుదు రలంచుఁ దెలియుము భావమందు.

107

—, వేంకట రెడ్డి గురు దర్శనము చేయుట —

తే. అట్లు గురువు చెప్పినపయి నవ్వధాని

రాజకీయోద్యమమునఁ బరాబ్రుఖుఁ డయి

దాన విరమించి తనమిత్రుఁ డైనరెడ్డి

గలసికొని పోయి గురునకుఁ దెలుపుటయును.

108

వ. గురునదుండు నిశ్రాసాదరపరివృత్తుండు వానిగాంచి యిట్లునియె,

ఉ. వారికి వీగు వీడికిని వారని బంధుని చెప్ప నొప్పునే
నేరికి వారె ప్రత్యయవేకము ముఖ్యము తత్త్వసర్వకో
వీరలు నీదుసాదిరులు వీరలు విచిత్రము లందు నెంచుచుక
జేరుచుకోగ నొప్పు నని చెప్పుచువే నిజశిష్యకోటిలోక. 110

క. పరమార్థంబుగ కీమ్యుది
పరికింపఁగ మార ముచుచు బలుకుచు ననుమన
గరములు మోడ్చి వధూలయు
బరిపరి విధము భజించి లుగు పొరెల్చె. 111

—, పేరికలు రెడ్డి ప్రసంగము.

శా. మాకున్ పేనులు వేలు గాని తనువుల్ మాటలు మనోబుద్ధులుక
వాకో నేక ముఖేభావ మది రవ్వం తైన గాఁ జోడు నుం
డీ లాభాగుణుండు రెడ్డియును మేమే తానుగా నుండె నెం
డేకొంచెంబును వేఱుం గలుగుట స్వీకరింప రెడ్డిరలుక. 112

సీ. అర్చవెశ్యకులాబ్ధి ననలరించినవాఁడు
బుద్ధిమన్వరుఁ డా తథూత్తవయుఁడు
సాధుసజ్జనసమానకచిత్తుఁడు స్వీమ
లస్వభావుఁడు శ్రులాలసుండు
సత్యసయాశౌచసహితుఁడు దోషవి
రహితుండు పరమార్థరతుఁడు హితుఁడు
పదారవిముఖుండు భాగ్యజ్ఞనగణ్యుఁ
డరికల్పమమ మనఘమూర్తి

తే. శాంతిఁడును శాంతిఁడును శుభస్వాంతః డార్య
ధర్మతత్పురు డీరెడ్డి తా నొకండు
మే మొకఁడు గాఁగ నుడము మేము బోలె
నితఁడు మిముఁ గొల్పఁగ నెంచె నిధచరిత. 113

వ. మఱియుం జెప్పెద నాకర్ణింపుడు. 114

శా. శ్రీమద్వైశ్యకులాబ్ధి లక్ష్మీ యగుచుం జెన్నారి శ్రీకన్యకా
నామప్రసాదితయై మహేశ్వరి జగన్మాత్య ప్రభావంబునక.

బ్రోమన్ నూటయొకండు గోత్రములవారిన్ వైశ్ణవలం బ్రోమటన్
భూమిన్ వారుమహేంద్రతాబ్దులగుచుంబొల్పొందు మంద్రెప్పవన్.

ఉ. భూతలరాజరాజు లయి పొల్పెనలారెమనారిలోన వి
ఖ్యాతము సుందరాఖి నలరారెడు సొత్తవతెన మందు
క్షీతనయుల్ మహోన్నతులు చెప్పంగ నొప్పిరి చుండు రన్నప్పి
ఖ్యాతి నెనంగు గామముఁ గాపుర ముండుట నట్టిపేరిటన్. 116

మ. ఘను లాచుండురవారిలో నధిపండ్లై కంజాక్షభక్తుండు నై
తనరెన్ వేంకటరెడ్డినాముడు మహోదారుండు యుక్షేశతు
ల్యనిధీశుం డఖిలార్థికల్పకము విద్యాశాలియై దాసముల్
దనరం శేయుచు గాంచె నుత్తమసి నీతారామసుని బుత్తునిన్ 117

శా. సీతారామయ గెల్లినంశభవయై చెన్నొందు వేంకాంబికన్
బ్రీతిం బెండిలియాడి నల్పురం గనెన్ విఖ్యాతులం బుత్తున్
శ్రీతో బుట్టివారిలో జవరనై చెల్వంబునం జెప్పనై
భూతం బొల్పెను నాగభూషణుం డీలోద్భూతామరారంబునై. 118

మ. త్రోకిల. నాగభూషణుం డెల్లకాలము నాగభూషణభక్తుండై
యోగము గొని లక్ష్మీనన్నము సుత్తమం గొని పత్ని గా
నేగతిం గెనినం గుజేరున కెత్తు వచ్చు ధనాధ్యుండై
గోగణంబు గలాడ యై వెలుగొందె నెందు వదాన్యుండై. 119

కం. పూవుం దావి తెఱంగున
నావిడంపతులు లోక మభివందింపన్
శ్రీవిజయవాటికాపురి
దేవియు దేవరయు భోలె దీపించి రొగిన్. 120

తే. అవలం గాంతయ సీతరామయ్య రెడ్డి
యప్పరావును రంగయ్య యనెడిసుతుల
లక్ష్మీదుర్గాంబ యనుసుతన్ లక్ష్మీనాథు
భక్తి నాతడు గనె ధర్మపత్నివలన. 121

ఉ. వారలలో దృతీయుఁ డయి భాసిలువేంకటరెడ్డి మేటియై
తేటి పరీక్షలందు సుకృతిత్వము గాంచి యనంతరంబునన్

సారమతిం గవిత్వమును నల్పగఁ జాలిన సంస్కృతాంధ్రముల్
నేరిచి పాక్షిఁ డయ్యె నినిక భజించుకొనింబునక 122

ఉ. పండవు లేవు రందు నడివాఁ డగునర్దుమఁ జెల్లుచేరిమిన్
దండికి నెక్కెనో తెలియ గాగవిభూషణపుక్తులై లేవుర
దండజవాహభక్తి భరితాత్ముడఁ పేంకటరెడ్డి నాముఁ దు
ద్దండయశోవిశాలుఁ డయి తా నలరారుచు నిండువేసుకన్. 123

మ. త్తకోకిల, నాగభూషణపుత్రిఁడై మఱినాగభూషణుఁడాత్మఁడై
నాగభూషణు డైన పేంకటనాథుసేవఁ పొనర్చుచున్
నాగభూషణవాగ్విశేషమునం దలిచ్చును నాగభూ
షాగమాభ్యసనాత్తచిత్తుఁ డయారె రెడ్డివిఘ్నం డెల్కన్. 124

చ. కలికలుమంబులక డలుపఁ గల్గును వేంకటశబ్ద మద్దియే
తొలుతను బూని రెడ్డి యనఁ దోచెడుతేఁ డనుదాని నవ్వలక
గలుగఁగ బూని నామమున ఖ్యాతి నహించునలంపు పాపముం
దొలగఁగ జేయుచుం బ్రభుత దోష నొనర్చును వ్యవస్థతుల్.

ఉ. దాతలలో దధీచిఘనతం గొనియాడుదు రెల్లవారు త
త్థాతి యెఱుంగుదుక విబుధు లంతటివా రొ యెమ్మ పేడఁ దా
బాతరలాడె నిచ్చుటకు నైశ్యకులాభరణం బికిండు తి
న్నేతటి నెవ్వఁ డే మడిగె నే నిడు లే దనఁ జెప్పట్టునన్. 125

వ. అనినఁ గృష్ణభూషణం డగుం గావుత మని సూక్తిధావ్యముం దీసి
వృథమసూత్రముం జదివి భావ్యశాంతి చేసినంత వేదాంతము
కుదురుదు వేదాంతి యైనవెనుక నిది జూనుభవ సమీక్షణంబునకుఁ
జాలి యుండు. 127

ఉ. కావున గ్రంథజాలములు కట్టుండు నెట్టన నేతదర్శనఁ
భావమునందుఁ బెట్టుకొని పల్కఱు చింత పొనర్చుచుండుఁ డం
చావరమూర్తి తత్త్వమురహస్యము సంతయు నెంతో వింతగా
నావల నేనునాళ్లు దెలియ న్నవచియించె దదేశదీక్షగాన్. 128

వ. ఇట్లు తత్త్వం బుపదేశించి. 129

సీ. గురుశిష్యశర్మ మిక్కరణి ౧౦౮౭ను గురు
తాదాత్మ్యమును బొందఁ దగినవాఁడను
లక్షలో నొక్కఁడు లక్షలవలె బుద్ధిగాన
నొకగురునకుఁ బెక్కు గుంటల లగదు
ఛాతుర్యము శంకఁ బాప్యునకు నులఁగు
దుత్తములో ప్రియశిష్యులుండి రథిక
సంఖ్యాకు లున్నచో సంబంధ మట్టివ
నెడి నట్టి ఓగు నని చెప్పుచుంటి

తే. అనుచు బోధించి యవధాని యనుజాలఁ బలె
నకము వేంకటరెడ్డిని నాత్మజనునై
నల్లు గ్రహించి సత్సత్సాంతుఁ డతఁడు
చేసె మంత్రోపదేశ మాశిష్యునకు .

180

వ. ఇట్లు వారికి గురుశిష్యసంబంధ మేర్పడిన పదంబున వీ రప్పుడప్పుడు
బెడవాడ చుండి చిలుకలపూడికిం జని గురుని స్మరించి వచ్చుచుందు
రిట్లు శిష్యమానంబులు కిడచనిసంతి ననఁగాని యాయుర్యేద మహా
మండలికిఁ గార్యదర్శిగా నుండఁ జెప్పువురంబునకుం జని తిరువళ్ళి
క్కేణినగరంబున నివసించి వైశ్యసృతిం బ్రవరిల్లు చుండె
నక్కాలంబున.

181

—• చెన్న పురీ నివాసము —

ఉ. వేంకటరెడ్డి చెన్నపురి విశ్రాంతమై తగి పచ్చయప్పనా
మాకింతమై తనరౌద్రుకళాలయమందు బి. యే. పఠించుచున్
వేంకటశైలనాథు కృప విన్ననువాప్పుగ నుండి నెమ్మదిగా
సంకటముల్ హరించు గలనద్దురునన్నిధి నొంద నెంచుచున్. 182

తరువోజ. అవధానితోఁ జెప్పి ప్రార్థించి యటకు

నగురువర్య నాహ్వనముం జేసి
యవధానియింటిలో సత్సత్సత్తి ముసలచి

యనుదినంబును శిష్యు లందఱు గురునిఁ

దవునట్లు పూజించి తత్త్వపదేశ
తత్త్వరూపై గుహాత్తములనన్నిధిని
బ్రవిమలబోధముల్ ఐలుకంగ విచుచు
ఒహుతరానందసంభరితులై మఱియు.

133

సీ. గణితశాస్త్రమునందె కాక పరార్థపి
జ్ఞానశాస్త్రమునందు సంశయములు
గరునకు నెఱిగించి కొని తత్త్వబోధ
సదీర్ఘ కొనుచుండియు నొకప్పు
డాశాస్త్రముల గొన్ని యగువ్రేళ్లు లతఁ డీయ
సవి కళాశాలలో నడిగి యచట
వాని కుత్తరః లు వడయఁ జాలక గురు
మృత్యుచున విని తాను బోయి తెలుపఁ

తే. బాతశాల పాథ్యాచార్యులు ముగ్ధు
లగుచు నగురు నగ్గించి రవును రెక్కి
నిజగురుప్రజ్ఞ కెంతయు నెమ్మనమున
సంతసించుచు సేపించు సంతతంబు.

134

ఉ. మండలదీక్షగా నచట మంత్రవిమండగు క్షష్టభూషణం
డుండి తపంబు నేయటకు నుల్లము నేసి వధానితోడ లో
నండెడుకోర్కి తెల్పి గృహ మొక్కడు నేను దపింప వేటుగా
నుండెడునట్లు చేయు మని యొప్పుగఁ జెప్పియు నప్పు వెండియున్.

క. నే నరుణోదయమున నే
న్నానము గావించి యందు జప మొనరింతున్
నా నెలవున కెవ్వరు నే
రా నొప్పుదు భుక్తి విడుతు రాత్రియఁ బవలున్.

136

వ. అనిన నతం డట్ల యగుం గావుత మని నముచిత గృహంబు నేక
రించె నందు భూషణస్వామి నిరశనవ్రతంబున జపించుచు మండల
దీక్షం గావించుచుండె నక్కాలంబున.

137

- * అవదానికనకాంబును దర్శించుట -.

తే. పొల్లపూడికి నవిధాని పోయి యుచటఁ
గనకమాంబును సభలోనఁ గాంచ నయ్యె
వారి కన్యోన్యపరిచయభాగ్య మొదవు
వెనుకఁ గవి తాప్రసంగముల్ వెలయ నయ్యె. 13౭

తే. కనకమాంబిక ఘనఁ డగు కాంచనపతి
వంశమణి లంఘించి యని వంసుత యును
యెచకమెనఁగి నూల్కల్పయిసల్ పరీక్ష కలమిఁ
జదువుచుండ మెడ్రోసున పరమమతి. 139

ఉ. కాంచనపల్లిపంశమునఁ గాంచనమై తగులంగమూర్తికిఁ
గాంచనగంధి లంఘము గాచెలికూతుల సద్గుణంబుల
గాంచనమే యచంగఁ గనకమృత యనంగను బేరుఁ గాంచి వి
ద్యాంచితమూర్తియైప్రవిగలాత్మమణిబలంబునెప్పుడు. 140

మత్త. వింటిఁ గంటిఁ గవిత్వచూన్ గఁ. వేడ్క మీఱ రచించువా
ల్లంతులక భువి వార లెవ్వరు గావి యీకనకాంబ కే
వెంట నేనియు సాటి రా రని వేవిధంబులఁ జెప్పఁగా
నుంటి నాడుమజీవయాత్ర మహోన్నతిం గని యుండుట. 141

తే. పెక్కుగ్రంథములను వ్రాసి పేర్కొ గాంచి
సతతపరమార్థచింతయే సదగ్రితింబు
గాఁగ నిష్ఠాగిరిష్ఠయై కాంతిఁ గాంచు
ఃసుతసద్గుణవిరుంబ కనకసూంబ. 142

శా. ప్రత్యూషంబున లేచి స్నానమును దేవభాగ్యహానారాధన
ప్రత్యాహార విహారముల్ నలుపుచుక వ్యక్తిత్వముం గాంచ నై
నిత్యైశ్వర్యముఁ గొన్న మేటి యునునన్ నిర్లిప్తయై జీవునిన్
నత్యాప్యేషణ సేయుమాఁకనకమన్ వర్ణితుఁ బ్రహ్లాంబు నాన్.

చ. కనకమ యింటిపేరఁ గనకమృత తనర్పునిజాహ్వాయంబునన్
గనకమ చిత్తశుద్ధిఁ గనకమృత గుణంబున నాఁగ నొప్పు మా
కనకమ సత్కవీశులకుఁ గల్పకభూజము నా మహోన్నతిన్
వనజదళాయ తాక్షుసిక్తపన్ మనుఁ గాపుత మాటువర్ష ముల్. 144

క. కనకము కనకము కనక

గన గనక లాడు నగ్నిఁ గాంచు విషుద్ధిన్

గనకము నకనకలాడిని

గొనముఁ గాంచుచు యగుచుఁ గొనబున్ గాంచున్. 145

క. ముగి వైఃలేయివలెన్ గా

ర్గి నెటిన్ దా విదాపి. యగుచు గీర్తిం గొని యిం

పొనరెడు సు వితిలక కాం

చననలికనకాంబ మనుత శతవత్సరముల్. 146

మ. కవితాధార లభింప నప్పటికె వేడ్కం గద్యముల్ పద్యముల్

అవునీతిన వచ్చింప శక్తిగలదై లిల్లొత్తి యత్తవ్వి కొ

న్నవు గ్రంథంబు లొనర్చి స్త్రీలనధలం దిధ్యక్షశం గాంచి నే

లవునం నెన్న నుపన్యసింపఁ గలదై హర్షాంఘం బెంబొందుచున్.

వ. అట్లు పొట్లపూడిం గ కాబ నెటింగి గ్రంథాలయనభ ముగిసిన
పదంపడి. 148

క. కనకాంబపరిచితిం గొని

ఘనుఁ డగు సుబ్బావధాని కడుమోదమునం

జనుదెంచె మరలి మదరా

సున కట గురుదీక్ష పూర్తి చొప్పుడ నయ్యెన్. 149

—, దే వీ సా జ్ఞ తా గ్గ ర ము —

మ. గురుదీక్షాది న బులండు నొకనాఁ డ్కొంచెంబున విశ్రమిం

ప రుచిం జేయక యోగి మంత్రజపముం బాటించి చేయంగ రా

తిరి జాల్ రెం డయి నట్లు శబ్ద మొకఁడై తెల్లంబుగా నొండొరుల్

పరిభాషింపఁగభాషణంబులు వినన్ వచ్చెం బ్రజాకోటికిన్. 150

సీ. పరదేవతా! నీకు బాగాభివందన

మరుఁగుబిడ్డా ! నీకు నాశిషంబు

నీవాదిశక్తిని నిఖిలలోకములకు

నినుఁ గన్న బిడ్డగా నేఁ దలంతు

నిష్టనంకల్పము లీడెర్పవే డిల్లి!

నకలార్థసిద్ధులు నమకుతాడిని

మోక్షసామోజ్యముఁ బొంద నెంచితి నవ్వఁ
నీకు నవ్వల నది వాకొన నగు

తే. నిపుడు కేనేమి నేయుదు నెల్లః పు
లకును దత్త్వోపదేశము లలిఁ బొసఁగి
యుద్ధంపుము వారి గుహాత్ముఁ డయి
యునుచు వాకోభ్యవవాక్యము లరయ నయ్యె. 151

క. దీక్షాంతస్మున నగురు
డక్షిణావిః విభాసితాకాచురై
లక్షిణప నయ్యె నీశ్వర
సాక్షాత్కారమ్ము తనకు సమకుటుకతనన్ 152

తే. పినిప మిత్రులతో నిష్ఠవితతితోడ
నిష్ఠగోష్ఠులఁ దేలు చకేకనదాప
యోగపరమార్థసంగతు లుచితకీతిఁ
జెప్పుచుం గాలముం బుచ్చెఁ జెన్నపురిసి. 153

మ. కనకాంబామణి యగ్రాగ్రాగ్రం బరీక్షం దేరి కేరీసమా
ఖ్యను బెంపొందుక లేజిలోన వనతల్ గల్లంగ యఖ్. నే. పరీ
క్ష నేటిం దేఱఁ బరిండుచుక సెలవుఁ గాంచం గల్లన ద్దెల్లఁ బ
త్తనమం దుండినయక్కంబుంటిని మోంబేర్ల డ్దెన్ వచ్చెడన్. 154

తే. వచ్చి తనయక్కయింటికి వరుసనున్న
దంటుసుబ్బావధానిని దాను గాంచి
పోవుచుండు నిట్లుండినప్పుడు గుహాత్మ
మునిచరిత్రము నని ముదముపడును. 155

—* ఉద్యోగితో సఙ్ఖాషణము *—

తే స్వామి చిలుకలపూడియాశ్రమమునందు
నున్నయపు డున్నఁ ద్యోగి యొకఁ డొకప్పు
స్వారిసంగతిఁ గనఁగొన వలయు ననుచు
వచ్చుచుంటి నటంచును వార్తఁ జెలిపి. 156

ఉ. ఆశ్రమభూమికే బహునమై చనుదొచెను స్వామి యప్పు డ
య్యాశ్రమమందు దర్శించియింబునఁ గోయుచుఁ గాన నయ్యె న

య్యాశ్రితుఁ డాతనింగన నయంబుగఁ బల్కుచుమోక్ష భూషణా
భ్యాశ్రివనీయు లీగ లొకొ కానఁగ వచ్చితె మిమ్ము సమ్మతిన్. 157

ద్విపదము ఉద్వోగిమాటకు నుత్తరః విడక
విద్యాధికుఁ డతండు విచ్చిందోవల
వేద్యంబుగాఁ దల వినరె నాలోన
వద్యాశయుఁడు వదన్యవసేతుఁ డపుడు. 158

మ. నగు చేశాస్త్రమునందు మీకు నభిమానంబో విన గాతుకం
బగు వా కిండచ భూషణుం డతనివై సాన్యంబు నల్పించియే
తగులం బు దభిమాన మొప్పు దని శాస్త్రబుల్ ప్రహోషించుచుం
డగఁ బ్రశ్నం బిటు లేల? నాకు నభిమానం బేటికో పూనంగన్.

తే. అనిన న్యాయాధికారి యిట్లనియె మతీయు
జీవనోపాధి మీ కెల్లు మీవఱుఁబడి
యేటి కేమాత్ర ముండెడు నెంత మిగలు
నెంత తగులు ననక స్వామి యిట్లులనియె. 160

శా. సామాన్యద్విజులైనవారి కిల నెఱచన్ జీవనోపాధి యే
దేమాత్రం బయి యుండఁగాఁ దగునో నా కెఱంగ నామాత్ర మై
యామోదం బెనఁగించు దానఁ జగు నేం డ్దానాటి కానాడు నె
చ్చె మేల్గార్చుచుఁ దద్విచార ముపయోగాభావ చిప్పట్టనన్.

ఆ. ఆవిచారణంబు భావింపఁగఁ బ్రయోజ
న మొఱింగి కొనఁగ నాకు మీకు
నిత యేని లభి నిడఁ బోవ దాప్రశ్న
మాచరింప యోగ్యమనఁగఁ దగదు. 162

తే. భూసురుని యోగ్యతాగతి పొదలుచుండు
రాబడినిఁ బట్టి నారాదు బ్రాహ్మణుండు
కూర్చ కళ్వస్తనికవృత్తిఁ గూడి యుండ
వలయు నని పెద్ద లండ్రిది తెలియ వలయు. 163

ఉ. వైదికమార్గమం దెటులొ వర్తనముం బొనరించుచుంటి నా
పైఁ దెలియంగ నర్థపరిపాటిఁ బొనర్పరు వేరు గాని న

న్నాదనుఁజుంతుండఁ హరి యారయుచుండును సర్వరక్షకుం
డీదెన మీస నేమిటికొ యింతిశ్రమంపడ నయ్యె నయ్యయో! 164

తే. తనువు పొరబడునఁజేసి తనరుచుండఁ
“నాకు రన్నం ప్రియచ్ఛతి” యనెడునార్య
వచనమును మీరు వినినట్లు స్వాంతమునకుఁ
దోష వచ్చుట లేదన నాపురుషుఁడు. 165

క. న్నాయాధికారికడ మీ
కీయోజం జెప్పఁ గలిగియే యుండుట నా
నాయదియుఁ జూడఁ డచ్చ డే
నేయోజం జెప్పఁ గలనో యెఱుంగఁగ వచ్చున్. 166

వ. అనిన నుద్యోగి యయ్యోగిపుంగవునిదైర్యసైర్యంబుల కచ్చెరుపడి
మెచ్చుచు యుక్తిశాస్త్రంబులం జెప్పియొప్పింపం జాలు నతని కోపం
జాలక డమింపుడు పోయివచ్చెద న. వెడలిపోవుచుండ భూషణుం
డించుక వాని ననుసరించిన తంఁను 167

తే. మీను నీశ్రమ మేటికే నేము వచ్చి
నప్పు డెటు నచ్చితిమి పోవునప్పు డట్లే
పోదు మనఁగ నజ్ఞాము పోనఁగు దెలియ
కద్ది తెలిసి పోఁ గొట్టఁగా ని యెఱుంగరొ. 168

వ. అట్లుత్తరంబు చెప్పి సాగనంపె నిట్లు కొంతకాలంబు గడచినంత
నొక్కనాఁడు 169

చ. చెలఁగినవేడ్కతోడ గురుశేఖరుఁ డొక్కదినుంబునందు మి
క్కిలిదయ నేగుదెంచి పరికించి నధానిగృహంబునందు మేల్
తెఱఁగుపబంధముల్ కడు మదిన్ ముదమందుచు గ్రంథకర్తయై
యలరుచునుండు శ్రీకనకమాంబ నెఱింగె వధాని చెప్పఁగన్ 170

—• క న కాంబ ప్ర శం స —

మ. ఒకస్త్రీరత్నము గ్రంథరత్నముల నెంతో వింతగాఁ గూర్చు జా
లి కవీంద్రాళికి మెప్పు గూర్చు గలదై లీలం బ్రవర్తిల్లు నో

య కవీ! మామహచిత్త మిత్తతీ ముదస్వీతః బ యయ్యోం దదీ
యకవిత్వంబున దత్త్వమ్ గుణము విశ్రుద్ధులు దెల్పువే. 171
వ. విన చలిమితు ననిన నతం డెత్తు కభినందనం గాచరించి
యల్లనియె. 172

చ. సగిన లే దటంచు కుడి మాయమవక్త్రం నుండి యెన్నఁడున్
నెడలకు చేతనైన గతి పేరికి గాని పొగ్గు నాయ మె
ప్పుడు గురిలంబుల బలం బూనదు బాయల కేని కీడు వ
చ్చెడు న సైవ దుల్ల ను డెప్ప దనస్య మొక న్న డెనియున్. 173

క. తనబాధకం బకులకు
గ. వచ్చెడుబాధ యెఱిగి కరుణ దసిల్పించున్
దినుటకు గా లేనివారల
గనఁ గ కా బగుచు జాలి నడుంజీ గలుగున్. 174

తే. త్వ చేసితి ప్రింపు తల్లి! యనుచు
నాశ్రయించి వాసపై నక్కటిక
గలిగి కనకాంబ కము కాచి పుచ్చు
దానఁ దనకింత నష్టి రా నైనఁ గాని. 175

చ. కొడుకుల బోలె నింట నిడికొందుఁ గళార్థుల నోటి యొద్దదే
నిడుచును వారియల్లరి సహించుచు విద్యలు కేప్పుపద్ధతుల్
నడుపుచు సత్ప్రవర్తనముల మెలఁగం బొనరించి ప్రోచు నె
ప్పుడు గ: కాంబ శాం గుణభూషణభూషిత భాగ్యసంపదన్. 176

చ. కవితలకంబు నాఁ బడెడుఁ గాంచనపల్లికొలంబుమానికం
బుచ్చక కాంబ సత్కృతుల నల్లఁగఁ జాలినదంట గావునన్
నిజరాజచంపూ లనఁగా నెఱిందెడు పండితేంద్రులన్
బ్రాహ్మణభక్తితో గొలుచు వారికవిత్వము నాదరించుచున్. 177

క. గురుభక్తి గలిగి యీశ్వర
వరభక్తిం గలిగి మెలఁగు పండితురాలై
సిరి గలిగి యున్న గర్వము
పరికింపఁగ నామెవెంట బడ దేనాడున్. 178

క. గామ్యకవిత్యం బన్నన్

సమ్యక్తతి సేయ దామె సద్గాంధికమున్

రమ్యగతిః గూర్పుః గృతులన్

సామ్యము లేనట్టి యాత్రసాగించుమతిన్.

179

ఉ. కాంచనపల్లవంశమునఁ గాంచనమై కనకాభిధాఃమున్

గాంచినభాగ్యవత్ప్రవర శౌరి యనం దగుఁ గాకయున్నచో

నెంచఁగ నీశ్వరీత్య మది యేటికిఁ గల్గెడు నామె మాటయే

మించిన వేదమంత్ర మని మిక్కిలివారును మొక్కిల్కు పేలొకో.

తే. కలవురాష్ట్రగుణంబు లాకనకమాంబ

కెపుడు నీచగుణంబుల నెఱిగిసొనడు

మానవంశురాల్ నుగ్ధాకలో నెఱిగి

సత్ప్రవర్తకమున నొప్పు సంతతంబు.

181

వ. అని యనధాని యవినర్లించి చెప్పటయు భూపణస్వామి యట్టి

విద్యావతిఁ గల పివేకవతియు నగునాయమం దిలకింప నిచ్చు జేసి

యవధానితోడం జెప్పిన సతిం డప్పడ పోయి కళాశాల నున్నట్టి

కనకాంబం గాంచి గురునభిమతం బెఱింగించిన నామె సెలవుగొని

యప్పడ కదలి వచ్చి గురుస్వామిదంపతుల చేసి పాదాభినందనం

బాచరించి జీవితాచర్యము సత్యస్వరూపముఁ బున్నగు విషయముల

నెఱింగికొనుచు గు డేవునిక్కు మొగం బై.

182

తే. బుద్ధిజాడ్యముఁ బోఁ గొట్టుఁ బోవు సత్య

వాక్కు మోనోన్నతిం గూర్పుఁ బాప మడఁచుఁ

జత్తము వినిర్మలంబుగాఁ జేయుఁ గీర్తి

దెసలఁ బెంచు సత్సంగతి తెలియ జగతి.

183

వ. సాధుసజ్జనదర్శకంబున నేను ధన్యురాల నయితిని మీయట్టిసద్గురు

సన్నిధిఁ దత్త్వజ్ఞానంబు వడసి శ్వశ్రేయసం బొంద వాంఛింతు

మదీయసం దేహదవానలంబు ఘనులు భవాదృశు లగుయోగి

పుంగవుల కృపారసంబునఁ జల్లారెడుం గావున నన్న శిష్యురాలిగం

బరిగోహింపఁ బ్రార్థించు చుంటి ననిన నమ్మహాత్ముండు ప్రిసన్నుం

దై మంత్రోక్తపేదంబు చేసి యనుగ్రహించిన పద పడి గురుండు
కొని నా శ్లోకం చదివితలపూరికిం జనియె నశ్వుని జవదానియు
సోనిరులు గురుకటరెడ్డియు నప్పుడప్పుడ త్రి స్యక్తి క్షేత్రం సమా
పేదంబగుచు యుజుధంబు ను సుంబు చేసికొనియుంకిరిని చెప్పిన
నెమిశారద్యువాసు ల్సర్వలిచ్చితా లెంబు నెమ్మది నూతు నను
గుటయును.

184

అష్టాంతము.

మ. అశేషాచలమందు సంతతియు శీర్షాంకృతుల్ గాని య
నృలసమ్భాషలు లే నను చెటిగి వెన్నె న్నభూషామృతా
మంత్రో గూడినకాలచగా యమునిందున్ స భూషాంభూ
జు నొప్పారెడు వేంకటేశ్వరుడు నిచ్చుం గుచు ను మ్మెప్పుడున్.

మా లి ని.

నిరుపమగుణభూషా ! నిత్యకళ్యాణతోషా !

వరకునిజనదోషా ! వాసుదే వివేషా !

సరసమధురభాషా ! శాస్త్రి త్రియదోషా !

భరితిజగదోషా ! భవ్యకేతోవివేషా !

186

గద్యము.

ఇది ధీమహిమహోపాధ్యాయ కలాప్రపూర్ణ కవిరాజ కపిసార్వభౌమ

ఆంధ్రవ్యాస అభినవ ప్రసాద వేదవిద్యావికారిగ

శ్రీ పాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి

ప్రణీతంబైన యమృతానంద మను

ఉత్తమదత్తచరిత్రంబున

షష్ఠాశ్వాసము

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీకృష్ణ

మృతానందము

సప్తమ శ్వాసము

నిభృతద్విజంశక
 లానిధులం గీర్తిధులం లనదీహన
 రామసింధుధులం దయగ
 వే నిర్భయమహాగృహధా: కేంకలనాథా!

1

ప. అపరధకుండు శౌకాది మహామునుల కిట్లనియె. నట్లు గురు
 చిలుక పూడికిం జని.

2

— సోదరు నిర్వాణము —

మ. మహాస్థానములు ప్రాచీనములగును భాషాంతము నేర్పి పెం
 జమరుం గల్గించెను నీ సంతోషితస్వాంత్యుడై
 సమయం దాఫణిభూషణం జతపికి పంథించి గార్హస్థ్యము
 తృప్తమొనర్చిన తానెరికినగాంచింజె జత్తింబున్. 1

ప. ఇట్లు వాంఛించి కన్యన్యేషు చేయ నెంచుచున్న సమయమున.

చ. చిలుకలపూడి నుండి గురుశేఖరుం డెన్నియొ కొన్నినాళ్ళు ల
 త్తలియునుదాను దమ్మునకు బారసు దేరిగ. లో దలంచి యిం
 పలరెదుకన్గకామణిని నారయ చుండెను నంత దైవము
 ర్బలమునఁ ద స్రుకొట్టుకు జ్వరం బది తాడంగ వచ్చె హెచ్చుగఁ. 2

నీ. చదువు పాశీల్యము సడమలగుపథక్తి
 సాంపర్కముం గల్లు సాధుమూర్తి
 యల పతంజలి కెన యు భావ్యపారము
 గావించి మించిన ఘనయశుండు
 తల్లిదండ్రులు దన దైవరంబు లటంచు
 మది నెంచి సేవించు మాన్యవరతుఁ

డన్నగా రన్నను నాక్షాత్పరబ్రహ్మ
మనుచు భావించె ననులగుణులు

తే. బుద్ధి గీష్పతి కెన వచ్చి పొదలువాడు
సత్యనారాయణాఖ్యుడు సత్యసంకుఁ
డట్లు జ్వరపీడితుం డయి యుంఁదిలోనె
భూతలంబును బెడబాసి పోయె దివికి.

6

తే. తల్లి లోనగుబంధువుల్ తల్ల డిల్లి
రప్పు డనిన నాశ్చర్య మే మక్కట !
జ్ఞానసింధు లైన నాగేశశాస్త్రినాగ
భూషణుడు పాశ్చాత్యుల బోలె బాగిలి రసంగ.

7

క. తమ్ముడు చచ్చినకోలెక
నెమ్మనమున సన్న్యసింప నే కడు జడనం
బమ్మకు మిక్కిలి పొక్కుగ
సమ్మాన్యుడు నాగభూషణాఖ్యుఁ డొసఁచెన్.

8

తే. అమృతహామఃఖ సాగరమందు మునిగి
తల్లి యామహాలక్ష్మి నితాంతవేద
నాతిసంతప్తచి త్తయై యనియె నొక్క
సమక్షమందు నాగేశ్వరశాస్త్రితోడ.

9

— తల్లి నాగేశ్వరునితో మొట్ట వెట్టుట —

మ. కొడు కాసత్యుడు నిత్యసత్యనియమాకుంఠవృత్తాచారని
మృదు మీకుం బ్రీయశిష్యుఁ డీల్లె నయొ యీశోకంబు చల్లార నే
ర్పడుమార్గంబు లభింప బో దరిది యోబ్రహ్మజ్ఞ ! మాభూషణ
ఖ్యుడు ద్వావింశతివర్ష మంద గతభార్యుం డయ్యె నే మందుఁబో. 10

మ. కులము నిల్పుము పెండ్లి చేసికొని మాకుం గూర్పు మానంద మో
విలసచ్చిత్త ! యటంచు నేను ననుఁ బోల్ విఖ్యాతబంధుల్ సదా
తెలియం జెప్పిన నొప్ప కన్వయగతుల్ దీపింప జేయంగ నిం
వలరుం దమ్ముడు వానికిం బరిణయం బా నొ ననం జేసెదన్. 11

క. నే సన్న్యసింతుఁ బెండ్లికి
నాసింపను బట్టువటుప న్నొంతు కాది
ట్లాసౌఖ్య మెఱిగికొంటిని
వేసరితిని జాలు నింక విసువుఁడు దానిక. 12

వ. అని ప్రత్యాఖ్యానంబు చేసె నని మఱియు. 13

క. పుట్టిననుతు లిడఱిలో
నట్టేటం బుట్టి ముంచి నారెండవవాఁ
డటై చనె నిట్టివో నీ
పట్టికి బోధించి చెప్పు వా రెవ రికటా! 14

చ. గురువులు మీరు మీనుడులకున్ బదులాడఁడు భూషణయ్య మీ
కఱపినయట్లు చేసెడిని గాని మఱొండుపథంబునం జనం
డెఱుఁగుదుఁ బుణ్యమూర్తు లగునీ రెటులే నలశిష్యుఁ డేల్చి మా
వరకులముద్ధరించుటకుఁ బాల్పడుఁ డం చిటు చెప్ప వచ్చితిక. 15

— నాగేశ్వరుఁడు దూషణుని బోధించు —

వ. అనిన నతం డొక గాత మని యామె సంపిపుచ్చి నాగభూషణుం
బిలిచి యవధానిప్రభృతులు వినఁచుండ నీవు స్వితీయోద్వాహంబు
గావించుకొనుట యిప్పు డత్యవసరమై యున్నది కావున నట్లుగావింపు
మని బోధించిన నాగభూషణుండు గురుని గాంచి. 16

సీ. సంస్మృతిసుఖ మెట్టినందమో చవి చూచి
మది నెఱింగితి నొక్కచూటు మున్ను
మఱియు నాసౌఖ్యముకా మది నేయ కాది క
శత్రుయు చనిన శాలముసయందుఁ
దుర్యాశ్రమంబు నొందుటకు మనోనిశ్చ
యము చేసి గురుల కయ్యర్థమెల్ల
నెఱిగించి కొంటి న స్తీరు తత్సాధన
ములు సంతరింపుము తొలుత నంటి

తే. రేను దన్మార్గగతు లెల్ల నెఱిగి కొంటి
మీకటాక్షమునంజేసి మీఁద నాకు

గృహిగ నుండుట కాన లే దెట్లు లేని

సన్న్యసిండుటకే మది సలుపుచుంటి.

17

ప. అట్లు గురుశిష్యులు సంభాషించుచున్నంత సుబ్బావధాని భూషణ
స్వామిదిక్కు మొగంబై యిట్లనియె.

18

ఉ. మీరు గృహస్థులై నపుడె మేము భవత్సముఖంబు గొంటును

మీరును మాగృహంబుల కమేయకృతం జనుదెంచుచుంటును

గారణ మయ్యెడి యతి కొకానొకయింట నొకిన్ని రముల

చేరి వసింప నొప్ప దని చెప్పదు రాష్ట్రులు శాస్త్రపద్ధతి.

19

క. గ్రామైకరాత్రివిధివై

నీమహి సంచార మైన నే మెట్లు మిముం

బ్రేమించి కొలువ గలమో

మీమహితోక్తులు వినంగ మే మగు తెల్ల.

20

ల. కన్నతల్లియాజ్ఞ గామిఁ దురీయాశ్ర

మంబు సేకరించుమాట లేదు

గాదె తల్లికోర్కి కల దెట్లు గా నట్లు

సేత లొప్పు ననుచుఁ జెప్పుచుంటి.

21

వ. అని వినయంబున వినుచుచుండ నాగేశ్వరుండు వెండియు.

22

శా. నన్యానం బది స్వీకరించుటకు నీస్వాంతంబు యే గా దనక

సన్యాసిప్రవగుండు లోకగతితో సంబంధముం ద్రొంచి తా

నన్యం బేమియుఁ గోర కుండుటయె ముఖ్యంబుండు నీ వట్టిడై

మాన్యత్వంబును గొంటివే మనకు సంబంధంబు వో నయ్యెడి.

23

వ. ఇట్లు నాతోచినచందంబునఁ జెప్పితి నింక నీచిత్తం బయినయట్లు

చేయు మనిన నతం డంతరంగంబున నింత చింతించి గురునిగాంచి

నమస్కరించి వినయ పినమితగాతుండై.

24

ల. గురువు బ్రహ్మ గురువు హరి గురువు హరుండు

గురువు బ్రహ్మ మరయ గురునికంటె

బరమతవమ కాని పరతత్త్వమే కాని

లేదు లేదు గురువె నాదుదిక్కు.

25

శా. చెతస్సుండును శాశ్శతుండును సదా శాంతుండు దాంతుండు వ్యో
మాతీతుండు నిరంజనుండును బ్రహ్మాత్మస్వరూపుండు ని
భ్యాతవ్యాకృతీ యోగివంశ్యుండు గురుం డస్తద్భవోగ్రామయో
ద్భూతార్తిప్రహరోక్తవైద్యుఁ డనుచుకా భూషించి భాషించెదన్.

చ. ఎవనికటాక్షపాతమున నే నిటుచంటిడ నై చరింతునో
యెవనితపఃప్రభావమున నిట్లు వచింపగ తక్కిగంటినో
భవసముఁ డగురూత్తమునిపల్కులె వేదములంచు నెంచుచుం
దవిలి భజింతు నాననిపదద్వయముకా భయభక్తియుక్తులన్. 27

ఆ. ఘనుఁడు నాగురుండు గాహ్వాస్యధర్మము
వదల కుండె నేను వానికన్న
ఘనుఁడ ననెనుపేరు గలుగఁ దురీయాశ్ర
మంబు సేకరింతుమ. మొనర్పి. 28

తే. ధరణిఁ గామాయదండమాత్రన భజింపఁ
దగును యతి గాన నాగురుచర్యనంబు
మాను కొన నొప్పు నట్లు కాదేని గురుని
ప్రేమక్కులం గొన నొప్పెడు నక్కట! 29

డి. జేగురుగడ్డఁ జూపుచు నశేషవిశేషవిలాసభాసురుం
డై గరిమం దలిర్చు గురునంతటివాని నమస్కృతుల్ గొనం
గాఁ గడగట్టి పాపమును గైకొనఁ బో నని బాససేయుదున్
శ్రీగురు పాదపద్మములు చేరి నమస్కృతు లాచరించుచున్. 30

వ. అని గురుపాదంబు ముట్టి మఱియు నిట్లనియె. 31

సీ. మీకటాక్షముననే నాకు వాకులు వచ్చె
సకలశాస్త్రరహస్య సరణి దెలిసె
మీదయంజేసియే వేదవేదాంతాది

పరమధర్మంబులు పాటి యయ్యె
మీయనుకంపనే నాయందుఁ గొండ్లొక్క

విజ్ఞానబీజమున్వేయఁ బడియె
మీకృపారసమున నే కలికాలధ

ర్మముల కవ్వలఁ బడి మనలు చుంటి

తే. మీహితోక్తులనే నేను మీదిదారు

లెట్టు లెట్టు లుండు నొ వానిగుట్టులెల్ల

దెలిసికొంటిని మిము మొక్క గలిగి నేను

మొక్క లందుచు నుంటిని భూతలమున

32

ప. మఱియు మీయనుగ్రహంబునంజేసి యుమా సుహృద్గురుల నానా విధతంత్రీరహస్యంబులును యోగరహస్యంబులును దెలిసికొని గలిగి యంతనాడనై ప్రవర్తించుచున్నట్టి నేను మీపాపార విందసేవకుం దూరదూరుండనై పోనఁ జేయునన్నానంబు స్వీకరింపం దలంప నిడ మీయాజ్ఞానుసారముగం బ్రవర్తింతు ననిన నాగేశ్వరగురుండు సంతసించుచు చిట్లనియె.

33

మ. వరదీక్షాపరుడైతి నర్వవిషయవ్యాపార మీ నెదుటం బరిపూర్ణుండవు నీచునఃప్రతిభ నాన్వాంతం బెఱుగు న్మహేశ్వరభక్తుండవు సన్న్యసింతు నని మున్ బలుంగ నొ బొమ్మనం తరమం దారయ వచ్చునంటి నది వ్యర్థం బందు నీ కిత్తఱి. 34

మ. గురువాక్యంబు పరిత్యజించుట నగున్ ఘోరాఘ మోవత్స నీ వరంశంబుపరిస్థితిం గనుము నీవా రెట్టి రో చిత్తమం దరయం గమ్ము భవజ్ఞనిత్రీ యనువాక్యంబెట్టివో వి న్మనం తరమం దుత్తర మార్గ మెద్ది యగు సద్ధానం బ్రవర్తింపుమా. 35

తే. అనిన నాతడు మాశల్లి యనినయట్లు

గురువు బోధించినట్లు బందుగులు వచించి

నట్లు నేఁ జేయ నెంచితి నార్యనర్య

మెలఁగెద గృహస్థు నై తొంటివలెను మఱియు.

36

—ద్వితీయ వివాహము—

ప. అంతఁ గొన్ని మానంబులు కడచినపదంపడి విజయనగరపు సమీపమున నున్న గరికవలసాగ్రహారంబున నుండురాశ్వలినన్నానయ్య గారి ద్వితీయ పుత్రికను సుప్రసన్నమను సింహాచలక్షేత్రంబునఁ బెండ్లియాడి చిలుకలపూడి ష్టేత్రంబున నుత్పవాదికంబుప్రవర్తిలం జేసి రిట్లు వివాహం బయినవెనుకం జిలుకలపూడియందుఁ గొంత

కాలముండి సంలతంబును శిష్యజనపరివృత్తుండై ప్రశస్యహంబును సంకల్ప వర్జనంబునం గామశోభాదులును శర్ధానర్థదర్శనంబున లోభంబును నద్వైతానుసంధానంబున భయంబును నాత్మానాత్మ వివేకంబున శోకమోహంబులు సాత్త్వికసేవనంబున దంభంబును మానంబున యోగాంతరాయంబును శరీరచాఛారాహిత్యంబున హింసయు సమాధిబలంబున దైవికవ్యభయముఁ బ్రాణాయామాది కంబున ముస్మధవ్యసయు నాత్మికాహంకరంబున నిద్రయు సత్త్వంబున రజస్తమంబులును జయింప వలయు నని యుపదేశంబు సేయుచుండు నిట్లు కొన్నిమానంబులు కడచనినవదంపడి.

37

— నా గే శ్వ ర శా స్త్రి వ్ర ణ చ కి త్స —

సీ. గురువు నాగేశ్వరకోవిదునకు మేఁ

గొప్పమేహవ్రణ ముష్పత్తిల్లె

ఁది శస్త్రమునఁగాని యశావధంబునఁజేసి

బాగుపడమిన్నె నాగభూష

ణుడు చెన్నపురి కట్లు తొడిగొని చనుదెంచి

తనశిష్యుఁ డగునవభానియింట

నెలకొల్పె మత్తుమందులు గాసి మొద్దుపా

త్రెఱుమందులే గాని యిడఁగరాదు

తే. నిశ్చలసమాధి నుండెద నేను మీరు

వ్రణము భేదంపుఁ డని గురువరుఁడు పలుక

నివ్వెరంపడి మదిలోన నే ర్పనంగ

శస్త్రవైద్యులు పలికి రాశాస్త్రిమణిని.

38

మత్తకోకిల, మత్తుమందులు వేయ కుండఁగ మాదృశుల్ వ్రణవైద్యమున్

జిత్తగించి పొనర్చు జాలరు చెప్పి నట్టుల రాక పుం

డత్తతోక విషమించినట్లయి హావడిన్ గలిగించినన్

గొత్తబాధ మ తొక్కఁ డప్పుడు కొన్నయట్లగు నెన్నఁగన్.

39

ఉ. తాళు డెటింగి యున్న పుడు తావక దేహముమీఁద శస్త్రమున్

దాఁకఁగఁ జేసినన్ మిగులఁ దబ్బిలు లాడుచు దద్దరిల్లినన్

మా కెటు సేయఁ బోలెడుఁ బ్రహ్మము వచ్చెను నట్లులైనచో
నాకరణిం బెంచుటకు నాత్మ పొనర్పఁగఁ జాల ది త్తజ్ఞిఁ. 40

క. కరుణించి క్షోరొఘారము
ఎరివ ర్తింపంగ మాకుఁ బలుకిడుడు భయం
బరయంగ రా దొకింతయు
నరుదుగ వ్రణవైద్య మెసఁగు నట శశ్రుమునన్. 41

చ. అసిన శాస్త్రీ యనియె సస్మదాదులు చుత్తు
మందు కొనక యున్న మానసమును
గట్టిపెట్టఁగలరు కడుభ్యాసమునఁ జేసి
శశ్రువైద్య మీరు నలుప వచ్చు. 42

వ. అని పలికినంత శశ్రువైద్యులు కత్తులు కత్తెరలు లోనుగాఁ గల
యాయుధంబు లుడికించి తెచ్చి శాస్త్రీవర్యు నొకబల్లపైఁ బండు
కొనం జేసి చలింప కుండుఁ డని పలికి వ్రణంబునకు శశ్రువైద్యము
చేసి కట్టుకట్టి విశ్రామించి యున్న యపుడు. 43

చ. గురుఁడు సమాధి నుండి యొకకొంతటిలోపల శశ్రువైద్యమున్
జరుపక మీర లిట్లచట జాగు పొనర్చుచు నుంటి కేమి నాఁ
గర మరు దంది వారు గురుఁ గన్గొని శశ్రుము తాకి నట్లు మీ
కరయఁగ రాదొ తత్త్రియ సమాప్తమ యయ్యె ప్రణంబు సూడుడీ.

వ. అని వైద్యులు నాగేశ్వరసమాధినిశ్చలత కెంతయు సంతసించుచు.

ఉ. మీరు మహాసుభావులరు మీ డగునిట్టిసమాధినిశ్చలో
దారత కెంతయున్ మది ముకం బగు చుండెడి మీకు వైద్యమే
మారసిచేసి ధన్యతము లైతిమి శాస్త్రీవర్యో మాపయిన్
గూరిమిచేసి సూశిషము గోరుచు నుంటి మెసంగవే కృపన్. 46

వ. అని పలికి గురుదత్తధనం బపేక్షింపక సెలవు గొని చని రంత
సుబ్బావధాని గురున కెఱింగించి తాను వరంగల్లుపురంబునకుం
జని యాయుర్వేదపాఠశాలం బెట్టి ప్రవ రించుచున్నంత నొక్క
నాడు భూషణస్వామి. 47

మ. అలతిర్పత్తభిధానపత్తనము ముఖ్యస్థాన మే నందు ని
 చ్చలు విద్యాకలితప్రణాళికల నిచ్చుం జేయుచు నిల్వఁ గాఁ
 దలఁపుం జేయుచు నుంటి నీదుమన మేతక్రితవర్తించునే
 గలవిద్యాధులతోడ నీవు నటు రాఁ గావించుమీ యత్నముకా. 48

వ. అని సుకృష్టవధాని కుత్తరంబు వ్రాయుబయు నట నవధానియు. 49

ను. భగవత్సన్నిధి దేశికోత్తములు సంవాసింపఁగా నుండి నా
 కగురీతిం దెలియంగఁ జేసి రిట నే నాయాయకాశ్చంబులకా
 దగులంబుంగొనియంట యొప్పవసుచుకన్యాంతంబుఁ బెంచుచుకా
 ముగురున్ శిష్యులు తోడునీడలయిరా మోదంబునంబొందుచుకా. 50

వ. పయనం బై యాకెళ్ల రామచంద్రశాస్త్రియు సత్యనారాయణ
 శాస్త్రియుఁ గోటిశ్వరరావచునా రాయుద్వేషశిష్యులు తన్నుఁ బఁ
 రించుచుండ గగనాక్షిధాతృభూసంఖ్యల నొప్పు హూణవర్షంబునఁ
 దిరుపతి పురంబునకుం నియె నంతలో సోదరీసహిత యగుకనకాం
 బయు నాహూతయై చనుదెంచి యున్నపదంపడి. 51

సీ. భూవంశం డెల్లర బోధించి యట నొక
 వసతిగృహంబును బానఁగఁ జేసి
 తాను శ్రీ తిరుమల శ్రీనివాసుత్రిలింగ
 మనఁగ విద్యాపీఠ మందు నిలిసి
 దాచికిం గనకాంబ ధర్మాధికారిణి
 గా నవధానిఁ దత్కార్యములకు
 నధిపతి గాఁ జేసి యపుడు తన్నర్థించు
 వారికిఁ దత్త్వంబు పలుకుకొనుచు

తే అతఁడు తనద్వితీయకళత్ర మపుడు తావు
 రమున కరుదేమి శిష్యులు రమణఁ గొలుప
 ధ్యానయోగసమాధులు తా నొనర్చు
 నట్టి కాలముం బుచ్చె నప్పురమున.

52

వ. అవధాని తనశిష్యుల నట దేశికునికడ గురుకులవాసముం జేయ
 నియమించి తమ్ముడగు పార్థసారథిని గుటుంబముతో దిరుపతియందు

వైద్యవృత్తితో గురుగృహమునకు సమీపమునం చుండి గురువరుల
కుఁ జేదోడువాదోడుగ నుండఁజేసి తాను జిత్తూరిలో వైద్యశాల
నెలకొల్పి వైద్యమును జేయుచు నప్పడప్పుడు తిరుపతికి గురుదర్శ
నార్థము వచ్చి పోవుచు నుండె నప్పుడు. 53

తే. భూషణుని మేనమామకుఁ బుత్తుఁడైన
యడుసుమిలినత్యనారాయణాఖ్యుఁ డటకు
నరుగుదెంచి యాయుర్వేద మభ్యసించు
భూషణస్వామి శిక్షణో బొందుపడియె 54

తే. అమృతామృతుఁ బుత్తుఁడు లైనబాల
కృష్ణ గోపాలరాయలు విష్ణుభక్తుఁ
డైనరామానుజుండు నహర్నిశంబు
స్వామి సేవించుచుండి రాస్థానమందు. 55

వ. అమృతానందుం డాతా లకులవిద్యాబుద్ధు లరయుచుండె నప్పుడు
కనకాంబ క్షీణమేరికళాశాలలో నవన్యాసకురాలుగ నుంటుండేసి
సెలవు దినంబుల నాత్మభగిని యగుసమృతామృతో గాని యమ్మ
ణమ్మగారి జ్యేష్ఠపుత్రుడగు జగన్నాథరావుతోగానియటకు గురు
దర్శనార్థము వచ్చి పోవుచుండె నక్కాలంబున. 56

తే. అల్ల వేంకటరెడ్డిమహాశయునకు
దైవయోగమువలనఁ బ్రథమకళత్ర
విరహ మాట విరాగియై గురు భజించి
కొనుచుఁ బరమార్థదృష్టిమై దినము గడపె. 57

క. ఎవ రెంత చెప్పి రేనియు
నవధారణ మాచరించి యకా ననఁడు వివా
హవిషయమున యం దిష్టత
లవమాత్రము లేనిమాటలం బచరించు. 58

వ. ఆనమయంబున నమృతానందనాథుం డతనిం బిలువనంచి యిట్లని
బోధించె. 59

శ్వా. ఈ విప్లవ వివాహము జరుపుకొని కీర్తిని నున్నంతనే
జీవన్ముక్తి లభించునే మనులుము శ్రీమద్రామకృష్ణాదులెం
తే వైరాగ్యము గల్గియు సతులతో నేహృద్వ వర్తించుచు
జీవన్ముక్తిని గాంచి రెవ్వరికి గానీ పెండ్లి రా దడ్డ మై. 50

తే. మును వసిష్ఠుఁ డగస్త్యుఁడు మొదలు గాఁగ
నెందఱో మహాత్ములు జగద్ధితము పొంతుఁ
బెండియాడి సతులఁ గూడి విహితధర్మ
నిరతులై పేర్చి గాంచిరి నీవు వినవె. 61

ఉ. ఈవు విరక్తిమై సతి గృహింపక నీదుస్వధర్మ మందఁ గా
భావము నేయ వేని నినుఁ బట్టినవారు గురూదేశ మీ
తేనకుఁ దెచ్చె నంచుఁ బ్రకటించుచు మమ్ముఁ దిరస్కరింపరే
కావున మాప్రభోధమును గా దనకుండును నీవు గేస్తువై. 62

తే. విను తులూథారుఁ డనువైశ్యుఁ డనఘుఁ డింటి
యాతఁడై నిజధర్మమునంద నిలిచి
సకలసౌఖ్యములను బొంది సంతతిఁ గలఁ
డై పదంపడి మోక్షము నందలేడె. 63

నీ నిజకులోచితవృత్తి నీవు మెలంగుము
గార్హస్థ్యధర్మము గలిగి కొనుచు
జహ్వరము గణించి భాగ్యవంతుడ వయి
ధారుణీతలమున బేరు గాంచి
సత్కార్యములకు నీసంపాదితార్థము
వినియోగ మొనరించి విజ్ఞుడ వయి
నేదశాస్త్రంబులు వెలయుంపఁగా జేసి
విహితధర్మములను విడవ కుండి

తే. వేల్పులక నేలవేల్పుల విధివిధమునఁ
గొలిచి భజించుచును భక్తి గురువరోప
దేశ మేమటకున్న సిద్ధిని గొనంగఁ
గలవు పెండిలి యడ్డంకి గాదు నీకు.

వ. అని గురువరుం డానతిచ్చిన నతండు పెండ్లియాడుట కంగీకరించె
నంత నందిపాటి గోవిందరాజు లనుచుకుప్పంగవుని కుమారీమణి యగు
లక్ష్మీంబ నుద్వాహ మయ్యె నామెయును. 65

—, కనకలక్ష్మీవర్ణనము :—

సీ. ఆకొన్న వారల కమృతాన్నము నొసంగ
నన్నపూర్ణాదేవి యానెలంత
యొరు లెంతదూరిన నోరిమి నూపంగఁ
బంటులంతి యాపెడఁతిమిన్న
బహుభార్తు లందైనఁ బతిభ కి నెఱవంగఁ
బార్వతీదేవి యాపరమసాధ్వి
పావనశీలంబుఁ బ్రీత్యుముగఁ జేయ
జానకీదేవి యాసాధుచరిత

తే. యనుచు నెల్లరు నభినుతు లాచరించు
కరణిఁ బరమపాతివ్రత్యగరిమఁ దనరి
గొప్పతనమును గైకొని యొప్పుమీఱు
ననిశసంస్తుతవరలక్ష్మీ కనకలక్ష్మీ.

66

క. కలనాస ననుచు గర్వము
కల నైన నెఱుంగ దా యకల్మషమతి మి
క్కిలిభూషలు పెట్టదు వే
దలపడుచట్టులు మెలంగుఁ దా నెవ్వేళః .

67

సీ. తనబిడ్డ పెరబిడ్డ యను విభేదము లేక
ప్రజలఁ బ్రేముడిఁ జూచు పరమసాధ్వి
తనభర్త వేనవేల్ ధన వార్ధులకు నీయఁ
గరము సంతోషించు గరితమిన్న
తనయింట దినదినమ్మును వేగురు భుజించు
చున్న సంతస మందు సన్నుతమతి
తనమనం బెప్పుడు ధనధాన్యములమీఁద
నిలుప కీర్తరుమీఁద నిలుపు మేటి

లే. ధుమధుమలు లేక సుప్రసన్నముఖమునను
మెలగికొనుచును బతిభక్తి గలిగికొనుచుఁ
బాగడితం గన్నపూజోడి పొలుపుఁ గూడి
కొమరుమిగులును లక్ష్యంబ గుణకదంబ.

68

క. మతిఁ గోపమెఱుంగ దెప్పుడు
పతిసంరక్షణమునందుఁ బ్రాల్మాలక సం
తతముం గొని వాగర్థ
ప్రతిపత్తిని గలసి కొనుచు వదానిభక్తి.

69

వ. ఇట్లు సద్గుణగర్విష్ట యగుకనకలక్ష్మీ దేవిని.

70

తే. అట్లు పెండిలి యాడి వైశ్యాగ్రగణ్యుఁ
డైనవేంకటరెడ్డి భార్యసమేతుఁ
డగుచు వర్తక మొనరించి ఖ్యాతిఁ గాంచి
తల్లితండ్రిలు గురువులు దనియఁ దనరె.

71

తే. అపుడు కాంచనపలికనకాంబ గురువు
నిచ్చులును జేయుబోధముల్ నేర్పు మీఱ
వచనమున వ్రాసి వానినిఁ బద్యములను
జీవయాత్ర యనం గృతిఁ జేసె వాసి.

72

—* జీవయాత్ర ప్రశస్తి + —

క. గీతాశాస్త్రము వెనుకన్
సీతారామాంజనేయచిరసంవాద
ఖ్యాతగ్రంథం బిపు డీ
భూతలమున జీవయాత్రః పోలుం బాగడక.

73

ఉ. పద్యము లెల్ల హృద్యములు పండితపామరవేద్యముల్ పవి
త్రోద్యమబోధకఁబు అన నొప్పెడు నెప్పుడు నాత్మచింతయే
విద్య యటంచుఁ జెప్ప గుణవిశుతురా లలకాంచనాంబకా
వ్యాద్యము గా రచించినమహత్తరత్వము జీవయాత్రలోన్.

74

చ. యమకము వచ్చునట్టిసమయంబున భాగవతంబు పోలికన్
గమకమురీతులన్ గనినకాలమునన్ మను వట్టు లర్థచి

త్రీము గలచోటులక వసువు నారిని భావగభీరతక హరి
కృమును జీవయాత్ర కుతుకంబు ఘటించు గిప్పిందకోటికిన్. 75

మ. మొదలుం బట్టినదాది తుట్టతుదకు బో కంతయే గొంకిసా
టావనం జేయదు హాయి హాయి యననై యొప్పించు నెప్పట్టునక
బడనందర్భము పూలదండ గరిమం బాళిం గుబాళించెడిక
జదువం బూనినజీవయాత్ర జగతిక సంతానముం బోలెడిక. 76

చ. సహజము పాండితీగరిమ సాధుతరంబు పురాజితార్థముక
సుహితము సర్వముఖ్య మగుచొప్పున మెప్పించుర సజ్జనో
ద్వహన మొనర్చ నేర్పుమెయి వ్రాసినకావ్యము జీవయాత్ర తా
నిహపరసాధనం బగుచు నేర్పడు నెల్లజగంబులం బ్రభక. 77

తే. సాధుసమ్మతముగ నిటు సర్వమాన్
వోపయోగము గాఁదత్త్వ ముత్తమార్థ
బోధకంబుగఁ గనకాంబ పొందుపఱచె
ల్లరకు వీన నానంద మెనంగు గాక. 78

వ. అక్కాలంబున భూషణస్వామియు. 79

మ. పదియుం దొమ్మిది నూర్ల యిర్వదియు నా ర్వర్తించువరంబునం
దుదిమాసంబునఁ దల్లివిక మఱియు నత్తోయంబువారి గడుక
మున మొప్పం గొని కాశికిం బయనమై పోఁ గాంచనాంబాదులుక
నదుపాస్తిం గొని వారితోఁ జనిరి నానాతీర్థసేవారతిక. 80

వ. భూషణస్వామిప్రభృతు లగువారెల్లరును విజయవాడ మార్గంబున
రాజమహేంద్రవరంబునకుం జరి రది మార్కండేయేశ్వరక్షేత్రము
దానివృత్తాంతం బెట్టి దనిన. 81

—, రాజమహేంద్రవరము —

మ. మును ఘోరాటవిలోన మానివరు లీభూలోకసౌఖ్యంబు గా
దని దీక్షం దపించుచున్నసమయం బం దొక్కనాఁ డీశ్వరుం
శనుకంపాకలితాత్ముడై మునివరాభ్యగ్రింబునం బొల్చి త
నపూజాదికముక గ్రహించి సతియుం దా నెంతయుం బీతిమై.

తే. ఉన్నయప్పు డస్త్రాద్విపై నుండి తపనుఁ

డరిగె సంధ్యాసమయ మయ్యె హరుఁడు తాండ

వము పొనర్చె మునీంద్రు లవ్వలననుండ

గద్దెపై నుండి పార్వతి కాంచుచుండ

83

ఉ. తాండవమం బొనర్చుకడఁ దత్పదఘట్టఁజేసి గోయి యై

యుండఁ దదీయదేహముననుండి స్రవించెఁడుఘర్మబిందువుల్

మెం డయి కుండమందుఁ బడి విూఁదికిఁ బోర్లగ నిండె నంతలోఁ

దాండవ మూగి శంకరుఁడు కర్పరతం గని మానిచుచుగ్రీవ. 84

శా. ఏతత్కుండమ నందు ఘర్మజల మెంతే నిర్మలంబై కడుక

బూతంబై యమృతప్రభావముతమై పొల్పొందు సేస్త్రాణి యే

నీతీర్థంబును ద్రావె నేని మజి యి దీగలిసేమిచె నే

ప్రేతత్వంబును గాంచఁ బో దనుచు నే విఖ్యాతఁ గావించితిక. 85

తరువోజ. అని చెప్పి హరుఁ డేగె నది మొద లెల్ల

ప్రాణు లాజల మాని యాగాలిఁ బీల్చి

తను వీఁగుటల్ లేక తగఁ జిరంజీవి

తనుగాంచియుండ నీ ధరణిపైనిందుఁ

గని వేల్పులు యమలోకము వాడుపడుట

కాశ్యపీ సభిన్మద్ధిఁ గాంచుట లెఱిగి

వనజాకృతిఁ దలిర్చునర్వతమొకఁడు

వడిఁ దెచ్చి కుండంబుపై నిడి రంత.

86

ఆ. అవలఁ గొంతకాల మరిగినయప్పు డా

పర్వతంబు నొరసి పాతె గౌత

మీనోవంతి యమృతమిశ్రమంబున నట

నాడువారి కధిక మాయు నొనఁగు.

87

క. ఆమాడ్కి నైనగిరిపై

శ్రీమార్కండేయమానిశేఖరు నెంతే

ప్రేముడిఁ గాచిన శంకరుఁ

డామునినామమున నచట నలరు ఘనుండై.

88

ఆ. అలకు రాణ్య హేందుఁ డాభేటమున కయి

వచ్చినపుడు శశము హెచ్చి జాగి

లము నెదిర్చి తఱిమె నృసుణి యన్నేలమే

తఱిగి కట్టె నచటఁ బురవరంబు.

89

ఉ. రాజులై కభూషణుఁడు రాజును సేంద్రుఁడు రాజధానిగా

నైజభుజాబలంబునఁ బొనర్చి నసించుటఁ జేసి భూస్థలిన్

దేజు గాంచి స్వర్ణరూపితమై ఎం నైభవంబునన్

రాజును హేంద్రప్రత్తనము రాజులు చుండెడు నిధరాస్థలిన్.

90

ఉ. శైవలిసేనుతల్లి యని నర్వజంబులఁ బేరుఁ గొన్నగో

దాసరి యెల్లకాలమును దత్పరతన్ నిజధంగనంగతిన్

బావసభూమిగాఁ జలుప భాసిలు రాజును హేంద్రప్రత్తనం

నీవసుధాస్థలంబున మహేంద్రుని తన మట్టు లొప్పెడిన్.

91

చ. అమృతము దేవలోకమునయం దొకఁడల నడంగి యుండు న

య్యమృతము రాణ్య హేంద్రమునయం దగుపుష్కరీంద్రపాదభా

గమున నడంగి యుండు నటఁ గల్గినవా నిటఁ గల్గినట్టవా

రమరులు రాణ్య హేంద్రుఁ డమరాధిపుఁ డారయ నెల్లంగులన్.

సీ చాటు నేయూరికిఁ బశ్చిమంబునయందు

రంగదుత్తంగతరంగ గంగ

నలువొందు నేవీట నడుచక్కి దితభక్త

బహుళార్తి మదనగోచాలమూర్తి

యలరు నేప్రోలిపాగ్రాశాతటంబున

నవితభక్తకదంబ శ్యామలాంబ

వెలయు నేనగరంబు పాలిమేరలో నేవ

కులభుక్తి శ్రీముల్లగూరిశక్తి

తే. కలుగు నేపురమందు మృకండునూతి

కల్పితేశ్వర్థలింగ మనల్పదివ్య

శక్తిమహిమాతినంగ మెనంగు నది

యింద్రవిభవాశరము రాణ్య హేంద్రపురము.

92

వ. అని పురాణంబు విని నాగభూషణుండు తల్లిలోనగువారితోఁ
బుష్పగిరిశీర్థంబున జలంబాడి మార్కండేయేశ్వరు సర్పించి మదన
గోపాలమూర్తి కేటికో ఖిడి శ్యామలాంబు సమోవాకంబు
లర్పించి గోపదక్షేత్రంబునకుం జని యటగోదావరీతీరంబున బంక
మట్టిలో నెల్లకడల నట నట జిన్నపెద్ద లగు కలుంగులఁ గని
యిదియేమి యని గంగాపుత్రుల సడిగిన వారును. 94

— గో పా ద క్షే త్ర ము —

తే. వృధిని ద్విర్ద్వాశబ్దముల్ వృష్టిలేక
చేనుచెట్టులు పండమిఁ జెన్ను దఱిగి
కఱవుఁట్టుటయును జంతుగఱు లెల్ల
మలమల మాడిచచ్చె నాకలికి నడలి. 95

వ. అక్కటికకాలంబున 96

మ. తొలుత గౌతమపారికాంక్షి యధికోద్యోగంబుతోడకా ద్రిమూ
ర్తుల మెప్పించి కుటుంబరక్షకు నువాధుల్ మేడ వా రీవు భూ
స్థలమగ దెచ్చట నేని చేరె డిణువుల్ చల్లంగ నే మొల్చి మి
క్కిలి యై తత్తణమందుఁ బండు నని కోర్కెఁ దీర్చినా రిత్తటిక. 97

వ. అట్లు వరం ఒంది గౌతముని డిచ్చోనాశ్రమాంబు నిర్మించుకొని
సశిష్యుడై యుంకి కఱవునంజేసి వచ్చినవారి కెల్ల విప్లవృష్టా
న్నంబుఁ బెటుచుండె నని చెప్పుచు. 98

— గో స్త నీ న ది —

నీ. నిడుపశ్యమెలికల నెటి నొప్పు నది చూస
కన వచ్చెడిం దొట్టిగడ్డ యనఁగ
నటనుండి యీదారి నటు నిటుం దిరుగుచుఁ
జేరె సంగ్రహము కొనసీమనుండి

తచ్చరిత్రము వినఁ దలఁపుము చెప్పెదఁ
గామధేనువు బిడ్డఁ గనియె నంది
నిని దాని నంచించి కొనిపోయె గరుడుండు
మొయిలుదారిం బట్టి భయము దక్కి

తే. తల్లి గరుడుండు గొనిపోవుపిల్లఁ జూచు
కొనుచు సంభారవ మృది కొనలుసాగ
ధరణి నడయాడె సంద్రియ దాఁక సచ్చుడు
కారి పొదుగుపాల్ ప్రవహించి కల్వ గట్టె.

99

క. అదియే గోస్తని యనఁగా
నది యయ్యెన్ గంగ లేని నాథులలో న
న్నది నాడి ఋషివరేణ్యులు
నదమలమతి జప మొనర్ప సాగుదు రవనిక.

100

చ. గరుడీయు నట్లు నందినిని కైకొని నింగి గమించుచు స్వర్ణ
బురము లరణ్యముల్ గడచి పోవుచు గాంగతటంబుండు న
ద్గురుఁ డగుగౌతముం గనెడు కోరికమై నట డింపి లేగ న
త్వరముగ మొక్కివచ్చి కొని దాని రహిం జనెఁ దొంటిబీటుగఁ.

తే. కామగవి యంతలో వచ్చి ప్రేముడి నటఁ
దనయనుఁగుబిడ్డ నడచినతావులందు
నడచి తానుచు మానిచంద్రుని మొక్కి
తరలె దార్మ్యని ముట్టెడుతఁపుఁ జేసి.

102

తే కలుఁగులం బోలె నున్నవి కామధేను
వత్సపాదము లివి విప్రవంశతిలక !
యీప్రదేశమునం దెటు నేని త్రొవ్వ
నరయ వచ్చు గోపాదచిహ్నంబు లివ్వి.

103

ప. దానంజేసి యిది గోపాదక్షేత్రంబు నాఁబడె ననంతరకాలంబున
గౌతముం డీమార్గంబున గోదావరిం దెచ్చి ప్రవహింపం జేసె
ననిన నతం డలరి గోపాదక్షేత్రంబునఁ దీర్థంబాడి చని పట్ట సాచల
వీరభద్రు నారాధించి మరలి దాక్షారామంబునకుం బోయి నప్త
గోదావరంబున నాడి భీమనాథుని సేవించి పంచారామప్రభావం
బాకర్ణించి మించినవేడ్క మాతృగమనాథుహారి యనంబడుకోటి
పల్లికిం జని రచ్చటి స్థలపురాణం బెట్టి దనిన.

104

— కోటి పల్లి —

- బ. ధరణి ధర్మవరము దనరారు నందు ధృ
తవ్రతుం డనంగ ధరణిసురుడు
నుహి యనంగ నొప్పు మగువయందున్ సనా
జ్ఞాతు సుతునిఁ గాంచి చనియె దివికి. 105
- క. శిశ్మకబంధు వగు నా
విశ్వస్తయుఁ దాత లేరు వెనకిన లేమిన్
బశ్వాకృతి నొం డరయక
విశ్వంభరఁ దిరుగులాడె బిడ్డను గొనుచున్. 106
- వ. ఇట్లు తిరుగుచు జనసానంబుకడ నున్నగాలవాళిమంబున బాలి
మాలి యప్పసిబాలు నటం బడవైచి పురాకృతకర్మపరిపాకంబున
జవరాలు గావున వెలిచవులం దవిలి యెడనెడం గలుగునెలసా
యంపుమిండగిండ్ల నరయుచు జనసానంబున వచ్చుచుం బోవుచుండు
వారికి శరీరం బమ్ముకొని చుండెఁ గుమారుండును. 107
- ఆ. మునికృతోపనీతుండును వేదవేత్తయు
నగుచు జవ్వనంబు తగిలినపుడు
తల్లివోలె దాను నెల్లడఁ దిరుగుచు
బాజుగువీధి నొక్కపురముచెంత. 108
- మ. జలుగుంబొవడఁ గట్టి చల్వ పయటం జెన్నారఁగా వైచి చు
క్కలరైకఁ ధరియించి మానికపుజాకా ల్లోనికన్నాకుసా
మ్ము లెనంగఁ జడ చుట్టి పాడి చిటికల్ ముమ్మాటికి న్వైచుచున్
దలుపోరం దగి తొంగిచూచెడుమహీతన్వంగి దాఁ గన్గొనెన్. 109
- చ. ఎనయఁ గులాంగనాకృతి యొకింతయుఁ జెల్లని యల్లతల్లిఁ గ
న్గొని యొకవేళ్ళగాఁ దలఁచి కోరిక మీఱఁగ డాయ రా మహీ
వనరుహగంధి యయ్యలరుఁబ్రాయపుబిడ్డని వెచ్చకాని గా
మనమున నిచ్చగించుచును మారుని బొరికిఁ జిక్కి మక్కువన్. 110
- చ. కనుగొని బంగరందియలు గల్లు రనన్ వడి లేచి కొనునున్
జనుగవ కమ్మపౌజను గచంబును నల్లలనాడ వచ్చునా

తని కెదు రేగి జారవిహితం బగుకృత్యము లాచరించు చిం
పనువడఁ గేలఁ గేలు కొని యల్ల న నాడుచు నింటిలోనికే. 11

తే. తోడుకొని పోయి పాన్పుపైఁ దొడరఁ జేసి
కడఁగి పన్నీటఁ గాఢులు కడిగి, తనమ
పైటఁ దడియొత్తి చక్కెర పాలకోవ
ప్రీతి నుపహారముగఁ బెట్టి విడఁ మొనంగె 112

ప. సనాజ్ఞాతుండును దానిచేతలకుఁ జేరింబుఁ బ్రీతుండై దానితోడం
గూడిమాడె నంత. 113

క. తల్లి యని కొడుకు కొడు కని
తల్లియునుం దెలియనట్టి తత్తరుణులకున్
జెల్లెను దాంపత్యము ముని
తల్లజ వేమందు విధిసిధం బకటకట ! 114

ప. ఇట్లున్న కాలంబున సనాజ్ఞాతుం డొక్కనాఁడు గాలవాశ్రమంబు
నకు రా నతం డతని నెఱింగియు నీ వెవ్వండువు నీ ప్రవర్తనం
బెట్టిది నన్నుఁ గన్నవా రెవ్వరు చెప్ప మనిన నతం డెల్లఁ జెప్పెద
నని యింటికి జని రాత్రి భోజనానంతరంబున మహిం గాంచి నీ
వెవ్వరు నీ వృత్తాంతంబుఁ జెప్పు మనిన నపు డింతయు. 115

తే. ధర ధృతవ్రతుఁ డనియెడుధరణిసుతుఁడు
తనకుఁ దద్భార్య మహి యనుదాన చేసె
అతఁడు మడియ సనాజ్ఞాతుఁ డనెడుబాలు
గాలవాశ్రమమున వైచి జాలి లేక. 116

ప. కాలవశంబున నిట్లు స్వైరిణి నై యుంటి నని చెప్పటయు. 117

తా. హాహాకారము సేయుచున్ దిశలు మ్రోయంగా సనాజ్ఞాతుఁ డు
తాపంబుకొట్టిదిగఁ ద్రావి బాధము మహాదంభోళి పైఁ బడ్డతుం
గాహార్యం బనఁగా గుభుల్ల నెడునిర్ ప్రోదంబునక గుంభిని
దేహస్మారక మేది కూలి మృతిబొందె న్నాఁగ మూర్ఛక బడెన్

ప. కొంతపడికి నేద దేరి. 119

౩. అయ్యయో మోస మయ్యో గదె బుల్లధృతవ్రతుడే తలంప మా
యయ్య మదియమూత వగుఁ నుత్తహిసీ వగు చేన నాడు నీ
నయ్యోడ డించుబాలుడ నహా! యని వత్తుము మోమకొంచు కో
డియ్యమ! మత్స్యరాక్షతము దా నది యెట్టిదో యిట్టు కూర్తువే.
౪. అస దైవోఽహతికి మిగుల వగలం బొగులుచున్న సక్కలికేయం
బులుకు లేక పుడమిం బడి బడ బడి యడలుచుఁ గొంతవడికి నిజా
త్మజనంగమస్వరణంబున ; లంబు జల్లు జల్లు మనఁ బెల్లుగఁ దల్ల
డిల్లుచుఁ బట్టి గట్టుకొని బెట్టు వాపోవుచుండఁ కంత నెట్టుకేలకుఁ
ప్రభాతం బగుటయు దుఃఖాకాంతచిత్తం డగు ధృతవ్రతపుత్తుం
డు తల్లిం దోడుకొని గాలవుని కడకుం జని తన పృత్తాంతం బం
తయ నెఱింగించి యీ పాపంబు వాచి మనస్ఫుర్ధరింపు మని పరిపరి
విధంబులఁ బరిచేవన. బు సేయుచుం బార్థించుం బ్రసన్నుండై
గాలవుండు వత్సా! వగవకుము నీవు సేజననియు గౌతమికిం జని
పవమాననూ క్తింబులు పఠించుచు నఘమర్షణస్నానంబు గావిం
పుడు మీదోషంబు పటాపంచ లగు మీకు మోక్షంబునుం
గాఁగల దనిన వా రట్లు కావించి ముక్తులై రని పురాణంబు విని
భూషణప్రభృతు లామాత్యసంగమాపహారి యగుతీరంబున నాడి
ప్రతార్థులై తరలి యటనుండి కోసనీమం జూచుతాత్పర్యంబున
నమలాపురోపమండలం బంతయు సంతసంబున సంచరించుచుండి
రప్పు డందు.

121

—* కో న సీ మ *—

- నీ ప్రతిపల్లెకుం జేరఁ బ్రవహించుఁ గౌశికి
తత్ప్రాంతమంతయు దైవతభువి
స్వర్గంబు దానితో సరిపోల్చి నొప్పదు
దుర్భిక్షమున నది దోగుచుండు
సూర్యరశ్మికి నందుఁ జోటులే నట్లుండు
జిక్కనై తోటలు చెన్నుమీఱు
నారికేళంబులు నారంగములు గున్న
మావులు పోడలు మంజుళములు

లే. సనన దానిమ్మ నిమ్మ దాసనములు మఱి
దబ్బలును నారదబ్బలును దాళములు బ
తాయులును ద్రాక్షలును లోగ నె యలరెను
తోట లవి యెల్ల నానందపేటిక లగు.

122

డి. ఈచెవిగాలి యాచెవికి నేగిగి బాతెనువేళ వేడికి
మై చుఱు చుట్టుమం చుడికి మాదెదువేళను నెండిపోయి నోర్
వాచవి వీడు వేళ గను వందురువారలు లోటభూమాలన్
జూచినమాత్రకి జల్వలకు శోషను దక్కి సుఖంప కుందు రే.

123

ళా. గంగాబండములోనినీళ్లు లమ్మతాకారంబునం దాల్చి స
త్సంగంబుం గొని జిహ్వాతో నుదరగోళంబందు వ్యాపించి మే
నం గల్గించెడు దాపశాంతికరమై సల్పొందు మేల్చల్వలక
బంగారం బని శోనసీమ జగతిన్ వర్ణింపగా నొప్పెనక.

124

చ. మడమల లోయలన్ మిగుల మాగి తమంతన వీగి నేలమై
బడి వడి విచ్చువెంబనసపండ్ల స్రవించెడుసెన మొండొకం
డడగొని జాటుకప్రపుటనంటులగుంజను రాల్మరందముక
జడికొని జంటితేనియలు జాల్మొని డిగ్గియ తొ నటన్ సదా.

125

ళా. ఆదేశమ్మన నెల్లగ్రామములలో నాభూషణస్వామి నల్
వేదంబుల్ చదియించువారి సభలక వేదార్థముం జెప్పెచున్
వాదంబుల్ పోనరించువారి జపముల్ స్వాధ్యాసముల్ యజ్ఞముల్
మోదం బేర్పడఁ జేయువారి నరసెన్ భూదేవతాచంద్రులక.

126

వ. అట్లు శోనసీమ యంతయుం జుట్టి యటనుండి పయనంబై కీర్తికా
పురంబునకుం జని రదియును.

127

—, పీఠికా పురము, —

నీ. పదియునెన్నిది యును పరగుకీతములందుఁ
బురుహూతికకు నెద్ది పొదలుటెంకి
చెఱకుఁ బానకము నాఁ జెన్నారునేలేఱు
పాటు నేయూరికిఁ బ్రక్కనుండి

యే ఏటనడుచక్క- నెపుడునుం బాతెను

చెఱకులకాలువ చెన్నుమీఱు

కుంతిమాధవు డనుగోవిందుఁ జేపేట

కుక్క-టేశ్వరుఁ గూడి కోర్కె- సింహ

శే. పోలినాటికి నీయూరు మొదటిలెక్కఁ

బాదలుఁ జదువుల కేయూరు పుట్టినిల్లు

పుట్టినుడికారమును గన్నయట్టి దగుచుఁ

గాపురింబున కొప్పఁ బతాపురంబు.

128

సీ. ఆశీతకాపురి నగుపాదగయ నాడి

పురుహూతిశం గాంచి హనుచి మొక్కి

కుంతిమాధవు నేటికో ల్లిడి నేపించె

యన్నవరంబున కరిగి పంప

నాడి రత్నాద్రిపై నలరు శ్రీసన్యానా

రాహుణజేవునివ్రత మొనర్చి

తీర్థప్రసాదముల్ దెచ్చి యీ వారు భు

జించి సింహాద్రి దర్శించి యుచట

తే. యప్పలనృసింహునకు నతు లొప్పఁ జేసి

దలి శ్రీకూర్మమున జేవుఁ గడగి కొలిచి

శ్రీజగన్నాథమున కేగి కృష్ణు నెఱిగి

చెంత భువనేశ్వరమున శ్రీకాంతుఁ గొలిచె

129

—• జ గ న్నా థ క్షే త్ర ము —

వ. ఆజగన్నాథ క్షేత్రంబునం దింద్రీద్యుమ్నం బనునొక్కకొలను
గలదు దాని వృత్తాంతంబు చెప్పెద నాకర్ణింపుడు.

130

క. కలఁ డింద్రీద్యుమ్నం డన

వెలసినరాజరి తొల్లి విహితాధ్వరుడై

సలలితయశుడై భూమం

డలమున వెలుఁగొంది చనియె నాకంబునకున్

131

క. ఇంద్రీద్యుమ్నుడు పెక్కేం

డ్లందోపముఁ డగుచు నిర్జరేంద్రునియింటన్

సాంద్రామలకీర్తిం గొని

చంద్రప్రభ నొపె. సమరస స్వరూపిణి డగుచున్.

132

న. ఇట్లు పెద్దకాలంబు గడచినంత నేనుచిలు నీకీర్తి భూతిలంబున మానె
నీవుణ్ణంబు సంపూర్ణం బయ్యె నింక నీ విట పుండః దగ నని వాని
బడఁ దోచి రంత నతిండు ముగ్ధుండేయునికడకు వచ్చి తనపేరు
సెప్పి న న్నెఱుంగుదే యనుచు పతిండు నిన్ను నే నెఱుంగను నాక
న్నఁ బెద్ద యగువాక్రవాగర్థం డెని నెలూకం చెఱింగియుండు ననిన
ననగ డతినితో హిమవంత. బు సుం బని నూటం గొంచి యింద్ర
ద్యుమ్ను న న్నెఱుంగుదే యనిన సదాంధుని నిన్ను నే నొగుగ
నెఱుంగ నింద్రద్యుమ్ను : బనుకొనినతో నాని పరిఘుం డ కంబు
కల దది యెఱుంగ నొపు నగ్ని వంతండు వానితో కటక జని నన్నిం
ద్రద్యుమ్ను నెఱుంగుదే యనిన నది యింద్రుక పితృలచి. 133

క. నే నితని నెఱుంగఁ జాలను

కాని మహాభాగులార! కల దిట స్మృత్యై

తా నెఱుంగ నకూవారును

నా నుడువం దగినకూర్మనాథుం డనుచున్.

134

వ. అందఱు నతని గొం తెత్తి పిలిచిన నటంబు ప్రకృష్టమృత్యై వృత్తాం
తంబు విని యి ట్లనియె.

135

ఉ. ఏల యెఱుంగకుండెదనొ యేను మహాగుణభూషణున్ మహీ
పాలిని వాని వానిదయ వాసముఁ జేయుచుచుంటి నిందు నీ
కూలమునం దనేకశతకోటులు దక్షిణ లిచ్చి జన్నముల్
వేలకు వేలు చేసి నిలిపెన్ మణియాపము లెన్నియేనియున్. 136

ఉ. ఆతఁడు దక్షిణార్థముగ నర్థుల కిచ్చినగోగణంబు లీ
భూతలమందు మోట్టుటను భూరిఖురంబుల గొగ్గిసి గొగ్గిసి కా
దే తగి యీ సరోవర ముదీరిత మయ్యెఁ దదాహ్వాయంబునన్
బ్రీతికే గారణం బతనిచెరు స్మరించితి నేను భవ్యుడన్. 137

వ. అని పలుకుచున్నంత దేవదూతలు విమానంబు దెచ్చి స్వర్గంబు
నకు రా నవధరింపు మనిన నింద్రద్యుమ్నుండు మార్కండేయాదుల

యచుత్త వడసి స్వర్గమునకు నిర్లబ్ధుడై నని చెప్పిన నెల్లరు నింద్రు
మృష్టుంబు కుం జని జలంబు లాడి రనంతరంబు. 128

ద్విపదము అట నుండినయనవై యుండందుం గలుగు

స్ఫుటతీర్థముఁ దాడి భూమిఁగూర్చి
తనతల్లితోడ వైతిదనని దాడి
ఘనచాబిగయ కేరి కర్మముల్ గణి
శీర్షగయాత్రైత్రసీమకు గేరి
హారముతో రట మరయుచు పల్ల
సేనది జలమాసి నెయితిన్ బిగి
దానం బొనర్చి పితరులకుఁ దృప్తి
గావించి యాస్రియా పురిక నేగి
యావీల గువింత లారసి మఱియు
మూడునదుల్ గూడి పోవుకా వరిసి
వేనుఁజ్ఞు నందు విధి మీఱ కాడి
నటవృక్షమును హంచి వర్ణింప నెంచి
పటుబుద్ధి భూషణస్వామి యిట్లనియె. 139

ఉ. ఈనటవృక్ష మెక్కికొని యెవ్వడు గాని మనోరథంబులన్
భామునందు నెంచుచును భక్తి భజించుచు దేవదేవునిన్
బావనయామునాహృదమునం బడి చచ్చిన యేని వాడు దా
నావలిదన్మమందుఁ గొని నోటి డగుక దలపోత లన్నియున్. 140

వ. ఇందుకుఁ దార్కాణంబుగా నొక్క కథగల దాకర్ణింపుడు. 141

— పృ య గ క్షే త్ర ము —

తే. మధ్యక్షేత్రమునం దొకఁడ నధనుడు
గురుకులము వెట్టి శిష్యులకు ని్వక్షేష
విధుల వీడ్యలు చెప్పుచు వినత కృ
పుడు పెక్కురు విద్యార్థు లరుగుదెంచి. 142

వ. గురుకులంబున భజించుచు విద్యాభ్యాసంబు సేయుచుండి రప్పు
డుపాధ్యాయుని నిష్కారణంబుగఁ గణాదుం డనునొక్కవిద్యార్థి

ద్వేషించి గల్గించి తిరస్కరించుచుండె చప్పు డతండు తనమనంబున.

143

మ. తనయుం బోలి చరింతు నిచ్చలు నుపాధ్యాయాని నాపైఁ గడుగనియుక నానుకీ యన్న మడివడు నేఁ గిం చట్లు లై పోయితి నా నాలించెడువాని లేదు గురుని న్వాదించు నీయంతయు చనుకొందుక దగ దంచు మానుడు ని దె ట్లెనో యటం చార్జిమై.

తే. గురునితోఁ జెప్పి శిక్షింపఁ గూడ దేను

దెగి బదులు దిట్టఁ బాంబు దగులుకొనును

నీయమకు శిక్ష సేయంగ నెంచి నాడ

నెట్లు చేయఁ జాలుదు నని యెంచి యతండు.

145

వ. చదువుఁ జాలించి యుపాధ్యాయునకుం జెప్పి ప్రయాగరాజంబు నకం జని యామట్టివృత్తం బెక్కి నానావిధగద్యపద్యంబుల నీశ్వరు నాగాధించి.

146

సీ. నిదురమంచమునుండి సిచ్చ లేచినదాది

నాతల్లి గురువెత్తి నన్ను రోసి

త పె్పెటుంగనినన్న నెప్పుడు దిట్టచు

నేరము లే వేవో యెఱుచుండు

నాయమ్మ వంచింప నేయుపాయము గాన

కిటు లెంచి వచ్చితి నిందిరేశ !

నే నాపెకడుపున నే పుట్టి కొడుక నై

ముద్దులు మురిపెముల్ మొదటఁ జూపి

తే. పెరిగి పెద్దవాఁ డన యు పెండ్లి యాడి

యెల్లవై భవములఁ గల్గి యేను నాడు

నతివ నంటఁగ గదిలోని కరిగినపుడె

నాకు మృతి కల్గఁ జేయు మోనాడులండ్రి!

147

వ. అని యామునపరీవాహంబునం గుభిల్లునం బడి పాణింబులు విడిచె నంతఁ గొంతకాలంబునకు.

148

చ. గురుకులమందు నగ్గురునికోమలి గుర్విణియై జగజ్జనల్

గురువును శిష్యులుక ముదము లోఁ గొనియుండఁగ నీరుమోసి భా

సురగతిఁ గాంచె బుద్ధుఁ విష్ణుచక్రముఁ జారుకాతునిఁ
స్ఫురదుపపత్తసత్రవకోభితసేతుఁ బాముతునిఁ. 149

వ. అట్లు గాంచినకుమారునిఁ వంద్రి హతకర్మ నామకరణాన్న
చాశన చా లోననయనాని సత్కారములు యథాకాలంబుగ
నాచరించి చక్కనిముక్క ముగ నిక్కచక్కఁబోడిం దెచ్చి
పెండ్లి చేసె నంత నక్కమూరుండును. 150

— " క జా ను ని క క —

సీ. వేదశాస్త్రశ్రోత విద్యావిశారదుఁ
కై కవి. గుఱుఁ జెప్పవట్టి డగుచు
సాహసవిధబుఁ బ్రధముఁ చే కవీంద్రుఁ
లా నగు బ్రకటించె ననని వాని
బుద్ధి బృహస్పతిం బోలి నానరసగ్గ
తి నానంగఁ బేర్పడి తేజరిలి
రూపునఁ బ్రద్యుమ్ను సేపు మావఁగఁ జాలి
గుణము వేర్పును నల్లి కొమరు మిగిలి

తే. వినయము వివేకమును గల్గి విమలగాన
మఁచు గ్రహించి మనోహరముగ వచించు
నట్టిడై యెల్లవారి కల్లారు ముద్దు
గా మెలఁగె నిర్వచేడులకోమలుఁ డయి. 151

మ. తలిదండ్రుల్ సుతుఁడుదప్పించినమొదల్ తాత్పర్యమెచ్చుకొమదిన్
గలనర్వచ్యము నేలుకోఁ గలిగి లోకం బెన్నఁ జాల్నద్గుణం
బుల కాణాచి జనించె ధన్యులము మాపూర్వుల్ కడుం ధన్యు లే
మలఁతుల్ గాని మహోత్తమక్రియలు నేయం జాలినా మెప్పుడో. 152

వ. అంతఁ దల్లియును. 153

మ త్కోకిలః చేతియొద్దది వాతియొద్దది చేరఁ జేరి యొసంగుచుం
బ్రీతిఁ జూచు చహర్నిశంబును వీడ కెప్పుడు వేడుకన్
జేతమందు వహించి వానికి జన్మనొప్పి జనించినన్
భూతజాత మ దెల్ల మునిన పోల్కిఁ జింతిలు నెంతయున్. 154

సీ. ఈశ్వరి సంతోషవారిధిం జేలుచు

దలదంసు లుండి రత్నరుణమంగు

కోడ లీడెరినజాడ లెఱుంగ రాగ

వారిఁ గూర్ప ముహూర్త మేరుపజచి

బందుగులం బిల్చి పబ్బంబు గావించి

కై నేసి యొక రేయిఁ గాతుకమున

దంపతులం గది కంపి రంతర పెద్ద

పిడుగు పడ్డటు భర్త పుకమిఁ బడియె

తే. నెల్లరును వచ్చి చూచెనునింతలోనఁ

బ్రాణములు వాసి కుణవమై నైసి మాలి

కానఁ బడె భూసురసుతుండు కన్నవారి

గుండె లవి బ్రద్దలై పోవుచుండె నపుడు.

155

మ. పసుపుంబట్టలతోడి బాలకుఁ డటుల్ పాణింబులం బొయుటల్
ప్రసమియించి జనిత్రీయుఁ జనకుడుఁ బ్రక్షులెళం బాసియుఁ
వెనఁ బాణింబులు వోయిన స్థగుచుఁ బృథ్వివాళి రక్కంతలో
వసుధఁ మూడుశనంబు లుండె నని తోప న్వచ్చె నెవ్వారికి.

వ. అంత బంధుమిత్రసమాశ్వాసితులై లబ్ధసంజ్ఞలై లేచి తల్లిదండ్రులు
నోరు నెత్తియు మొత్తుకొనుచు పోరు మని యేడ్చుచుఁ గుమారు
నకు నూర్చుదైహికంబు గావించి వితాంతచింతాసాగరనిమగ్నులై
నిద్రాహారంబులుమాని మంచంబు పట్టి యుండి రివార్త దేశం
బంతయు నింతలో మోసె నది ప్రయాగవాసి యగునొక్కయతి
వర్జ్యం డాకర్ణించి గురుకులాబు చెడు నని వగచి వారి సూరార్పు
వాడై వారికడకు వచ్చి భవతి భిక్షాం దేహి” యని పలికిన
సుపాధ్యాయాని దుఃఖించుచు నిల్చునియె.

157

కా. అయ్యో! యోగివరేణ్య! మే మధికపాపావిష్టకష్టాత్ములై
యియ్యోజం బడి యున్నవారము గృహం బీనాభ్యలో దుఃఖనా
హాయంబుం గొనియుండె నగ్ని వెలుగం డంధంబు సర్వంబును
దయ్యం బిట్టిది మాకు రాదు మృతి మాతండ్రి! చనం జూడుమా!

చ. ఇటువది యెండ్లవాడు కుసుమేషునకానమనోహరాంగుఁ డీ
శ్వరకరుణాకటాక్షవిభవప్రభవిష్టుఁడు నర్వనద్వజా
కిరుఁడు సుధీవతింనుఁడు నొకానొకరుండు కుమారుఁ డీల్లెనో
వరమునిచంద్ర! యే మహాచు వాకొన నుండునో నీకు నిత్తజీక. 160

లే. అనిన మునియను లోకమునందు నెండ
౩ ట్లకాలమృతిం బొంద రెండ ట్లు
సాక్షమార్యము పాజన్యసంపదయును
గల్గి యుండరు మా మృతం దొకం డితిండు. 160

క. పుత్తుఁడయి పుట్టినచూ
శత్రువునకు దుష్టమతికి స్వాంతములు చెడక
గాత్రము లింకఁగ నీగతి
నాత్రము పడి కుండ వచ్చునా? గురువత్నీ! 161

ఆ. అనుడు నామె యనియె నందఱయట్టివాఁ
డనుట గాదు నాదునాత్మజుండు
శత్రు వనియు దుష్టనంగతిఁ గలుగువాఁ
డనుచుఁ బలుక రాదు ఘనుఁడు వాడు. 162

సీ. అనిన మునీండుఁ డిట్లనియె మీయింటిలోఁ
గలఁడు కణాదుఁ డనఁఘనుఁడు మున్ను
వానిఁ బోలినగుణవంతుఁడు వీఁ డన
వచ్చునో యన నామె వచ్చరమున
వాఁడు దుష్టుఁడు వానిఁ బలుకకుఁ డయ్య మా
తనయుండు సద్గుణుని యటందు
నా నలం డను నానడఁదే నీకు జనియించె
నన నేమి యందువో వినఁగ నయ్యె

తే. ననుడు నా కట్టివాఁడు కడ్పునను బడఁడు
పడుటయే నిక్కువం బైనఁ గడుపు చీల్చు
కొందుఁ గని పెంప నెంచ నాకూళగొడవ
తేకు మోముపివర్య! పార్థింతు నిన్ను. 163

వ. ముసీందుక్కుండు వెండియును.

164

మ. కొడ్డుకై వాడె జనించి నాడె యని నీకుం డెల్లమై యున్నచో
బడతీ! నీ విలు దుఃఖభావమున జూపం బోవ యత్నింతువో
జడఁ దాతండు ఖలుండు దుష్టుఁ డని విశ్రాంతిం నొనం జూతువో
నుడువం గా విన నుంటి నే ననుటయుక లొలాపీ శోకించుచుక.

క. కా దనుచు నేను కెప్పితే

నా దాడకు మంటి వినవు పలుకుదు పకటా

యాదోసకారి లేని కొడు

కై దివి కేగినను దుఃఖ మందుదు నొక్కో.

166

వ. అనిన నతండు వెండియు.

167

సీ. అట్లైనఁ జెప్పెడ నాలకింపుము తల్లి

యలకణాదాఖ్యు నీ వాడెపోయె

దాళఁ జాల కతిందు తరలి పోవుచు నిన్ను

శిక్షింపగా మది చేసి యలపి

యాగమునకు వచ్చి యామునజలమందుఁ

బడి చచ్చె సీరితి నడప నెంచి

వాడె నీకొడు కయి వైరంబు దీరుచు

కొనె నప్పు నే నిట్లు కని యెఱంగి

తే. యుంటి నీవార్త విని నీదునింటి కిట్లు

తెలుపగా వచ్చితిని గురుకులము చెడిన

దగు ననుభయంబునంజేసి యనుడు నామె

భర్తతో దుఃఖమును బెడఁ బాయ నయ్యె.

168

వ. అని చెప్పి భూషణస్వామి మఱియు నిట్టినిదర్శనంబు తెన్నియొ
కల వని తత్ప్రభావం బభివర్ణించి త్రివేణీనంగమంబున నఘమర్షణ
స్నానం బొచరించి యట శుద్ధగంగాజలంబు స్వీకరించి యటనుండి
సపరివారంబుగా వారాణసికిం జనియె నదియును.

169

— తా : పు ర ము : —

సీ. ప్రవహించు యూరికాగ్రామము ముని కుఱు
 తమవిధ్న పుష్పములు నెఱుంగు
 మానొందు నేటికి మణికర్ణికాపుండ
 మసితావన్నరాహుళకాండ
 మింపొందు నేపుర మేకారవం బు
 నెప్పుడును నీవును చూడగిమిందు
 సరగి నేవ్రలి పంకజాశ్రయము మీరు
 జచ్చుచును నెఱుంగు మిమ్మునామి

తే. మట్టి వ రణానీపురి పుష్పపూర్ణ
 మండ్లి మాధవ భైరవ పంకజాశ్రయ
 లెల్ల సురలును గాశయ. నిర్మలము
 నేపుడు గొల్వ వసించు విష్ణు శైవము.

170

సీ. ఎచట జూచిన ఎచ్చు చేసెదా బ్రహ్మచారి
 లను తెల్లనెఱుంగు హరిహరవంబు
 నెచట జూచిన గుడు నిజుకుగా బూ మొల్లు
 నొండొంటి నెఱుంగు లింగోచ్చయంబు
 నెచట జూచిన నిగమేటిహరిపురా
 శాస్త్రార్థరసచర్చారవంబు
 నెచట జూచిన నిన్నగృహబహిర్వేదము
 భుక్తపదార్థగణోక్తి జనము

తే. ఎచట జూచిన శుభతూర్ణనినయనము
 పరంగం గన్నులపండువై వారణాసి
 పసుధం గైలాస మని జగత్ప్రథిత మయ్యె
 దాని వర్ణంప నేరికి దరము గాదు.

171

చ. తెరువరు లద్ధు లాకట మది దసింపక యుండ భోజనో
 త్కర మిడి సాకుచుకా ముంగిల గల్గెను మూఱ్ఱుచు నెల్ల వారినికా
 బరువడి దమ్ముగా దలచి భాగ్యము లిచ్చుచు నిచ్చ నుండు ర
 ప్పరికి నసంబు దే నచట బూర్ణమ గంగమ విశ్వనాథుడుకా. 172

- తే. తనదుకడుపునఁ బడునట్టిజడల నెచ్చును
 వెండి నూర్చుచు బంగారు వేల నంటి
 యష్టభూతు లని భవంప గాచరెంచె
 ననుచు గై గంకణముఁ శట్టుకొనియె గాశి. 173
- తే. మున్ను ధిన్వంతరి మహంశమునను బుట్టి
 యల దివోదానుడకుపృథు వధిననించి
 రాజ్యపరివాలన మొనర్చె బూజ్యుడగుచు
 నింద్రముఖ్యుల కెల్లఁ గా నింద్రుడగుచు. 174
- తే. మొదట మణి కరి కాత్తిరము న మునింగి
 గంగ నాడి విశ్వేశ్వరలింగముగకు
 భక్తి సభిషేక మొనరించి భుక్తిముక్తు
 లొందఁ గలుఁ డని వేనములందుఁ గలుదు 175
- మ. వరణాసీనదు లీవ లాహను నిల్వక వారణాస్యాఖ్య నై
 కర మొప్పారును గాశికాపురము లోకప్రస్తుతం పై విభా
 స్వరమాహాత్మ్య మెఱుంగ వచ్చెడిని బంచకోశాధ్యంబునక
 వరగంగానది గాహమల్ జనతతిం బట్టంగఁ బో వెప్పునుక 176
- శా. ఆపీటం నిలయెల్ల వాణులును బాణాపాయముం బొందుచో
 శ్రీవిశ్వేశ్వరు డెగుడెంచి యుపదేశించుక మహాతాపకం
 బేవేళక గుడికర్ణమందు మృతి ము న్నేరీతినిం బండినక
 బై వచ్చుక గుడికర్ణ మచ్చెరువు తోడక జేయుచు స్వేరికిక. 177
- తే. ఇట్టినుడికార మొకవిధుం డెఱిగి మృతికి
 నైనగోమాత కుడిచెవి నడుగునఁ బడ
 గొలుసులం బెట్టి బంధించె గొంతలోన
 నట్టె పై వచ్చె గుడిచెవి కట్టు లెడల. 178
- వ. అట్టిమహాత్తరపుణ్యస్థలం బగుకాశీపురంబునకు సపరివారుండై చని.
 సీ. అణిమాదు లొనఁగూర్చు మణికర్ణికం గొల్చి
 గంగానదిం జలకంబు లాడి
 విశ్వేశు నర్పించి విష్ణుని సేవించి
 దుండివిఘ్నేశ్వరు దోగి కొలిచి

పండపాణి భజించి గంగిబైరవుని బూ

జించి శ్రీకాళిక నెంచి ముక్తి

గుహా గారిచి యిట్లహరహము నాచారణా

నీపురి దీర్ఘము నోపి కాగిని

తే. తల్లియును నెల్లబంధువుల తల్పః శేర

భూషణస్వామి యెంతయు బోధ మెసల

నొక్కవో విశ్రామి చి సముచితరీతి

ధ్యానపరతంత్రుడై యుండె ధన్యుడగుచు.

180

— ఆ యోధా వు ర ము —

న. ఇటు ప్రత్యహంబును నిశ్శయేన గావించుచు నయ్యవిముక్తంబున
గొన్నిదినంబు లుండి యటనండి పరివారపరివృత్తుడై సాకేతంబున
కేగి సరయునం దాడి నీలారాముల సేనిని శ్రీరాము జన్మస్థలం
బును సీతాభూప్రవేశ ప్రదేశంబును రామాశ్వమేధసానంబును
సువర్ణసీతాప్రతిమాప్రభావంబును జూచి హృదించి పురవిశేషంబు
లరయుచు.

181

మ. అపు డారామునకున్ సహాయతను జేయం గల్గియున్నట్టి యా
కపు లెల్లన్ విడి పోవ నోప కచటం గాలాచి యున్నారనన్
గపిసైన్యంబులు పేనవే లచట పేడకం జూచి హరింపగా
నిపుడుం దోచెడు నింగితం బెఱుంగునె యింపొందుచున్నట్లుగన్.

మ. సరిగా వచ్చునో రావో మాట లచటన్ సర్వోన్నతిం గొన్నవా
నరసంఘంబుల కెన్న భావగతులుకా హాసంబులుం జేష్టులుకా
నరసంఘంబులకుం బలెన్ సులభున్ సంప్రాప్తమై యుండె న
పురముం జేరినతైర్థికుం డిడును బప్పుం బెల్లమున్ బిశ్యమున్.

క. ఒకదాని కైన బెట్టిన

నిడ నెవ్వియు రావు నరుని హింసింపగ న

ట్లొకదాని కిడక యున్నన్

నకలంబుం గోతిపిండు సాధ్వస మొనగున్.

184

వ. మఱియు నానరయువునందు.

185

క. నాబు గరత్తు కొలతక

గాలుక సరయూసగ్రవంతి కచ్చవములు నా

నాలక్ష్యంబుల నొప్పుచు

నీలశ్చేతాదివర్ణసిద్ధిముగ్ధులగుచు

186

ల. గజముకడకు ను గచ్చుపల బెదిరించి

కల నొనర్చె ననంగు గలిగె ను

మిపుడు సరయునందు సీతీయ గజకచ్చ

చమ్ము లేన్దులంతపాట నువన

187

వ. -ని మఱియు పప్పురంబున గలదాశేషజేషంబు లరసి యభి

వర్ణించుచు నటించునీ నవలీ కలకల్లార బును గంగోత్తరయు

బ్రహ్మకపాదంబును బదగీష-కాయ-లను నెవించి మరల హం

ద్వారంబు జేరి యునట నా నున నెవించి కృష్ణభూషణండు

స్వర్ణద్వారంబునను నుచ్చుట

188

శా. ఈ మార్గంబు గాదె కలగెను మున్నేగెక శత్రుం జూచి రా

నీ మార్గంబుననే మహిసలిగి నామోహాదు శత్రువులను

నీ మార్గంబున బోలు నల్లను హం నీవీశంప నం చెంచునా

లో మానీండు తొకండు చచ్చి రుగ్గిలో నీవు పో నెంచుటల్.

ఆ. ఓయి నీవు జగతి జేయగల గలబ్రహ్మ

తత్త్వబోధనాది ఘర్మకార్య

మొరత యేని గలుగు నిపుడు నీ కి దారి

దారి గా దటంచు గవిలి చెప్పె.

190

వ. చెప్పుచు నంతర్నితం డయ్యెనం భూషణం డతండు దైవం

బనియు దైవాదేశము జాట రా. దనియు దలంచుచుం దరలి

నైమిశారణ్యంబునకుం జనియె సమృహారణ్యంబున.

191

—+ నై మి శా ర ణ్య ము +—

నీ. ఎత్తిన హస్తము లెత్తిన ట్లండ ని

ట్లం నిల్చి త్రపియించి తనరువారి

దొడమీద గుడిపాద మిడి యెంటికా లిల

నునిచి తపించుచునున్నవారి

జెట్టుకొమ్మకుఁ గాళ్లు చుట్టి చేతులు వ్రాల్చి

ప్రేలాడుచుండి తపించువారిఁ

గమపునేలగా మోపి కళ్లు చేతులఁ బట్టి

విల్లునా వ్రేలి తపించువారి

తే. గండశిల కంటుకొని బొమ్మకగఁజేరఁ

బడి శిల యనంగఁ జూపట్టి యొడ తెఱుంగ

కుంకి మెండుగఁ దపించుచుండువారి

తెండఱినొ చూచె భూషణుఁ డందు నందు.

192

తరువోజు. ఒకలోయలోఁ బర్వతోన్నతశిలకు

నొరసి తాళప్రసూనోన్నతిఁ గల్గి

సకలావియవములు సరిపడులావు

సన్నంబులం గల్గి సమకూరి యుండ

మొక మునం గన్నులు మూతలు వడఁగ

మోదనాఁ గదల కూర్పును లేక మేని

కొఁకొంతకఠినతయును రోమచయము

నొనరంగ విగ్రహ మొందు చూపట్టె.

193

చ. పురుషుఁడు నాఁగఁ దోచు నిది భూరిశిలాకృతియేమొ కాదు మైఁ

బరుషను యైనచర్మమును బాధతనూహముల్ గనం బడున్

గరమున వ్రేళ్లునుం బెడవి గొక్కడలాడుఁ గదల్తు మేని యే

పురుషుఁడొ తొంటినుండి తపముం బొందించుచునుంట తోచెడిన్.

వ. అని యమ్మహావిగ్రహంబుకడఁ బ్రాణాచారంబువడి పార్థింబి

యొక్కింత చనునంట్.

195

మ. ఒకచోఁ బంచమహాగ్నిమధ్యమునయం దొక్కండు మోగీశ్వరుం

డు కడున్ సూరముగాఁ దపించుచుఁ గనుందోయింబడన్ భూషణుం

డు కడం జేరి సమస్కరించుచు సంతోక్తింబుఁ గావించుచున్

సకలాంగంబులు సంచలింప నిలిచెన్ సాక్షాత్పశిష్యుండు నాన్.

ఆ. మునియుఁ గొంతలోనఁ గను విచ్చి కని “కుతోఁ

సి త్వ మస్మదీయ! సిద్ధి రస్తు

తే" యనంగఁ బ్రసరఁ దిగుణంబుగఁ జెప్పి
మొక్కి నుడుటఁ జేర్చి మోక్షుఁగేలు.

197

శ్లో. అపరాధసహస్రం సకరా

నపి భక్తజనాన్ భవదంఘ్రినతి
ప్రవరా నవ సీద్యత టి శర్వర మాం
కృపయా పరిపాలయ శ్రష్టనుత.

198

ద. అని మఱియును.

199

తే. నేను శౌండిన్యఁడను సుశిర్ధాను యాయి
నగుచు వచ్చితి జగదాధ్యు లైనమిమ్ముఁ
గాంచఁ గల్గితి నాపూర్వసః చయంబు
మంచి దని సంతసించెద మాశ్చర్యచరితః.

200

వ. అనిన నమ్మసిందించు నిన్ను కే నెఱుంగుదుఁ జెప్పెద వినుము. 201

మ. పటుతేజోనిధి యశా నగ్రస్యమని లోపాముద్రతోఁ గాపురం
బిటఁ గావించెను దొల్లి వానిఁడ నీ కెన్నెనినదిగ్యులన్
దిట పేర్కొగ గ్రహించినట్టిప్రభమాంతేవాసి వెన్నంగ నీ
పటిమల్ సెప్ప నసాధ్య మయ్యె నపు యో బ్రహ్మాన్వయగ్రామణీ.

ఉ. నీహసరించుతప్పునకు నీవయి నల్లి గురూత్తగుండు నీ
వాపుధిపీఠలి నృతీయు సంచుము జన్మ మటంచు శాపముక
గోపను డై పొనర్చుటను యోగితలమ్మున నిట్లు పుట్టి తో
బాపఁడ! నీప్రభావము శుభప్రద మే నకలం బెఱుంగుదున్. 203

ఆ. శత్రుఁ డైననీవు సద్గురుపదనద్య
ములను వ్రాలి నాదుపలిపినట్టి
తప్పు సైచి కావు మప్పు! నీ వసె వేడ
నిట్లు లనియె నాతఁ డెనక మెనఁగ.

204

సీ. నాశాప మిది నీకు లేక మై నను గీడు
గావించునట్టిది కాదు తెలియ
నాంధ్రదేశమునందు నవతరితువు నీవు
హర్యంశమునఁ జేసి యార్యునింట

నఖలవిద్యలు నీకు నవమణింపంగ వచ్చు
బ్రహ్మనిష్ఠుడవై ప్రితిభంగంబు
నా గురూత్తమంబు నలుపు మీఠాపాదము

ననుడు సుబ్రహ్మణ్యుడనంగ బరగు
తే. నతఁడె శ్రీ వేంకటేశ్వరుడనంగ కేవలము

గిరి నెనంగు చుండెడు స్థితుల సుమనసుడు
గా నెఱుంగుము తల్పేవ పూని చేయు
మతఁడె నీ వయి యుందు నియ్యవనియందు.

205

సీ. వేదశాస్త్రశ్రోతవిద్యావిశేషము

కరతలామలకమై శాస్త్రము నీకు
జ్యోతిషంబున మహాభ్యాసః గాంధర్వు నీవు

చూచి వచ్చెనయ్యలు సోదె చెప్పి
నకలామయములు నీనన్న చెప్పిన యేని

నీరువాములు యిట్టి పాక్షిహృదయ
బ్రహ్మశాస్త్రము లెల్ల బయలై నీయింట
బడి నీ కమానుషప్రతిభఁ గూర్పు

తే. ఆడినది యాట యై నీవు పాడినదియు

బాట యగు నీదునుడి మంత్రాఫలము గలవి
యవును నీ కణిమామలు స్వవశమందు
నుండు దేవేంద్రవైభవ మొందు దీవు.

206

తే. నీకు జన్మము లే దింక లోకమునకు

దత్తబోధమ్ము పొనరించి ధర్మకర్మ
నిరతిమై నీవు తను వీగి నిరతసౌఖ్య
మొందఁ గలఁ డయి ముక్తిని బొందఁ గలవు.

207

వ. అని నీగురుండు నీకు విశాసంబు నలికె నీ వింక నీనారిం గూడుకొని
నీదేశంబునకు నిర్గమింపు మని తిరోహితుం డయ్యె నయ్యెడ భూష
ణుండును మరలి హరిద్వారంబునకు వచ్చి యచ్చట నున్నతనవారిం
దోడుకొని నిజపురంబునకుం జనియె నని చెప్పిన నైమిశారణ్యవాసు
లవ్వలి వృత్తాంతంబు జెప్పు మని నూతు నడుగుటయును. 208

—: ఆత్మసాంకర్యము —

ఉ. ఎంగిలి పెట్ట లేను నిను నిట్టటు మాటిచి పాడ లేను నీ
యంగనవార్తలకొ శిరమునందు వహించగ లేను రొట్టలకొ
గాంగతటంబునందు బడకం బొసరింపగ లేను నికొ గృతికొ
సంగతికొ గల్లఁ జేయుదును పాడవె కైకొని వేంకటేశ్వరా! 209

గద్యము.

ఇది శ్రీమహామహాపాద్యాయ కలాపప్రసాద కవితాకవిసారస్వతామ
ఆంధ్రవ్యాస అభినవ శ్రీనాథ వేదవిద్యావిశారద
శ్రీ పాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి
ప్రణీతంబైన యమృతానంద మను
ఉత్తమభక్తచరిత్రంబున
సప్తమాశ్వాసము
శ్రీ శ్రీ శ్రీ

అమృతానందము

అష్టమాశ్వాసము

శ్రీ లక్ష్మీ

మొదలుండుదివస

శ్రీమహిమండు శ్రీనామసిద్ధింబు నిన్నుం

గామించు నర బ్రాహ్మము

ప్రముఖ లక్ష్మీనారాధ. పేరకటగాధా.

1

ప. అనధరింపు మహాధకిండు శౌనకాచ మహామూల కీర్తనయె నట్లు
నాగభూషణండు కాశీగయప్రయాగా యోధ్యాదిదివ్యస్థలంబులు
సేవించుకొని వచ్చి తిరుపతిపురం బయి వేయి పేర్వరపురంబున మహా
నందంబున నుండి యిటు గాకీననూరాధనంబు గావించి యున్న
యష్టాదు ప్రతిదినంబును దర్శనసమాగతు లగుభక్తు లమృతానం
దునింగాంచి మీ తీర్థయాత్రాప్రకారం బించుక చెప్పఁ డనిన
నటండు వారలం దిలకించి.

2

— తీర్థయాత్రా ప్రకారము —

క. ఉత్తరదిగ్భాత్రీలు పర

మోత్తరములు వారి మహిమ మున్నతిఁ దెలుపం

జిత్తమునఁ దేజ గలిగిన

యుత్తమునకుఁ గాక పెరకు నొప్పునె చెప్పఁ.

3

క. వరణాసీమధ్యమునం

బరఁగెడుగంగ నొన్ననల్లు పట్టపు ప్రజలఁ

మరణించునపుడు కుడిచేవి

పరికింపఁగ వచ్చుఁ బయికిఁ బరమాద్భుతమై.

4

ఆ. జీడికంటికొండఁ జెన్నారగుంటలో

వారి యూరుటయును నూరకుంట

సరయువారిమదుల కాశ్చర్యజనక హాః
దన్యహత్త్వ మెన్నఁ దరము కాదు.

5

తే. కనఁగ వచ్చు స్వర్గద్వార మనఁగ నొక్క
ద్వార మటనుండి శంకరస్వామి ముచ్చ
పోయి కైలాసమున నీశు మ్రొక్కి వచ్చె
నందు రది కంటి కానందకంద మయ్యె.

6

వ. అని చెప్పిన వా రానందించి మహాత్మా ! మీ కమృహారణ్య
మధ్యంబున మహాయోగిదర్శనం బిచ్చి మీ పూర్వవృత్తాంతంబు
చెప్పె నని చెప్పుకొను లన్నా రది యెట్టి దనుగ్రహించి చెప్పు
డనిన నమృతానందు డది యంత శ్రుతిపర్వంబుగా దైనం గోరు
చుంటిరి గానఁ జెప్ప నుంటి వినుండు నే నట ననేకమహామహాత్వంబు
లరసి వచ్చుచుండ మార్గమధ్యంబునఁ బంచాగ్నిమధ్యంబున నొక
యోగి కన్పట్టినంత నే నాతని వాదాగవిందంబులకుం బ్రణమిల్లి. 7

తే. నేను గౌండిన్యఁడను సుతీరానుయాయి
నగుచు వచ్చితి జగదాధ్యక్షై నమిమ్ముఁ
గాంచఁ గల్గితి నాపూర్వసంచయంబు
మంచిదని సంతసించెద మాన్యచరిత

8

వ. అనిన నమ్మునీందుగ్రిండు నీ వగ స్త్యశిష్యుండవు.

9

క. ఎఱుఁగుదును మున్ను నీ పట
వఱులుదు నీగురునికోపవశమున జన్మాం
తర మిట్లు కొంటివెన్నఁగ
ధరణిన్ నీవలన ధర్మతత్త్వ మెనంగున్.

10

వ. అని పలికి యమ్మునీందుగ్రిండు వెండియు.

11

తే. నీకు జన్మము లే దింక లోకమునకుఁ
దత్త్వబోధంబు పొనరించి ధర్మకర్మ
నిరతిమై నీవు తను వీగి నిరతసౌఖ్య
మొందఁ గలఁ డయి ముక్తినిఁ బొందఁ గలవు.

12

వ. అని చెప్పిన నందఱు నతని మహామహుఁ డని ప్రశంసించి ప్రగా
మంబు గావించి నేవించి రనంతరంబ కొన్నిదినంబులకు.

13

—* మాతృస్వర్గమనము*—

మత్తకోకిలః నాగభూషణయోగమాత్మక న్నాల్పదిక్పలయాత్కీలః
భాగుమీతః బాసచ్ఛి పావఃపద్మయై బహుపుణ్యసం
యోగముం గొని ధన్యురాలము యుంబు బుత్తంనిచెంగట
భూగతిన్ విడనాడి స్వర్గముఁ బొందె సంపటు మే లనన్. 14

తే. ఉత్తరక్రియలం దల్లి కుత్తమవిధిఁ
దిరుపతిం గృష్ణభూషణదేశికుండు
సలిపె మిక్కిలివైభవకలితముగను
బ్రస్తుతింపఁగ నెల్ల రావత్తమున. 15

తే. తిరుపతిమహాంతు భూషణతీర్థపాదు
దివ్యమాహాత్మ్యమును విని దినము దినము
నతనివై భక్తిఁ గలఁ డయి యుప్పురమున
నెల్లవనతులు గలిగించె నెంచి మించి. 16

క. కొండమీఁదనుండి కొన్నాళ్ళు తపించు
నని యెఱింగి యచట నతని కేమి
వలయువాని నెల్ల వశిఁ జేయఁగాఁ బరి
జనులఁ బుచ్చె ఘనత విని మహాంతు. 17

వ. అనంతరంబ నాగభూషణుండు శేషాచలంబునం దపించువాఁ
డయ్యె నదియును. 18

—* తిరుపతికొండ*—

సీ. మలక లేడుగ వ్రాలి మస్తకంబునఁ బుచ్చ
మున శివకేశవులను ధరించి
కపిల విష్ణుకేస ఘనవరాహాది దే
వాయతనంబుల నతిశయిల్లి
కాపిల మాకాశగంగ తుంబురుకొన
మొద లగుఘనతీర్థముల నెనంగి
కీడాది గరుడాది వృషభాద్రి లోనగు
దివ్యనామాదులఁ దేజిల్లి

తే. గరుడ శంఖ సాత్కారము కంఠజాత
ముఖ్యభక్తార్చనానానపూజిత మింద
శ్రీనివాసనివాసమై శేషశైల
వర మెసంగెను నైకుంఠపురికి చొచ్చి.

19

మ. జలధారల్ పెలయేన్లు కోళ్లు మునిరాట్టానంబులున్ దేవతా
విలసంతదిరముల్ సుపుష్కరిణులున్ విఖ్యాతగోగర్భనా
మలసస్మార్గములున్ మహాగుహలు కొమ్మవ్రోవేదేశముల్
ఫలపుష్పాంచితదీప్యవృక్షము లటన్ భాసిల్లు నెల్లప్పుడున్.

20

శా. బాలాక్షేత్రము వేంకటాచలము మున్ వారాహరూపంబునన్
శ్రీలక్ష్మీపతి రాక్షసాచ్యుతమై చెల్వేదుభూపతి
లీలం దెచ్చి యటన్ వసింప నము కేళిన్ దెలుచుం గొల్చె నా
బాలాదేవిని దాన నట్టినుడికై భాసిల్లె నట్టివరన్.

21

చ. అనుదిమున్ నిశాసమయము దలశేవనగంబుఁ జేర నై
బునులు హిరణ్యగర్భగుహముఖ్యసుపర్వలు సేంకటేశునిన్
గని గిరిమల్లెపూవులను నైకొని పూజ లొనరి తిష్టచున్
గొని గమించుచుండు తమకుం గలభక్తి ప్రపత్తి యొప్పగన్

గీ. ప్రతిదివము వేంకటేశ్వరస్వామి కచట
బిల్వ వ్రతములం బూజ చెల్వ మలర
నల్పుచు దురు నాగభూషణులు శ్రీని
వాసునకు నర్చకులు తి పతివగమున.

22

చ. తిరువతికొండపై నవుడు దివ్యతరంబు తపం బొనర్పగా
దొరకొని యొక్కమండలము తోరపుదీక్ష మెయి న్మెలంగి యీ
శ్వరకరుణాకటాక్షము భృశంబుగ నొందంగఁ బూని భక్తులన్
నిరత మనగ్రహించుచు ముని ప్రవరుం డతిఁ జొప్పె మెప్పులన్.

—* దీ జె వి ధా న ము *—

నీ. చైత్రవై శాఖమాసముల నుషకాల
ములను యోగాభ్యాసములు ననుకరి
మమునఁ బంచోపాసనము లాననంబులు
పొదలించి సూర్యుడు పుట్టిన పయి

సూర్యః సుస్మృతుః సుప్రభాతసవర్ణ
 లఘుమ కల్యాణమండపమునందు
 ఘనతరానుష్ఠానముచను మధ్యాహ్నద
 ర్శనముఁ బూజయు స్వామిపదమలాచ్ఛ

తే. భోజనానంతరమ్మున ముక్తిద మగు
 జీవయాత్రాశ్రవణమును జెంత ధక్తిఁ
 జేర నుండినవారికి పారభోధ
 మొనరుచుచు నుండు భూవణయోగి యపుడు.

25

తే. వర్ష వర్ష ము నీరీతిఁ బరమదీక్ష 1927
 గా నుపాశించుచుండఁగా గ్రావ నేత్రి
 ధాతృ భూ సంఖ్యహూణవత్సరమునందు
 నై నదీక్ష సమూహి యా నవసరమున.

26

తే. తిరుపతిమహాంతు భూమణుద్వమహిమ
 లెఱిగి నిరిమోద వేంకటేశ్వరునిసరస
 నెఱుడు నెట్టియాతంకము లెవరివలనఁ
 గలుగ కుండెడునట్లు లాజ్ఞలు పొనర్చె-

27

మ. ఒకనాఁ డాతండు కృష్ణభూషణుని నెంతో గౌరవం బేర్పడక
 నకలోర్వీకతు లుండునై జగ్గహమున్ సమ్యగ్గతిం జేర రా
 నొకబాబున్ లిఖించి ఘచ్చిన నతం డొంకారముం దెల్పుచున్
 సుకలుం డైనమహాంతుచెంతకుఁ జనెన్ సూచించుచున్ బ్రహ్మమున్.

ఆ. ఆశఁ డతనఁ గాంచి యార్య! విచ్చేయుము
 నాఁగఁ గదియ నరిగి నాగభూష
 ణుండు కేలు మొగువ నుండునంత మహాంతు
 హతిరాము మొక్కి నాన తిచ్చె.

29

ఆ. హతిరామవిగ్రహమున కప్పుడు మొక్కి
 యమ్మహాంతుతోడ నతఁడు మాట
 లాడి గౌరవంబులంది వీడ్కొని వచ్చె
 నిజగృహమున కపుడు నే ర్పెసంగ.

30

వ. బక్కనాఁ డమృతానందస్వామికి స్వప్నంబున వేంకటేశ్వరుండు ప్రత్యక్షంబై రేపు నా భక్తుండైన యచ్యుతాచార్యుండు నా వంపునం జేసి మీ కడకు వచ్చి వేంకటేశ్వరాష్టాక్ష యు వేంకటేశ్వర గాయత్రియు మీ కొనంగులు మీరు వాని స్వీకరించి యంతట నుండి నా పేర వెలయు పబడిన పీఠమునందు నా మూర్తిని బ్రతిష్ఠించి నాదు మంత్రాస్తాన పూర్వకంబుగా నర్చనలు సలుపుచుండుడు. నేను బ్రీతుండనై యట నా సన్నిధి నొసంగెద నని పలికి తిరోహితుం డయ్యెనని యతందు భక్తులకుం జెప్పుచుండు సంతలో నచ్యుతాచార్యుండు వచ్చి యమృతాండుం గాంచి వేంకటేశ్వరాదేశం జెఱింగించిన నెల్లరు చక్ర్యంతాశ్చర్యంబు నొందుచు భగవంతునకు మనఁజేరి బరిపూర్ణానుగ్రహంబు గలిగె నని సంతసించుచుండ గురుండు భక్తులందఱకు నానిచే నుపదేశం బిప్పించి పెద్ద సమారాధనంబు గావించె నంత భోజనాంతరంబున భాగవతకాలక్షేపంబు గావించుచు, సమయంబున నవధాని యెల్లరు విఁగ్మన్లభూషణుని దిక్కు మొగ జె విసయంబునఁజేతులు మొగించి యిట్లనియె.

31

—* సత్రీయాగ విదానము *—

మత్తకోకిల. సత్రీయాగ మనంగఁ దొల్లిట త్మాసురుల్ ఘనదీక్షమై ధాత్రిఁ జేయుచుచుండు రుచది తద్గయఁకా ఫలదం బయై పాత్రితం గొని యాడు నంచును బల్కుచుండు మహాత్ము లో ధాత్రి దేవకులావతంసమ! దానిఁ జేయఁగ నొప్పునో.

32

వ. అనిన నమృతానంద గురుం డిట్లనియె.

33

చ. ధరణిఁ బ్రసిద్ధి కెక్కఁ గలధన్యుడు విద్యుల వృద్ధిచేయుఁ గాఁ బరఁగెడుకీర మొండు నిలుపం దగు నీవు తిల్లింగభూస్థికా దిరుమలశ్రీనివాసుని నుతించుచు నట్టి దొకండు సల్పిత త్వరమతి నుద్ధరింపుము నుతం బగు విద్యుల నెల్ల దెల్లఁగక.

34

ఆ. వేదశాస్త్రవిహిత విమలధర్మాచార నిరతు లైనవారు గురుముఖమున

సర సంతయములు స్వాధ్యక్ష కాంతులై
తత్త్వ మెఱింగి కొనుటె దానిభవము.

౩౫

‘ సర్వతంత్రస్వదంత్ర కళాశాల విద్యావిదానమః ’—

సీ. తగ సర్వతంత్రస్వదంత్ర కళాశాల
స్థాపించి నితరుల దత్తవసుండు
సత్త్రిముఖ వానిం జను సత్త్రి మునిగ స
తత్త్రిముఖుల : క్షేమముగల్గి యగుచు
విద్యానుభవ ను వెల్లడి మట పొందు
సత్త్రిముఖులు నాధనములు
సాధకులకు జ్ఞానప్రసాదము
ప్రసాద భుక్తికి నత్తి నులగుచుండు

తే. అష్టకళాశాల నిరతిము సార్వభౌమ
దాయమున నుండి సుకుశల్యతలెని ప్రియ
నట్టిదిగ నుండ దిని సుపాధ్యాయుల కెవ
ప్రీతి శిష్యులకు ధర్మ వెలయు వలయు.

36

క. ధర్మపరమ సంపత్తికి
ధర్మము దంపలులపూజ తత్త్రిమున నీ
కర్మభువి విద్వజుల
నిర్మితైశ శిష్యుల నిలిపి కొనఁ దగున్.

37

క. ఘన లగువిద్వజనులను
మనశీతమునందు నిలిపి చున్నించుచు భు
క్తిని దగునట్లుగ నిడుచున్
మనుషం దగు విద్య లరయు మన దేశమునన్.

38

మ. ప్రతిభావంతు లనంగ జ్ఞాను లని తాత్పర్యంబు పీఠసర్థి
ప్రతిభావంతులు తేలి లోకమును సంరక్షింపనై సత్కృతుల్
సతతంబు బొనరించి మంగళములన్ సంధించు నట్లెంచి యీ
నుతవిద్యాలయముల్ తలిర్పవలయున్ సుబ్బావధానిద్విజా.

39

క. విద్య లన వేదసమ్మిత

విద్య లగుం గాని గోణిబిళ్ల బంతుల్
వాద్యములు కుట్టుపనులును
హృద్యంబులు గావు వాని కీట లే వెడముల్.

40

తే. ఇట్లఁ బరీక్షలు వాక్యార్థపటిమ ననుప

వలయుఁ గాని నూటికి నిన్ని వచ్చె నేని
చాలు పత్తిన్లు డగునను సరణి తగ
దనుచు నియమం బొర్పంగ గును జువ్వె.

41

తే. స్నానసంధ్యాగ్నిహోత్రాంతులును దొట్టి

క్రియల వెల్ల న్నధర్మనూక్తిని దలిగ్గు
నవి విడువ కాచరింప విద్యార్థి కగు న
టంచు నియమంబుఁ బాటింప నర్హ మగును.

42

సీ. అమరము నమరశేషము శబ్దమంజరి

వరధాతృమంజరి పంచకావ్య
ముల మూడుకావ్యముల్ పుగుటనూక్తమును
నూక్తము మంత్రపుష్పాక్షవిధులు
నమకము చమకముక దశశాంతు లరుణము
పుణ్యాహవాచనమును గణేశ
పూజ యాద్రికమంత్రమును ధ్యానగీతముల్
భాషాద్యయును నందు వాచకమ్ము

తే. పృథమకక్షా పరీక్షకుఁ బాఠశాల

యందు విద్యార్థి పఠియింప నగును బాస
నాకళాశాలలోఁ బ్రవేశాధికార
మొంది గురునన్నిధిం బేర్చి నందఁ గలఁడు.

43

సీ. ఋగ్వేదమును యజుర్వేదము సామవే

దమ్ము నధర్వవేదమ్ము శిక్ష
వ్యాకరణము ఛంద సూనిరుక్తంబును
జ్యోతిషకల్పముల్ న్యాయశాస్త్ర

శక్తి శాస్త్రార్థ శాస్త్ర పురాణ మూలమున
లును వరాయుక్త్యనును సునీతి
శాస్త్రము నీక శాశాలలో జనువం

వలయు చుతగ్గింధముల విచార

తే. మనిశము నొనర్పబడుచుండు నన్యజేత
ములఁ బ్రవర్తిల్లు నట్లుగా కలవలెనబె
యలుల విషయంబులకు మేటి యగుచు నుండు
నర్వతంత్ర స్వతంత్ర వాక్యాదులు. 44

తే. తీర్థయాత్రలు సేవించు తైత్తిరికు
నధ్యమధ్యమునం దగు సలసబలులు
బావునీడయు నీరును భక్తి మొనంగఁ
గట్ట దగు సత్త్రీశాలులు త్కృతలమున. 45

— సత్త్రీయాగ దీక్ష విధానము —

ఉ. మానసికశ్రీమంబుడుపు మార్గములుం దెలియంగ వచ్చున
వ్యాని నెటుంగఁగా వలయుఁ బండితగోష్ఠియు రాజునామ సం
ధానము సాత్త్వికమును దైవతభక్తియు శాస్త్రజన్య వి
జ్ఞానము వీనిని దెలుపఁ జాలి తలిప్పును సత్త్రీయాగముల్. 46

మ. భగవద్ధ్యానము కాలనిర్ణయమునక భక్తుల్ పొనర్పంగల
గ్గగు నంచుక వచ్చియింప నొప్పుదు లయంబై పోవునందాక నే
తగులంబుదును నెప్పుడుం బొనరుపక దధ్యంబుగాఁ జెల్లు నం
చుఁ గనుంగో నగు నెల్ల గ్గింధముల సంప్రతాతి పాత్రంబుగఁ.

క. జీవన్ముక్తునకు మనం
బేవేళ లయంబ యగుచు నేర్పడి యుండుక
గావునఁ దత్పర్యంతము
గావింపఁగ వలయు ధ్యానగతు లెవ్వేళక. 48

ఆ. అట్లుగాన సత్త్రీయాగమునం దెట్లు
ధ్యానధారణాదు లాచరింప
వలయు ననుచు శాస్త్రములు వచించెడుఁ గానఁ
దద్విధంబు మనకుఁ దగు నొనర్ప.

వ. మఱియుఁ నానలక్రయాగంబునఁ బ్రతిపదంబు నుడయాదిగం గ్రీమం
 బున ధ్యానము సుప్రబాతము సంధ్యావందనము నగ్నికార్యము
 వేంకటేశ్వరప్రభూమార్చనముఁ ఒంచాంగ శ్రవణము గణపతిపూజ
 సూర్యనమస్కారములు వేంకటేశ్వరస్మృతీయార్చనయు ననగ్రహజ
 పంబు మధ్యాహ్నమున మహాభ్యాసము నేకాదశవారపుదాభిషే
 కము సంధ్యావందన మగ్నికార్యము సాయంసమయంబు మొదలు
 కొని బాలాశ్రీపురసుందర్య చ్చనయు వేంకటేశ్వరత్వతీయార్చనయు
 లాలి మంగళారతులును బ్రతిపూజయందుఁ నైవేదికంబును నైవే
 ద్యానంతరంబునఁ దీర్థప్రసాదవినియోగంబును గావింపఁ బడు
 చుండఁ దగు మఱియును గురువారమురాత్రి పూలంగియు శుక్ర
 వారముదయ మభిషేకంబును జంగనగు భజన మెప్పడును మాన
 నొప్పడు. వేంకటేశ్వరపురాణము శ్రీమద్భాగవతము దేవీభాగ
 వతము మహాభక్తవిజయము శ్రీమద్రామాయణము సారాయ
 ణము నేయంబడు మఱియు విద్యాశాలయం దుదయముఁ ప్రసాద
 త్రయభాష్యము మధ్యాహ్నముఁ సాహిత్యము వ్యాకరణము ప్రథమ
 కక్షలోని వారంపఱును సమయవారాయణము వేదపారాయణము
 వేదపాఠముం గావిండునది మహాన్యాసంబును జరుగవలయు నని
 మఱియును.

50

చ. జపతపముల్ పొనర్చుజరసంఘము బుద్ధిజులున్ సమాగతుల్
 సుపురుషులున్ గవీశ్వరులు చూడఁగ నచ్చినవార తెల్లరున్
 సుపరిచితన్ మహానసముచుట్టును వేసినయాకుటిండ్లయం
 దెపుడు సమృద్ధిగాఁ గుడిచి యేగెడుసట్లుగఁ జేయఁగా నగున్. 51

మ. అవధానీ! విను సత్రీయాగ మన విఖ్యాతాఖ్యులై పుణ్యముం
 దవిలింపం దగి యుండుఁ గాని యిపు డద్దాని బానర్పంగ నీ
 భువి నెవ్వారలు నోవ రరమును సంపూర్ణంబుగా నుండఁగా
 నపు దీక్షన్ విధి యెంతయే ఘనతరంబై యుండుఁ జర్చింపఁగన్. 52

ఆ. ధనము సేకరించి ఘనదీక్ష గావింపఁ

జాలి యుంటె నీవు సత్రీయాగ

మునకుఁ జెప్పి మనుడు వీరయ మ్మభినయించి
యూలఁ డిట్లు లనియె నడఁక ప మెయి.

౪౩

ఉ. మీ కరుణా కటాక్ష మది మిక్కిలియై ప్రగఱించె నేని నే
నీ కఠినంపుఁగాలమున నెల్లొ దగ్ధార్థము మాచరించీను
శ్లోకముగాఁ దవధర్మముఁ జూగఁజు మెచ్చు బాసర్పి నేతు నో
లోకనాథ ప్రభావ ! మిము లో నెమకొన్నచు గాని మందునే. ౪౪

తే. అనుచు గురుఁ డిట్లు లను నది యిట్లఁ దైన
గాశ్వయుజమాన మా సత్రీయాః సునకు
మొదలు వెట్టుము నీ నై ద్యమును విడంగ
వలసి వచ్చు విచారింప వలయు ననిన. 55

సీ. అ ట్లందఱును సత్రీయాగ మొనర్ప నే
కగ్రీవముగ నెంచి కార్మకలన
నవధానిప్రభృతు లాయాచోటులకు నేగి
పను లన్నియుం దీర్చుకొని పదపడి
నవరాత్రీములకు మున్వారు నెల్లూరు మం
డలమునఁ దుంబూరు నామపురికి
నరిగి యచ్చట సత్తమందుండి సత్తయా
గమును బ్రారంభింపఁగాఁ గడంగి

తే. భక్తబృందమునకు మహాభాష్యపాఠ
నిర్వచనము సేయుచు నుండు నిత్యసత్య
వచనరచనలు సల్పుచు వచ్చి పోవు
వారి కాసత్తయాగము వరద మయ్యె. 56

సీ. ఆసత్త మానంద మనుభవించుటకు సా
ధనమై ప్రవర్తిలై ననుట నిజము
రసనేంద్రియమునకు శ్రవణేంద్రియమునకు
నేత్రేంద్రియమునకు నియతవృత్తి
పొసరించు టానందజనక మా నట్లై ధ్యా
నమునందుఁ గొంతకాలము పురాణ

మునఁ గొంతకాలము నుననంబునం గొంత

కాలము స్తుతిఁ గొంతకాల మొప్ప

తే భక్తు లర్చన యొనరించి భక్తిపరత

నీశ్వ గారాధనము చేసి యిహము పరము

పోందఁ జూచుదు రని శ్రుతిలో పొగడి చెప్పఁ

గాన నానత్త మున్నత మా ననఁ జను.

57

ఉ. గొందఱ కర్పనల్ మఱియుఁ గొందఱకున్ భజనప్రీతియున్

గొందఱకుం బురాణములుఁ గొందఱకుం బరమోపదేశమున్

కొందఱమునన్ ముదం బడుఁ గడిందిగ సత్త్రిముఁ జూడ వచ్చువా

కందఱు నన్నిచందముల నాపవనంబుల నొంది రిప్పతన్.

58

ఉ. వాలుగఁ బర్ణశాలలు సువర్ణ ముఖతటముందు మెండుగా

నాలుగు చిక్కులందు మఱి నాలుగు మూలలయందు ఋత్విజల్

నాలుగుజాముల నిడ్డ కసారత మందు వసించి సత్క్రియల్

పోలఁగఁ జేసి రొప్పు నలు పూర్ణవిధుల్ విడకుండు నట్లుగన్.

59

తే. నడుమ వైశాల్యముంగల్గి నాల్గు తట్టు

లందు జరిగెడి సత్క్రియ లరయుటకును

బ్రేక్షకుల కింపు నింపెడువిధ మెనంగఁ

గట్టి రటఁ బతుశ్శాలను గను ముదమున.

60

తే. యాగశాలయు జపశాల యోగశాల

వేదశాల భజనశాల వివిధసత్పు

రాణశాలయు సంగీతరమ్యశాల

లోను గాఁగల శాల లాలోన నయ్యె.

61

నీ. మును సత్ప్రయాగముల్ మునులు చేసిరి వేన

వేలేండ్లు దీక్షమై విధివిధమున

దాన జగత్సృష్టి హీనమై పోవ మ

హావ్రతంబులు చేసి రపుడు జ్ఞప్తి

కట్టి మహాదీక్ష లా వ్రతంబులు లేవు

గాని వత్సరదీక్ష తొ నిపుడును

సూర్యోదయం బాసి సూర్యోదయము దాచ
సత్త్రియాగక్రియల్ జరుగు నందు

తే. మొదలు పెట్టిన జపతిహాయిఖ్యము లప
విడ సతితము నర్చదిగడిములు చల
జరుగుచుండును భోజనశాలలందు
మూడు ప్రోద్బలు దొరికిన భోజనములు.

62

తే. అచట శాలాముఖంబున యందు నపుడు
నపుడు నవచువిశేషము లఖిలజరుల
తెలుక పడునట్లు పత్త్రము లెనక మెనగా
ప్రాసి ప్రికిటింప బడుచుండు ఒహుముఖములు.

63

సీ. సన్నిహిత్యములందు నచటి ఋత్విక్కులు
స్వాహాది హోమముల్ నలుపుచుండు
సామాది వేదముల్ సతతపారాయణ
మొనరించు చుండు విహిత్యము లల
సూర్యనమస్కృతుల్ శుభనవగ్రహజపం
బులు వేదమాతృకాముఖ్య మంత్ర
జపములు గీతాదిసద్గ్రంథ పారాయ
ణములు భాగవతాదికములు మఱియు

తే. భజనములు గానసభలును భక్తిభరిత
హరికథలు మేళతాళముల్ నరసవాద్య
ములును వీణాదిజంత్రముల్ సలలితముగ
జరుగుచుండు నజన మాసత్త్రిమందు.

64

తే. పలు తెఱంగు లుపన్యాసములు నొసంగి
జనుల మదలచు గఱచెడు నాధుజనులు
నకలసుజనాభివండ్యు లై సత్త్రిశాల
గాన వత్తురు పెక్కు రక్కాలమందు

65

చ. ప్రతిదినమున్ వినోదముల బర్వంగ జేయుచు వేషగాండు పా
కృతగతి బెక్కు వేషములు నేర్పడ వేయుచు బ్రేక్షకావళి

గుతుకమునందుఁ గూర్చుచును గొంచెము గానివిలాసనైఖరిక
సతతము సంచరింతు రట సత్త్రమహాగృహసేనులందునక. 66

తే. సతతమును వచ్చి పోయెడుజనుల గౌరవ
మించి లోనికిఁ గొనిపోయి వేసి వేసిఁ
జూడ నానంద మా వానిఁ జూపి సంపి
వేయుచుందు వాలంటిరు పాయ కనుట 67

ఉ. జోలెలు గట్టి బియ్యమును జొన్నలు చోళ్లును బప్పు సుప్పునక
బాలును బంచదారయును బల్లెలనుండియు నూళ్ల సుంపునక
జాలుగఁ దెచ్చి నిచ్చులును సత్త్రగృహంబునక జేర్చుచుండు జం
ఘాలుర యై తడియులగు నారవకార్యవహుల్ ప్రియంబునక. 68

వ. అట్లు సత్త్రయాగంబు వ్రేవల్లుకాలంబున నొక్కనాడు. 69

— గోపాలరావు నూతిలోఁ బడుట —

శా. అమ్మాణమ్మత్పతీయ పుత్తుఁ డగుచు హర్షించుగోపాలరా
వమ్మై నేమ మెసంగఁగా పిడిచి యాహారంబు ముప్పొద్దునన్
సమ్మాదంబున దేవతార్చన లటక సర్వము తొల జేయుచుక
నెమ్మిక్ మెచ్చ గురుండు భూషణుడు నిర్ణద్రాచకంపామలిక. 70

తే. అచట సత్త్రయాగ మొనర్ప నైనకొన్ని
నాథులకు నొక్కనాడు గోపాలరావు
నీళ్ళు చేదుచు నూత గుభెల్లు మనుచు
ధ్యాన ముదయించి నలుగడఁ బర్వ గూలె. 71

ఉ. అప్పుడు చెంత నున్నజను లాఘణిభూషణు డున్నచోటికిన్
జప్పునఁ బోయి యమ్మణమనందను డందటు చూడ నూతిలో
నిప్పుడ తూలె నోపభ్రువ! యేమి పొసర్తుము పాణిరక్ష యే
చొప్పున నయ్యెడుం దెలుపఁ జూడుము నావ్రుడు భూషణుం డనుక.

శా. ఆపద్బంధపుఁ డైన శ్రీహరి కృపక బ్రాణంబు గాపాడఁగా
నీ పట్టన్ గనుపట్టకుండఁడు భయం బేగక హరిన్ వేడుఁ డీ
గోపాలున్ బ్రదికింపుమంచుఁ జనుఁ డాకూపాంతికంబందు కో
నాపై భారవహుండు దేవుఁ డని మీ రాశించు చుండక దగుక.

౧. అని చెప్పి పుచ్చి వారల

ధునుఁ డాఘణీభూషణుండు కడుభక్తి మెయిన్

విచుటించె లోకరక్షకు

మనమున నిడి కొంచు నిట్లు మఱి మఱి మఱియున్.

74

మ. జనసంఘంబునకన్ శివం బాదవ దేశక్షేమముం గోరి మే

ము నిసుం గొప్పంగఁ బూని రాఁ మిటు లోభాదేవతాచాధ్య ని

న్ననిశంబున్ భజించు బాలునకు బ్రాణాపాయమై సోపు నా

తని పాదంబులు పిల్చి కాచుటకు నిన్ ధ్యానించి ప్రార్థించెదన్.

75

.. అని ప్రార్థించుచుండె నాసగుయంబున గోపాంబును.

76

పత్త. నూతిలోఁ బడి మునిపోవ కనూనభక్తియుతాత్ముడై

యీత గొప్పంగ లేనివాఁడయి యీశ్వరున్ సుతియించుచున్

శ్వేతతల్పమునందు బండివచ్చెల్వరం బడి నీటిపై

నాతఱిన్ శయించి యుండె మహాప్రభూ ! యని పల్కుచున్.

77

వ. అంతలోఁ నిగు సహరుగువారు వచ్చి నూతిలో నారాయణ స్మరణం

బాసర్చుచుం వానిఁ బైకి తీసి కృష్ణభూషణునికడకుం గొనిపోయి

రతండుఁ నలనిశిరంబున గరంబు వెట్టి దీవించి దేవతార్చనమ్ము

జేయం బొమ్ము నేడు నీ చిత్తం బన్యాయత్రం బగుట నిట్లయ్యె

నిక నట్లు కాకుండు మీశ్వరుండు నిన్ను రక్షించు నని యంపిపుచ్చె

నంత మఱియొకదినంబున నవధాని గురువర్యుం గాంచి యిట్లనియె.

— భూషణస్వామి భిక్షునము —

తే. నాఁడు నాడును భిక్షాటనమున మనకుఁ

బ్రాహ్మ మగుచుండు ధనముఁ బ్రార్థములును

సత్రిమును నిర్వహింపంగఁ జాలియుండ

దేమి చేయంగ వలయునో యెఱుంగఁ జెప్పుడ.

78

చ. దినదినమున్ సమీక్షకులు దేశము దేశమునుండి వేసవేల్

మనసవనంబుఁ జూచుటకు మానక వచ్చుచుఁ బోవుచుండి రేఁ

గనుఁగొనుచుంటి నెల్లరు నికన్ భుజించుట లెట్లు సాగెడిన్

ధనము ప్రధాన మన్నిటికి దైవలలామ యెఱుంగఁ జెప్పితిన్

80

తే. అనిన గురుఁ డను నీ వసుఁదయధార్థ
మర్థము పృథాన మన్నింటి కని యెఱుఁగుదు
నేడు కానిమ్ము మఱునాడు నేను మిమ్ము
గూడి వచ్చెద భిక్షింప నాడ నాడ. 81

వ అని మరు నాఁ డరుణోదయంబున లేచి కాల్యక్మత్యంబుల నిర్వ
ర్తించి నిజశిష్యపరివారపరివృత్తుండై గురుదేవుండు చుట్టు ప్రక్కల
నుండు గాఁమంబుల భిక్షాటనంబు గావించె నప్పుడు. 82

నీ. ప్రతిపల్లియందును బ్రాకిగృహంబందును
భూషణస్వామిని బోలఁజూచి
వివిధప్రజలు దేవ! విచ్చేయుఁ డని వాని
కరస్పృహద్యంబులు నాచరించి
మంత్రపుష్పముతోడ మాడలు వరహాలు
దీనారటంకాలు తెచ్చి యిచ్చి
పప్పు నుప్పును బియ్య మొప్పుకూరలు గోత
ములు నిండఁగాఁ బోసి యుండుఁ బెట్టి

తే. సుంగళారతు లిచ్చియు మఱియు మఱియుఁ
గానుకలు వెట్టి పూజించి కడు నుతించి
గ్రాసుము లవెల్ల నుత్సాహకలితము లయి
నాగనరిరి భూషణస్వామి నపుడు. 83

తే. పల్లియలగండి ప జ గురుతల్లజు వెను
వెంటఁ బడి వేనవే లయి వెడలు చుండ
భూమి యీనదో యను పోల్కి నపుడు
కనఁగ వచ్చెను జూపఱు కన్నుగవకు. 84

మ. పరివారంబులు చుట్టువారు కొని తేవన్ సోత్రప్రపంచులకా
బరిని రింకగఁ జేయుచుండ భజన్ ప్రాంతంబులన్ గ్రాల నా
పు వాసుల్ పరిచర్యలన్ సలుప సమ్మోదంబు సంధించుచున్
గురునాథుండు సశిష్యుడై నడచెఁగోర్కుల్ మీఱఁ దుంబూరునన్.

క. వెనువెంట స్వస్తి చెప్పుచు
మునితుల్యులు విపులైల్ల ముద మెదఁ బూజలన్

ఘనుల నాగవిభూషణు

వినులించుచు వచ్చి రపుడు వేడుక మీఱన్.

85

తే. పూలు పండ్లును పనుబండములును గలుగు

పెందుకాణాలు నాయని వేటనుండి

వచ్చి తుంబూర నగునత్రీభవనముకడ

నిలిపి రెంతయు నంతోష లింపముగను.

86

క. అయ్యొక్కనాడు గూడిన

బియ్యము నెయ్యియును పప్పు వివిధపదార్థం

బయ్యొగ మాటుచూసము

లెయ్యొక్కటు లేక నాగ నేర్పడె బేర్మిన్

88

—+ సత్త్రిమున నతిది సత్కారము +—

చ. అచట మహానసంబుల నహర్నిశముక బచనాగ్ని సేవలన్

బ్రచురము గాఁ బొనర్చుచును పంటకముల్ బహుళాన్నరాసులున్

శుచి యగుచోటఁ జోయుదురు చూపఱుమెచ్చగ నంతయన్నమున్

నుచరితు లెల్ల వారలకుఁ జొప్పడఁ బెట్టుదు రట్టి పట్టునన్.

89

క. ముప్పొద్దు భోజనం బని

చెప్పటయే కాని యచటఁ జేరుజనుల కె

ల్లప్పుడు బెట్టుచునుందురు

ముప్పొత్తిక మూడువీసములు రే బవలున్.

90

సీ. అన్న శాలలయందు నన్నంబు వడ్డింతు

రతిధు లౌవారల నాడరించి

యది యేమి యిది యేమి యని యడిగినవారి

కిది యిట్టి దని కొందఁ జెఱుక పఱుతు

రీరేయి నిట నుండు మే మనువారికిఁ

బడక లాశాలలో వరుసఁగూర్చు

రెది యెవ్వ రడిగిన నదివారికిఁ దెచ్చి

యింతలో నిడుచుందు కొంతమంది

తే. ఎవరి కేలోపమును రాగ నీయ కుండ
సత్రయాగ మొనర్చునానయమందు
భూషణస్వామి యాజ్ఞను నిర్వహింపు
లైనవా రిట్లు సేవ చేయంగ నైరి.

91

—* భూషణస్వామి చరణ్య *—

సీ. హోతల క ట్టిట్లు హోమార్థముల్ సెప్ప
వేదముల్ చదువు ఋత్విజులలోడ
గ్రహములు నర్చించు గతు లిట్టివని చెప్ప
సూర్య యంత్రం బిట్టి చొప్పయనుచు
మను బీజముల లోన జను ప్రభావము జెప్ప
గీతా మహత్త్వముల బ్రీతి జెప్ప
భాగవతంబున భగవంతు నెఱింగెడు
పథ మొక యింతలో పలన చెప్ప

తే. గాఁ నధలకుం జని రాగ గణంబు సెప్ప
వేణు వీణాది జంత్రముల్ విశద పరచు
సఖిల విద్యా విశారదుల డైన కృష్ణ
భూషణ స్వామి జనుల కన్యతము వోడ.

చ. అపుడపుడు మహానయన నందు నొకింతన పంట గానిచో
నపు డట కేగి కన్దెఱి చునుతటి లోపల శాక పాకముల్
సుపరిచితిం బొనర్చు మఱి చూచుచు నుండంగ వడ్డనంబు న
ష్టపుడును జేయుచుండు నమృతాఖ్యమహామునిముఖ్యుడ త్తత్తిక93

ఉ. వంటక మింతయై కుడువ వచ్చిన వారధికంబయైనచో
బంట వలంతినిన్ దలచి భావమునం దలభూషణుండు చే
నంటి తదన్న రాశి పయి నప్పులు చల్లి సనుంత్రీకంబుగా
వెంటనె వడ్డనల్ సలుప వేడ్క వచించును హెచ్చునన్నమున్. 94

ఉ. భాగవతంబు చేతఁగొని పండితు లెల్లరుం బ్రక్కనుండి యి
చ్చా గతి నాలకింపంగ బ్రజల్ చను దెంచి వినన్ బ్రీయంబునన్
యోగి వరేణ్యుడ పృథుషనూన విధంబునఁ దత్త్వ మార్గమున్
బాగుగ విస్తరించి నుడువంగలడై ప్రభం గాంచు నెంచగన్ 95

మ అవధానం హాసించువా రెటకు రా నాభూషణస్వామి మీ
రవధానుల్ కివితావిశారదులు కావ్వా తెన్ని కాన్పించు మీ
యవధానం బెటువంటిదో తెలుపుఁ కయ్యాయంచు ఖాషించుమక
సవిమర్శంబుగ వారనిం దెలిసి యిచ్చుక మెచ్చు సవ్వేళలక. 96

సీ. శాస్త్రవాదంబులు నలుపుచు డ్వాంసు
లకు బహుమతుఁ దిచ్చు సుకిలుఁ డాంచు
గవులను రప్పించి కవితార్థగోమలఁ
గావించు చుండును శాతుకమున
విప్రవిదానోదుల వేడ్క రప్పించి లి
ద్విద్వావినోదముల్ దెలిసి మెచ్చి
నాగస్వరమున విన్నాఁ టెఱింగి యె
క్కని మెచ్చి యుచ్చును గడుభనంబు

తే. నతిథుల సమాదర మొనర్చు సట్టి శై స్వ
జనుల నందఱుఁ బిలిచి లా ననునందుచి
మంచిమాటలు చెప్పి తన్మనము లలర
నలుపుచుండును భూషణస్వామి యపుడు.

97

సీ. అనుదినముక వచ్చునతిథుల నాదరిం
పగఁ బుచ్చుఁ గొందఱుఁ బ్రజ్ఞ మెఱయ
దినము వచ్చువదార్థమును జూచి కాపాడ
నియమించుఁ గొందఱు నేర్పు మీఱ
ఋత్విగనంబు లే మేమి చెప్పిన నెల్ల
నొనరింపఁ గొందఱు ననువ్రవఱచు
సత్రీశాల జనాళి సంరక్షణ మొనర్పఁ
గొందఱు డక్షులఁ బొందుపఱచు

తే. బ్రతిదినంబును వచ్చెడువసుచయంబు
నొక్కచోఁ జేర్చుకొని వ్యయ మొనరుచుటకు
దంటల న్నిల్పుఁ గొందఱు దంటువంశ
భవుఁడు సుబ్బావధానితోడ్పాటు గలుగ.

98

మ. కనకాంబాసతితోడఁ బుట్టువఱు సక్కాంతామణి పుత్రులు
మనసుబాష్పఖ్యచధానియు న్మఱియుఁ న్మాన్యాసుజల్ బంధువుల్
ఘనులున్ మిత్రులు భృత్యులఁ బెగలు చేడ్తన్ సత్రయాగంబునన్
ఘనులై కార్యభరంబు పూనుకొననై కన్పట్టి రప్పబునన్. 99

ఉ. ఎందఱో పండితప్రముఖు లెందఱో నత్కవిరాజచంద్రు లిం
కెందఱో భూసురప్రవరు లెందఱో యోగికులూగ్రిగణ్యులిం
కెందఱో భూతలాధిపతు లింకను నెందఱో వైశ్య త్తముల్
నందడి గాఁగ వచ్చి రట సత్తముఁ జూడఁగ సంతసంబునన్ 100

మ. కనకాంబాసతి తన్మహోత్సవమునం గాలేజకిం బోకకున్
విని వృత్తిం గొని తుంబ్రుగామమునకున్ విచ్చేసి తత్సత్తముం
గొనసాగించె గురూత్తముం గోలుచుచున్ గోర్కింద దీయావృత్తిం
గొననై సజ్జనగోష్ఠుల నైలఁగుచున్ గుర్వర్థమర్పించుచున్ 101

ఉ. కమ్మనిహోమధూమ మటఁ గ్రాతమవారలమేనఁ దాకి నే
త్రీమ్ములనుండి శ్రోత్రీశ్రులదారులనుండియు ముక్కుటమ్ము మా
ర్గమ్ములనుండి లోనికి నిరంతరముం జని కల్మషంబు న
ర్పమ్మును బాపునట్టి దము శాంత మొనంగును సత్ప్రవాటికన్. 102

తే. అచట నాల్గును నాల్గు రెం డైదు రెండు
గతులుగా హోమముల్ సేయుకాలమందు
నింద్రచంద్రాది దేవత లేగుదెంచి
హవ్యములు స్వీకరించెడు నట్లుదోచు.

103

ప్రథమ

సీతారామాంజనేయాంచిత మగుకృతినిం జేతఁ దైకొందు లోకా
తీతౌజస్సరుండున్ సద్వినుతుడు ఘణిరాడ్దివ్యభూషండు పల్కన్
సీతారామాంజనేయుల్ చిరకరుణ నటన్జేరి మాటాడి నట్లు
చేతఃప్రీతిఁ ఘటించున్ శ్రితజనులకటన్ జిత్సుఖంబుప్పట్లన్.

మ. ప్రతిఘనంబును వచ్చిపోవుచు నటన్ వ్యాపారమున్ నల్పుచున్
స్తుతులం జేయుచునుండుఁ బ్రేక్షకులయున్ సోమస్థితార్విగనో
న్నత సామాదిరవంబు తూర్వనిచయానంతస్వనం బేకసం
యుతమై జానుగుల న్బడుం దగ సతం బొంకారనాదం బటన్. 10

—‘ మాయాపుల్కనునిచత్తిరము —

తే. అట్లు సవనము జరిగెడునప్పు డొక్క
నాడు రాతిరి మూడుజాల్ నడచుచేసి
బుల్కునుఁ దొకండు శ్రీకృష్ణభూషణుండు
వండుకొని యుండు చోటికి నడిగి వచ్చి. 106

చ. ప్లుతరణ మేర్పడంగ భణిభూషణమూర్తి; మహాశయా! యెవలో
చిలికినవాడఁ బుల్కునుడఁ జచ్చువలె? క్షణ చుమ్మ చుట్టి లో
సతికి కొనెన్ దహించుబుకునై కౌక యంత వనాద మిప్పు గా
కృతికను వేసికో నిడఁగఁ గోరుచు నుంటిని మేను నిల్వంగన్. 107

ఆ. మూడు నాశ్వసుగి బుక్కెడన్న పసు నాకు
దొఱక లేదు నాల్కు లొట్టుపడియె
మేను నిలుచ దింకఁ బ్రాణరక్షణమూ గా
వింది నన్నుఁ బోవ వేడుచుంటి. 108

వ. అని యిట్లారవంబునం బలికిన వలుకు లాలకించి శయ్యాగతుం
డగు భూషణుం డులికిపడి లేచి వాచికడకుం జని యిల్లనియె. 109

ఆ. వంటకంబు నెల్ల వంట పాత్రల వెల్ల
బయలు వైచి రిపుడు భక్తమెట్లు
వచ్చు నదిగొ తెల్లవారు నొక్కింకలో
పండి నీకుఁ గడుపునిండ నిడుదు. 110

మ. అనినన్ మూలఁ డొకింతనే పయిన నాప్రాణంబు నిల్వంగఁ బో
దని నత్యంబు వచింతు సామి! యెట నే నాపాత్రలం దింత మా
డిన దైన్య ముసియైన దైన నొకదూడ్కిం గల్గినే జూచి నా
చనుజీవరంబులు నిల్వఁ బెట్టఁ గదవే త్కూడేవతావల్లభా! 111

వ. అనిన నమృతానందంబు వెండియు. 112

ఆ. అంట్లలోన నుండ దణుమాత్ర మన్నము
పండ్ల నిత్తు దినుము బ్రదుకుపొంతు
వేగుచుక్క వొడిచె నేగుదెంచెడి సూర్యుఁ
డిదిగొ వంట చేసి యిడుదు నీకు. 113

- ప. అనుడు సమ్మాయా పుల్క-సుండు. 114
- చ. అనలులు లోనివండు లవి యాడలి దీర్వంగ జాల విట్టిచో
దిన నవి కుట్టు వచ్చు నని దేవరకు నిద్రిపింతు నెట్టులే
జని కని ర మొక్కింతున సామిదయ్య లభియింప కుండ దో
మునివర ! యన్న నాగనరిభూషణుడే నెను వంటయింటికి. 115
- ఉ. దీపము వెట్టి నల్లడల దివ్యతరం బగుదృష్టి పెంపునన్
జావలక్కింద బిందియలనందున మూలల బొగ్గియ్యిచాటునన్
దాపటికంపుఁ జోటులను పదయుఁ గన్గొని లేమి నార్తుడై
శ్రీపతి నెంచుచుం జనియెఁ జెచ్చు బో శృవి యున్నచోటికి. 116
- మ. ప్రతిపాత్రింబును బట్టి చూచి యెట నేపాత్రంబునం దన్నపు
నైతు కొక్కండును గనరామి మిగులన్ విత్రస్తఁడై మట్టిలో
నతుకం బోయినపాత్రలో నడుగునం దత్యంతము న్నాడి నీ
శృతడిం గూడినగుక్కుఁ గాంచి వగ పుల్లంబందు సంధిల్లంగన్. 117
- శే. చేయునది లేక పాత్రిముఁ జేతఁ గొనుచు
మాలచెంతకుఁ జనుదెంచి మాడు గాని
మక్కు గాని లేకుండ నేమాడ్చి నీడు
నాడలి శమించుచో తోఁప దక్కటకట! 118
- ప. ఇదిగో చూడు మంచును దాని నెదుటం బెట్టె. 119
- క. ఆతఁడు దానిం గని నీ
వీతటి లే దంచుఁ బలికి తే మందు నినుఁ
బూతికిఁ జాలినయన్నం
బీతపెలం గలదు చూడు మిదిగో యసుమన్. 120
- ప. భూషణుండు చూచి వివ్వెరంపడి పాత్రింబు వానిపాదంబులకడం
బెట్టి చేతులు జోడించుకొని ప్రణామంబు గావించి యిట్లనియె. 121
- ఉ. మాలడ పీపు గా వరయ మాధవమూర్తివి నన్నుఁ బోవ నా
పాల బ్రసన్నచిత్తమున వచ్చితి విట్టులు పుల్కసాకృతి
బాలికుడన్ నృశంసుడను భావవిహీనుడ ని న్నెఱుంగఁగా
జాలనివాడ నైతి నెద సైవవె నాదగుతప్ప లోప్రభూ ! 122

చ సుకపనందనాదిమః సచంద్రులై నై నసాధ్య మైత నీ
ఘనతరదర్శనం బిపుట గల్గెను ధన్యుడ నైతి నా కులం
బును గడుధన్య మయ్యె నను బోలినవాడ ధరాతలంబునక
జను డొకఁ డు లే డనుచు సంతస మందుచుంటి నోష్ఠభూ.

క. అనుచుం బలుకుచు నండఁగఁ

గనులకు మిలుమిట్లు నొలుపునరణి మెఱయుచుక

వనజాక్షుఁ డిగుచు బుల్కునుఁ

డనుబావముఁ బాపి చనియె నగడ చుండక.

124

చ భూషణుండును సంతోషనంద్రమాత్మర్షదుఃఖంబులు మనంబునఁ
బెనంగొన నున్నవాడ న్నటయుండి యోగేశ్వరేశ్వరు సంతరంగం
బునం దిడుకొని యోగానుసంధానంబు గావించె నంతలో సూర్యో
దయం బగుటయు సుబ్యవధానిస్త్రిభృతులు వచ్చి యేమియు నెఱుం
గనివారై యతనిం బరివేషించి కొలిచి రంత.

125

తే. భూషణస్వామి యది మొదల్ మూషునాళ్లు

సిదఁ నీళ్లును దిండియు స్విడిచి మాన

ముద్ర ధరియించి యొక్కచో మొగిచి కన్నుఁ

గవను గూర్చుండి నిధానకలితుఁ డయ్యె.

126

— * కుహనాశునక వృత్తాంతము. —

ఉ. వేపి యొకండు భూషణుని వెంబడి రాగ నతం డొకప్పు డా
బాపలు బాసనంబునను బంక్తులు దీరి భుజించుచుండఁ గా
నోపి పరిభ్రమించునపు డోడక వచ్చెడుకుక్కఁ జూచి చీ
పో పద మంచుఁ గొండ అనఁ బోయె నదృశ్యమయై వెఱంగునక.

ఆ. నవనశాలలోనిసామముల్ హోమముల్

ముందుఁ దవులనున్న భూషణార్చ్య

శాలలోనబరుగు చందమునం దోచు

నొక్కొకపుడు పంజర కక్కబముగ.

128

— * భూషణుండు వృష్టినాగుట. —

ఉ. పండికిందఁ బంక్తులయి బ్రాహ్మణవర్మలు వేగుకొక్కనాఁ

డందు భుజించు చుండఁ బ్రశయం బని తోవఁగ వచ్చు నట్టు ల

య్యుండఱు లేచి పోవు గత్తికె పెనుగాలియు వాన రాంగ నా
నందమయుండు భూషణుడు నవ్వుచు రా దని పల్కె నంతటన్ 129

ఆ. కొండ పెల్లగించు ఘోర వామువు కుండఁ
గుమ్మరించు నట్లు కురియు వాన
యింతలోని నణంగ నెల్లట లేవక
తృప్తిగా మెసంగి రెలమి పుడు. 130

వ. నుతీయు నొకప్పుడు. 131

సీ. ఇండ్లకప్పులు నింగి నెక్కి దిగ్దేశముల్
పడిపడి దిగుగాడి పడినవయ్యె
బెనుమాగ్రు లవి తునాతునియలై పడి దారి
యును దెన్ను లేకుండునోజు కయ్యె
నవ్వీధరము లెల్ల నుట్టుత లూఁగ నై
పడి గూలునో యనకడిమి నయ్యె
నినుము కంకరలతో వెసలేచి వెలుంగుల
దొరఁ గప్పి ధర నిండఁ గరల నయ్యె

తే. ఇనుముతో తాలతో ముండకసువుతోడ
వఱలు నేలలు చిందరవండు రయ్యె
నేన్గుఱొండము లన ధార లేర్పడింగ
వర్షమెంతయు వింతగా వఱువాతె. 132

ఉ. తుంబురు గ్రామమం దపుడు తోఁపగ వచ్చెడు నెల్లవారు నా
డంబర మెచ్చి పె చ్చయి వడంకు జనింపఁగ జేయుగాలివా
నం బడి వంటకంబుల నొనర్పఁగ జాలనివార లై యుపా
సంబుననుండియుం బ్రతుక సందియమందుచు నుండిర య్యెడన్.

తే. దేవళంబులలేలుపులు తెఱవ లేదు
గృహములం దగ్ని వెలుంగదు గేహళు లవి
మూయఁ బడి యుండె నట్లు తుంబూరులోన
జనులు వసియించుచున్నట్లు గనఁగ రాదు. 134

కీ. కీతనన్నిధి యధావిధివిధబుననున

హస్సనామార్చనాద్యఖిలవిధులు
పంచాయతనపూజ వరజపతపశు లే
కాదశవారక దాభిషేక
మర్కనమస్కృత్యుల్ శర్కరాపూపనై
వేద్యముల్ హృద్యముల్ ఖాద్యములును
బాలుమింగడలును బవళింపుసేనలు
నాడు నాడుం బలె నడచె నాడు

తే. భాష్యపఠనప్రవచనము చాగవతము

నమ్మతనాధుని బోధముల్ విమలశాస్త్ర
చర్చలును జీవయాత్రావిచారములును
విడువ కాగాలిచానలో నడవ నయ్యె.

135

— జీవదేవప్రశ్నము —

వ. ఇష్టిధంబున సత్కయాగంబు సాగుచుండ నొక్కనాడువయం
బున భాష్యకాలక్షేపం బగుచుండ నాయనిపేటనుండిరాఘవార్జ్యం
డనునొక్కయుద్వోగి వచ్చి యెల్లరు మినుచుండ నమ్మతానంద
నాధునిం గాంచి జీవుఁ డెవఁడు దేవుఁ డెవఁడు జీవునకు దేవునకుం
గలనంబంధం బెట్టిది వినవలతుం జెప్పమనిన నతం డందఱు విన
ని ట్లనియె.

136

సీ. ఇట రండు రం డెల్ల రీప్రశ్న మరయ నెం

తయును బెద్దది దీనిఁ దగినయట్లు
చెప్పి సమాధాన మొప్పింపఁగా నగు
సంతవఱకు మీర లన్నిపనులు
మాని సత్యాన్వేషణానూనచిత్తులై
శ్రద్ధమై విన నొప్పు శాస్త్రఫణితి
నపుడు కొందఱు వంట నాచరింపఁగ నైరి
కొందఱు పూవులు గోయఁ జనిరి

తే. కొందఱాపగ కరిగి నీ రొక్కంచు రాఁగఁ

జనిరి కొందఱు దేవపూజను బానర్ప

నరిగి రి ట్లున్న వత్తుల నందఱ నట

నిలువఁ గాఁ జెప్పి యి ట్లని పలికె తఁడు.

137

మ. పరమప్రాప్యము పొన్న మిద్ది వినుఁ డీపంతుల్ ననుం బల్కె నే
నరుచారణ సరి దాఁడఁ జెప్పవలకుం బ్రారంభ మెదేని యె
వ్వరునుం జేయక యుండుఁ డవ్వెనుక నే భక్తుంబుఁ జేకోఁ దగున్
బరిపత్నీసము చేర రం డనుచు సంభాషించినంతం జనుల్. 138

వ. అమృతానందుం బరివేష్టించి కూరుచుండి రపు డారాఘవా
ద్యుండు లేచి చేతులు దోయిలించుకొని యి ట్లనియె. 139

కా. అయ్యా! నాకు గమింప నయ్యెడిని న్యాయస్థానముం దయ్యెడన్
వెయ్యాఱుల్ వెల సేయుకార్య మొక్కడై వేధించుఁ జిత్తంబు నే
నయ్యాకార్యములం దగుల్కొని యిట్ల వ్యాహరముల్ నల్పుచున్
నయ్యాటల్ పొనరించు చుండుటకు నై చాలన్ గటాక్షింపుఁడి. 140

తే. మఱియు నొక్కప్పు చనుదెంచి మాన్యు లైన
మీకడన్ నాదుసందేహ మాత్ర లేక
తెలిసికొని పోవ నెంచితిఁ దేరి నన్ను
సాగ నంపంగఁ బ్రార్థింతు నన్ను తాత్ప. 141

తే. వేడ్కమై చేను నాయని ఓటనుండి
వచ్చితిని సత్రయాగము పెచ్చు వినుచు
నిపుడు జిజ్ఞాసమొయి బ్రెన్న మిట్లు చేసి
నాడను జిగీష గా దని నాదుమనవి. 142

సీ. అనుడు భూషణుఁ డను ననఘ! నీదగుప్రశ్న
మున కుత్తరము పొంది పోవ నొప్పు
“సంశయాత్మా వినశ్యతి” యనుటం జేసి
సందేహాయుక్తుడై చచ్చె నేని
జన్మకారణ మగు నన్నిహితము మృత్యు
పని పను లన్నియు నవలఁ దోచి
నేఁ డిట నుండి రే పాడకుం బో నగు
ననినఁ గా దని రాఘవాహ్వాయుండు

తే చనియె భూషణమూర్తి యవ్వెనుక నచట
నందటకును జీవేశ్వరైక్యస్వభావ
మెఱుంగ బోధించి పీమ్మట మృత్యుతత్త్వ
మంతయును జెప్పె నీరీతి శాంతమతిని!

143

— మృత్యుతత్త్వము —

తే. మృత్యుతత్త్వ మెఱుంగ నొ మృతిని నూఱు
వర్షములు మని పొందినవా డకాల
మరణమును బొందినట్టిడె సురుగుగుగ్గ
హమును గైకొని యానంద మనుజవించి.

144

తే. అంతలో మృతి నొందినయట్టిపురుషుఁ
డరయ మృత్యుంజయుం డన నగును మృత్యు
వెప్పటికి నేని తప్పనిదే నిజంబు
కాని తద్గతి తెలియుట కష్టతరము.

145

సీ. అనివార్య మగుమృత్యువునకు బ్రతీకార
మొనరించు కొన లేకు జరుడు జడుడు
వగచు దానికి రేపు వచ్చెడు నురి యని
తెలిసియారే యెంతో కలవలెను
తినడును ద్రావడు కనుకడు బిడ్డల
ముద్దుముచ్చటలకు ముఱియఁ బోడు
చెలితోడ మాటాడఁ దలవడు మఱి సర్వ
మున కేవలడుచుండు మనమునందుఁ

తే. గాని తనన్యాయవాది యేకరణి నైనఁ
జేసి యురిశిక్ష తప్పింపఁ జేయు నేమొ
యనుచు నువ్విభులూరుచు ననిశ మదియె
తలఁపు చేయుచు నుండును ధలఁపఁ డొండు.

146

సీ. రామకృష్ణాదుల కే మృతి తప్ప లే
దెడఱతో మనకంటియెదుటఁ బోవ
సరసియు “జాతస్య మరణం ధృవం” బని
యెఱిగియునుం జీవుఁ డెపుడు నస్వ

తంతుగ్రిం డనియుఁ జావఁ దలఁచిన వారికిఁ

జావురాదనియెను జాక బ్రతుకు

పై నాన గ-వాండు బ్రతుకఁ బోఁ డనియును

దెలిసియుఁ దగునట్లు మెలఁగ లేక

తే ఇట్లుచావునకుం జింత యెపుడు సేయు

చుండునే కాని చావళ యుండుటకయి

పొనఁగియున్నట్టి మార్గము బుద్ధి నెఱిఁగి

తత్ప్రియత్న మొనర్పఁగాఁ దలఁప రకట.

147

న. కర్మక్షయంబై ముక్తిలభించుటకు మార్గంబు గలవాకర్ణింపుడు. 148

తరువోజ. నేరములెన్నియేని జేసియున్న

నీతిశాస్త్రము శిక్ష నెరపుచు నున్నఁ

బూరుషుడాతండు పోయినయేని

పొందఁడు తన నేరమున కందు శిక్ష

నారీతి గురుకటాక్షాదృతినొంది

నతఁడహం బ్రహ్మాస్మి"యని విశ్వసించు

ధీగుండు ముక్తుడై తెగఁ గర్మఫలము

తేలు బ్రహ్మానందదీధితియందు

149

తే. నిద్రయును బెద్దనిద్రయు నిశ్చయింప

రెండు దుల్యములే యనుచుండు శుశ్రులు

విధిదిన ప్రళయము నిద్ర పెద్దఁద్ర

యగు మహాప్రళయం బని తగును బలుక.

150

శా. రాగ ద్వేషములన్ జయించి విమలప్రజ్ఞా ప్రభావంబునక

లోఁ గన్గొంచును మృత్యుతత్వమును నిర్మలాత్మలై జ్ఞాను లా

యోగాభ్యాసవశంబునం దనువునం దొప్పారుజీవాత్ము వే

ర్గాఁ గావింపఁగ నేర్చి మృత్యువునెదుర్పం జాలి యుం డ్రెప్పుడుక.

తే. వారు కృతకృత్యులై మృత్యుభయవిరిహితు

లై ప్రతీక్షింతు మిత్రి బియాతిధివలె

నట్టియు లైమపురుషు లీయవనియందుఁ

బరమపద మొంద నర్హులై పరఁగుచుందుగ్రి.

152

లె. నిత్యసన్నిహితం బయి నీలుచు మృత్యు
వనుటకుఁ యుద్ధవీరుఁ గైకొనఁగ వచ్చుఁ
జావు బ్రేదు కెప్పు డతనియాశకును రావ
యతఁ డనుక్షణమును మిత్తీ సరయు చుండు 153

ఉ. యోగులు యధానీరులును నొక్క తెఱంగున సంచరించుచుకొ
యోగము యుద్ధముకొ నలుప నుండి జయంబును గానితఁ రుత్తమై
వీఁగఁగ సూర్యమండలనిభేదము సేయుచుఁ దత్పథఃకావకొ
బోఁ గలవారలై సుపదముం గొనియుకొ నుభయముందు రెప్పుడుకొ.

తే. రెండువర్షము లీరితి మెండు కొనిన
వైభవంబులతోడ నానందము
నత్రయాగము సాగె నానందము
భూషణస్వామి యుపదేశములు పొనంగె. 155

తే. ఇట్లు పరిమోపదేశము లెనక మెనఁగ
భూషణస్వామి చేయుచు భూరినల్ల
యాగము పొనర్చుచుండినయపుడు వచ్చి
రొక్కనాడు వర్తకులు కోడూరినుండి. 156

మ. అమృతానందమహర్షి బోధనము వా రాలించి సత్త్రిబునకొ
సుముఖుల్ చేసెడుపూజలఁ గని యటన్ మార్కార్చనల్ గాంచి గీ
త మహాభక్తి బలింపుచో విని ప్రమోదం బేర్పడన్ వారు న
త్రమునకొ భోజన మాచరించి యవలకొ దర్శించి రాభూషణున్. 157

—* జాతి మత భేదములు —

సీ. పరమార్థదృష్టికి బరంగదు జాతి భే
దాదిక మని జీవయాత్ర నుడువు
చున్నది కద మీరు నిన్న నేడును జెప్పి
నట్టివిషయములు నట్టివ కద
స్వస్థముం డైన సర్వేశ్వరునకును
బ్రాహ్మణుం డనియును బంచముఁ డని
భేదభావము కల్గఁ బో దని యూహించి
పలుకుట సత్యము దెలుపుఁ గాదె

తే. ఎవరొ శాస్త్రము కల్పించి యిట్లు లంఘి
మిమ్ము వంటిరు కూడ భేదము మనము
నందుఁ బాటించుచుండు టర్హంబు గామి
తెలుప సాహసించితి మేము దీరవర్య. 158

తే. బ్రాహ్మణులు వ్రాసినట్టి శాస్త్రములె యిట్టి
భేద హేతువులై చాల వృధివిజనుల
నల్ల తల్లడ పడునట్లు లాచరించు
చున్న వేమండ్రొ వినఁగ మే ముంటి మిపుడు. 159

సీ. అనుడు భూషణమూర్తి యను బ్రాహ్మణాది భే
ద మొకండు మాత్రమే తలఁప నేల
ధనికదరిద్రభేదము స్వామిదానభే
దము చ్ఛసించేదమ్మును సుఖ
దుఃఖభేదమ్మును దొడరి శీతోష్ణభే
దము లోఁగ నైనభేదము ల వెల్ల
కల్పితము లనంగఁ గలమె కారకులు వి
పులనంగ మీనాలగ్న పలుకఁ గలడె

తే. వృక్షశాఖలు మీదికి వేళ్ళు కింది
కేగు నిత్యాదు లన్నియు సృష్టిభేద
ము లగు వీనికిఁ గారకుం డలరు నొకఁడు
వాఁడు విపులం డటంచును బలుకఁ గలరె. 160

తే. వినుఁడు నిద్రించునప్పు డేభేద ముండు
జాతి మతి లింగ కుల భేద మాతరుణము
నందుఁ జూపట్ట దానిద్ర యైన పిదప
నెల్లభేదములుం గల్గు నింతలోన. 161

ఉ. జాగ్రదవస్థయం దితఁడు స్వామి యితండు భటుం డితండు నా
యగ్రిజుఁ డీతఁ డయ్య యితఁ డాత్మఁ డితండు పరుం డటంచు లో
నిగ్రహ మాగ్రహంబు గమనింపఁగ వచ్చెడు నిట్టిభేద మీ
వేగ్రహసంవిధానమున నేర్పడెనో గమనింపఁ గోరెదఁ. 162

- జ. నిదురలోన లేవు నీదు సిభేదమున్
నిదుర విడిసయంత నీవు నీదు
భేదమును గనంగరాదు గావున నీవె
కర్తవెల్ల భేదకల్పనకును. 163
- క. నీకల్పితమగు భేదము
నే కొందఱ కంటఁగట్ట నెంచుట లేలో
వాకొను మిటి విభేదము
నీకే తెలియంగ వచ్చు నెఱి కెఱిగినచో. 164
- ఆ. అ. న నాతఁ డనియె నార్య యీశ్వరము
తొలఁగు తెలు తెలుప వలయు నాఁగ
న్వామి యనియె నీవు బ్రతికియున్నంతిలో
భేదభావ మరుగఁ బోదు నిజము. 165
- ఉ. చచ్చినగాని పోవ దది చచ్చుట యెట్లన మేలివ్రాణముల్
వచ్చుట గా దహంకృతిని బట్టి వధించుట చచ్చినట్లనన్
వచ్చును గాన నీమనమునం గలహంకృతి వీడు మంత నీ
హెచ్చిన యెల్లభేదము లొకింతటిలో నశియించి పోయెడున్. 166
- క. నిరహంకారులు వారన్
ద్వరలో బలెఱాగ్రదాత్మ దొరకొని నపుడున్
దరిజేర నీరు భేదము
లరుదుగ విశ్వమును మఱచి నట్లగుదు రొగి. 167
- చ. మదిరయు మత్తుమందు క్షణమాత్ర మొనర్చును దేహవిస్మృతిన్
సదమలచిత్తుడై ప్రకృతినంగము వాసినజ్ఞుని యెప్పుడున్
గడురంగ దేహవిస్మృతి జంబు నెఱుంగక తత్వదర్శియై
ముడమును బొందుచుండు నెదఁ బొందక యెట్టివిభేదభావమున్. 168
- చ. విను మొక పంచదార యది విన్ననునొప్పుగ మావిపండు గా
నను వగు చిల్కగా మఱియు నప్పముగాఁ గడురూపు లందియున్
గనుఁగొన నొక్కఁ డైన గతి గా జగమం దలబహ్మ మొక్కఁ డ
య్యును బహురూప భేదముల నొప్పుచుఁ గానఁగ వచ్చు నెప్పుడున్.
- వ. అని చెప్పిన విని వారు సంతసిల్లుచు నిట నీసత్రీయాగ్రంబు నివ రి

ల్లిన పదంపడి మీరు మాకోడూరునకు విజయముచేసి మమ్ము మా పురంబును సుపవిత్రంబు గావింపుఁ డని మఱియును. 169

మ. విజావాహిని వేంకటేశ్వరపదావిశ్వాతయై తత్పదో
ర్వరయందున్ బ్రసహించి మాపురము ప్రాగ్భాగంబుఁ జేరంగ నై
గరిమం గాంచుచునుండెఁ దత్తటమునన్ గావించునశ్రంబు న
ర్వసాచక్రసమంచితంబు నగుచున్ శ్వశ్రేయసం బిచ్చెడున్. 170

మ. అసె పొగ్గించిన స్వామి మీ రినినన్ బ్రేర గాక మీయూరసి
మనసత్రింబు బాసర్పి సర్వవిబుధోక్తం బై నరం బిచ్చెడున్
జనసంఘంబున కీరు వోయి యచటన్ సంభారమూల్ గూర్చుఁ డే
ము నిటన్ శాంతి యొసంగఁగా నవబృథంబుం జేసి యాపిమ్మటన్.

క. భక్తులు మీప్రార్థనను న
భుక్తియు ముక్తియు నొసంగఁ బొలిచినవిభజన్
భక్తిమెయి సత్రమఖిము ప్రి
సక్తిం గలిగింప మాకు స్వాంతంబ యగున్. 172

వ. అని వారిప్రార్థనం బంగీకరించి వారి నంపిపుచ్చి యవధానం బిలిచి
సర్వంబు నెఱిగించి తాను గార్యాంతరంబునఁ జెన్నపురంబునకుం
జనియె నవధానియు సత్త్రసమాప్తిం గావించి పదియుందొమ్మిది
నూర్ల యిరువది యెనిమిదవసంవత్సరంబునఁ బంచాయతన దేవ
తలతో వేంకటేశ్వరునితో భక్తులతో బంధుమిత్ర పరివారంబుతోఁ
బయనంబై తత్కాలసమాగతు లగుభూషణస్వామిని సోదరీసహిత
యగు కనకాంబను బురస్కరించుకొని కోడూరు గ్రామంబునకుం
జని యట నొకధర్మశాలం బ్రవేశించె నదియును. 173

— కోడూరు సత్రయాగము —

మ. సువిశాలంబును సూర్యచంద్రవిమలాంశుప్రాప్తదేశంబు మృ
ద్భవనానావిధకీటసంకలిత ముద్యద్వాయుసంవాసితం
బవదాతారుణనీలభూతలరజోవ్యాప్తంబు నల్పాల్పఘా
నవిశేషావృత మారయంగఁ దగు నాసత్రప్రదేశం బటన్. 174

చ. అనిశము శ్వానసూకరఖరాదిపరీవృత మైనధర్మశా
లను సదలంకృతం బయి చెలంగెడునట్టులు చేసి చుట్టునున్

ఘనతరశాలన్ సలిపి కన్నులపండువయై తలిప్పున
ట్లొరిచి వేంకటేశ్వరమున్నతపీఠము నెల్పి రచ్చటన్. 175

౩. పంచాయతనంబుల న
య్యంచితగృహమందు నిల్పి యభ్యర్చనలన్.
మించిన భక్తి బానర్పిరి
ప్రాంచత్ఫలపుష్పసమితి బహువిధశతులన్. 176

౪. సంధ్యలందున్ సప్తసప్తసహసనా
మార్చన దేవతాపార్థనములు
భాష్యప్రవచనము భాగవతాదిన
స్థగ్రింధపఠనము సూర్యస్తుతులును
సతతంబు హరికథల్ సప్తాహగణనముల్
వేదపారాయణ మాదిశక్తి

పాదాభివందనప్రస్తావములు గ
వద్దితలును మంత్రభజనములును

౫. నిరతతూర్యత్రికంబును నిత్యసేవ
ధూపదీపనైవేద్యముల్ సోపచార
వందనంబు లజస్రము వసున జరుగ
నత్రయాగ మెసంగె నాస్థలమునందు. 177

౬. తాళములున్ మృదంగములుఁ దప్పటలున్ సుమనోహరంబుగా
నై లలి మీఱఁగా భజన మాదివంబుల నాల్గుజాతులున్
గాలము తెంపు లే దనుచు గాన మొనర్చుచునుండు నాల్గుజాల్
లేలును సంతతంబును వరించినఋత్విజు లద్దినంబులన్. 178

౭. ఘనపాతుల్ సహశిష్యులై యట శుశ్రూషుల్ కర్ణప్రసేయంబు గాఁ
బొనరింపన్ వినువారు చిత్తములకుం బూర్ణానుమోదంబు గ
ల్గినదానన్ బెరచింతలన్ విడిచి భక్తింజేసి దేహస్మృతుల్
గనుఁగొనట్టిర యై భజింతు రచటన్ ఘ్నదేవతాచంద్రులన్. 189

౮. అపుడు భగవంతు సేవింప నాగతులగు
భక్తులకుఁ బ్రత్యహంబు నా భవ్యసత్రీ

శాల నిష్టమృష్టాన్నము సంతతముగ
సావడం జేయుచుందు గాస్వామిజనులు.

180

తే. దినమునకు నొక్కనా రెక్కడమును భుజించి
యాఱుమాసము లాయూర ననఘుఁ డైన
భూషణస్వామి జపతఁబుల నొనర్చు
చుండి శిష్యులకుం బోధ మొప్పఁ జేసె.

181

వ. ఆకాలంబున నానాదేశంబుల నుండి నానాప్రముఖులు వచ్చి
స్వామిని సేవించి పోవుచుండి రిట్లైదు సంవత్సరంబు లహోరాత్రీంబు
లవిచ్చిన్నంబు గ నపూర్వసంవిధానంబున నాసత్రయాగంబు
సాగించి సమాప్తి నొందించి సర్వజన సమాధానంబు గావించి
భూషణస్వామి కోడూరుగ్రామవాస్తవ్యులగు భక్తులం బిరిచి
మేము పోయి వచ్చెదము మీరు మ మ్మేమర కుండుఁ డని చెప్పి
మఱియును.

182

- • గురు మ హి మ ము -

తే. గురువు ననురూప యగుభార్య నిరతము నను
కూలుఁ డగు ననుచరుఁడు నీక్షోణియందు
జన్మ మొందువానికి మనశ్శాంతి గూర్చి
ననుఁగుఁజుట్టము లని తెలియంగ వలయు.

183

చ. జగ మిది యెల్ల మిథ్య యనఁ జాలినయెల్లు గురుండు బోధము
దగదొకొ మిథ్య యంచు నెడదం దలపోయ ననక గురుండు న
ట్లగుననుకొన్న బోధ మది యట్లన రాదు ప్రబోధ మీయఁ గా
దగునది తత్ప్రకారము ముదం బిడుఁ జెప్పెద నాలకింపుఁడీ.

184

సీ. కొమరుండు సూతిలోఁ గూలిన ట్లగుస్వప్న
మపుడు తత్ప్రత భయ మంది లేచు
నాతఱి నూయియు సూతిలోఁ బడుటయుఁ
బడినశబ్దమును వట్టి కల్ల
యైనశబ్దము మాత్ర వానికి మెలకువఁ
గలిగించి భీతిని దొలపఁ జాలుఁ

దద్విధంబున సగుత త్వబోధము జగ
జ్జీవేశ్వర ధ్యాంఁగి జెడఁగ జేసి

శే. శ్రీవరాహాత్రి నానంద మొసంగు చుండుఁ
గాన మిధ్యాత్వ మచట లోఁ బూనఁ బోక
భక్తియును శ్రద్ధయును గల్గి పరమగురుని
గొల్పిచి మీరు కృతార్థులై మెలఁగ వలయు. 165

క. జీవితపరమార్థం బది
యేవిధమున మనకు ముక్తి యేర్పడుఁ దత్త్వం
బేవాఁడు చెప్పి శాంతిని
గావింపం జాలు సంఘం గనుఁ డహతహతోక్తః. 166

ఆ. జగతి నెదక నెదక సాక్షాత్కరించిన
గురువరేఱ్య నెఱిగి కొలుచు శిష్యు
నకుఁ బ్రబోధ మంటి జ్ఞాని యశా జ్ఞాన
లేనివాని కెల్ల లేనివ యగు. 167

ఆ. కాలికిందఁ బెట్టి గట్టిగఁ దోమిన
పాత్రమునకు నగ్నిపరమయోగ
మునను దగర మంటుపోలిక గురుశిక్షఁ
జేసి జ్ఞాన మంటు శిష్యులకును. 168

తే. తాము సర్వజ్ఞు లైనను రాముఁ డవ్వ
సిఘ్రుఁ గృష్ణుఁడు సాంసీవుఁ జేరి జనకుఁ
డల్లపంచశిఖునిఁ గొల్వ నగుచుఁ దత్త్వ
మెఱిగికొని రెల్ల జగతికి నెఱుకపడంగ. 169

క. తనబరువు తనకుఁ దెలియదు
జనునకుఁ దెలియంగఁ జేయఁ జాలున్ ద్రాస
ట్లనిశము గురుఁ డాశిష్యుని
ఘనతన్ వెలయింపఁ జాలుఁ గమవత్సలతన్. 170

సీ. పలువురు వేషధారులు వారిలోన స
ద్గురుని గుర్తించుట కొంత శ్రమము

యైనశిష్యుడు నిర్మలాంతః కరణమున
 వెదకెనే నద్గురువిభ మెఱుంగు
 నేయవ తారము నెత్తి యీశ్వరుఁ డెట్లు
 వర్తించుచున్నను వానిభక్తుఁ
 డెఱిగి నేవించు నట్లే శిష్యుఁడును గురు
 నెఱిగి నేవించి తా నెనక మెనఁగు

ఆ. దర్పణమునఁ జూచి తనబొట్టు సవరించు
 కొనిన యట్టు చట్టు గురువలనఁ
 దనదులోటుపాటులను సవరించుకొఁ
 గలిగి యుండు ననుచుఁ దెలియ వలయు.

1:

చ. తనతలకంబు వంకరలు దర్పణమందలిపంకరల్ బలెకా
 గనుఁగొనవచ్చినట్లుగ నొకానొకశిష్యునిలోటుపాటు లా
 యనఘుఁడు దేశికోత్తమున కంటఁగఁ గట్టినయట్లగున్ గురుం
 డనయము నిర్మలం బగున స్వాంతమునం బొలుపొందు నెప్పుడు

క. కోపము తాసము నద్గురుఁ
 డేపట్లం గలుగఁ బోక యెప్పుడు కరుణా
 జూపుచు శిష్యునిసితిని ని
 రూపించుచు నుండు నెల్లరుం దెలిసికొనక.

సీ. గురునిసన్నిధి శిష్యవరుఁడు సత్యవ్రత
 శీలుఁడై చరియింపఁ బోలు నెపుడు
 సత్యవ్రతంబన సతతంబుఁ ద్రికరణ
 శుద్ధిగా మెలఁగెడుచొప్పె యగును
 గురుని సంకల్పము నెఱవేర్చుశిష్యుండు
 క్రమముగా నున్నతి గలిగికొనుచు
 సత్వరారాధన మెపుడు చేయఁగ నయి
 యిష్టానసిద్ధుల నెపుడు వడయు

తే. స్వానుభవముచే బ్రహ్మతత్త్వము నెఱిగి
 యన్యథా వాదిగాక యథార్థ మెఱుంగ

నలుపు నతఁడె నద్దురు పగు సత్యము వ్రీత
ముగ మెలఁగువాడె శిష్యోత్తముఁడు తలంప.

19౪

క గురు శిష్యుల కన్యోన్యము
వరసంబంధంబు కలిగి వ్యక్తివిశేషం
బరయంగ వచ్చు మీఁదికి
బరమంతఃకరణ మైశ్వభావము నొంపన్.

195

తే. గురుఁడు సత్యస్వరూపుఁడై పంఁగు శిష్యుఁ
డనిశి సత్యజ్ఞుఁడగుఁ బ్రయోజనము తెలిసి
వచ్చు నిత్యానుభవము సంబంధ మైశ్వ
మనఁగ ననుబంధము చతుష్టయమగుచుండు.

196

ప. ఇది యాభాసరూపంబుం బొందిన విపరీతగ్రహణంబై శుక్రాపిషాడు
లందు లోపంబు గలిగి తిరకరణంబున కన్యథాత్వంబు గలదై
కసాభాసం లగు నని బోధించి వారియనుమతంబు పడిసి సకలపరి
వారపరివృతుండై సతీసుతసమేతంబుగా కీరాధిదేవతలం గొని కతి
పయప్రయాణంబులదిరుపతిపురంబునకుండునయెనని చెప్పిన నైమిశా
నణ్య వాసు లవ్వలి వృత్తాంకంబు చెప్పమని సూతునడుగుటయును.

—, ఆ శ్వాసాంతము —

మాలిని. దళితమునిజనార్తీ! ధాన్యణీ చక్రవర్తీ!
జ్వలదమలిన మూర్తీ! సర్వలోకానువర్తీ!
కలితవిపులకీర్తీ! కావ్యకృచ్ఛితవర్తీ!
సులలితగుణపూర్తీ! స్తోత్రకృతకృష్ణమూర్తీ!

198

గ ద్యము.

ఇది శ్రీమహామహోపాధ్యాయ కలాపరీపూర్ణ కవిరాజ కవిసార్వభౌమ
ఆంధ్రవ్యాస అభినవ శ్రీనాథ వేదవిద్యావిశారద
శ్రీ పాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి
ప్రణీతంబైన యమ్మతానంద మను
ఉత్తమభక్తచరిత్రంబున

అష్టమాశ్వాసము

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

అ మృతా నంద ము

న వ మా శ్వా స ము

— శ్లో. శ్వా —

మద్భజవాడపురీ

ధామా! సోమార్కనేత్రదర్శిత ధామా!

కామితభక్తస్తోమా!

ప్రేమావితమానిసోమ! వేంకటనామా! 1

వ. అవధరింపు మక్కధకుండు శౌనకాది మహామునుల కిట్లనియె నట్లు
కోడూరునుండి పీఠాధిదేవతలం గొని తిగువతిపురంబునకుం జనిన
పదంపడి. 2

— తిరు వ తిరు ర ని వా స ము —

నీ ఫణిభూషణుండు తిరువతిపురంబున నుండి

నప్పుడు తనయింటియందు సతము

పరమార్థచింతతో బనిసేయుసేవకుం

డొక్కండు మాత్రమే యుండ వలయు

దిండియు గుడ్డలయ్యుండినసేవకుం

డాశింప దగు తరాశ తగదు

భాగవతులు భక్తవరులు గా కిరరులు

స్వామితో మాటాడ వలదు రాగ

తే. ధ్యానయోగ సమాధిలో దగిలి యున్న

కాలమున నెంత లెంతలు గాని రాగ

స్వామి మాటాడకుండు నీజాడ లెఱిగి

శిష్యులును గూడ వర్తింప జెల్లు నపుడు. 3-

వ. అని నియమించి మించినవేడ్క.

క. కనకాంబా గృహపరిసర

ముననుండిన స్థలముఁ గొని సముచితగతి నటన్

బాసరించి గృహము నందున్

మనసీతసాపనంబు గావించె నగక.

౩

వ. అప్పు డప్పీఠంబునఁ బంచాయతన దేవతార్చనను గృహదేవతా
ర్చనగ నెంచి వేదాంతవిచారంబై ప్రధానం బగునట్లు లేర్పరించె
నవధానిప్రభృతు లపు డన్యగృహంబుల నుండి దేవతార్చనాపి
తార్థ్యంబులకుఁ జేదోడు వాదోదుగ నుండఁ బీఠనన్నిని భూషణ
స్వామి భక్తులతో నివసించి జగవచ్ఛాగవత కైంకర్యం బాస
ర్పుచు నొక్కనాడు భక్తు లెల్లరు విన నిట్లనియె.

6

—* త త్వో ప దే క ము *—

సీ. నాలుగుగోడల నమమన పరమార్థ

చింతయు వ్యవహారచింత బాహ్య

మై యుండ నగు ధ్యాన మభ్యసించుటకు నై

సత్రయాగంబును సలిపితి మటు

ప్రీతివిద్యయు విద్యఁ బరిహసించుట కగుఁ

దగు శ్రుతుల్ కార్యసాధనముపొంటె

సర్వశాస్త్రములును జదివి సారము జీర్ణ

మగునట్లు చేసికొ నగును గాని

తే. అంధునితెఱంగునన్ వాని ననుసరింప

రా దుపనివత్తులం దీశ్వర ప్రదర్శ

న మగు నద్దియ వేదాంత మమరు జ్ఞాన

మనుభవించుట యని తెలియంగ నలయు.

7

తే. ఇంద్రియార్థానుభవ మగు నెంతవఱకు

నంతవఱకును జ్ఞానము ననుభవింప

నలవడదు గాన నింద్రియార్థానుభవము

వదలుటకు మున్న జతనింప నలయు జనుడు.

8

గ. నిడురకు మున్నె శోభ్యపము నిర్మలవస్త్రము వేసి దానిపైఁ
బదిలము గాఁగఁ బండ నగుఁ దైఁ జనుచెంచెడునిద్ర) యగర్తిఁ
మొదటను గర్మముల్ నలువఁ బోలును దాన జనించు జ్ఞాన ము
ప్పుదనున శాంతిదాంతి కలనాడయి మర్త్యుఁడు ముక్తి నొందెడున్.

లే. కాయకష్టము పడియెడుబోయి యింత
మాత్రలో నిద్ర వ్రోవు నావూదిగ్గి జనున
కబ్బెనంబునఁ జేసియు నంతలో న
మాధి కుదిరెడు ననియును మనకుఁ దెలియు.

10

సీ. దేహముపై నింత దెబ్బ తాఁచిన దాని
పలన మదికి బా; కలిగినట్లు
శబ్దము బ్రహ్మ మాశబ్దమూలమునఁ బ
రబ్రహ్మము నొగ్గఁ జేంగఁ గలుగు
నామరూపములతో నలునగువాని ను
వాసించిం గల్గు బ్రహ్మపదము
తను నాత్మ కాకాశ మన నగు దానికి
శబ్ద మాధారమై చనెడుఁ గాన

లే. మచుజుఁ డాకాశరూపుఁడై తనరెడుపర
మాత్మఁ జేర్చుటకును శబ్ద మైనమంత్ర
మును జపించుట యుత్తమ మనఁగ వచ్చు
నిది ససాతనమత మని యెఱుంగ వలయు.

11

క. మఱమేకు మీఁదఁ ద్రిప్పినఁ
గర మరుదుగఁ జెక్క లంటుగతి గా నామ
స్మరణమున మనసు నాత్మయుఁ
బరికింపఁగ నేక మగుచు భాసిలు చుండున్.

12

సీ. నిదుర నొందినయప్పు డెదియును దెలియని
యట్లు సమాధియం దగుజనునకు
దూషణభూషణాదులు నుపకారాప
కారముల్ దెలియ వాగామినంచి

తములు పాద్ర్యములో తలచ వానికి లేవు
సంతతధ్యాన ప్రసంగమున స
మాధి నొందినజ్ఞాని మై వీడి నప్పుడే
మరణించె నందు రాపురుషుఁ డెప్పుడు

తే. తత్త్వ మెఱిగి సమాధిమై దనరునాఁడె
మృతిని బొందినవాఁ డని యెఱిగికోనుట
దుర్లభం బమృహాత్ముఁడు దోష వచ్చు
జ్ఞాని యయి శాంతుఁ డగు వాఁడు మానసమున. 13

ఉ. సిమ్మకు నీళ్ళు పోయెను నున్మయము దానిని బోచుచుండు
త్తిమ్మకు జేసి సాధ్య మగు దానిని బుట్టికాయ పుల్ల పై
యిమ్మహి నుండు నల్లెవరికేని పొసర్చుట సావ్య మై ధ్యా
నమొనరింప నొ మన కసంతర మందున వచ్చు జ్ఞానముకా. 14

తే. అహ మసంగము ముక్తుడ సంగ రెండు
గర్మ మగు నేను లే నాత్మ గల దొకండ
యనెనువానికి జీవత్ మదియు లేదు
సుతియు ముక్తత్వమును లేద యరిసి కొనిన 15

క. జీవత్వలక్షణములు
గా వెలయుం గర్మమును నకర్మము ననియి
లే వాత్మకు నీరెండుకా
గావున విజ్ఞాని యెఱుంగఁ గాఁ దగు దీనికా. 16

తే. మేరుగిరి కీవ లావల సూరుఁ డుండఁ
బగలు రాత్రి యనన్ భ్రమఁ దగిలి జనులు
పలుకు చుందురు తత్త్వము దెలిసినట్టి
వార లీరీతిఁ గాకుండు వసుధయందు. 17

తే. కర్మమందు నకర్మ మకర్మమందు
గర్మమును జూచుచుందురు జ్ఞాను లైన
వార లావిధ మంతయు వరుస నెఱిగి
తత్త్వదర్శన మిట్టిది తథ్యముగను. 18

- సీ. అక్ష మాకలు లేమి నచ్చకు చల్లమౌ
కాకొత్తు భయమింత గా పెక
జనభీతి పెద్దలు పొనరగవ రలులు
భయము స్వేచ్ఛలు భయమొకటొప్పు
దినం డివ్వచస్తువుల తెవు లగు చింత
దాగువాడు తలచుచు నిలుచును
నది త్రికలణశుద్ధి యున నగు చచ్చుచు
భర్తనకు భర్తయై బిడ్డలు గలుగు
తే. పునను పరిపక్వ మెందుకనుగుపె స్వేచ్ఛ
గా మెలంగు దెంచును ఆ నిమిత్త
నద్దురు సన్నిధి మెలం బాలె నీ
భాతుని నెల్లకోర్కెలు సమకురెడిసి
తే. దానం పరిపుష్టయై స్వేచ్ఛ జనర దైన్య
మెటుగ కానిదమూ ర్తియై యీశ్వరేచ్ఛ
ననుసరించిన నిర్విచారాంచితుడను
జనుడు వర్తింపగలం డని యనంగ వచ్చు
తే. గురువు సత్యవనాథము నరయ, దారి
యది తెలిసి “హం బ్రహ్మస్మి” యనెను స్థితిక
జేర్చి యానంప మనుభవి చెడు లేజగు
శిష్యు నొసరింప జాలెడు చెప్పి హితము.

--- ముక్తి సిద్ధ పదార్థము ---

- సీ. భక్తునకు భగవంతునియందును
శిష్యునకు గురుశ్రేష్ఠునందు
ననుగుభార్యకు భర్తయందు గలుగుప్రేమ
సహజమై సిద్ధమై సాగుచుండు
గారణాంతరముల మాటునట్టివి కాదు
కావున మునులు నిష్కారణంగ
నిరపేక్షులై పరాత్పరుని సేవింతురు
హృత్పద్మముల నిడి యెల్లనాడు

జే. హరి నృసింహావతారము నంది నపుడు
 వెఱక ప్రహ్లాదుఁ డెంతయు వినించి
 వినుతి చేసెను గాని తద్వికృతించి జూచి
 భక్తి లోపించి న్నర్హుడై బహురెలడు. 21

క. గీతోపదేశవేళఁ

శ్రీ తామ్రుండు కృష్ణుఁ డెట్లు చేసిఁ గాసి
 నాతన్న నైపు మనుఁ డా
 శతమనం బ్రబలభక్తిఁ జేసె నివచుటలో. 22

చ. అలదమయంతికిఁ నలునియొక దనుపేనుడి చెప్ప గిష్టఁగాఁ
 గలమె యతండు జానముఁ గానృపి నోడిన విస్మయఁ జేసె నో
 నల దనచీరం జించునొని చ్చటవి నిడనాఁ డొయిఁక
 ఖలుఁ డ కెలుగా మెలఁగం న్నొనొమిర లెఱుంగ పురుచులే. 23

ఆ. అట్టిప్రేమ నిత్యుం డప్రమేయఁడు పర
 బ్రహ్మ మతనియందు భక్తిఁ జేసి
 నేన తాన యెఱుఁచు నెఱి రెట్టి మనుజుండు
 జ్ఞానె యగుచు మఁ్రి గా నగును. 25

క. హరిరూప నైన విష్ణుము

పరికిరంగఁ బెక్కుగతులఁ బరిణామి బొందుకొ
 దిర మగునాత్మయుఁ బ్రకృతియు
 నకయంగా నొకపదార్థ మని యెఱుంగ నగుకొ. 26

వ. అపదార్థముక ర్తృకర్తృక్రియావిభాగ యోగ్యవాక్య నైఖరీమూలంబై
 స్ఫుట యను పరావాక్కుం బోలియున్న దీజగం బీశ్వరేచ్ఛంజేసి
 ప్రవర్తిల్లు చుడు నని వెండియు. 27

ళా. నానారూపము లైనశబ్దములు నానాత్వంబునం బొందినకొ
 గానంగా నవి యన్నియుం గలసి యొక్కం జైనశబ్దంబుగా
 నైన ట్లీజగమందుఁ బెక్కు లగుచుకొ హర్షించు రూపంబులుకొ
 బ్రాణజ్యోతి పరాత్పరుం డయిన యాబ్రహ్మంబురూపంబులే.

అ. కాళ్ళు ముక్కు కనులు గలిగి చూపట్టెడు
పంచదార చిలుక యెచి చూడఁ
బంచదార యచటఁ బరికింప నగునట్లే
యెల్లవిశ్వ మీశుఁ డెఱుంగ వలయు.

29

తే. విశ్వమం దెల్లవానికి నీశ్వరేచ్ఛ
యే స్వతంత్రతఁ గొని యుండు సితర మెల్ల
నన్వతంత్రము లనియు సాధ్యమై లని య
సత్తు లనియును నెఱుంగ నొక జిత్తమందు.

30

—* ధ ర్మ ము *—

నీ. అరయ ధర్మము స్థూల మనియు సూక్ష్మ మ్మని
రెండు తెఱంగుల దండె కెక్కు
నయధార్థమును బాప నలస్థూలధర్మమాఁ
బాసఁగు యధార్థముగా బోధించుటకును
సూక్ష్మధర్మం బగు సూచింపఁ బడు నుదా
హరణ ముం డిచ్చట నగును వినఁగ
గాయకుం డొకసభ గానంబు చేసినఁ
దలలు దిగ్విధి నుల్ బలి యటంచు

తే. నపుడు మంత్రీ పీఠెల్ల యధార్థముగను
దెలిసి తల ద్రిప్ప రని రాజు దెలియఁ బలికి
విభునియనుమతి మఱియును సభ యొనర్చి
తలలు గొట్టెడఁ గదలింపఁ గలిగి రేని

31

వ. అని విచ్చుకత్తులవారి సభామధ్యంబున నిలువం బెట్టిన భయంబు
నంజేసి యెవ్వరును దొంటివలె శిరంబు లూఁగింపరై రప్పు డిరువు
రాసంగీతంబునకు నొడలు వఱచి శాసనంబు సరకుగొనక బలి బలీ
యని తల లూచి రప్పుడు మంత్రీ రాజునకు వారిం జూపి వీ రిద్దఱే
సంగీత విద్వాంసు లని చెప్పి యొప్పించె నిందుఁ దలలు గొట్టెడ
మనుట స్థూలధర్మగమ గొట్టకుండుట సూక్ష్మక్రిజ్ఞానము వీనిఫలితమే
యధార్థజ్ఞాన మని మఱియును.

32

తే. జగతి వ్యవహారమునకు శాస్త్రములు పనికి
వచ్చినను యధార్థజ్ఞున మెచ్చుటకును
ననుభవమే కాని యాలోచనాదికిమ్ము
కాదు స్థూలము వ్యవహార గతుల కగును.

33

తరళము. పురుషయత్నమునకే ఫలంబును బొంద వచ్చు నటచ్చ న
ప్సరుషకోటికి గర్మకాండము పోల్చి చెప్పును స్థూలద
ర్మరతి గాన నివృత్తికై చనుమార్గముం గొని యున్నచో
నరయ వచ్చుచు నూత్మధర్మ మటంచు జెప్పును వేదముల్.

34

సీ. తలఁప “సర్వం ఖ ల్విదం బ్రహ్మ” యని యెఱింగి
గినపండితోత్తముల్ కనఁ బడినది
యెల్ల సర్వేశ్వరకృతము సర్వము నీశ్వ
రాయత్త మని చిత్తమందు నమ్మి
తగ చేరు పొగడినం దెగడిన నెప్పుడు
హర్షవిషాదంబు లందఁ బోరు
తత్పరిజ్ఞానముం దగులనివారలు
సరకమునం బడి నవయుచుందు

తే. రితరులకు మహాత్ము లగువా రిట్టిసూక్ష్మ
ధర్మ మెఱిగింపఁ బోక కర్మగతుల
స్థూలధర్మము నెఱిగింతు మాచియు నధి
కారితను వారి కది యెల్లఁ గలది యనుచు.

35

వ. స్థూలదేహము నాశ్రయించినది స్థూలధర్మము లింగదేహము
నాశ్రయించినది సూక్ష్మధర్మంబు నాఁబడు ననధికారికి ధర్మసూ
క్ష్మంబు దెలిసినవాడు నరకంబునం బడు దీనికి నొక్కదృష్టాంతంబు
గలదు చెప్పెద విసుం డని వెండియు.

36

—+ పా ము క ద +—

తరువోజ. అడవిలో నొకసర్ప మరుదెంచువారి
నరసి కఱచి చచ్చు నట్టిదై యుండు
గడచె దినము లిట్లు కడపటనొక్క
ఘనుడు సన్నాసి యక్కాలిమార్గమున

నడచుచుఁ గనుఁగొని నడయాడుఁడుము

నగుచు మంత్రిజలంబునం నాని కేసి

నిడువఁ డంతం దననిభృంహృద్బంబు

నెఱి వీడి చని యాతనిచదేశమునకుఁ.

37

*శా. స్వామీ! నా కెది యాజ్ఞ నావును ముసిద్ధుఁడనుం హనితో
నీమార్గంబున కేరినిం గఱవ రా దే జెప్పితిం బొ మ్మటం
చామిఁడం జనె నాతఁ డంత నిడువం శత్యంతసాధుత్వమున్
సామంబుం గొని బుట్టతన్న చలె నిస్సంగంబయె సాల్వడన్.

38

ఆ. అట్టు లున్నదాని నరసి బాలుఁ డొండు

బీతు లేక తాత వ్రేసి మొత్తె

దాన నడుము విటుగ దర్శికర మ్మొక్క

పుట్టలోనఁ జొచ్చి యెట్టా బ్రతికె.

39

వ. అంతం గొంతకాళిమ్మనకుఁ దొంటినఁ న్నిసి వచ్చి పుట్టలోనం
బడి యున్నపాముం గాంచి దానివృత్తాంశంబు విని యిట్లనియె

40

క. కఱవకు మంటిని కానీ

హరహర బున కొట్టవలవ దంటినె? పామా!

నిరతము బునగొట్టుడు బా

లురు నిను హింసింపఁగాఁ గలుగుదు రె తిలఁపన్.

41

వ. అని యెటకేనిం జనియెఁ గావున ధర్మసూక్ష్మ మనధికారులు
తెలిసి కొనం జాలనివారై వారనివిపత్తుం దెచ్చుకొందు రని
మఱియు నాశ్రమంబులఁ గూర్చరజంతువులు జాత్యవేరం బుడిగి
వర్తించు సాధు వగువాని సర్పాదులును ముట్ట పడి సహజధర్మం
బీశ్వరసంకల్పము గావునఁ బురుషవ్యయత్న సంభవంబు లగుదోషం
బుల నివారించుటకు స్థూలధర్మంబును సహజంబు లగుదోషంబుల
భరించుటకు ధర్మసూక్ష్మంబును దగి యుండు వినుండు.

42

మ. సభలో నల్లరి నల్పరా దనుడు నే నల్పంగ నవ్వానినికా
రభసం బేర్పడ శిక్షఁ జేయుదురు రారాజుల్ వెడం గైవచో

నభయం బిచ్చి క్షమింతు శాసనము చేయ బోదు ము చ్చిట్టు లా
ప్రభవం బేర్పడ ధర్మనూత్తమరయక వచ్చుక జగన్వ్యవస్థయై. 43
సీ. మనుజు లిట్లెఱిగి కర్మము లొనర్పంగ నగు

ననియు గృహస్థులై యాత్మజులను
గన వలె ననియును గలకున్న బుచ్చామ

సరకంబునం బడి నవయు ననియు
ధర్మ మధర్మము తగ నెఱింగి చరింపఁ
దగు ననియుఁ జరింపఁ దలంప రేని

శారవాదు లగు నరకములపా లయి

వేగుచుం శ్రీని పలుక వేదము లవి

తే. ధర్మమనకును మఱియు నధర్మమునకుఁ
దవులకుండెను నది మహాధర్మ మనియె
ధర్మనూత్తము నా నొప్పు దానికి నధి
కారి పాజ్ఞాడ యగుఁ గాని కాఁడు పరుఁడు. 44

తే. కృష్ణుఁ డర్జును నానాట నెల్లధర్మ
ములను విడనాడి శరణముం బొందు నన్ను
నొకని నని పల్కి ధర్మజు నకలధర్మ
ములను గాంగేయుకడ వినఁ దలంపు మనియె. 45

ప. తత్త్వజ్ఞాన మూహించుటకు లోకబడునది కాదు ధర్మనూత్తము
గురువులవలన నెఱింగి బంధుమిత్రాదులయెడ స్థూలధర్మము విడ
నాడక సంచరించి మనుజుండు తరించు నని మఱియు ననేకోప
దేశంబును చేయుచు భూషణస్వామి యొక్కనాఁడు కనకాంబం
బించి యిట్లనియె. 46

మ. కనకాంబామణి! సుప్రసిద్ధు లగుచున్ గన్పట్టువా రెండఱో
మును రామాయణముం బొసర్చినవిధంబుల్ తోపఁగా వచ్చు నీ
వును రామాయణ మొందు చేయుమనుచున్ బోధింప నాయమ్మయకా
నని నూర్కందములన్ గచించె గనకాఖ్యక స్వామికిచ్చెం గృతిక.

ప. అనంతరంబ తిరుపతిపురంబున నెండలు మెండుగాఁ గాయంచుంబం
జేసి భూషణస్వామి యవధానిప్రభృతులతోడం బయనంబై కుట్టా

లమ -లధారణకడకుపోయి నున్న గొన్ననా భుండి యటనుండి
 తానొక్కొక్కటిగాను నున్న వాడు నొక్కొక్కటి జనియె నచ్చట
 మ. జలధారల్ క వెన్నియేసియు నటక రాక్షసుల కూర్చుండియున్
 బువంగా బడియె శయిచియును కాంతిం గల్గించెనుగ నా
 గల వాతీరమునక గృహంబు లచటన్ గాఢాచి వాసించి ని
 చ్చలు యోగులతోపమ న్ బాసచ్చెడిట విశ్రాంతిన్ మది. గోరుచున్.

—* మ ద్యా ర్థ స జే త్రి ము *

వ. అగదుఁ గొన్ననాళ్ళుండి యచ్చటనుండి కృష్ణభూషణుండు మధ్యా
 ర్థసత్త్వేత్రంబునకుం జనె నదియును. 50

క. చోరత్వంబునఁ గానీ
 జారత్వంబునను గాని జనుఁ చొచ్చటన్
 గోరిక నొకదిన ముండి
 వారికి మోక్ష మను ననుచుఁ బలికెడిని శుశ్రుతుల్. 51

సీ. పరమభక్తుం డగుపట్టణత్తారు మున్
 మధ్యాహ్నమునందు మహిమ మీఱఁ
 జాలకాలము నివాసంబుండె శ్రీకాళ
 హస్తిశోః గన్నప్ప కట్టు లచట
 నాతనికిని విగ్రహము చేసి నిలిపిరి
 మునుమున్ను భక్తు లాతనిని గాంచి
 యవల నీశ్వరుఁ గాంచ నగు నని చెప్పుదు
 రచట నెన్నేనిమహాత్మ్యము లగు

తే. వినుఁడు గర్భాలయముచెంత వింతవిగ్ర
 హ మ్రొకండు చూపట్టెడు నతివికార
 ముగను దానిప్రకారము పూర్వ లిట్లు
 గ్రంథముగ వ్రాసి యుంచి రబ్రంబు దోష. 52

మ త్తకోకిల. చోళదేశపురాజు ము న్నొకక్షోణిదేవునిఁ జంపుటన్
 బాలిశుం డగువానిఁ బట్టగ బ్రహ్మహత్య కడుం గడున్
 వైశామాతని వెంబడింపగ వచ్చినం గని బీతునన్
 దాళఁ జాలక పాతె మిక్కిలి తత్తటించుచుఁ గించునాన్. 53

శా. దుర్వాసుం డా నాడు చక్క మని తన్ దుంపంగ నెన్నటి రా
గ్నం బేది ధరాతిలంబున నెటం గా చూచునో లేక తా
బుప్పల్ పెట్టి రీతి జోళవిభుం డాబ్రహ్మంబు ముంబంగ నీ
యున్నిం గల్లునమ్మ నదేశము ల నెంతో భీతి దాఁటెన్ వడిన్. 54

తే. ఎందు నెవ్వరు దానికి నెదురు వచ్చి
వానినిం గాఁచువారలు నచ రాబు
దారి మధ్యాద్దున మ్మిది దారసింప
నలఁడు వడి వడి జొచ్చె శివాలయమున. 55

చ. శరణము వేడి భక్తుడను శంకర ! నన్ను ననుగ్రహింపవే
ఖర మ్ము బ్రహ్మహత్య నను గట్టెడుం బట్టెడు విక్కు నీవే నే
బెరల నెఱుంగఁ గావఁ గదవే యని లింగము గొంగిలించినన్
హరుండును వాని లోఁ నొనియె నైక్యము నొందె నతండు దింతగన్.

ట. బ్రహ్మహత్య వానిపజ్జకుం జన నోడి
తేడు వెలికిరాఁగఁ గూడ ముట్టి
పట్టుకొందు ననుచు వాకిట మోకాళ్ళ
మీఁదఁ దలను బెట్టి మిట్టిపడుచు. 57

వ. వికారపరికారంబునం గూరుచుండె నట నీనాటికిని జోళరాజుం
బల్లవచ్చిన బ్రహ్మహత్య చూడట్టుచుండె ననియు నాధివ్యాధులు
బ్రహ్మహత్యాపాతకంబులు నాశివాలయంబునకుం బ్రవక్షిణించిన
వానికి నశించు ననియుం జెప్పదు రెండఱో భక్తులట వచ్చి
స్వామిని సేవించి పోవుచుందురు దీక్షాఫల కటఁ దపస్సిద్ధి
యొక్కింతకాలంబునఁ గాఁ గల దని భూషణస్వామి యాక్షేత్ర
మునఁ గొంతకాలము తపస్సుండె నప్పడు. 58

క. మధ్యాద్దునంబునందున్
సాధ్యము లగుసిద్ధు లెల్ల స్వామ్యర్చనలన్
నిధ్యానస్థితమునుల క
సాధ్యము గా దెదియు నచట శంకరుకరుణన్. 59

వ. అని యెఱింగి యవధాని, 60

చ. గురుని యనుగ్రహంబు తనకుం బరిపూర్ణతఁ గాంచుచుంటున్
బరమశివాలయంబునకు భక్తఁ బ్రదక్షిణముల్ బడికొ డశో
త్తరశతసంఖ్య సల్పుటకుఁ డా నియమంబు నొసర్చిపేర్చి నం
బరమున దంటువంశభవభాగవతుండు కరంబు దీక్షమై. 61

మ. అరమై లొక్కప్రదక్షిణం బగును దేవాగారభూభాగమం
దరమున్ సుబ్బవభాని ప్రాప్తాః పంచదం దారంభముం చేసి మూ
డగుగన్ జాములు భోజనంబునకు నే నాసించి నో కెద్దియున్
బరికింపంగ మనంబు సేయ కతిప్రీతం బైన భక్తిస్వప్నహా. 62

తే. సంజకెంజాయ లడరెడు సమయ మయ్యె
ఛాత్రుం డరుదేమిగురువయ్యఁ డాత్రపదుచుం
గబురుం జేసిన రామికే గడు తపించి
తాన తనవారితోఁ గూడి తరలి యటకు. 63

తే. మండపంబునఁ గూర్చుండ మార్గమందు
సంతలోనఁ బ్రహరిచుట్టు నవ్వభాని
“హర! మహాదేవ! మాం పాహి” యనుచు భక్తి
భరితుండై మోడ్చుకేలితో నరయ వచ్చె. 64

క. కనుజీకటి పడునప్పటి
కిని నియమితసంఖ్య పూర్తికిం గొన్ని కొఱం
తను బొందఁ బ్రదక్షిణములు
గని గురునిన్ మొక్కి కదలుకొలమునందున్. 65

వ. అమృతానందుం డతనిం గాంచి యిట్లనియె 66

చ. గురులయనుగ్రహంబు గయికోఁ గద యిట్లు ప్రదక్షిణంబులన్
సరగఁ బొనర్చుచుంటి ఏకఁ జాలుఁ గొఱంత కొఱంతగా మదిన్
బరిగణియింపఁ గాఁ బడదు భక్తజనాగ్రణి! రమ్ము భోజనో
త్తరమునఁ జూచు కొం దన వభాని కరంబు దోయిలించుచున్. 67

క. గురురూపంబున శంకరుఁ
డరుదెంచి ప్రదక్షిణంబు లాగు మనంగాఁ

బరికింప కే నొనర్చిన

గురుభక్త్యైతి యగు మఱియు నగు నహంకృతియున్.

63

వ. అని గురుమూర్తికి హరమూర్తికి సమస్కరించి శేషప్రదక్షిణం
బులదేన మనంబు వెట్టక గురునితో నిల్లు చెరె ననంతరంబ గురుం
డును నవరివారుండై మగలి తిరుపతిపురంబున కరుజెంచి సుఖం
బుండె నంత.

69

— గు రు శ్చ త్త్రి య —

తే. ఘనుడు కోడూరులో నున్న కాలమందు

మొదటఁ బుత్తుఁడు జన్మించె బిడవఁ దిరుప

తికి సరుగుదెంచి నంతట దేవ దేవు

కరుణ రెండవపుత్తుఁడు గలిగె మఱియు.

70

క. హరిపేర రాముఁ డనియున్

హరుపేరన్ సోముఁ డనయు నతఁ డాసుతు లి

ద్వరకును బే భృడి పిలిచెన్

జరజీవులు సుతులు చారు చెలఁగుదు రవనిన్.

71

సీ. అంతటఁ బీఠకార్యము లవధానిము

ఘృలమీఁద నిడి బంధువులయు భక్త

వరులయు జ్ఞేమంబు నరయువాడై కృష్ణ

భూషణుం డవ్వారిభూషణముల

నాడాడకుం బోయి వేడుకమై వచ్చు

వాఁ డయ్యు వేసంగి వచ్చినపుడు

తిరుపతికొండపైఁ దిరుగుటయుం గాని

చెన్నపురిని నివసించి కాని

తే. మఱియుఁ జల్లనిచోట్లకు నరిగి కాని

కాలముం బుచ్చు భక్తు లక్కాలమందు

సెలవు లగుటఁ బదస్థులు చేర వచ్చి

స్వామిబోధామృతముఁ గోలి వఱలుచుందు).

72

వ. ఇట్లు ప్రచారమ్ము గావించుచు నమృతానందుడు దేశాటన
తత్పరుండై యుండు కాలంబున.

73

— ఆ దో ని పు ర ము —

తే. కలుగు నాదోనిపురములో గలటిజోగి

సోమయాజులు భూషణస్వామియెడల

గురుత వాటించి యొకనాఁడు గురునిఁ దనదు

నూరికిఁ గొనిపోయె ననూనభక్తి.

74

ఉ. శిష్యసమేతుడై యటకుఁ జేరినభూషణమూర్తి గీతలకా

భాష్యముతోడ భక్తులకుఁ బాఠము చెప్పుచు సోమయాజితో

ఋష్యనుకూలశాస్త్రముల నింపు జని-పఁగఁ జేయుచుండె తా

నేష్యవచఃవ్రసంగతుల నేర్పడఁ జేయుచు భర్తృపర్యముల్.

75

ఆ. సోమయాజి! యిచట హేమించు వెలివాడ

వనిత లక్ష్మమాంబ యనెడుపేర

యోగినీవతంస మొక్కత యని విందు

నామెఁ జూచుచిత్త మీమెయి నగు.

76

వ. అనిన నతం డాఁ గాత మని భూషణస్వామి నామె యున్నచో

టికిం దోడుకొని పోయి చూపె నామెయును.

77

సీ. కదలక మెదలక కన్నలు మూతలు పడ

నిగిడించి మెడ మోము నింగి నిలిపి

జ్ఞానముద్రం గల కరములు తొడలపై

మడిబంధనంధులు మలఁగ మోపి

చిన్నద్ర) ధరియించి చిత్త మన్మాయత్త

ముగఁ జేసి స్మృతి లేనిపగిది నగుచు

నొంటూరు పేనియుఁ గంటఁ బడనియట్టి

గతి కయి పాణిముల్ గలియుఁ బట్టి

ఆ. కట్టెవోలె నొక్కపట్టునఁ గూర్చుండి

బ్రదికెఁ జచ్చె ననుచుఁ బలుక నగుచు

నాదవానిపురిని మాదిగగూడెమం

దరయ నయ్యె లక్ష్మి యనెడునామె.

78

క. మాసక చీమలు నీగలు

మేనిపయిం బ్రాచులాడి మెలిగొనుచుండన్

గానఁగఁ జాలక కోకక

మానముఁ గాపాడు నెఱుక మాలి ములంగుక.

79

క. అమృతానందుం డాయమ

సముఖంబున కేగి నెలిచి శ్రీవణసుఖముగా

సమృతానందుడ వచ్చితి

సమః కందుగ విచ్చి సన్ను నాయు మనుచుక.

80

జ. వరిదాభయమా న్తఃకుల ప్రదర్శించుచు నెలిచి యున్నంతఁ గొంతతో
నామాతంగికత్య క్షు పిచ్చి గ్రచ్చి అ చేతులు జొపించి నమస్క
రించి ధిశ్యురాల నయితి నీశ్వరచాక్షాత్కారం బయ్యె నని పలు
కుచుం బలుకుచు నంతలో మరలఁ గన్న మూసికొని సమాధి
నిశ్చల యయ్యె సయ్యెడ.

81

మ. అమృతానందుడు దేవతాంశభవుఁ డం చందున్నవా రందఱు
దమశీరంబులు వానిపాదములపైఁ దాఱించి కీర్తించుచుక
బ్రహ్మసత్త్వంబున నేవచేయుచు సమోవాకంబు లన్నించుచుక
సుమఃసందోహమ నక యడంచి రతనిక స్తోత్రార్హదివ్యార్చనక.

వ. అంతే సతం డెల్లర నానందంబున నోలలాడం జేయుచు సోమయాజి
ప్రభృతులం గూడి యథాగతకృతగమనం డయ్యె నంత.

82

మ. నయ నాగ్నై జ్ఞాన భూమిసంఖ్యలను హూణఖ్యాతీనంపత్సరం
బయి యున్నప్పుడు భూషణప్రభువు జ్ఞార్యాపుత్రీయు క్తంబుగాఁ
బ్రియ మొప్పం జనుఁడెంచి చెన్నపురికి శ్రీకాంచనాంబావరా
లయమందుక వసియించె నెల్లరకు నాహ్లాదంబు సంధిల్లఁగక.

84

తే. అవల మేనగోడ లగుసత్యవశి కరుచి

తో క్షయవ్యాధి చూపట్టఁ దోడుకొంచు

దోడఁ బుట్టువు మేనల్లుఁ డాడ కరుగు

దెంచి భూషణుని సమాశ్రయించి రవుడు.

85

వ. స్వామియుం దిరువతినుండి యఁ గానిం బిలువ నంచి మంచి యాప
ధంబులు చేయించి యామెకు నారోగ్యంబు గలిగించి వారిం బుచ్చె
నప్పుడు.

86

— విల్లివాకనివాసము —

ఆ. విజయనాడలోన వేంకటరెడ్డికి
దక్షిణాశయమందుఁ బాశఁ జాల
నట్టిబాధ పుట్టి నట్లు లాగిరించి
భూప.మందు మిగుల పొగిలి పొగిలి

87

ఉ. ఆ పులి బుచ్చి చెన్నపురమందు వసింపఁగ నీవు భార్యయున్
బ్రాహ్మము సంస్కరించుచును రాఁ దగు నంచును వార్తఁ దెల్పు నా
గుప్తుఁడు దేశికోక్తిఁ దఱఁ గొందు గమించెను బత్తితోడ భ
క్తాప్తుఁడు నాగభూషణనుహస్సుఁ దెనఁగొడుచోటి కత్తటిక. 88

వ. అట్లు వచ్చినశిష్యు నాదరించి.

89

తే. గురుఁడు చెన్నపురమందఁ బరఁగువైద్య
వరుల రప్పించి మగరెడ్డిబాధ దెలిపి
వైద్య మొనరించె గాని యేవైద్యమునను
భుజమునొప్పి యొకింతయుఁ బోవ దయ్యె.

90

వ. అప్పుడు భూషణస్వామి యవధానినహితుండై గ్రంధములఁ బఠి
లించి పరమావధంబును పైలంబుల నుత్తమోత్తమ మృగువిధ
మున సంతరించి మదరాసున కానన్నంబున నున్నవిల్లివాకములో
నొకవిశాలభవన ముద్దెకుం దీసికొని బంధువులతో భక్తులతో మిత్రు
లతో రెడ్డిదంపతుల వెంటఁబెట్టుకొని యట విశ్రమింపంజనె నంత.

తే. అచట వేంకటరెడ్డి వైద్యము నందె
స్వామి చెప్పినచొప్పునఁ బరఁగి పథ్య
పాసములు భార్య జాగ్రత్తతో నొనర్ప
నాల్పవదులు దినస్మృతు నడచి పోయె.

92

సీ. గురు వల్లశిష్యు వేకువజామునక లేవ
నాతఁడు లేచియు ధ్యానపద్య
ములు పఠించినపయఁ బొసఁగఁ బ్రాణాయామ
మును బొసర్చుచు గొంతదనుక దానఁ

గొలిమిఁ గాల్చిన ధాతుపులమలిగత పోవు
 నట్టు లిండియిహోష మది నశించి
 యెడకు నిర్మలత యేర్పడఁగ సూక్ష్మాభివం
 దనములు గావించి తగరి యవల

తే. నలరు నాహారము విహార మాషభంబు
 నియమ మేర్పడఁ బ్రీతిదిన మయ మెసంగ
 నతఁ డొనర్చుచు గురుశిక్ష కితవుపమచు
 నట వసించె నాటకి రోగ మది శమించె. 93

ను. నియమాచారము లెల్ల జెల్లు నటు లావిర్ణిసి ప్రేక్షోవిశే
 వయుతుం డాగురుమూర్తి భోధనమలక స్వాంతంబునంబెంచుచున్
 నయ మెచ్చుం బచరించురెడ్డికిని గొన్నాల్లేకంబక గరా
 మయ మంతక శమియించె దేశికునసామన్యప్రభావంబునక. 94

వ. ఇట్లు వేంకటరెడ్డికి గరామయమ్ము శాంతించినంత నొక్కనాడు
 భూషణస్వామి భోజనానంతరము సుఖాసీనుడై భార్య వీచన వీచు
 చుండ నవధానియు నతనిభార్యయు రెడ్డియు నతని భార్యయు
 నమ్మణమ్మయు గనకాంబయు నమ్మణమ్మపుత్రిక జానకమ్మయు
 బరివేష్టించి యుండ నందిటు వినుచుండ నిట్లనియె. 95

మ. వినుఁ డే నెవ్వరికే నగోచరమునై వెల్లొందుచున్నట్టి చో
 టును జేరం దలపొసినాడ మఱి యెట్లుక రా నటంచుక వచిం
 పను గానీ తడ వౌ నటంచుఁ దలఁతున్ భక్తాగ్రణ్యుల్ మిముక
 గని మీతోడఁ బ్రసంగముల్ నలువఁగాఁ గాంక్షించితిక విందురే.

తే. నాపరోక్షమునం దీరు నయము మీఱ
 మనత్రీలింగవిద్యాసీతమును గుఱించి
 యెవ్వ రెవ రేమి కార్యము లెట్లు లెట్లు
 చేయఁ గల్గుదురో వినుఁ జేసితి మది. 97

ప. అనిననెల్లరు సంతరంగంబుల ననేకవిధంబులఁ దలపోయుచుండి రా
 నమయంబున భూషణస్వామి సుబ్బాచారాని దిక్కు మొగంబై నీవు
 దేవసేనానాయకుం డైన సుబ్రహ్మణ్యునిం బోలినవాడ వేమి

చెప్పుదువో చెప్పు మనిన నలండు కంట నీకు వెట్టుకొనుచు నిలిచి
చేతులు మొగిడ్చి గద్గదంతంబుల నిట్లునియె. 98

— పీ ర థ త్త అ కృ త్య ము లు —

శా. స్వామీ! నేను భవత్ప్రభోజమును దేశంబందుఁ గీర్తించుచు
క్షేమసైగ్యజయాభయాదులు కడుం జెన్నార భర్తృప్రచా
రామోదమ్మనఁ జేలుచుకొ గురువరవా ప్రాతీక్షేర్తికొ జన
స్తోమం బెల్ల వెఱుంగ శక్తికొలఁదిం దోడ్పాటు గావించుచుకొ. 99

తే. పీఠవృద్ధికి దగునట్లు పెద్ద పెద్ద
కార్యములు సేయ యత్నింతు ఘనుల నిందుఁ
జేరునట్లు స్వయంకృషి చేయుచుందు
గురువరాదేశమును బూని శిరమునందు. 100

వ. అనినంత గురువరుండు సంతసించుచు సహార్యచారిణి యగు
సుప్రసన్నమం జూచి. 101

సీ. సుప్రసన్నా! విను ప్రసన్నపు గాక
యే నెట్టివాడనో యెఱిఁగి కొమ్ము
వామదేవునివంటి వాడను చెడ్డి కు
బేరుఁ డీకనకాంబ విష్ణు వట్టి
దవధాని సేనాని యగు నంశఱుం గూడి
నపు డీశుఁ డైశ్వర్యమందఁ గలుగు
నటు గానిచో శ్రీశానావాసియుఁ గపాల
ధారియు భిక్షుఁ డై రహించు

తే. నిట్టిచో నేమిసేయుదు వీవు తెలుపు
మని యడుగ నామె యేమియు : నఁగ లేక
యూరకుండుండు నమృతుఁ డేమో వచ్చించి
యును మఱియు నిట్లు లందఱు వినఁగఁ బలికె. 102

తే. నేను నీకడ లేకున్న నోనెలంత !
నాదుభక్తులు నీకును నీదుప్రజకుఁ
దగినవెరవులు గలిగించి తనఁ జేయఁ
గలరు సీదుయోగ క్షేమముల సరయుచు. 103

వ. అని పలికే తర్సమింపగతుం డగురెడ్డిదే; మొగంబు నెట్టి. 104

తే. నేను లేకున్న యప్పుడు సివు నీదు
గురుసతికి నామె పిల్లల కరసి కడ
ణమునకుం దగిననదుపాయములు; జూచు
చుండ వలె నని చెప్పుదు నోయి రెడ్డి! 105

ఆ. ఎల్లె యచుచు రెడ్డి పలికెనాతం గన
కాంబ నవ్వధానిఁ గాంచి మీరు
గంటి జెప్ప వోలెఁ గనిపెట్టుచుండుడీ
యనుచు; బలికి రెడ్డి నంసె నంత 106

స. నిలిచి వేంకటరెడ్డి నెఱి మీఱఁ జేతుంటు
మొగించి యిట్లుచు గుటమూర్తి! వినుచు
నాతండ్రి నా కిచ్చినధనంబుతోఁ దృప్తి
పడి భగవద్ధ్యానపరుడ నగుచు
మీసెన చేయుచు మీసమక్షంబున
నే నుండు నా చెప్ప నీరు కాదు
వర్తకం బొనరించి ననువు గణించియు
ధర్మకార్యములు దగ నొనర్పు

తే. మనుచు నాకు నాజేశించి రండువలన
నేను వర్తక మొనరించి దానివృద్ధి
నలుపుచును బీరసంబంధము లగుపనులఁ
బాలుకొనుచుండు ననధానివలకుఁబడిని. 107

తే. నాకు నేమింపా టెందు నై కనిగించె
దల్లి వలెఁ గనకాంబిక తగ నెఱుంగ
నలుపుచును నాకు హెచ్చరికలు వచింప
వలయు నని యామె బ్రార్థించి పలుకుచుంటి 108

మ. అని వెండిక వచించు నిల్చి గురువర్యా! మీరు వాకొన్నచో
పున నేనాడును ధర్మకార్యములు పెంపుకొ గూడ సంధించుచున్
బొనరింపక జతనింపఁజుండెదను మీబోధంబు లెల్లప్పుడు
మననంబుకొ బొనరింతు : మృత్యుతులం బొతంబు గావించుచుకొ. 109

తే. వేదశాస్త్రములందును నిపులందు
దేవతలయందు భక్తియు భావముఁ గల
వాడనై ఋషిప్రచనపద్ధతిమెయి
ధర్మపరిపాలన మొనర్పఁ దనరుచుండు. 110

వ. అనిన సంతసించుచు భూషణస్వామి రెడ్డిసహధర్మచారిణిం బిలిచి
నీ వేమి చెప్పుదు చెప్పు మనిన నప్పడంతి యిట్లనియె. 111

తే. ఏను నాభ రక్షుఁ ఛాయయే యనంగ
నెప్పుడును మెలంగుచు వారు చెప్పినపని
నేమట్లిక చేయుచు నెఱుఁగుచుండు
నమ్మయందును బీతమం దలరుభక్తి. 112

క. అనధానిభార్య గనుఁగొని
యలల నీ వేమి చెప్పు దని గురు వడుగం
గ వచించె నామె నాభ
ర్తవలెఁ మెలంగం దలంతుఁ దత్తద్విధులక. 113

వ. అంత భూషణుండు. 114

శా. అమ్మాణమ్మను గాంచి యే మనెడు నీ నం చంతలో నీవు రం
గమ్మం గూతును బోలెఁ జూచుకొనుచుఁ గారమ్ము పేరంగఁ బీ
తమ్మందుక గడుభక్తి గల్గి యెట నీ తావైన నిం దున్నయ
ల్లెమ్మింక జూపుచు దేవకార్యములయందే యుండగాఁ గోరుదుక.

వ. అనిన నామె మీయాదేశమ్మునంజేసి మీచెప్పినచొప్పునంబ్రవర్తిం
చెద నని చెప్పినంత నమృతానందుం డానంద భరితాంతరం
గుండునై యెల్లరం గలయం బరికించి. 116

మ. కనకాంబామణి తానె శీతముగనై కన్నటి మద్భక్తియు
క్తిని దీపించుచునుండి సన్నెహరిగాఁ గీర్తించుచుం బొల్పుమా
నిని యశాఁ గావున నేమి చెప్పుదనుచుక నే నిట్లు ప్రశ్నింపగా
బనిలే దైనను మీకు నేఁ దెలియగా వాక్రుత్తు గర్తవ్యముక. 117

ఆ. తల్లివోలె'మిమ్ము నెల్లవిధమ్ముల
నరయు చుండునట్టిగరిత గాన

నామెయందు మీర లతిభక్తి గల రయి

మెలగ వలయు ననుచు బలుకుచుంటి.

118

తే. ఆమె చెప్పెడుబోధము నామెనుడుబు

నేను చెప్పెనుబోధము నానుడు లని

యమ్మహాసాధ్వయందు నాయందు బోలె

బరమభక్తి గలారలై వెఱల వలయు.

119

సీ. అంత నిట్లండలు నన్నిచగదంబులు

జెప్పినంతట గురునొప్పదలను

విజయవాదకు రెడ్డి వెడలనై సహధర్మ

చారిణి నట నంబ నరన నుంచి

చనినంత నెల్లరు చనిరి మద్రాసున

కప్పుడు గురువర్మ డతివతోడ

బీతనన్నిధి నుండఁ జేరిమి గావించి

తిరుపతిపురమున కరిగె నవల

తే. మేనగోడలికి రోగ మైచి వార్త

విని గురుండు గుంటూరికిఁ జనియె దానిఁ

దెలిసి వేంకటరెడ్డి యత్తలచునకును

నరిగి గురువర్మ దర్శించె నధికభక్తి.

120

క. గురువసుఁ డనురెడ్డి! న

నరితి మద్రాసుపురికి నరిగెద నీవున్

అరమర లాడక నాత్

నరుదె మ్మటఁ గలదు కార్య మని చెప్పుటయున్.

121

వ. అతం డొం డాడక యంగీకారం బభినయించిన గురువర్మ డతనిం

గూడి చెన్నపురంబునకుం జని కవితిలక నివాసంబున విశ్రమించి

కవకాంబం గాంచి జీవయాత్రార్థంబు సర్వసుగమం బగునట్లు హం

సవిజయం బనుపేర దృశ్యకావ్యము గావింపు మని ప్రీతిదినంబు

నందలిబోధంబులు సశిష్యుండగునాతడు విని యానందించు చుండ

నప్పుడు గుంటూరిలోఁ గాన వచ్చిన తుంటికురుపు బాధించు

చుండ గురువరుం డది నెత్తుగడ్డ యని యుపేక్షించె రెడ్డియు

నీయది యెట్టిదో యని భయపడి సురార్థజ్ఞు వడసి
యటకు రా నెంచి తింటి నెచ్చటయు.

ద్విపదము. అనఁగాని మహనాటి కొగతుం దగుచు.

నెనరినిం గనక నున్నీరించి గుఱునిఁ
గురువుబాధ యెట్లుగ గుఱువరా! యనుచు
బరిపరిపథముల బ్రేక్షించి గుఱుగఁ
బెడపెవిం బెట్టి యావిజ్ఞుడోయోయి!
వెడంగుమాట లి వేల విడు మిక్కిలి నీ
బెప్పెడి బోధముఁ జెవి యొగ్గి పిచు మొ
కప్పుడు వ్రోణబాధ యనుగుచు గాని.

— విజ్ఞానబోధము —

సీ. మట్టమధ్యాహ్నము మహామీరంద నిలిపి

గునపపునడ యగ్గునపమండ

యడగి పోయెడు నట్టు లా చన సాత్తి

యం దడింగినయావ్వు డగును ముక్తి

యట్టియాలోచన వ్యర్థమైనప్పుడు

పురుష ప్రయత్నము పోల్చి చూడ

నట్టినో రాడించిన ట్టచుభవము లే

నట్టియాలోచన వ్యర్థ మగును

తే. వ్యర్థ మైనయాలోచన పనికి రాదు

గురుఁ డెఱంగింపఁ గా మాని పురుషుఁ డెలవి

మంత్రము సుపాసనము చేసి మనఃసంధు

బ్రహ్మతాదాత్మ్యమును బొందుఁ బ్రాజ్ఞు డగుచు.

సీ. జీవత్వ మనగను జెలగు నాలోచన

జీవత్వ మది లేమి తెలియ నగుట

చోరునట్టిది యహంకారరూపం బగు

నాలోచన తుపాకి నంది యున్నఁ

జోరుడు దరి రాఁ జూడనియట్టులు

రామనామమునఁ జేరంగ రాదు

శాన నిరర్థక మై నప్టిగలిగించు

నాలోచన సమీపమందు: తేరి

తే. సభయ, మిచ్చెడుగాయత్రీ మైన గామ
మంత్రి మైనను శ్లష్టముమాది గాంగ
బా , యుంటిమ యేని యద్దానిఁ ద్రుంచి
బ్రహ్మసాక్షాత్కృతిం బొంది పరగ వచ్చు

125

తే. అశ్వశకటంబుపై మన హరుశునప్ప
శశ్వ మలవాటుపడినతె న్ననుసరించు
నట్లు గాకుండఁ దత్పూర్వమిది యొక్క
పెట్టు పెట్టినఁ దె న్నది యొక్క పిడిచి

126

అ. వారువమ్మ బండివానిమ్మాముఁ బట్టి
నట్లె చెడులంపు లగు ననంగ
మనువు నాత్మలోనఁ గొని భ్యాస మొనరింపఁ
జెడుగు లెల్ల నడఁగుఁ జిట్టె లోన.

127

తే. జీవుఁ డాత్మస్వరూపముఁ జెందినపుడు
నిర్గుణుఁడు కర్మరూపము నెఱి వహించి
నపుఁడు సగుణుండు నాఁబడు నరయ నాత్మ
యే పరబ్రహ్మ మనుచు లో నెంచ వలయు.

128

సీ. కాల్య దాటంగ మీఁదఁ గలపట్టెపై నడ
చెడువాఁడు నడపట్టు చెడక యుండ
నిలువఁ బెట్టుకొనంగ నెఱిఁ జేతు లాడించు
నటు సగుణారాధనాతిశయము
భక్తిప్రపత్తులు వ్యక్తపఱచు నద్ది
విప్రలింభము నందుఁ బ్రేమ మెట్లు
నాయకులకు నొప్పునో యట్ల యని మన
మూహింపవలయు నేయోజ నైన

తే. నాయకానాయకులప్రేమ మేయెడలను
ననుభవైకవేద్యము కాని యలవికాదు

తెలువ నటు నిర్గుణోపాసన లని యెఱుంగు
వలయు భక్తులపట్ల నీ భావించును.

129

తే. రూపికం బోలి యుచునెట్లు సమాధి
పై నలను లెక్క పెట్టి రూపావళి యెవని
నట్టియది సగుణసమాధి యని యెఱుంగు
వలయు నీశ్వరారాధనపరులు ముదిసి

130

చ. సరకుని సంహరించుతిరుణంబున తత్త్వము పారితో గొల్పుచున్
సరకుని జూచు స్వప్ననిగం జరుచున్నచు నిర్గుణం బునన్
సరకుని జూచు స్థ సగుణం ఒగు భక్తుల హేనందె ముట్టునీ
శ్వరు భజించుచుపట్ల నలునం గలెన్దై కృతకృత్యుడయ్యెడిన్. 131

క. ఆరూఢజ్ఞానము క
రూరంభమునందు బోధమందును దిశ్యు
కోరిక కేవలసాక్షిగ
బూరుషుడై చేసి బంధముక్తుండ యగున్

132

క. జీవుండై రిక్తుం డగు
దైవాలంబనము గలిగి తాగ నుగ్మగ్మమున్
కేవలసాక్షిగ సుండియు
జీవన్ముక్తుండ యగుచు సిద్ధి బొందున్

133

ఆ. ఆత్మవేత్త యగుచు నాత్మావలంకిత
మాచరించి తత్త్వ మరసినట్టి
వాడ యగును గోర్కి వఱల సేవించిన
నొక్కగోర్కిమాత్ర మొండఁ గలడు.

134

— గు ను వ్రాసె వ రీ ట —

వ. అనంతరం బవధాని వ్రణాని పరీక్షించి మది చిన్నవిగానున్నను
రాజవ్రణంబునకు సంబంధించిన దని తోచుచున్నయది మున్ను
యుగనేత్రాభూసంఖ్య నగునేటఁ దిరుపతిలో నుండుకాలంబున
మెన్నుపై వైచిన కురు పెట్టిదో యదియు నట్టి దని చెప్పి.

135

సీ అప్పు డెన్నిదిగాళ్ళ కది పళ్ళ మొరంత
మర్త్యము దిడకయే మణియు శక్తః
మొనరించితిమి న్నిణం బొరస్య నయం బయ్యె
రట్లదియును నగు మా నటించు
మనుఁ రంగచారి యనువై మృగం దెచ్చి
చూపిన నాలిండు చూచి నాల్గు
దినములలో శక్త్యమును జేయ నగు వివి
మలభసాధ్యం బని పలికి చనియె

ఆ. నవుడు మదనపల్లియ . దున్న మేనల్లుఁ
డును దిగుపతి నున్నత కుమంబ
మును నచటికి జాబులను జూచి వచ్చిరి
యహివిభూషు నాయనానఁ జేసి

136

క. కనకమయుఁ గొడుకుకుట్టులు
వనితయుఁ జుట్టులును శిష్యవర్గము భక్తుల్
అశ్రము హరిసంక్షీర్ణ
మొనరుచుచుక జెంత నుండి రురుతరభక్తి.

137

ఉ. శోభ చెకంగ భాద్రపదశుద్ధమునందు ద్వితీయుఁ బ్రాహ్మ మం
దా భగవానుఁ డైనహరిదస్వండు కానగ వచ్చినట్లు దే
వాభుఁడు కృష్ణభూషణుఁడు స్వాంతమునకా పుత్రీ నాలకింపగా
లోభము చేసి తెల్పుటయులోగిలిలో గలవార లంతటకా. 138

మ. త్త. వేదపాతులఁ బిల్వఁ బంచి పవిత్రమై పుత్రీవేయమా
వేదముకా బరియింపఁ జేయుఁడు విందు భూషణమూర్తితా
నేదియు న్మది నుంచఁ బోవక యీశ్వరుకా స్మరించుచుకా
వేదముకా వినె రేబవళ్ళును వీడ కొక్క నిమేషముకా. 139

క. ఆనాఁడె కురుపు చిదికెను
గానీ వేదన శమింపఁగా లే దొక యిం .
తేని య పైనకా భూషణఁ
డానందముతోడ వినియె నావేదంబుకా.

140

తే. శత్రు మొసరింపకుండ నీ శాలిగలుగు
భూపణశ్చమి కెల్లరమును విదాయ
కుని చతుర్థికి దిరుసతిఁ గనంగ చే
వచ్చు నని నిశ్చయించి రవ్వొగ లపుడు.

తే. ఆదినంబున మధ్యాహ్న మటకు వేంక
టప్పయ్యాఘృడు భూపణు నిరయ రాగ
లేచి కూర్చుండి వ్రణబుధ తేజ మైసఁ
దలఁపఁ బోవక యీరీతిఁ బలికె లపుడు.

—* అం త్య దో ధ ము *—

క. ఈనేల నాలుజాతులు
గానంబకు నందు విశ్రాంతి యగ్గి
స్థానమును బొంద వచ్చుమా
గానం దజ్జాతి నెన్నఁగాఁ దగు నెప్పుడు.

గీ. చింతచెట్టున కానుట చిలవలు పల
వలును రెమ్మలు కొమ్మలు పలనెలు గు
వన్నిటికిఁ బుల్లు గలిగెను నట్లు లైస
నన్నియను జెట్టుఁ బట్టింప నెన్న మెరిల.

ఉ. అం దొకపంజరలో గలుగునట్టిది బీజము నెల్లు దానికే
ముందు మఱొక్కవృక్షమును బుట్టఁగఁ జేసెను శక్తి యట్టులే
యిం దగునెల్లవారలు గ్రహించియుఁ దత్త్వియు మోక్ష మండఁ గ
నుండు ర లైన నొడకు నమున్నతి జూపఁగ విప్రుఁ డొక్కఁడే 145

వ. అని యనేకవిధ-బు లగుబోధములు సేయుచు సాయంకాల మగు
నప్పుడు కనకాంబను దగ్గఱకు ర మ్మని చే వీచి పిలిచి “నర్వంశ
ల్పిదం బ్రహ్మ” యని ముమ్మా టుచ్చరింపఁ జేసి దీనిని మఱవ
కుండు మని మఱియు మఱియు బోధించి రప్పు డవధాని గురుని
చేతం గలనాడి తగ్గుచున్నట్లు గ్రహించి కస్తూరి ని మ్మని యమ్మ
ణమ్మతోడఁ జెప్పి తాను బోయి పెద్దడాక్టరును బిలుచుకొని వచ్చి
యింజక్ష నిప్పించె.

ద్విపదము. అమణ్యో కస్తూరి యది కొని వచ్చి
సముఖమ్మునక నూటి సంధించుచుండ
గురువర్యుఁ డిది నన్ను గొంచు రక్షింప
గరిమఁబు గల దనఁ గా వచ్చు నొక్కొక్క
కాదు నీ విది తి గాన నేఁ గొందు
నేది తె మ్మని తా వె నింతలో దాని.

147

క. అగతి నండియు రెడ్డిని
భాగవతము దెచ్చి చదువ వలయు నని కడుక
యోగమును బూని భూషణ
భాగవతుం డధికభక్తి శరతుం డయ్యెక.

148

సీ. భాగవతం బాకవంక వేటాకవంక
వేదపారాయణావిష్కృతియును
రామాయణం బాకప్రక్క నిం కొకప్రక్క
జీవయాత్రాచరిత్రాస్మృతియును
భగవద్బంధం మొకి వైపు వేటాకవైపు
రాగతాళమృదంగరమ్యరవము
కృతీతరంగము లొక కేవ నిం కొకకేవ
హరిఁ ధారాపాద లవ్వపదులు

తే. నామసంకీర్తనమ్ములు సానిగాన
ముపనిషత్పఠమ్ము సముచితమంత్రీ
రాజసంశ్లేషణము నారాత్రీ పవలు
సంతతముగ ఎర్తించె నాస్వామి కెలన.

149

శా. సప్తాహమ్ము లొనర్చునప్పు డెటు తా సత్సంవిధానమ్ము లీ
సప్తాహమ్ములు రాత్రిలుం బవలు నా చందంబునక సంతతం
బాపుల్ మితులు ఛాత్రీపుతులును భక్తాభుల్ భజింపంగ సత్
కృష్టిక భాగవతప్రసంగములు సంకీర్తింపఁ గా నయ్యెడిక.

150

సీ. స్వామి యె ట్లున్నది నా మంచిగా నుండె
నుపవత్తులు పల్కు ముచ్చగతుల

దిరిగి జేరి చూచెను నిరుపగనము నొనర్చుము

మ చింతింపగలగు చింతింపమును

గనకంబు నచ్చి పల్లవమును చెట్టకు

సూర్యుని బలింపు చేయవలయు

యవదాని యకావధ మను గొని నచ్చిన

మిమిషింపమును బోయి దుఃఖ మిప్పుడు

తే. రెడ్డిగడ నుండి వెళ్ళిన కెట్టి నలుగు

తారకమ్మ జరింపు నానింద నొందు

చుట్టు మూగించినాడె నట్టె చూచి

భజన మొనరింపు డనియె నున్నవెట్టి

క. జీవప్రాయశ్చిత్తం

బాపేశం జేసి తీర్చి మననమును గీ

దాగివే పణిభూషణుడెడ

జీవ బ్రహ్మైక్యభావనిస్థి నెఱుంగుచుకా.

వ. అప్పు డాతం డెల్ల నారలు : బరికించి.

నీ సంతతిదండ్రుల పూతతపఃపర్యభా

వమున జన్మించితి ననుధ నేను

నాగేశ్వర కృపాదియోగమునక విద్య

నేర్చితి విఖ్యాతి నెగడం బజితి

యోగ సాంఖ్యాదుల నొప్పి శిష్యుల కుప

దేశముల్ చేసి ప్రతిష్ఠ గొంటి

దీర్ఘము లన్నియుం దిరిగి సేవించితి

సర్వశతాబ్దము లరుగఁ జొచ్చె

తే. నవతరించినదానికీ నవనిం జేయ

నైనకార్యము లన్నియు నాచరించ

నాడ నిక నేదియుం జేయఁ జూడఁ బడ

దిప్పు డప్పులొడ నయ్యెద నెప్పటివలె.

క. నాకై యెవ్వరు గానీ

శోకింపక వలదు నన్నుం జూచుచునుండుం

దీక్షదన యు ది నే పిండ

హాళో. హండెద నమాధిపరచిత్త్రుడన్

155

— అ వ సా న వ క —

అ. కనులు దూసికొనుచు జ్ఞానముద్రా మూ

భ్యాసనిష్ఠుడగుచుఁ దనరుకలఁ

గొంతలో నతండు గొణుగకొంచు బలె

నలఁతినాను లీటుల నల్ల నల్ల

156

ఇ. నమో నమో నమో శివోద్యోవా ! తే నమో

భజే భజే భజే మునిశ్రవన్య ! త్వాంభజే.

157

వ. అంతఁ గొంతసే పూరకంఠి వెండియు.

158

క. నిలుపుచు గడ నే వేసి

విలసత్పుష్పకము నేను వేంచేసి శ్రీభం

దీలకొచి వత్తుఁ దిరుపతి

పాలమునను దిల్లింగశీతభూషణమూర్తీ.

159

తే. ఉలికిపడుచు సంత నూఁ డొం యి లేమి యో

వెలుగుబాట నింగితెలనఁ దోచు

నచట నచట వెల్గు ని మండలము లేమొ

ద్యువణిమండలమ్ము తుట్టఁబడినదొ.

160

తే. అదిగొ శంఖచక్రగదాదు లాభాణము

లవధర్మించి చతుర్భుజుడై హిరణ్య

యాకృతిం గన వచ్చు నారాయణుండు

వానిఁ గలియంగ నేగెద వడిగ వడిగ.

161

వ. అని యూరకున్నంతఁ బ్రాణవాయువు పద్మకోశవస్త్రీకాశ మ్మగు

హృదయమ్మునుండి వెడలి యూర్ధ్వవంఖంబై యనాహత స్వాధి

ష్ఠాన మణిపూరకంబు లతిక్రమించి సహస్రారంబు భేదించుకొని

యుష్పరంబునకుం జనియె నప్పడు.

162

మ. అతినూత్నం బయి వెల్గుచున్ బయికిఁ గొంతై వింతగా లేచి సం

తతసంచార మెనంగ నింగి మొగమై తత్త్వజ్ఞదృష్టిధి కం

చితరీతిం గననై కృత్యకృమయ్యుగాఁ విత్తాదుచుం జేరె ద్వి
ట్పతిబింబంబునయందుఁ దేజ మది దివ్యస్యాభి ౨౦ బేర్పడన్. 163

వ. అంతి నమృతానందశిష్యప్రశిష్యులును బంధుమిత్రాదులును గగ
త్రంబును బ్రాకృతుల తెఱంగున మఃఖించుచుండి రిప్పుడు సుబ్బా
వధాని గంగాజలంబున నమృతనాథునిక శేబరమ్మనందు శతరుషీ
యంబున మహాన్యాసపూర్వకంబుగా సభిషేకంబు గావించి కీతాం
బరంబులు గట్టి పుష్పమాలాలంకృతంబు గావించె నంత నడ
టును నానావిధపుష్పంబులను దులసిచి ద్వివత్రంబులను విష్ణుసహస్ర
నామంబులఁ బూజించి ధూపదీపనై వేద్యంబులు గావించి రంత
నవధాని గురుక శేబరంబునకుఁ బ్రసన్నుడై గావించి పశ్చాద్భా
గంబునఁ బదంబులకడ నిలిచి చేతులు దోయిలించుకొని కనుల
నీరు వెట్టుకొనుచు.

164

నీ. కన్నకొడుకు వోలె గనుఁగొంచు సతికింబు

నను నక్కటకమునఁ గనెడుగురుఁడు

ఘనతరధ్వాంతము నను గూలఁ బడియున్న

న న్నదధించిననాదుతండ్రి

నామాటమంత్రమై నలుపుమీఱగఁ జేసి

నాకుఁ బే రెచ్చినలోకనుతుఁడు

సాగరంబునఁ బడి చావఁగా నుండిన

నను దేవయై తేర్చికొనిన మేటి

ఆ. కన్నతండ్రికన్న నెన్నో మడుగులు

నన్నుఁ గాచి ప్రోచునాగురుఁడు

నాదుతండ్రి మఱియు నాదుదైవం బిట్లు

కాలధర్మ మొందె గట్ట ! కట్ట !

165

వ. గురుపత్ని నోరును నెత్తియు మొత్తుకొనుచు

166

క. నీవే దైవమ వనుచున్

భావించి భజించుచుంటి భావమునందున్

దేవర ! నాకుంకుముబా

ట్టివరున నశించె నింక నే మనుదానన్.

167

వ కనకాంబ చేతులు జోడించుకొని.

166

శా. నన్నుం గన్నకుమారివోలె మిగులన్ గారంబునం గాంచుచున్
గన్నాకై నవధంబునన్ నిలుపుచున్ ప్రియదేశంబునన్
దన్నుం దాన యెఱుంగఁ జాలినమఱిన్ వర్తింపఁగాఁ జేయుచున్
బన్నంబుల్ దెగఁ గోసి వాసి గలుగఁ గావించి తో జేసికా. 169

శ. అమరుడవై నాయుంటన్
సుమములఁ బూజింపఁ బడుచు సుమసస్కులతో
సమృతానందుడవై యుం
డి మముం గరుణింప రమ్మ నే బ్రార్థింతున్. 170

వ. చేంకటరెడ్డి చేతులు గట్టుకొని 171

చ. గురువర ! సిగురుత్వమును గొన్న మొదల్ సకలప్రపంచ మి
వ్వరునది యం చెఱిగికొని వర్తిల నేర్చినవాడ నైతి నా
సిరియును నాడునాటికిని జెప్పఁగఁ జొప్పడుచుండె ధవ్యతా
గరిమ నెనంగుచుంటి నినుఁ గన్దొవఁ గన్దొనఁ గల్గి యుండుటన్. 172

ఆ. మృతుడ వై ననీ పమృతుడ వే యని నిన్ను
శ్రీనివాసపీఠసీమ నిలిపి
కొలుచుచుండి నీదు పలుకుబడినిజేసి
సకలధర్మములను సలుపుచుందు. 173

క. ఎపుడే నజ్ఞానంబున
వివరీతపుదారిఁ బడినవిధ మెఱిగి ననున్
గృహతోడఁ గాచి పుచ్చుము
సుపరిష్కృతమతిగఁ జేసి సుమనోనాథా. 174

వ. అంతఁ దక్కునుం గలవారు నొక్కొక్కవిధంబున నమృతానంద
నాథుం బలుకుచున్న సమయంబున సుమనందోహంబుల నానందిం
గట్టి పట్టుబుట్టంబులతో గురుక శేబరం బండుఁ జెట్టి పరమోత్స
వంబు గావించుచు రుద్రభూమికిం దొడుకొనిపోయి చందనాగురు
తరువరంబుల నక్క శేబరం బగ్నిసాత్కృతంబు గావించి రని చెప్పిన

చితరీతిం గననై కృమకృమముగాఁ జన్మానుచుం జేరె ద్వి
ట్పతిబింబంబునయందుఁ దేజ మది దివ్యస్యాభిరూప బేర్పడక 168

వ. అంత నమృతానందశిష్యప్రశిష్యులును బంధుమిత్రాదులను గళ
త్రంబును బ్రాకృతుల తెఱంగున దుఃఖించుచుండి రిప్పుడు సుబ్బా
వధాని గంగాజలంబున నమృతినాథునిక శబ్దమునందు శతరుద్రీ
యంబున మహాన్యాసపూర్వకంబుగా నభిషేకంబు గావించి పీతాం
బరంబులు గట్టి పుష్పమాలాలంఛనంబు గావించి సంత సంద
ఱును నానావిధపుష్పంబులను దులసిల్పింపజేరిరి. ఈ విష్ణుసహస్ర
నామంబులఁ బూజించి ధూపదీపనై వేద్యంబులు గావించి రంత
నవధాని గురుకథేబరంబునకుఁ బ్రవేశింపఁబడినాఁడు పశ్చాద్భా
గంబునఁ బదంబులకడ నిలిచి చేతులు దోలఁబలించుకొని కనుల
సీరు నెట్టుకొనుచు.

164

సీ. కన్నకొడుకు వోలె గనుఁగొంచు సతతంబు

నను నక్కటికమునఁ గనెనుగురుఁడు

ఘనతరధ్వాంతము నను గూలఁ బయ్యె

న న్నుద్ధరించిననాదుతండ్రి

నామాటమంత్రీమై నలుపుమీఱఁగఁ జేసి

నాకుఁ బేరెచ్చినలోకమతుఁడు

సాగరంబునఁ బడి చాపఁగా నుండిన

నను దేవయై తేర్చికొనిన మేటి

ఆ. కన్నతండ్రికన్న నెన్నో మడుంగులు

నన్నుఁ గాచి పోచునాగురుఁడు

నాదుతండ్రి మఱియు నాదుదైవం బిట్లు

కాలధర్మ మొందె గట్ట ! కట్ట !

165

వ. గురుపత్ని నోరును నెత్తియు మొత్తుకొనుచు

166

క. నీవే దైవమ వనుచున్

భావించి భజించుచుంటి భావమునంనుక

దేవర ! నాకుంకుముబా

ట్టివరుస నశించె నింక నే మనుదానన్.

167

ప కనకాంబ చేతులు జోడించుకొని. 168

శా. నన్నుం గొన్నపుమారివోలె మిగులన్ గాంచిబునం గాంచుచున్
గన్నాతైనవధంబునన్ నిలుపుచున్ ప్లానోపదేశంబునన్
దన్నుం దాన యెఱుంగఁ జాలినమతిన్ వర్తింపఁగాఁ జేయుచున్
బన్నంబుల్ దెగఁ గోసి వాసి గలుగం గావించి తోడేడికా. 169

శ. అమరుడవై నాయంటన్
సుమములఁ బూజింపఁ బడుచు సుమనస్కులతో
నమృతానందుడవై యుం
డి మముం గరుణింప రమ్మ సే బ్రార్థింతున్. 170

వ. వేంకటరెడ్డి చేతులు గట్టుకొని 171

చ. గురువర ! నీగురుత్వమును గొన్న మొదల్ సకలప్రపంచ మి
వ్యరునది యం చెటిగికిని వర్తిల నేర్చినవాడ నైతి నా
సిరియును నాడునాటికిని జెప్పఁగఁ జొప్పడుచుండ ధన్యతా
గరిమ నెసంగుచుంటి నినుఁ గన్దోపఁ గన్దోనఁ గల్గి యుండుటన్. 172

ఆ. మృతుడ వై ననీ పమృతుడ వే యని నిన్ను
శ్రీనివాసకీతనీమ నిలిపి
కొలుచుచుండి నీదు పలుకుబడినిజేసి
సకలధర్మములను సలుపుచుందు. 173

క. ఎపుడే నజ్ఞానంబున
వివరీతపుదారిఁ బడినవిధ మెఱిగి ననున్
గృహతోడఁ గాచి పుచ్చుము
సుపరిష్కృతమతిగఁ జేసి సుమనోనాథా. 174

వ. అంతఁ దక్కునుం గలవారు నొక్కొక్కవిధంబున నమృతానంద
నాథుం బలుకుచున్న నమయంబున సుమనందోహంబుల నానందిం
గట్టి పట్టుబుట్టంబులతో గురుకళేబరం బందుఁ జెట్టి పరమోత్స
వంబు గావించుచు రుద్రభూమికిం దొడుకొనిపోయి చందనాగురు
తరువరంబుల నక్కఱేబరం బగ్నిసాత్కృతంబు గావించి రని చెప్పిన

నైమిశారణ్యవాసు లమృతానందనాది ప్రతిష్ఠితం బగు తీర్థి
నిహ్యశీరం బెవ్వధంబున నుండె భక్తు లెవ్వధంబునఁ బ్రవర్తిం
చుండి రవ్వలి వృత్తాంతంబును నిననెంచితిమి చెప్పు మని ను
నడుగుటయును.

—० ఆ శ్వా సాం త ము :—

సుగ ధి, వేడికోలు రాక మున్నె వేనవేలు సొమ్ములుక
గూడు నర్థికోటి కచ్చి కోర్కి దీచ్చుదాల్ మే
లాడువాడు వేంకటాఖ్య నైనరెడ్డి వాగ్గరిక
వీడనట్టి సౌఖ్యమిచ్చి వేడ్కఁ బోవు మీశ్వరా.

X ద్య ము.

ఇది శ్రీమహామహాపాద్యాయ కలాప్రహరణ కవిజ కవిసార్వభౌ
అంధ్రస్వామి అభినవ శ్రీనాథ వేదవిద్యావిశారగ
శ్రీ పాద కృష్ణ మూర్తి శాస్త్రి
ప్రణీతంబైన యమృతానంద మను
ఉత్తమభక్తచరిత్రంబున
సపమాన్వాసము
శ్రీ శ్రీ శ్రీ

యమృతానందము

దశరథాశ్వాసము

చెప్పినది

యమృతానందము కడి

సాయుజ్యము శిష్యశిష్యసద్భాషమునకొ.

బాహుక బెజవాడపురికొ

శ్రేయములం గూర్చు చుండు శ్రీపరమేశా ! 1

నవధరింపు మక్కధకులకు శౌనకాదిమహామునుల కిట్లనియె న
యమృతానందము దేహశ్వాసంబు చేసి దివంబునకుం జను నప్పుడు
తిరుమల శ్రీనివాస త్రిలింగమహావిద్యాకీర్తాధిదైవముం డలచు
కొనియె గావున “ గూం తే మతి స్సాగతి ” యను న్యాయంబున
నాతండు శ్రీనివాససాయుజ్యంబు నొంది త్రిలింగవిద్యాకీర్తనకుం
డయ్యె ననంతరంబు. 2

— పీఠపూజ జయంత్యుత్సవము —

మధురసపురమందు మనభూషణస్వామి

యట్లు నిర్మాణము నందినపయి

గాలేజి కార్నేలల్ కనకాంబ నెల వొంది

తిరుపతిపురమున కరుగుడెంచె

స్వామిభార్యాసుతుల్ చనిరి మాతృగృహంబు

వోవకభృతి రెడ్డి పొందుగ నిడ.

సృష్ట మైంజగంబు సృష్ట వెండియును సృ

ష్టించి నట్లు గురుండు చేసినవియు

జెప్పి నవి యైనకార్యముల్ చేసి రపుడు

వీరవిధు లెల్ల భక్తులు వెనుకటి వలె

లోటుపాటులు లేకుండ మేటి యైన

దేశికుడు లేనిలోపము తెలియనట్లు.

క. సంచాయతనార్చనలు స

మంచితచాహసప్రూఢ బభిషేకములున్

గొంచెముపడ నీయక కా

మించుచు భక్తులు త్రిలింగపీఠమునందున్.

4

తే. జీవయాత్రాపురాణముల్ సిద్ధబోధ

ములును బరమయోగాభ్యాసములు మోద లగు

నెల్ల నవధాని కనకాంబ యెప్పుడు విడక

నడపు చుండిరి పీఠార్చనలును భక్తి.

5

ఉ. వేంకటరెడ్డి దేశికానివిగ్రహ మంతయు వింతగాఁ గడున్

బొంక మెనంగఁ జేసికొని భూషణగామము సార్థకంబుగా

నంకిలి లేక తిర్పతికి నాగతుఁ డయ్యె ననంతరంబునన్

వేంకటనాథుఁడొర నది విన్నను వొప్పంగ నిల్చి రొప్పుగన్.

6

తే. కృష్ణభూషణుఁ డప్పు డావిష్ణుభూష

ణుం డయి తలిర్చె లేక విష్ణుండు యయ్యె

ననుచు నానందకంఠభితాంతరంగు

లై తగం గొల్చి రప్పు డద్వైతభక్తి.

7

మ. గురునిర్యాణాదిసంబుఁగ వ్రతము భక్తుల్ వర్ష వర్షంబు భా

స్వరీతిం బాననింపఁగాఁ దలఁచియున్ వా రప్పు యోజించి యీ

శ్వరుఁ డాతండు మృతించె నంట తగ దేవరీతిఁ దన్నామమే

పరికింపం దెలియంగఁ జేయు ననుచున్ భావించి యప్పిమ్మటన్.

8

క. అమృతునకు మృతి ఘటించుట

సముచిత మని తలఁప కచటినజ్ఞులెల్లన్

బ్రమను లయి జన్మదినమున

నమరెడిని జయంతి శంకరార్చనకు బలెన్.

9

వ. అని యేకగ్రీవంబుగ నిశ్చయించి గురుమూర్తి జన్మదినం బగు

కార్తిక బహుళదశమిన్ జయంత్యుత్సవము సలుపున్నారె

ఁదియుం దొమ్మిది నూర్లముప్పదిసూ డవహూణవత్సరంబున

దిరుపతిపురంబున నెల్లర నాహ్వానంబు గావించి పీఠసన్నిధిం గల

వర్జశాలయందు మహాసభం గావించి గురుబోధములు సంప్రదాయములు లో నగు వివిధవిషయంబులం గూర్చి మహావన్యాసంబులు గావించి జీవయాత్రయందు రామాంజనేయచంద్రుల రీత్యాప్రతియు లిచ్చి యం దు తీర్థ లయినవారికి బహుమతుల నొసంగి రిట్లు లా మువత్సరంబును జరిగె నంత.

10

— కన్యాకుమారి క్షేత్రము —

సీ. ఆయోటం గనకాంబ కాళోగ్న్య మది చెడఁ

గుత్తాలమున జల్వకును నిలం

నవధానిముఖులు త న్ననుసరింపంగ నామె

యరిగి యాపథసేవ యాచరించు

చును నూర్కొ గొల్పుచు మనువు ఒపించుచు

నలజీవయాత్రను హంసవిజయ

నాటకంబుగఁ జేయ నాడ గుర్వార్జ్య యె

నది గానం దద్రీచనం బానర్పం

తే. గడఁగి కుత్తాలమున నుండి వెడలి రెడ్డి

నతియు నవధానిముఖులు నతికి రాంగ

దరలె గన్యాకుమారి క్షేత్రమును జూచు

వేడ్క నమ్మహాదేవి సేవించుపొంటె.

11

వ. ఆకన్యాకుమారి విగ్రహంబు.

12

మ. కలదృశ్యంబు ల వన్నియున్ లయము గాంగ్ బంధురధ్వాంత మై

తిలకింపం దగుస్థానముల్ సడచి వైతేజంబు వీక్షించుటల్

దెలియం జేయుచు నున్న వో యనంగ నుద్దీపించు కన్యామణి

విలసద్దేహసముదృశవద్యతులు భావింపంగ నాశ్చర్యమై.

13

తే. కాశ్యపికి జట్టచివరిభాగంబునందు

నప్పరాశక్తి తనదృష్టి యవనినుం

త్రిప్పి రత్నాకరముపంకఁ దేరి చూచు

చుండ నయ్యగ్రమునయందు నొప్పు మీఱి.

14

మ. పదిరెండేడుల బాలికానుణి యెన్ భాసల్లుచున్ నిల్చి మే
 చుదితార్కద్యుతులన్ రహించునది యె యెప్పన్ పూలంకృతి
 బొదలింపం బహు నూరురత్నములు లేపుల్ మాపు లర్కజన
 ప్పొదశం గైకొని యెల్లచీకటుల సూయింపంగనై యుండెడిన్

చ. కలకల లాడు నామె ముఖకాంతులు వింతగ నల్కలంకులన్
 గల యంగం బర్వి లోకిములం గాతును బోతు నటంచుఁ దెబ్బన
 ట్టులు కనవచ్చు చేజము కడుం గడు హెచ్చంగ భార్గవాన్వయో
 జ్ఞులు డగురాముని స్త్రుచుచున్నాంత మదెంతయువింతగొల్పుచున్.

ఉ. కశ్యపువేకి నోటువడి కారెయ నొందుచు భార్గవుం డొగి
 కాశ్యపి ను డరాద నడుకట్టడి కైవిడి వచ్చి యిచ్చొట్ట
 వశ్యతబోమహత్వమున వార్తి ధరక స్త్రజముంచి యెన్నుమక
 శ్యము గాని వైఖరి బాసరి భజించెను బేర్చి పెంపునన్. 17

మ. అమృతానందుభక్తు లాత్రిజగదధ్యక్షన్ గుమారీమణిన్
 సుమనందోహమునన్ యజించి రపు డెంతోవింతగా దేవిసా
 దమునం మండెడుపుష్ప మొం డెగిరి మోదం బేర్పడం గాంచనాం
 బముఖంబందుఁ బడెన్ బ్రసాద మునుచున్ భక్తుల్ ప్రశంసించగన్.

క. సుబ్బావధాని యప్పుడు
 గొబ్బన నాపువ్వు చేతఁ గొని కనకమకున్
 జ బ్బవమృత్యువు వోవక
 బ్రబ్బిసభక్తిన్ మహేశు భజియుతు మిటన్. 19

ప. అని దేవికి మొక్కి యానిగ్మాల్మ మాకినకాంబకరంబునం బెట్టె
 నపుడు వేంకటరెడ్డియు మన కింక దేవియనుగ్రహంబు లభించె
 నని సంతసించె. 20

మ. అట సంద్రంబున కంటి యున్న గిరిపై నత్యంతనిష్ఠన్ సము
 త్కలతేజుం డగురామకృష్ణునకు వేడక గూర్చు శిష్యుండు ప
 స్ఫుటవిద్యానిధి యన్నరేంద్రుండు తపంబుం జేసి తత్పిత్తిని
 తటిలోనం గొనె నంచుఁ జెప్పుదురు తత్రీత్యుల్ కడుం బ్రాజ్ఞతక.

సీ. అట్టి మహాశక్తియైన కన్యాకుమారి

రీదేవిని భజించి నూద మొప్ప

స్వామి భక్తులు స్వదేశ పరిదర్శనలాల

ను లయి యచ టినుండి వెలలి చనిరి

కనకాంబ నెలలోన కడ ముట్ట హరిసవి

జయ మొనర్చెను మేళు నయముపడుట

నుద్యోగ మొనరింప నూనె వెండియు నవ

భాసి ధర్మప్రశోధము పొందు

తే. వాడ యె దేశ దేశముల్ నరున దిగి

ప్రజలకుం బోధ మొనరించుచుండు బీత

కార్యమును దాను నెఱవేర్చు గలిగి కొనుచు

స్వామిభక్తులలో స్తోత్రనాతుడయ్యె.

22

తే. అట్లు చేయుచు నుండియు నవ్వధాని

కృష్ణనిర్యాణ మొనరై నెట్లు నరుడు

తా విగతవీర్యుడే నని తలచె నట్లె

తాను నొక్కంతకాలము తలచు చుండె.

23

తే. అమృతనాథునిభక్తులయ్యనఘసంప్ర

దాయన జగమున న్నిల్పఁ దలఁపు జేసి

పుడమిజనులకు దదోబ్ధములు సతతము

దెలిపి విజ్ఞానముగఁజేయఁ గలిగి రపుడు.

24

చ. పుడమిని బాతువిత్తము పుట్టి యొకింతగ నై క్రమంబున

గడుకొని వృక్ష మై పువులు కాయలు పండ్లును గల్గి దేశమం

దడరెడునెల్లరం దనియునట్లుగఁ జేసెనురీతి భూషణు

డిడిననుబోధ ముద్విషయి నెల్లడలక ఫలదంబ యై తగెన్.

25

సీ. గుహలలో దపించు గోవిందయోగీంద్రు

శిష్యులెల్లఁ జయి చెన్ను మీఱు

శంకరాచార్యుడు సహశిష్యుడై ధర

నదైవతమతము మహత్తరముగ

సాపించినట్టిదై దీపింపడే రామ
 కృష్ణవరమహంస కీర్తితి మగు
 నమలతల్పము వివేకానందముఖ్యశి
 ష్యులు విస్తరింపగా నలువ లేదె

తే. అట్లె లోకవిభూషణుడైనకృష్ణ
 భూషణుండమృతుండు తదోష్ఠిభము లవి
 శిష్యు లాంకిరంగికభక్తశేఖరు లగు
 వారు వెలయింపక జేసిరి వసుధయందు.

26

ఉ. ఆనమయంబునందాంగనకాంబిక చెన్నపురంబునం గడున్
 భాసిలుసౌధమున్ నయనపర్వముగాఁ బొనరించి యిందిరా
 వాసునిదివ్యపీఠము శుభంబుగఁ దిర్పతినుండె తేచ్చి యు
 చ్చో నమకూర్చి నిల్పుటకు నూచన చేసె వధానికిన్ దగళ. 27

తే. అతఁడు దానికి నొ నని యనుమతించి
 తనకుటుంబముతో బంధుజనులతోడ
 వేంకటేశ్వరపీఠమున్ వేడ్కఁ దెచ్చి
 కవితలకకుటీరమునందుఁ గడక నిలిపె.

28

వ. అనంతరంబ భక్తు లెల్లరునుం గూడి పీఠకార్యసమాలోచనా
 యత్తచిత్తులై.

29

సీ. ఆర్యవిజ్ఞాన మయ్యది నశింపక యుండ
 నోమంగ జతనించు చుండ వలయు
 విత్తనాల్బలె నార్యవిద్యలు చెడకుండ
 నిలువంగ వలయును బాలుపు మిగులఁ
 గవిపండితులయందుఁ గలమహత్త్వ మెఱింగి
 పీఠముదెన గౌరవింప వలయు
 విద్వదగ్రేసరుల్ విఖ్యాతు లగువారి
 కేటెట బహుమతు లీయ వలయు

తే. నిట్లు చేసినపీఠము పృథివిజనుల
 కరయ నాదర్శకప్రాయ మగును దాన

నవని భక్తానురక్తి విద్యాప్రసక్తి

ప్రబలఁ గల దని యెంచుట భవ్య మగును.

30

ప, అది యట్టిదకావున.

31

— అమృతానందనాథ ప్రథమ పారితోషికము —

క. ఈయేడు గురుజయంతికి

నేయొక్కడో పండితేంద్రుఁ డీవిద్యాక్షి

తాయతపూజం గైకొన

నై యుండఁగ వలయు ననుచు నాశించి రెదన్.

32

తే. అపుడు కనరాంబ యీయేట నగుజయంతి

కేను బండితనత్కృతి కిత్తు నూఱు

పదియు నూఱు రూప్యమ్ము లాసయి నెనంగు

నంతకును రెడ్డి గలఁ డని స్వాంత మగును.

33

తే. కార్తిక మంతఁ జనుచెంచె గవులు శాస్త్ర

విదులు పండితులున్ జగద్విదితయశులు

ప్రభువులున్ భక్తులును రాఁగ వలయు ననుచు

నందఱకును నాహ్వానము లనుపఁ బడియె.

34

మ. అమృతానందబహుశ్రుతిన్ బ్రథమమం దర్పింప నేపండితో

త్తముఁ డీదేశమునం దలిరెడిని విద్యద్వయ్య డెవ్వాడు వే

ని మనం బార్యమతప్రవిష్ట మెవనిన్ గీర్తింతు రుర్వీజనుల్

సుముఖుం డాతని నెంచి చేయ నగు సంస్తోతార్హ భవ్యార్హణల్.

క. “విశ్వశ్రేయః కావ్య మ

నశ్వర” మని దేవమునులనానుడికతనన్

శశ్వత్కావ్యకృదగ్ర్యక

వీశ్వరు లాద్యర్చనీయు లెన్న భరితిన్.

35

తే. కవి శుచి యటంచు శ్రుతి చెప్పఁ గానఁ గవులు

ఘనులు రామాయణము చెప్పఁ గలిగి ఘట్ట

ఘట్టువు పురాణములు చెప్పి మున్ను రేగు

గడ్డఁ బుట్టినమునియును ఘనతఁ గనిరి.

36

తే. అలమడమూరుడు నిజకవితాత్వతీతయము
వలన సూర్యసాక్షాత్కారము లభియింప
నధికుఁ డయ్యె నైషధమున హర్షకవిము
ఖగద మెల్లఁ బోఁ గొట్టుకోఁ గలిగెఁ దొల్లి.

38

— కవిసార్వభౌమ ప్రశంస —

సీ. ముగురు మూడు శతాబ్దముల కెట్లా వ్రాసిన
భారత మొకచేత వ్రాయఁ గలిగె
మఱి నూటయేబది వరకావ్యములు చేసి
కవిసార్వభౌమ విఖ్యాతిఁ గాంచె
బంచగంగాంచిత స్వర్ణాభిషేకము
విరచించి రటు వేదవిదులు చేరి
వేనలేల్ పండితుల్ వినుతింప గండ పెం
డేరమంజీరము తీరి తాల్చె

తే. వేదశాస్త్ర విద్యర్యుడు వైదిక ప్ర
వర్తకుండయి శ్రోతసంపద్యరిష్టుఁ
డయి మహామంత్ర తంత్రజ్ఞుఁ డయి తలిర్పుఁ
గృతివిశదకీర్తి శ్రీపాదకృష్ణమూర్తి.

39

ఉ. ఆతఁడు రాణ్య హేంద్రపురమందు వసించును నగ్రపూజకుం
బ్రీతి నొసంగ నర్హుఁ డయి పిల్చిన వచ్చును వచ్చినట్టి య
పూతచరిత్రునిం దెలిచి మున్ను బహుకృతి నాచరింత మం
చాతరుణంబునం గలుగు నందఱు నిశ్చితచిత్తు లై రటన్.

40

సీ. ఆరీతి ప్రకటించి యమృతవర్షంతికి
నాహ్వనములు చేసి రాధ్యులైన
సంపన్నులకును భూస్వాముల కిది దిక్కు
దర్శనంబుగ నుండఁ దగు నటంచు
నెంచి బాణాగ్నిధాతృహిమాంశుసంఖ్య నొ
నబ్దమునందుఁ బీఠాంతికమున
సభ చేసి రా సభాస్థలమున కరుదెంచి
వెక్కువిద్వాంసులు విదుషిమణులు

తే. బపుడు శ్రీకాశినాథాన్వయాగ్రిగణ్యుఁ
జైన నాగేశ్వరుండు సభాధ్యక్షుఁ డగుచు
నగ్రపీఠముపై నెక్కి యార్చ్య లెన్ను
పగిది గంభీరముగ ని ట్లుపన్యసించె,

41

ద్వీపద. అమృతనాథస్వామి కగుజన్మమహము
సుముఖతఁ బొనరింపఁ జొప్పడు నిట్లు
కవిసార్వభౌముని గౌరవించుటయుఁ
దవు నని వర్ణింపఁ దగు నెల్లరకును
గలియుగాధిపుండు వేంకట నాయకుండు
వెలయించుచుండు నీ పీఠంబుఁ బెర్చి
గళలందు సాహిత్యగరిమంబునందు
సలలితత త్వశాస్త్రమునందు వీని
కైన యగునంథ యెం డెద్దియులేద
యన వచ్చు జగతి మహావిద్య కిది
నిలయమై యొప్పెడు నిర్మించె దీని
నలయమృతానందుఁ డనఘుండు వాని
జన్మదినోత్సవ సమయంబునందు
సన్మాన మిట్టు లీసార్వభౌమునకుఁ
జేయుట యెంతయు శ్రేయఃప్రదంబు
వే యేల బహుకృతుల వెలయించినట్టి
పుణ్యమూర్తి యితండు పూజ కర్తుండు
వాణ్యవతార మీవసుధలో రాజ
కీయాదులకా సేవఁ గీ ర్తింపఁ జేయు
నాయుద్ధతులకంటె నధికుండు సుకవి
యాతనికృషి నిల్చు నాచంద్రితార
మేతదర్థము మది నిడుకొని నేను
నగ్రాసనాధిపత్యము నిర్వహింప
నగ్రపూజ నొనర్తు నాకృష్ణకవికి !

42

వ. అని సబహామూనంబుగాఁ గర్పూరతాంబూలాంబరాభరణాదులతో
 నూటపదియాటురూప్యంబు లొసంగె నంత సుబ్బావధాని ప్రభు
 తులు గద్యపద్యములతో వివిధవిధంబుల నుపన్యసించి రమ్యతా
 నందుని చరిత్ర నంగ్రహముగాఁ జెప్పి పీతాశయంబులం బేర్పొ-
 నిరి. పిమ్మటఁ గనకాంబికామణి యుపన్యసించుచు “యస్మిన్ తుష్టే
 జగ త్తుష్ట” మనునట్లు కవిసార్వభౌము నారాధించుట సకల
 లోకము నారాధించిన ఫలంబు నొందినట్లు మే ఘానందించు
 చున్నార మని యనేకోదాహరణములతో ననేకపద్యంబులు పఠించె
 నంతఁ గవిసార్వభౌముఁ డించుక యుపన్యసించి. 43

— శ్రీ కృష్ణ పద్యములు —

మ. అజరుం డై యమృతుండునై యమలుండై యానందనాథుండు నై
 యజరుద్రాంచితకృష్ణభూషణము నై హర్షోందుబ్రహ్మంబు నై
 త్రిజగద్వంద్యపదాభిషిక్తుఁ డగుచున్ దీపించుమాదేశికున్
 నిజహృత్పద్యమునందు నిల్చి సతమున్ నేవించి భావించెదన్. 44

చ. లేనవరసాధమందు గురుడై వసమంచినత్యక్తమున్
 మునిజనసంప్రదాయమును బోహణఁ జేసి గురూక్తపద్ధతినే
 బొనరిచి మూఁడుప్రాద్దులను బూజ లొనర్చుచుఁ బూజ్యవిగ్రహం
 బనఁ దగి ధన్య యైనకనకాంబ కెనంగుఁ జిరాయుగున్నతుల్. 45

ఆ. జీవయాత్రతోడఁ జెల్చి వాటింపఁగ
 హంసవిజయ మనెడునట్టినాట
 కము రచించి భక్తసమితికి ముక్తిమా
 ర్గప్రదాత్రి యయ్యెఁ గనకమాంబ. 46

తే. సప్తతిజన్మవత్సరలసన్మహముల్ పొనరించుకొన్నన
 న్నాపులు మేలు నాఁ బిలిచి యగ్గురునాథజయంతినాడు వా
 గ్దోష యితం డటంచు సభికుల్ వినఁ బల్కి బహూకరించె నా
 గుప్తమహాత్మదార్థ యగుకోవిదురాల కవిగౌరవంబునన్. 47

చ. ధనము ప్రభావ మా బహువిధంబుల దాని గడింప వచ్చు వే
 లను సమకూర్చ వచ్చు సభలన్ బుధు లెన్నఁగఁ గొన్నకాచమే

ఘన మయి కాంచనాద్రి కెన గల్గి ముదం బొనఁగూర్చు నాకు నీ
కనకమ కాంచనాచలముకంటె ఘనం బగుశాసనం బిడెన్. 48

ఉ. వన్నయభట్టు తిక్కనుఖి నాచనసోముఁ డితం డటంచు న
న్నెన్నుట కే నొడంబడ నొకింతయుఁ గాని నుతించినందునకొ
భిన్నము గానిప్రీతి గనిపించు నటంచుఁ దలంచి జీవయా
త్ర న్నుడికెక్కుకాంచననుఁ దత్త్విషదు త్తర సన్నుతించెదన్. 49

— జ య పు రా థీ శ్వ రు నా థి ప త్య ము —

వ. ఇట్లు ప్రధమసన్మానజయంతి జరిగిన పదంపడి కొన్నినాళ్లకు జయ
పురాధీశ్వరుం డగు విక్రమదేవమహారాజచంద్రు నగ్రాసనాధిపత్య
మున శ్రీ మత్తీరుమలశ్రీనివాస త్రిలింగమహావిద్యాపీఠ పక్షమున
నొక్క మహాసభగావింపబడె నందు విద్యాపీఠమున నొనరింపంబడు
నార్యవిజ్ఞానబీజసంరక్షణ ఎధానము నిర్ణయించు బడిన దపుడు తొల్లి
కావించినయమృతానందనాథ సందేశం బిట్లు చదువం బడియె. 50

సీ. లోకకల్యాణము లో నెంచి జను లార్య
విజ్ఞానముం బోవ వెలయు వలయు
గాయత్రి నెఱిగినఘనుల ధర్మము నిర్వ
హింప బోధంబు గావింప వలయు
వేదవేదాంగముల్ వివిధకళలెనంగు
రీతి బుధుల సత్కరింప వలయు
నొక్కొక విద్యలో నొక్కొక్కరుని నైన
జ్ఞానబీజము నిల్ప సాక వలయుఁ

తే. గాలవశమున బహుళత గాక యున్న
సంస్కృతమ్మునఁ గలతత్త్వసార మెల్ల
సాంధ్రమున జ్ఞానలబ్ధికి ననువుపడుక
మమున నుండె ద్రిలింగపీఠమునయందు. 51

అ. ఇట్టిపీఠమునకు నీ త్రిలింగాఖ్యచే
శమున కొం డొకండు సాక్షికొనెడు
శక్తి గలుగునట్టిసంకల్ప మీశ్వరుఁ
డెల్లనాఁ డనుగ్రహించుఁ గాక. 52

వ. అట్టి మహాన్నతసం దేశముం జదివి తదర్థ మెల్ల నిర్వహించి రంతః
బదియుం దొమ్మదివందల ముప్పదియాటవ వత్సరంబున. 53

సీ. గురుజయంతికి మున్న కొన్ని దినంబుల
కిందటనే శ్రుతిస్మృతిపురాణ
విజ్ఞా డామ్నాయార్థవిద్య వాచస్పతి
పడలివంశభవుండు బ్రహ్మవేత్త
సూరి లక్ష్మీపూర్వనారాయణుం డను
శాస్త్రీ వర్యుని దెచ్చి సదమలమతిఁ
చీతనన్నిధియందు వేదార్థము వచించు
నట్లు వేడంగ నలం డనుదినంబు

తే. శ్రుతిలలో ముఖ్యముట్టముల్ చూచి విశద
ముగ వచించెను బెక్కు రప్పరమువారె
గాక ప్రక్కయూభలవారు గదలి వచ్చి
విని ముదంపడి మెచ్చి రాఘనుని మివుల. 54

వ. ఇట్లు క్కమండలంబు కడచనినంతఁ గార్తీక కృష్ణదశమి సమాగతం
బయ్యెనాటిగురుజయంతి తొల్లిటివలె మహాత్సాహంబునం బ్రవ
ర్తించె బలువురుమహాపండితులు చనుదెంచి సభ నలంకరించి రా
సభకుఁ గవిసార్వభౌమ శ్రీపాదకృష్ణమూర్తి శాస్త్రీ యగ్రాసనాధి
పత్యము వహించి. 55

— ధా త్వ సం వ త్వ ర పా రి తో షి క ము —

సీ. ఆంధ్రదేశంబునయందె కా కెల్లదే
శములఁ గీర్తిని గొన్న సదమలమతి
కాళికాపురమున ఘనత నామ్నాయార్థ
వాచస్పతి యనంగఁ బడిన ఘనుండు
శాబ్దవేదాంత శాస్త్రములందు మేటి యై
ప్రఖ్యాతిఁ గాంచిన పండితుండు
నాంధ్రభోజం డగునలపీఠికాపుర
రాజనాథుని విరాజితుండు

శ్రీ. వడలివంశాబ్ధిచంద్రుఁ డై వలలినకవి
వరుండు లక్ష్మీనారాయణప్రథితుఁ డితఁడు
నేటిసభలోన బహుమతినిం గొనంగ
నర్హుఁ డని చెప్పుచుంటి నో యనఘలార. 56

వ. అని చెప్పిన పదంపడి. 57

సీ. కవితావిశారద కనకాంబ స్వాగత
నవరత్నమాలిక చవు లెసంగఁ
బదివె నంతటఁ గవిసార్వభౌముఁడు నూట
పదియాఱు రూపికల్ బహుమతిగను
వాచస్పతి కొనంగె బదపడి పెక్కురు
స్వాగతపద్యముల్ చదివి రవలఁ
బీరబీశేషముల్ పేర్కొనంబడినంత
నాశీర్వదించి వేదార్థవిదుఁడు

శ్రీ. వివరణ మొనర్చె బెక్కురు వివిధపద్య
గద్యములతోఁ బ్రసంగముల్ హృద్యభాషి
నలిపి రవ్వల సధ్యక్షుఁ డలర నిట్లు
చదివె నొకకొన్నిపద్యముల్ ముద మెసంగ. 58

మ. మనపూర్వుల్ శ్రుతివోదితం బయినసన్మార్గంబు యోజించి భు
క్తిని ముక్తిం గలిగించు సంస్థలచు బుద్ధి జేసి కావించి రా
ఘనమార్గంబె శరణ్య మన్యగతులం గా ల్వెట్టివం బాపముల్
పొనరింపం గలవార మాదు మని యెట్లొ జంక నా నేరికి. 59

ఉ. ఎంతయు జ్ఞానముం గలిగి యేము దలిర్చెద మంచు మెట్టవే
దాంతము లెల్లరున్ వినంగ నాడుచు జేగురురంగుగుడ్డలున్
బొంతలు యోగదండములు పూని మెలంగుచు స్త్రీలు పూరుషుల్
వింతసమాజముల్ నిలిపి వేషము వేయుట లీ రెఱుంగరే? 60

ఉ. కుక్కలఁ జంప నొక్కదొర కోటులు మూలధనంబుఁ జేసె నిం
కొక్కరుఁ డై ననోబిలు మహోన్నతవిద్యలకున్ బహుకృతుల్
దక్కఁగఁ జేయఁ బెంధన ముదారత నిల్వెఁ దలంప సంస్థ లీ
భక్తి నెఱింగి సత్తములు సల్ప నగుం దగ నెంచి కార్యముల్. 61

- శా. జేవజ్యోన్మాణభక్తతత్పరతమై దివ్యప్రభావంబు నం
భావింపం బడు నన్నవైదికవచఃప్రాశస్త్యముం ద్రోచి దు
ర్భావుల్ కొండఱు దేశముం జెఱుప నై చర్మిత్తు వారిక బహి
ర్దేవప్రాపకులం దొలంచుటకు సుత్రేజంబుఁ గావింపుడీ. 62
- శా. భాషాతత్వమె బ్రహ్మ మంచు విబుధుల్ వాక్రుత్తు రద్వాసికా
దోషంబుల్ గలిగించి కావ్యములలో దొర్లించి దుర్వాక్యముల్
వేపంబుల్ కడు వేసికొంచు నిపు డుర్విక్ వేగబాండ్లైన యా
దోషజ్ఞాభ్యుల దోసి రా జనుటకుం దొట్టిల్లగాఁ బోకుడీ. 63
- చ. గురు డొకయక్షరంబు తనకుం దెలియక వచ్చియించి నట్టి డా
గురు నిరసింపఁ బోయినను ఘోరతరాఘము గూడ నచ్చు నో
వరమతులార మీరు గురువాక్యమె బ్రహ్మ మటంచు నెంచి త
త్పరణి మెలుగుచుక సకలసౌఖ్యములం గొన నిచ్చుగింపుడీ. 64
- ఉ. వేదమతంబు గా దనుచు వేలకు వేలు మతంబు లిప్పు డీ
మేదిని నుద్భవించె నెది మే లగునో యని చర్చ సేయ కా
వేదురు లత్యధోగతికి వెళ్లుచు నుండిరి మీర లన్న నా
మాదిరి గానిసంఘముల మాదృశులం గరుణింప నెంచుడీ. 65
- చ. కనకమ దేశికోత్తము సఖండగతిక భజించి వానివే
రను బ్రతివర్ష మాంధ్రభ్రమిఁ బ్రస్తుతి కెక్కినయొక్కవండితుక
గొనకొని తెచ్చి శక్తికే దగుంగతిఁ బూజ యొనర్చు నిట్లు లీ
వననిధికాంచి నెల్లరును వర్తిలు చుంట మహత్తరం బగుక. 66
- మ. గురురాజప్రతిపత్తిభక్తు లవి యేగొప్పం బ్రకాశించునో
ఘరికింపం దగు నిప్పు డీ కనకమాంబాకల్పితానల్పన
ద్గురుపూజావిధు లెల్ల నారసిన మీమఱు దెల్ల మా మీరు నీ
వరుసక సద్గురనిక భజించి సుఖసంపత్తిం బ్రవర్తింపుడీ. 67
- మ. అహహా నాగ ఘనాంతవేదమును వేదాంగంబులుక నేర్చి తా
మహిమం బొల్పె డుచారణాసిపురి నామ్నాయార్థవాచనప్రతి
స్పృహణీయాహ్వాయ మొంది లోకనుతుఁ డై విద్వద్వరుం డై మహా
మహుఁ డై విప్రకులవాతంస మెనఁగొక మాగౌతమీమండలిక.

- మ. ఓహి దేవాగ్రేణి దేవసన్నిభుడు లక్ష్మీపూర్వనారాయణ
 ప్రతిపాద్యాభ్యుదయ మాకు వేదమహిమన్ వాక్కుచ్చ సీతముం
 దతనిగ నూటపదాబువుప్పములతో నర్పించి మాభక్తి సం
 చితరీతిగా వివరించి కొల్తు మెపుడున్ శ్రీవిష్ణుతత్వబ్రంబుగన్. 69
- మ. గురుపీఠంబున కాధిపత్యమును శ్రీగుర్వాక్షుల గైకొంచుఁ ద
 ద్వరకాయం బన నొప్పి కార్యభరముం దాఁ బూసి విద్యతక్రపీ
 శ్వరసంపన్నముఁ జేసి వాసిగొన నై వర్తింతు శ్రీదరటువం
 శ్యురమానాథుడు ప్రోచుఁ గాత నతమున్ నుబ్బవధానిగ దయన్.
- వ. పదంపడి పదియుం దొప్పదివందల ముప్పదియేడవ సంవత్సరంబు
 మొదట. 71

—+ మొల్ల జ యం తి బ హు మా ని ము :—

- ఉ. మొల్లజయంతికిం గవనభూషణ మాకనకాంబకున్ భునుల్
 నెల్లరివత్తనంబున గణించి బహూశృతి గాఁగ నైదునూ
 రెల్లఁగ బండితుల్ గనఁగ నిచ్చిరి హెచ్చి నభాస్థలంబునన్
 మొల్లను బోలు నీమె యని ముచ్చట లెచ్చగ నుచ్చరించుచున్.
- వ. అంత నక్కనకాంబయు. 78
- శా. నా కేనూటపదాబురూప్యముల నెన్నంగా బహూకారమున్
 లోకుల్ చేసిరి నే జయంతి కొకనూ ర్లోభంబునం జేసి యీ
 లేకుంటిం గదె యిట్లు చేయుటలు మేల్ లేమిం బ్రదర్శించెడిన్
 గా కీవర్షము మూడునూటపరియార్ గా మువ్వరం దెల్పెదన్. 74
- వ. అని నిశ్చయించి తర్కంబున శ్రీపాదలక్ష్మీనరసింహశాస్త్రివద్యుని
 వ్యాకరణంబునఁ దాతానుబ్బరాయశాస్త్రివరేణ్యుని వేదాంతంబున
 దెందుకూరి నృసింహశాస్త్రితల్లజుని బహూకరింప నెంచి యెల్లర
 నాహానించి యందు. 75
- తే. దెందుకూరినృసింహశాస్త్రిని జయంతి
 వచ్చుటకు మున్న పిలిచి యా సచ్చరితున్
 వలన భాష్యత్రయోక్తప్రవచనములను
 బ్రీతిదినంబును విని రెల్లవారు భక్తి. 76
- వ. అంత జయంతిదినంబు చనుదెంచుటయు. 77

— శుశ్వర సంవత్సర గురుజయంతి —

సీ. కవిసార్వభౌముః డాఘనసభకధ్యక్షుః

డయ్యెఁ బితాపురాధ్యక్షు లాది

రాజేందులిను వేప రామేశముఖ్యులు

ద్యోగులు వచ్చి రాయన్నతనభ

కపు డెల్లర సమక్షమందు బహుకృతుల్

పొనరింపఁ బడియె నామువ్వురకును

బండితపరిషత్తు నిండి యుండినయపు

చారికి బిరుదముల్ వరుస నిడిరి

తే. అపుడు పెక్కురు సత్కవు లమలమతులు

శాస్త్రముగఁ బఠించిరి పద్యరత్నములను

దంటు సుబ్బవధాని కృతజ్ఞత నెఱిఁ

గించి పీఠోద్యమము విన్నవించె నపుడు.

78

ప. శ్రీపాద లక్ష్మీనృసింహశాస్త్రిగారినిఁ దార్కికచక్రవర్తి యనియుఁ
దాతా సుబ్బరాయశాస్త్రిగారిని వైయాకరణసమ్రాట్టనియు దెం
దుకూరి నరసింహశాస్త్రిగారిని వేదాంతసార్వభౌముఁ డనియు బిరు
దంబులం బ్రశంసించుచు నొక్కొకనికి నూటపదాఱురూప్యంబు లిడి
సత్కరించి నంత సగ్రాసనాధిపతి.

79

శ్లో. సృష్టిం తాం విరచయ్య ధాతుజబలా చ్చబ్ధప్రపంచస్య య

స్సర్వేషాం గురు రాది రుత్తమకలాపూర్ణో భవ త్రేజసా

బ్రహ్మాణం చతురాననం బుధనుతప్రారంభ మీడేనిశమ్

తం తాతాస్వయసుబ్బరాయ బిరుదఖ్యాతం సువర్ణాంచితమ్.

80

శ్లో. ప్రహ్లాదోత్తమభక్తలోకకలనే శ్రీపాదవంశోద్భితో

వాంఛాచర్మదయేన దుష్టహరణే యో భూ నృహంశాస్త్రవిత్

తం లక్ష్మీనరసింహ ముచ్యతేపదం గోవింద మీడే న్యయ

వ్యాహరం వరకౌశికాదిబుధరాడ్భుందారకప్రస్తుతమ్.

81

శ్లో. తత్త్వజ్ఞానవినిశ్చితామలధియా పాపాంధకారద్విషమ్

హత్త్వై నైవైతమతప్రసర్తకగణాః పీఠ్యా సుగృహ్యైనిశమ్

జిత్వా మృత్యు మతం ద్రితం పరశివం మత్కాత్మవ స్నేధలే
తం సేవే వరదెందుకూర్కులవరం లక్ష్మీస్మసింహేశ్వరమ్. 82

శు. కనకము తాంచనంబునను గల్గె నటన్న నిశేష మేమి కాం
చనకనకమ్ము లొక్కటియె సన్మతియుం గనకమ్ము విద్యయున్
గనకము వర్తనంబు కనకమ్ము నుడుల్ కనకమ్ము సర్వముం
గనకము నాఁగ నచ్చు గనకమ్ముకు సాటి రతీశునమ్మయే. 83

మ. గురుభక్తిం గలఁ డై గురూత్తమునిచేఁ గూర్పంగ వా పీఠముం
దురుభక్తికా భజించి యాత్మచతితో నుత్సాహి యై వచ్చి త
ద్గురువర్ధంతి మహోన్నతిం గొనుటకుం దోడ్పడ్డ చుండూరి పం
శరతున్ వేంకటరెడ్డినాముని ప్రశంసం జేసి దీవించెదన్. 84

— బహుధాన్య గురుజయంతి —

తే. పదియుఁ దొమ్మిదిచూర్లపై బదులు మూడు
నెనిమిదియు నై సవర్షమ్మునను గురూత్త
రునిజయంతి సమీపించు ననఁగ బీఠ
భక్తులును శిష్యులును గూడి భక్తిపరత. 85

మ. అమృతానందుని పారితోషికము లా యా యేండ్లలో వేదశా
స్త్రములుం గైతయు నేర్చినట్టికవులున్ సత్పండితుల్ పొంది ి
నమ నెవ్వని బహూకరింప నగునో సత్పాత్ర మేప్రోడయో
నమకూరం గలఁడంచుఁ గొంతవడిఁ జర్చల్ సాఁగఁగాఁ జేయుచున్.

సీ. పాఠశాలం దెల్లుపంతులు గా నున్న
సమయంబున స్వేని సంగతిమెయి
నేకలవ్యులు శిష్యు లెందఱో నేర్చిరి
కైతఁ గట్టంగ నై కై నరు లయి
రిల గీరతాదు లెన్నే పుస్తములు వ్రాసి
ప్రకటించె సరివారు బళి యనంగ
వానిలోన్ శ్రీవణానంద మనునది
తనపేర్ని ప్రకటించుకొనెడు నద్ది

తే. తిరుపతిని గూడి యిర్వై జేశములను
శతవధానము లొనరించి నద్యశంబుఁ
జెంఁజె జెర్ల బ్రహ్మయశాస్త్రిశిష్యుఁ డతఁడు
చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రి తల్లబండు.

87

ఆ. కట్టమంచిరెడ్డి వట్టె పత్రిక నాడి
యేనె ఘనుడ ననుచు నెఱుంగఁ బలికి
పొందుమై కళాప్రపూర్ణ బిరుద మొంది
చెలఁగు చుండువాఁడు చెళ్ళపిళ్ళ.

88

వ. మఱియుఁ గింకవీంద్రీఘటాపంచాననాది బిరుదంబులు నిరంకుశం
బుగఁ దమకుఁ దామ పెట్టుకొని మాకుఁ జాలినవా రీలోకంబున
లే రని యహమహామికం గొన్నధీరులలో నొక్కఁ డగు చెళ్ళపిళ్ళ
వేంకటశాస్త్రి కీ వర్ష మమృతానందపారిశ్రోషిక మీ నగు నని
నిర్ణయించి బులుసుసాంబమూర్తి పండితుని యధ్యక్షులను జయం
త్యుత్సవ మతివైభవంబునఁ జరిపి మహాపండితుం డగు వేంకట
శాస్త్రికి మహాకవిబిరుదంబుతో నూటపదియాఱుహావ్యంబుల పారి
శ్రోషిక మొనంగినంత సాహిత్యము జ్యోతిషము వేదాంతము
వ్యాకరణము ధర్మశాస్త్ర మాయుర్వేదము సంగీతము మున్నగు
విద్యలం దాటి తేటిసవారికి బిరుదంబు లీయఁ బడియె నంత నా చెన్న
పురంబున ముప్పదినాలుగవసంవత్సరము మొదలు ముప్పదెన్నిదవ
సంవత్సరమువఱకు నైదుసంవత్సరంబులు దిగ్విజయంబుగఁ బీఠ
ప్రచారము గొనసాగె నాకాలంబునఁ బీఠికాపుర మహారాజును
జయపూర్ణహారాజు నయ్యూరురాజు లో నగురాజేంద్రులును
భూస్వాములును విద్వదగ్రగణ్యులును బెక్కురు పీఠసందర్శనము
చేసి కృతార్థు లగు చుండి రంతఁ బదితొమ్మిదివందల ముప్పది
తొమ్మిదవవర్షంబున.

89

— య ద్ద ము —

ఉ. నిమ్మకు నీరుఁ బోసినటు నెమ్మది గల్గి నమస్తజేశములో
ముమ్మర మైనసంపదల ముప్పిటి కెక్కి తలిర్చు చుండఁగా

నమ్మయొ బాబా నాంగ నుదయంబునుబొందె మహాగ్రామై సమీ
శమ్మై ప్రపంచ మంతయును గ్రమ్మిన దై కడుభీషణంబు నై. 90

జ. జర్రనీనియంత కర్రతుం దైనవెరో
హిట్ల రనెడు పురుషుఁ డేమొ యేమొ
తలఁచి పూర్వవైరముల నెంచి మన బ్రీటిమ్
ప్రభుత నొంచ నెంచి బయలు వెడలి. 91

ఉ. లక్షలు కోట్లు గా నగుబలంబులతో వివిధాయుధాభితో
నాక్షణమంద యూరపున నైనవడంబుల నెల్ల గెల్చి పో
త్యక్షయముండు నా వతఁడు తత్తదనూన ధరాతలంబు ల
త్యక్షయనంపదల్ గొనియె నా! యనునంతటిమాత్రలోపునకా. 92

తే. ఇట్లు బెల్లియ మేంబ్బర్పు నెల్ల లైన
దేశములు గెల్చి పోలండుదేశము పయిఁ
బడఁగ నున్నప్పు డింగ్గీషువారు కడఁగి
ప్రబలసైన్యముతో వచ్చి పడిరి వడిగ. 93

సీ. చిచ్చుబాంబులు గోలఁ జెప్ప నాఖాంబులు
దివి భువి నిండంగఁ దేజరిల్లెఁ
బెద్దకొండలు నాంగ మొద్దుట్కొంకులు వచ్చి
పిండిపిండిగఁ జేసెఁ బెద్దసేన
మోటారుసైకిళ్ళ మొనగాండు) రణభూమి
నడచుచు గుం డట్టె విడిచి పాటి
రాకసంబుననుండి వీడ విమానముల్
వేనవేల్ బాంబులు విడిచి పోవు

తే. గాలిగుమ్మటముల యోధగణము డిగ్గి
శత్రుసైన్యమునం బడి సరభసమునఁ
జెందువందుగ నొనరించి మ్రొందఁ జేయు
నుభయబలముల నీరీతి యుద్ధ మొప్పె. 94

శా. ఏరోప్లేనులు వచ్చి బాంబు లిలపై నేయంగ నైన శత్రుబ్రాహ్మణ
ఘోరాజిక వధియించుటల్ మును కనుంగొంచుండు రి ప్టిప్పు డె

వ్యాసున్ లేకయ త్తెక్కబొంబులు కడున్ వైశంబ యేతెంచి సొ
హారంబున్ బొనరించు భూమి బడి హాహాకార ముహ్సంగఁగఁ.

క. మఱియు జలాంతరాముల్

పర తెంచెడుశత్రునాకలన్ బభృ మనన్

గురురపము పొడమఁ డార్పిడొ

పరపుచుఁ బగిలించు నొక్కపట్టున వడిమై.

96

తే. నబ్బెరై నది యెందుండి నన్న యెఱిగి

యెట్లు వచ్చునో యెవ్వఱి కెఱుఁగ వడదు

గాని కొండంతనావనే గన్ను తెఱచు

సంతలో ముంచుఁ బగిలించినట్టి దగుచు.

97

ఉ. భారతయుద్ధముం దెలియఁబల్కుదు రెంతయుభీషణంబ యై

ఘోరమ యై పోవ ర్తిలెను ఖోణితలంబున నంచు నది మే

మారసినార మార్యకృతులం దది యిప్పటియారణంబులో

నూటవవంతు కైన తగునో తగదో యని నందియం బగున్.

98

ఆ. ఒకటి రెండు లెక్క నున్న వోటు విమాడ

ము లివి కోట్లు మేట్లు తెలియ నేవి

నీట మునిగి యేగు మేటియొడ ల వేవి

తెక్కబొంబు లేవి యక్కట కట.

99

చ. అరు లరుదెంచి బొంబుల ని టట్లు పడం బొనరించి పో చ్చిటిమ్

దొరలును జర్మనీకే జని తోరపుబొంబులు వైచి వారికిన్

బరిపరీతులన్ వెఱపు సర్వగఁ జేయుచు నుండి ర త్తఱి

బురముల నూళ్ళ కాత్రీవులపొల్ల గుబొంబులు పడ్డ బీతునన్.

100

ఉ. పల్లెలనుండి కాక మఱి పల్లెనభూములనుండి భూప్రజల్

పిల్లల మేకలం గొనియుఁ బెద్దదవాసల మేగుదెంచు నం

చల్లరివార లట్టు లయి యచ్చట నిచ్చట నిల్చి యుండు వా

రెల్ల ప్రయాణ మై చనిరి యిచ్చటి కచ్చటి కెచ్చుబీతునన్.

101

— వేంకటరెడ్డి జాబు —

మ. అపు డావేంకటరెడ్డి కాంచనమకున్ హాళిం బ్రదర్శించుచున్

విపరీతస్థితి గాంచు చున్న దని యేవేళం బథం బెట్టులా

నో పరాంబా! పయనంబు సేయుటకు ము న్ము న్నెంతయో క ప్తియా
నిపుడే పీతముఁ గొంచు నిచ్చటికి రా నేఁ గోరుచుంటిన్ మదిన్ 102

ఆ. మీర లొక్కచోట మే మొక్కచోట వ
సింఁచు చుంటకంటె సేమ మెంచి
మనము విజయవాటికను నొక్కచో నంద
అము వసింత మనుచు వ్రాసి జాబు. 103

ఆ. అంధ్రదేశమధ్యమందు గుండె యనంగ
నుండె విజయవాటి యోజనిత్రి!
తనరి యుండు నిచట ధర్మప్రచారము
నకు నటంచు నామనంబు వినుడు. 104

వ. మీరు మీయుద్వోగంబు విడనాడి యవధాని ప్రభృతులలో
నిటకు విచ్చేసి మాకు సంతతపీఠసన్నిధానము గలిగింపుఁ డని కోరు
చుంటి నాకుఁ బీతాధిపైవత మగు వేంకటేశ్వరు దర్శనంబును
మీదర్శనంబును జేయుచుండు భాగ్యముఁ గలిగింపుఁ డని
ప్రార్థించుచు. 105

— పీతము విజయవాడం బ్రితిష్ఠించుట —

సీ. వ్యాపారబాహుళ్యభరమున మునువోలె
నేఁ జెన్నపురికి రా నెఱి గలుగదు
పీఠసన్నిధి నుండువేడుక నాకు నా
పత్నికి నుదయించె భగవదాజ్ఞ
వడసి భాగవతసేవఁ బొనర్చుటకు నన్వు
గలిగెడినట్లుగా సలుప వలయు
నట్లైన శాంతి నాస్వాంతంబునకు నగుఁ
బాటించి నామాట బయలుదేరుఁ

తే. డనుచుఁ దెలిసినఁ గనకాంబ యవ్వధాని
తో సమాలోచనము చేసి తోడఁ తోడ
బయలుదేరుటకును వినిశ్చయము చేసి
పనులు సవరించుకొని శుభదినమునందు. 106

వ. ప్రమాధినంపత్సర విజయదశమికిఁ ద్రిలింగపీఠమ్ముతోఁ గనకాంబా

ప్రభృతులందఱుం గదలి విజయవాడకుం జనుచెంచి పీఠమ్ము వ్రీరి
స్థించి నాడు మొదలుకొని వ్రీరిదిసంబును మల్లాది రామకృష్ణ
విద్యచ్ఛయనులుగారిచే రెండు సంవత్సరంబులు భాష్యకాలక్షేపంబు
గావించి రాసంవత్సరంబున.

107

సీ. విజయవాటికయందు విద్యామహాపీఠ

మును నెలకొల్పి నమృత్యుకతను
బంచాయితనపూజ లంచితంబుగఁ జేయు
చవల ముప్పదిల్మొదవ శరత్తు
నందు శ్రీమదమృతానందజయంతిని
నలువ నెంచి తదీయలలితసారి
తోషిక మేమహాత్మున కీయ నగు నని
పీఠభక్తులు చాల వెదకి పెదికి

తే. శంకరగ్రంథముల నెల్ల సంగ్రహించి
గురుకులము వెట్టి శ్రీరంగ పురమునందు
భక్తుడు నృసింహభారతీస్వామి గురుని
ఛాతుఁడైన సుబ్రహ్మణ్యశర్మ నరసి.

108

— పరమాధి పారితోషికము —

వ. లవర్పంబునఁ బారితోషికము వారి కీయ నెంచి వావిలాల వేంకటశివా
వధానిగారి యధ్యక్షతను మొదటిదినంబునఁ బారితోషికంబు గా
నూటపదిరూఱురూప్యమ్ము లొసంగి మఱునాడు శ్రీవరవస్తురా
మానుజస్వామిగారి యధ్యక్షతను మూడవనాడు బెజవాడ రామ
చంద్రరెడ్డిగారి యధ్యక్షతను మహాసభలు గావించి త్రిలింగ
మహావిద్యాపీఠముఁ బ్రశంసించుచు ననేకోపన్యాసములు గావించి
వైద్యజ్యోతిషవేదాంతతర్కవ్యాకరణాదులందు నిష్ణాతు లగువారికి
చిరుదంబులు కాలువలు నిచ్చి సన్మానించి రంత.

109

సీ. శ్రీమత్త్రిలింగ విద్యామహాపీఠము

మొదటఁ దిర్పతిపురమునను నిలిపి
తిరుపతినుండి తుంబురును గోడూరును
జెన్నపురంబును జేరఁ దీర్చి

కడ కీనిజయవాటికాపురమునయంపు
 స్థాపించితిమి కృష్ణతటమునందు
 నీ కృష్ణమండలమే కృష్ణభూషణు
 నకు వానిగురువరులకును గళక

తే. మాంబకును రెడ్డి కవచాని కతనిసాద
 రులకు జన్మభూమియు వానకలితభూమి
 యగు విజయు. డిటన్ బాసుపతాస్త్ర మొండె
 విజయములకును జాడ యీవిజయవాడ. 110

తే. కనకదుర్గామహాదేవికాపుర మయి
 విజయవాటిక మొంతయు విజయ మొనంగుఁ
 గృష్ణవేణీప్రతీరసంకీర్తిత మయి
 తన్మహాత్మము వర్ణింపఁ దరము గాదు. 111

— వికృమగురు జయంతి —

ప. ఇట్టివిజయవాడ మాయుద్యమంబునకు విజయంబు నొసంగు ననియు
 నార్యధర్మోద్యమ మిట జయప్రదంబుగ సాగు ననియు నెంచి
 యిట నీతిలింగ మహావిద్యావీరమును స్థాపించితి మని ప్రశంసించి
 రావత్సరంబున నట్లు పరమోత్సవంబు జరిగినంతఁ బదితొమ్మిది
 నూర్లనలువదనవత్సరంబున కాశీ కృష్ణాచార్యులవారి యాధిపత్యం
 బున సుబ్బావధానికి బెజవాడ పౌరుల పక్షంబున బండితరాయ
 బిరుదం బొసంగఁ బడియె నంత గురుజయంతి మూడుదినంబులు
 ప్రవర్తిల్లం జేసిరి మొదటిదినంబునఁ గాశీసాంగవేదపాఠశాలా
 ప్రధానాధ్యాపకులు పండితరాయ రాజేశ్వరశాస్త్రివర్యుం డధ్య
 క్తుండై కార్యనిర్వాహకుం డయ్యెఁ గాశీకృష్ణాచార్యులకును
 జనమంచి శేషాద్వితీయగారికిని మల్లాదిరామకృష్ణవిద్యచ్ఛయనుల
 వారికిని ముగ్గురికి మూడు నూటపదియూ యొసంగి బహుకరింపఁ
 బడియె నంత. 112

క. మల్లాదిరామకృష్ణుల
 నెల్లరు కని విని యెఱింగి యే యుండు) ధరక

జెల్లినవారలలో మన

మల్లాదిక జాలినట్టి మామ్యలు గలరే.

113

క. వేదము శాస్త్రము శౌరము

వేదాంతము లోనినకలవిద్యలు విద్య

ద్వేదండ్ల మైన యాజకి.

నాదీన్ లభించినట్టి వని యెఱుంగ నగుక.

114

క. అవధానిశేఖరుం డని

ప్రవిమలవిరుదంబు గాంచి ప్రజ్ఞానిధియై

భువి నొప్పుకాశికృష్ణుని

గవిత్తల జ నెన్న వచ్చుఁ గమలాక్షుని గన్.

115

శా. బ్రాహ్మీదత్తవరప్రసాదమున విద్యస్వరూపై నేర్పునన్

బ్రహ్మాండాదులు పెక్కుగ్రంథములు ధైర్యం బేర్పడం జేసియున్

జహ్మాం బితయు లేనిచందముననై శేషాద్రి తానై పర

బ్రహ్మాంబున్ భజించుచుండుఘనునిన్ పక్షింఁగా నొప్పడే. 116

— వృషసంవత్సర గురుజయంతి —

వ. అట్లనంవత్సరంబు జయంత్యుత్సవంబు వ్రువ లెల్ల నన్వల బడియం

దొమ్మిది సూర్య నలువది యొక్కటన సంవత్సరంబున గురుజయంతి

సందర్శమున నమృతానందనాథచరితోషిక ముష్టాడాదిభల్ల నారా

యణదాసున కొసంగం బడియె నాతండును.

117

సీ. బడిలోన జదువక పయిపయిన్ జదివియే

యింగ్లీషులోఁ గృతకృత్యుడయ్యె

వేదశాస్త్రంబుల వినుకలిఁ బండితుం

డై జగద్విశ్రుతి నందఁ గలిగ

సంగీతపండితసాహచర్యంబున .

గాయకాగ్రేసరఖ్యాతిఁ గాంచె

హరికథాకుశలుడై యఖిలదేశంబుల

ననితరసాధ్యనద్యశము నొందె

తే. అంధగీర్వాణహూణ భాషాదులందు

ముద్దులొలుకఁ గవిత్వము పోహణింప

నేర్చి పెక్కు-ప్రబంధముల్ గూర్చి పేర్చె
బ్రదితగుఱు డాటబట్లనారాయణుడు.

118

వ. ఆనభకు జెల్వవిల్వ వేంకటశాస్త్రి యధ్యక్షుండై నాటపదియారు
పాఠితోపి.కం బొసంగె నర్వతంత్ర స్వతంత్ర కళాశాల సంస్థాపనము
నకుఁ గార్యనిర్వాహక వర్గం బేర్పడియె మఱునాటి పంపితోనాయ
వర్ధంతికి వేలూరి శివరామశాస్త్రి యధ్యక్షపదంబు వహిసె నప్పుడు.

సీ. హిందుసుందరి యనునెనగు పత్రిక నిల్చి

చెలఁగు బాలాంత్రపు శేషమాంబ

పీతనన్నిధికి దా విచ్చేసి కనకాంబ

గని యిట్టు లనియె నోగరితమిన్న !

నాఘహాలక్ష్మి సుందరమ మహాలక్ష్మి

మీయొద్ద నై దేండ్లదై యలరుచు

నక్షరాభ్యాసము నందె బిమ్మట డబుల్

యం యె పరీక్షయం దాటితేటి

తే. శంకరుని ప్రబోధసుధాకరాంక మైన

కృతిని దెలిగించి యిరవదైదేండ్లు బ్రదికి

వరమడద మందె నట్టియాభవ్యచరిత

సుగతి శాశ్వతసుఖ మందఁ దగినయట్లు.

120

వ. కావింప నెంచితిం గావున మీ రామె రచించిన ప్రబోధసుధాకర
గ్రంథమును సర్వాధికారంబులతోఁ బీఠంబునకుం జేకొనుండు
మఱియు నా పితృదత్తం బగునొక్కయేకరంబు భూమి నాయమ్మ
వేర మీ త్రిలింగవిద్యాపీఠంబునకు వ్రాసి యిచ్చితి నిదె కొనుం
డని యిచ్చె నంతం బదియుం దొమ్మిదివందల నలువదిరెం డగు
చిత్రభానువత్సరంబున శంకరజయంతి దినంబున.

121

— చిత్రభాను జయంతి —

తే. పీఠపక్షమునక జగద్వ్యక్త మయి

ప్రబలఁగా గొడవ జ్ఞనుగ్రామమందు

గురుకులాశ్రమమును గట్టి గురుల నిల్చి

విద్య గఱపుచు నుండి రాపీఠపతులు.

122

వ. అయ్యేటిగురుజయంతికి సమ్యక్తానందనాథపాఠితోపేక్షము జయంతి
భగీరథశాస్త్రిగారికి సూరిభగవంతులుగా రధ్యతులై సమర్పించి
రెండవదినంబున భగీరథశాస్త్రి యాజమాన్యంబున సర్వతంత్ర
స్వతంత్ర కళాశాలావిషయ చర్చలును శామదీపూర్వార్థార్థ
పరీక్షలును బహుమానంబులును జరిగె మూడవదినంబున బండిత
రాయవర్ధంతి సమయంబున గుడిపూడి యిందుమతీదేవికి గవయిత్రీ
మణి యను బిరుదం బొసంగి సన్మానించి రంత నా ఘట్టణమాన
శుక్ల పక్షంబున.

123

— అవధాని నిర్వాణము —

చ. తణుకుపురంబునందు నవధానులు పెండ్లికి నేగి తత్సభన్
గణ గణ మాటలాడుచును గ్రక్కెను నెత్తు బొలుక్కు మర్చుచు
ర్లుణ మది కానిరోగ మొనఁగూడె నొకింతటిలోన వెండి పె
ల్లణఁగక నేల నిండునటులై పడె నల్ల భయంకరంబుగన్.

124

అ. వైద్యులేగుడెంచి పంపుఁ డీతని నాను
షత్రి కన వధాని భయము లేదు
కొంతలోన శాంతి గొన వచ్చు నాయుప
న్యాస మాఁగఁ జాల నార్యులార.

125

చ. అని యను చుండఁగా వమన మయ్యె స్రవించి యస్మక్కువట్టువా
తెను గని యెల్లవారును మఱిన్ మఱి సాధ్యన మొంది తతణం
బున నవధానిఁ దేర్చి కొని పోయిరి వైద్యముపొంటె నానుప
త్రిని వసియింపఁ జేయుటకు దేవునిపై భరమెల్ల మోపుచున్.

126

ఉ. డాక్తరు వానినిం గడు గడంకఁ బరీక్ష యొనర్చి పేర్చె నీ
రక్తగదం బసాధ్య మని రంహ జనం దగునొషధంబులన్
సక్తము గాఁగ మాఱి పెలుచున్ గల్పద్రావక మందుఁ జేర్చి నం
రక్తి యెసంగ నోట నిడె రక్షకుడే కలఁ జంచు నెంచుచున్.

127

క. అంతకు నంతకు నెత్తురు
శాంతించెను గాని మేను చల్లం బడియెన్
కొంతన రాని విధంబున
సంతాపము సంభవించె నన్ను చెడంగన్.

128

క. ఎటు వైచిన కాల్పేతులు

నలులుండగ నెదిం దన్ను నరియంగ లేకా

కటకమునం దారాతిరి

దటుకున నవధాని కాలభగ్నము నొండెకా.

129

వ. మటునాఁడు విజయవాడ నుండి తిరిగిరాత్తా శ్రవణంబునంజేసి

కనకాంబా ప్రస్థాతులును దమ్ములును గొమ్మయుఁ గొడుగు

లోనగువారు తణుకునకు వచ్చి వాపుచ్చి చేయుచది లేక క్షణ

సంస్కారము చేసిచని రంత.

130

— శ్వాస పారికోపికము —

సీ. అవ్విధంబునను సుబ్బాచార్యుల గతింపఁ

బీతకార్యము లెల్లఁ బేర్చితోడ

కనకాంబ యవధాని యరుజుల్ యభాపూర్వ

ముగ నర్చనాదికములు పొనర్చి

నడపించు చుండి రంతట సేత్రీయుగ వాత్స

భూసంఖ్య నగువర్షమున జయంతి

మహాము చేయుగ నెంచి మఱియు వేమూరిరా

వబ్రహ్మశాస్త్రికి మహితపారి

తే. తోపిక మొసంగ నెంచి విశేషవైభ

వము పొసంగక యుండినఁ గ్రమమెసంగఁ

బండితులఁ బిల్చి పూజలు పరంగఁ జేసి

కాశికృష్ణార్చ్యుడధిపతి గా నెసంగ.

131

తే. నూటపదిరూఱురూప్యముల్ మేటి యైన

ఘనము వేమూరివంశచంద్రుని కొసంగి

గవు డుపన్యాసము లొసంగి యార్యవర్ష

లభినుతించిరి శీత కార్యముల నెల్ల.

132

వ. మఱియు రెండవదినంబున సర్వతంత్ర స్వతంత్రకళాశాలాన్వాపనము

విద్యాపీఠసమీపంబునఁ గావించి నంత వేంకటరెడ్డి తాడేపల్లి సాంబ

మూర్తిశాస్త్రివర్షుని బ్రధానాచార్యునిగను వ్యాకరణాలంకారో

పాధ్యాయునిగను నియమించి మద్దులపల్లి మాణిక్యశర్మశాస్త్రి

వచ్చును నర్కపేదాంతో. వాక్యాయులుగ నిర్ణయించి పన్నిదలు
విద్యాభ్యసనతో బాంధవ్యాపారము గావించు బడియే దాని
విర్వహణమునకు ఉండూరి జే కటాక్షి లక్షరూప్యములు విరాళ
మొనంగె మూడవది నంబునకు బుద్ధిచరాడవ్వంతి గావించుచు
బుల్ల ఉమామహేశ్వరశాస్త్రి పారువల్ల రామకృష్ణయ్య ద్వారం
వేంకటస్వామిసామును కవినార్వభాను పుత్రికను శ్రీమతి
కల్లూరి విశాఖమ్మ లోనగువారు బిరుదులతో స్వామిని
బడిలో వాడపేయూజుల రామగుబ్బారాయణు సరిపల్లె నిశ్చనాథ
శక్త చేపరకొండ చిన్నకృష్ణశర్మయు నవధాని చరిత్రంబు వ్రాసి
పఠించిరి దంటు శ్రీనివాసశర్మ తలసీదాన చరిత్రంబు వ్రాసి యవ
ధానుల కంకితంబు గావించె.

132

తే. పుల్యవంశాభిచంద్రుడు పూర్ణయశుఁడు
మామహేశ్వరశాస్త్రి విద్యామహితండు
వ్యాకరణశాస్త్రపండితవర్యుఁ డగుచు
ఖ్యాతిఁ గాంచు ముంగొండగ్రామండు.

134

క. పారుపలి రామకృష్ణయ
వారక సంగీతసార్వభౌమఖ్యాతిఁ
ధారుణిఁ గైకొని విష్వ
ద్వీరులచే బొగడఁ బడుచు విశ్రుతి గాంచు.

135

క. ద్వారంవేంకటసామి మ
హారాజాస్థాన వినుతుఁ డై మేలుపిడే
లారూఢి న్యాయింపఁగ
నేరిచి పే రందె జగతి నిర్లద్రమితిన్.

136

తే సార్వభౌముని పుత్రియై సారుమిఱు
శ్రీవిశాలాక్షి సుకవితం జెప్ప నేర్చి
భారతకథా మృతాదులు భవ్యకావ్య
ములు పొనర్చెను పెక్కులు బుధులుమెచ్చు.

137

ఉ. లక్షయనంగ రెం డయి చెలంగెడు నక్షరపంక్తివోలె దా
వీక్షణముం బొనర్చిమనవేంకటరెడ్డి మహాశయుం డెడగ

యశ్చైవ గాదు కా దనుచు నావగి జాలినదానకన్దుడై
లక్షధనంబు నిర్మల వెలార్చెనునంధుల సంతకా వాప్తచే. 128

ఉ. కర్ణుని జెప్పి యున్నయి నొకానొక దాతను జెప్ప నొప్పున
క్కురుండ నెండియుం గలియుగంబున వేంకటరెడ్డిపేర న
యర్చన మేఖలం బొడమె ను చని యం డ్కలు కానిచో మహా
దీర్ఘుల జూపు చిట్టులు మదింపక లక్ష లిడుగంజాలుచే. 129

క. అడుగిత యుండిన నరికి
నిడు నడిగినఁ జెప్పవేల యేదే నీడు నా
పుమకుమణియట్లు రెడ్డికి
పుడమిం దీ టైనదాతఁ బోల్చుం గలమే? 130

— తారణవర్షర జయంతి —

మ పదయుం చొమ్మిది నుల్ల నల్పదియు నాపై నాల్గు నొసంఖ్యై
విదితం బై తగుతారణాబ్దమున శ్రీవిద్యామహాపీఠము
ఓం దగం బండితపారిలోపిక మో దేవోపజ్ఞానిం జేయ
ట్లాడవం జేయుట చెల్లనంచు నెదలో నూహించి పీఠప్రవేశ. 141

వ. కాశీపుర వాసిపంపితరాజరాజేశ్వరశాస్త్రివర్యుఁడీయనిర్వయించి. 142

ఉ. శ్రీపదకృష్ణమూర్తికవిశేఖరుని గవిసార్వభౌమునికా
శ్రీవదభక్తుని బిలిచి చెన్నలరార నభాధిపత్య మీ
నోపి యతండు నూఱు పదియు స్మృతి యాఱును రూపికల్ జగ
ద్వ్యాపకకీర్తి యైనవిలుధాధ్యున కీచ్చె బహూకరించుచుకా. 143

తే. ఎండతో పండ్లితులు పీఠ మెక్కి వివిధ
విషయముల నుపన్యాసముల్ విస్తరించి
చెప్పి రెండతో పద్యముల్ చేసి చదివి
రన్ముతనాథు నగ్గించుచు నతులితముగ. 144

వ. రెండవదినంబున గాశీపండితుం డగుదేవనాయకాచార్యులయాధి
పత్యంబున నుమామహేశ్వరాదు రెండతో పండితులు వివిధోప
న్యాసంబులు గావిచిరి మూడవదినంబున బండితరాయార్చితని
రాజేశ్వరశాస్త్రివ్రభృతులు గీర్వాణోపన్యాసంబులు గావించి

రవ్వడు వేంకటరెడ్డి రాజేశ్వరశాస్త్రికి మున్నూటసలువదియెనిమిది
రూప్యంబులను దేవనాయకాచార్యులకు మున్నూటసలువదియెని
మిది రూప్యంబులును గివిసార్యభాములకును జెళ్ళపిళ్ళవేంకట
శాస్త్రికిని జనమంచిశేషాద్రిశర్మకును హరినాగభూషణునకును
హరిసోదరులకును భూటాదియాలు నూటపదియాలు రూప్యంబుల
లెక్క నైదునూర్లయెనుఁబదిరూప్యంబుల నిచ్చి బహుకరించి
రిట్లు జయంత్యుత్సవంబులు మహాన్నతగతిం గావించుచు బీరభక్తు
లగు కనకాంబావేంకటరెడ్డిప్రభృతులు వేంకటేశ్వరారాధనంబు
గావించుచు నమృతానందనాధుని సేవించుచు బంచాయతదేవ
తలం బ్రస్తుతించుచు సతిధిపూజలు గావించుచు నభ్యాగతుల
నాదరించుచు విద్యాశాలన్ సంఘముచుండి రదియును. 145

—* సర్వతంత్ర స్వతంత్ర కళాశాల *—

మ. ప్రకటింపం బడినప్పు డాది బదుగుర్ ప్రారంభవిద్యార్థులు
త్సకులై చేరగ నొప్పియుం గ్రమముగా ప్రత్యర్థముల్ శాస్త్రముల్
నకలార్థంబులు నేర్చుకో ఒకటతమై సంధిల్లగా సర్వతం
త్రకళాశాల త్రిలింగపీఠభుని నిత్యశీల నొప్పెం గడున్. 146

సీ. వేదపాఠముఁ జేయువిద్యార్థు లెందఁజే
వివిధభాగంబులఁ దవిలి చదువ
శబ్దశాస్త్ర మెఱుంగఁ జాలినఛాత్రులు
కొముదిప్రభృతులఁ గడకఁ జదువఁ
దర్శశాస్త్రము నేర్వఁ దగినకళార్థులు
ప్రకరణాదుల జాల స్రతిభఁ జరువ
వేదాంతశాస్త్రము విను వారు సిద్ధాంత
లేశసంగ్రహమును లీలఁ జదువఁ

తే. గవిత నేర్వంగ వచ్చినఘనుసర్వ
లక్షణాంశములను సహలక్ష్యములుగఁ
జదువుచును గవిత్యాభ్యాససరణిఁ దగిలి
మెలగుచుండు కళాశాలఁ గలుగువారు.

ఆ. అబ్బిలింగ పీఠి నలరువిద్యార్థుల

కసందినంబు భోజనాదివసతు

లేటుపటువ బడియె నెల్ల వేళల యందుఁ

గట్టుబ్బాటు లందుఁ గలిగి యుండు.

148

తరువోడ. మన దేశమునఁ గల మహిలకళాగ్ర్య

మందిరంబులలోన మహిమమై నొప్పి

ఘనశాస్త్రములయందుఁ గల శాఖలందుఁ

గడునమర్థతఁ గాంచఁ గలిగి విద్యార్థు

లొనరుచుండెద రింతయున్నతనండ్ల

యొండొకం డెందు లేకుండెడునట్లు

పొనరింపగా రెడ్డి మి ఖ్యలు చిత్త

మును జేసియుండి రవ్వడు కళాశాల.

149

తే. తర్కవేదాంతముల కుపాధ్యాయుఁ డయ్యె

నేర్చి మద్దలపల్లి మాణిక్యశాస్త్రి

వ్యాకరణ శాస్త్రమున కుపాధ్యాయుఁ డయ్యెఁ

దాడెవలిసాంబమూర్తి శాస్త్రజ్ఞుఁ డవును.

150

మ. వరకాజేపలి సాంబమూర్తికవి విద్యద్వర్జ్యుడై తాను వ్యా

కరణప్రాంచిత పాఠముల్ సువిశదాకారంబునఁ దెల్పుచున్

హరుసం బేర్పడఁ బాఠశాలకుఁ బ్రధానాచార్యుడై బీరపుం

గరిమం జాటంగఁ జాలినట్టి ఘనుడై కన్నట్టు నెప్పట్టునన్. 151

చ. ఇరువదిన్నాల్గు వర్షములయీడు గలఁ డయి శాబ్దతర్కముల్

పరుసగ నేర్చి వాఁడిలిని భాసిలుచుండియు సత్కవీంద్రుడై

సురుచిరలీలఁ గావ్యములు సొంపు దలిర్పగ ముద్దు లొక్కగా

విరచనమున్ బొనర్చు గలవిజ్ఞుఁ డతం డని విన్నవించెదన్. 152

క. మాణిక్యశాస్త్రినిలస

స్మాణిక్యము నాఁగఁ బాలించి మహితలమందున్

వాణిరూపము నాఁగఁ

రాణించుచు నండఁ బీఠరాజమునందున్.

153

— పీ త భ త్త య —

మ. అమృతా నం దుచి మేనమామ కోడుకై హర్షించి తన్నుండై
సుమనస్కుండయి యామురాగమును సంశోధించి మేధావియై
యమలుండై తగునమ్మమిల్లి కులజుం డౌనశ్యనారాయణుం
డమరుక వేకటరెడ్డి వై శ్యవరదివ్యాప్తాన వైమ్యుంబనై . 154

శా. ఆకెళ్లాస్వయరామచంద్రుడు ఘుంఘుండై స్కూలుపై నల్ సమా
ఖ్యాకం బైన పరీక్ష దేటియును వేడ్కంజేసి విద్వాన్ పరి
క్షాకార్యంబున నాటి తేటి గురుభక్తవాగ్ధీమం నాఘ్యుండై
వాణో నొప్పును బీతమున్ గురువుగా భావించి సేవించుచుకా . 155

సీ. ఆకెళ్ల సశ్యనారాయణశాస్త్రి వ్యా
కరణశిరోమణి పరపరీక్ష
విద్వాన్ పరీక్షను వేడ్క ను తీర్చుండై
చదివె స్కూల్ పైనలువఱకు నాంగ్ల
మిరువదిరెండవ యేటినుండియుఁ బీత
మందును గురువరునుదు భక్తి
గలిగి శ్రీకనకాంబికను మాతృదేవి గా
భావించి నిశ్చలభక్తిఁ దనరి .

తే. మున్ను గురువు చెప్పిన బోధములను మరక
పీతసేవ యొనర్చుచుఁ బ్రీతితోడఁ
దత్తదుచితక్రియల నెల్లఁ దత్పరతను
నల్నుచుం గొల్చు గురువుల సంతతంబు . 156

ఉ. దేవంకొండవంశజలధిన్ హిమధాముండు నాగ నై జగ
తావనవైదికాభరణభాసురుండై తగి చిన్నికృష్ణనా
మావృతపుణ్యమూర్తి యచునాతండు స్కూలుపరీక్షః దేరి శ్రీ
దేవికటాక్షముం గలిగి దివ్యకవిత్వము నేర్చి వేర్చుతన్ . 157

తే. అద్దెవలివంశ్యుఁ డాదిశేషాహ్వయుండు
తేరి విద్వాన్ పరీక్షలోఁ దెలుగు పీత

నుందుఁ బదియేండ్లనుండి భక్త్యుచితుఁ డయి
పొదలుఁ గనకాంబ కడునకు నదన మగుచు.

158

ఉ. ఇందలు పీఠభక్తులయి యెప్పుడు శ్రీ గురుభక్తియుక్తులై
పొందుగ నేఁ జేయుచును బొంపిరివోయెడుకూర్కి గాఁచనా
బం దగఁ గొల్తు రామెయును వారల నందఱ బిడ్డలట్లు తా
డెందమునందు నెంచుచుఁ గడించెదయం గనుచుండు నెప్పుడున్.

క. ఇందలు భక్తులు గొలువఁగ
నిందిరతో గూడి వేంకటేశ్వరుఁ డెలమి
బొందినడెందముతో జన
బృందము రక్షించుచుండు వెజవాడపురిన్.

159

క. అని శౌనకాదిమునులకు
వినిపించెను సూతుఁ డట్లు వినయముతోడన్
జనులార ! దీని వాగ్దాన
వినినను జదివినను విమలవిజ్ఞాన మగున్.

160

—• ఆ శ్వాసాంతము —

క. చందునకు నూలుపోఁ గను
చందంబున భక్తి నీ కొనంగితి దీనిన్
డెందమున నెంచి కొని పెం
పొందఁగ మముఁ బోచి యెలు మోగోపాలా.

161

మ. శరవేదాజ హిమాంశుసంఖ్య సగువరంబందు శ్రీ వేంకటా
ధ్వరికిం బుత్రుండు సార్వభౌమకవి శ్రీత్రైలింగ్యశీతాథిపుల్
గుణచారిత్రిము నీ వొపర్చు మనుచుం గోరంగఁ దా నీ కృతిన్
గరిమం జేసి యొసంగె నీ కిటు దయం గైకొంచు మ మ్మేలుమా.

మ. అమృతానందుండు నీదునంశమున నిం దై సుప్రశస్తప్రభా
వమునం బొల్చి యొడల్ త్యజించి నినుఁ గొల్పి న్నివ యై చేరె నీ
సముఖం బీకృతి నీది యీచరితముం జర్చింపగా నీదియే
ప్రమనుండై కొని దీని మమ్ముఁ గరుణన్ రక్షింపు మోరక్షకా.

మూలిని. దలితమునిజనార్తీ ! దై వభూచక్రవర్తీ !
 లలితపరమమూర్తీ ! లబ్ధవరానునర్తీ !
 ఫలితవిపులకీర్తీ ! భ క్తచి త్తప్తనర్తీ !
 కలితసుగుణపూర్తీ ! భండితాత్మీయజూర్తీ !

గ ద్య ము.

ఇది శ్రీమహామహాసాధ్యాయ కలాప్రపూర్ణ కవిరాజ కవినా
 ఆంధ్రప్రస్థాన అభినవ శ్రీనాథ వేదవిద్యావిశారద
 శ్రీ పా ద కృష్ణ మూర్తి శా స్త్రీ
 ప్రణీతంబైన యమ్మతానంద మను
 ఉత్తమభక్తచరిత్రంబున
 సర్వంబును
 దశమాశ్వాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీధాస్వామి నమః

శ్రీ బిరుదుల శ్రీనివాస శ్రీనింగ మహావిద్యా పీఠ పద పరమం

విద్యాకా శ్రీమతి కవియ కవిత్వా నిరూపక.

కాంచనపల్లి తనకాంబా ప్రజ్ఞాతమ

గీ. ఆది కాలంబు నందు మత్తానై

బాలుఁ డై పవ్వళించి యునిబా ముఖమున

భాగవత మర్థనద్యానం ఒడసె నెద్ద

డాదిమగురుం డతండు నారాయణుండు.

౧

గీ. దిక్కుతోచక తమ్మిగద్దెయ్యి జేరి

లోతుపాతు లెఱుంగక చేతగాక

పద్మనాభునిచేత "తని తప" నొనెను

పలుకు విన్నట్టి యాది తపస్వి గొలుతు.

౨

గీ. కాళికుని క్షాత్రబలమెల్ల గంగిగలిసి

బ్రహ్మ తేజంబు నెరుంచు బలియుఁ జెప్పెను

సపత్ర వంశాన కెవ్వఁ డాచార్య పదవి

దాల్చె నట్టి వశిష్ఠ సత్తఃకుని దలఁతు.

౩

గీ. దివికి నేగినఁ దమ్ముఁ గన్గవకు గాంచు

శక్తిగల్గిన సుతుగన్న శక్తిగల్గు

"శక్తి" నాల్గవ యాచార్య భక్తి గొలుతు

నంబ పేరిట గురుఁ డెవ్వఁడనఘుఁడొరుఁడు.

౪

గీ. పాప మంటకయుండ నా పల్లె పిల్ల

కడుపునను వ్యాసమూర్తి గన్న మేటి

తత్త్వనిష్ఠుండు సత్తపోధనుఁడు వార్య

తీశ పద నేవకుండు పరాశ రంప.

౫

గీ. పంచె వేదగబు రచియించె భారతము; పు

రాణములు చెప్పె; బ్రహ్మసూత్రములు చెప్పె

స్త్రీని జేపట్టకయె మహర్షిని శుకుఁగనె

వ్యాసుఁడన నేఱి? యతఁడె నారాయణుండు.

౬

గీ. న వ్త చిసములొక మాక్షులు న కనిపె
శరణు బొందిన యొక రాజవంశు నవం
లింగభేదంబు నెఱుగఁడు సంగిగాఁడు
శుకమహర్షికి సాటి వేఱొకఁడు లండె.

2

గీ. కారికల నెవ్వనివి మోక్షకారిక లగు
పల్కులెన్నని వ్రపనిషత్సాక్ష్య సమము
లతఁడు శ్రీ గౌడపదుఁడు దీప్తి త్ ప్రభావుఁ
డాత్మసాభాగ్యభోగ నిత్యానుభవఁడు.

౪

గీ. గుహవసించియు బ్రహ్మాండనాటి నెవ్వఁ
డాకలించి ఒగధురు సంతవాఁడు
శిష్యుడై తన్ను బజ్జియింపఁ జెప్పెఁడ త్త
మున్నదున్నట్లుగోవింద యోగివిధుఁడు.

౫

శా. సర్వజ్ఞు డన శంకరుండనఁగ విశ్వశ్రేయమున్ గూర్పఁగా
సుర్విక్ దుర్మతసంతతిన్ దులిమి శ్రీత్యుద్దిష్ట తత్త్వంబు హృ
త్పర్వంబౌనటు భాష్యపరిక్తులను జెప్పఁజాలె నాచార్యుఁ డం
తర్వాణుల్ వెఱగందె మ్రొక్కుటేడి యదైవతంబుఁ జేపట్టఁగన్. ౧౦

ప. ఇయ్యాచార్యవరంవరలోఁ బ్రాచీనులందుంబోలె నర్వాచీనుల యం
దును గొందఱు సన్నాప్యసులును, గొందఱు గృహస్థులు నుందురు,
గృహస్థులుగ నుండువారలు, శ్రీ విద్యాధురంధరు లవం బ్రధితులైన
ధీరులెందఱో గలరు - అందు, ౧౧

క. శ్రీవిద్య బ్రహ్మవిద్య మ
హావిద్యయనంగఁ బాదుకాంతంబగు దీ
క్షావిధిఁ బెద్దలు చాల్తురు
కైవల్యప్రదము సిద్ధికరము జగమునన్.

౧౨

క. సతియున్ సుతియున్ లేకయ
యతులటు నీ పూర్ణదీక్ష నలరిన గురు లా
నత భక్తకోటికిచ్చెద
రతిలోకంబైన పద మనాయాసముగన్.

౧౩

ఉ. భూపతిసేవ్యుఁ “డచ్యుతుడు” నాసురహఘ్నిఁడు, నామకాంత డి
క్షాపఃలింగ్రుఁ డాప్తనకల్పక మాంతర వృష్టిదీప సు
దీపిత సర్వజిత్తుడు; సునిశ్చితతత్త్వఁడు నిష్కర్తృతా
త్వాపనివారకుండు ప్రధితప్రతిభాయుతుఁ డాధ్యుఁ డస్మిటఁ. ౧౪

మ. అతిలోకప్రభుఁ డాప్తరక్షుఁ డు “ప్రప్ణేనంద నాఘండు న
మ్మతుండై శిష్టుల కాతతాంబు గిరి జంభాచారియై, సందత
స్తత సంపూజిత తర్పితార్చిత మహామధ్వాపకండ్లై నగ
న్నుతుండై మించెనుమట్టయోగములదప్పంధానముల్ గొల్లనఁ.

గీ. తనదు “మల్లాది” బిరుదు సారకముగాఁగ
బాహుబలజితవైరియై ప్రబలదీక్ష
చచ్యుతుం డన రాముండు ననంగ నెగడై
నెల్లకడలందు మా పరమేష్ఠి గురుఁడు. ౧౫

మ. వరకోరాడ సుధావయోధి విధుండై వాణీసృమాకారమై
పరమేశ ప్రతిమానుండై జవతపస్వ్యాధ్యాయలోలాశ్రయై
సురభాషాకవిచంద్రుండై సకలుండై సుశ్లోకుండై మించె సు
స్థిరుండై యచ్యుత రామపూజ్యుడగుటఁక నీరామచంద్రుండహా.

ఉ. తా మదిఁ గూర్చినట్టివి శతంబులు ధాతణపట్టి పద్యముల్
ధీమహితుండు వ్రాయుఁ దనతీరిక వేశల సంస్కృతాంధ్రముల్
ఈమెయి సత్రబంధములవే యొక నూటికి మించియున్న వు
ద్దామయశుల్ కవీంద్రులునెదఁ ముదమొందఁగ నెంచు నేటికిఁ,

మ. తన సాహిత్యము గానభంగులు కవిత్య ప్రాధిమల్ దీరు లెం
దు సపూర్వంబు లటంచు మెచ్చఁగ వరేఘ్యుండైన శ్రీ శిష్ట కృ
ష్ణుని గృష్ణుఁ మునుగృష్ణుఁ డట్లు కొలిచెఁ గోరాడరాముండు శి
ష్యునకుఁ సద్గురుమూర్తికిఁ గలిగె నద్యోగంబనఁ బండితుల్. ౧౬

శా. రామస్వామి బుధుండు “హింసు” కులపారావారవీహారరుక్
స్తోముం డాధ్యుండు మంత్రిదీక్షల నగస్త్రుం డంబికాపాద పూ
జామాహాత్య ధురంధరత్వమున నిచ్చల్ దఁ గటాక్షింపఁగా
శ్రీ మాత్రాకృతి “రామచంద్రకవి” కాంచె నిత్యయోగంబునఁ.

సీ. అల్లసాలావర్షుఁ నన్వయాంభోరాశి
 కమృతాంశుఁడై యెవ్వడనతిరించె
 వెలనాటికులమణి వేంకటరత్న ధ
 రామహం డెవ్వనిఁ య్యెడ దుడిచి
 స్త్రీలలామంబు మహాలక్ష్మీయెవ్వనిఁ
 గదుచరఁగాంచి భక్తపతి కిచ్చె
 సత్యనారాయణ సహజన్మఁడై యేని
 కాధావ్యమెఱిగె బాల్యకృతనందె

గీ. సోఁరీమణి వేంకటసుబ్బమంబ
 బావ గంగాధరుం డేని బాంధవమున
 నంలివారై లో జగమున నతఁడె “నాగ
 భూపతి” గురుం డనంబును భువనమందు.

చ. దినమొక విద్యగాఁగ మును దేశికునొద్ద నెఱుంగనేర్చు జె
 న్నుని యవతారమే యని తనుం గొనియాడఁ గుశాగ్రబుద్ధుల
 దని వినువీధిఁ బట్టి గురుతత్త్వము గాంచెను “కృష్ణభూషణుం”
 డనితరసాధ్యమైన లవణాన్ని దరింపఁడె వాయుపుత్త్రిఁడున్ .

ఉ. చదువుమనంగఁ గాఁ బదువు సద్గురుమూర్తికి నిద్రపట్టినన్
 జదువుట చూనఁడా ఘోరము; నమ్మకమెట్టిదో దేశికేంద్రుఁడున్
 జదివితె మేలునే ల్పయిన సాగఁగ నిమ్మును నభ్యనుజ్ఞనే
 చదువులఁ బాదుసొల్పెదరు ఛాతురీల మానసమందు సద్గురున్.

శా. ఏ దోదగ్గఱతోవ యుండవలెఁ గానీ కానిచో శాస్త్రముల
 భేదింపంగలఁ డెట్లు బాలకుఁడు చీర్చకుండు శీర్షకంతునే
 వాదంబందున గెల్పు నీతని ప్రభావం బద్దిరా యంచు న
 ద్వాదుల్ మెత్తురు కృష్ణభూషణుఁడు తత్త్వంబున్ బ్రసంగింపుచు

ఉ. అడ్డమహంబె శాస్త్రముల నడ్డులు గడ్డులు లేవదెందు నా
 యడ్డముతీరె నా తెలివె యాత్ముడనన్ గురుమూర్తి, తోడఁ
 గుడ్డను జోలె కట్టుకొని కొంకక భైత్యముఁ బూని భాష్యమే
 యడ్డములేక జుట్టుకొనె నద్దిర కృష్ణవిభూషణుం డహో.

చ. పలుకు లవన్ని మంత్రములు వాక్యము లన్నియు భాష్యపాఠముల్
సలిపెనువన్ని లీలలగు సద్గురుమూర్తి శివుండె యంచహా
కొలిచెను కృష్ణభూషణుడు కోటికి నొక్కని కిట్టి భక్తి లే
దిలగలివేళలం దనుచు వృద్ధులు దన్దొనియాడ గోష్ఠులన్. 33

ఉ. తాను శివోహమక్కొనుచు చల్పరతన్ గురుఁ డింట నుండ నెం
తేని ప్రమాణబుద్ధి గుడి కేగుచుఁ దా శివరాత్రివేళ మా
ర్గాన గురున్ భజించి తన కాయముఁ గప్పరమందె పెట్టి మొ
క్త్యానుభవంబు నొందిన మహాత్ముఁడు పన్నగభూషణుం డహా.

చ. తాకికమైన లాభమె ఫలంబగు విద్యలకంచు నెంచుచున్
ప్రాకటమైనభక్తి, ప్రణిపాతము, ప్రశ్నయు, సేవ, లేకయే
చేకొని భాష్యముల్ చదువు శిష్యులు చెప్పగ సిద్ధమా బుధా
నీకము సద్గురుం డెద గణించెడు తత్త్వము దానఁ గానమిన్. 34

శా. ఏ రామల్ నరివస్తులే ! విభులు తాచే తా విభుండె యనగా
ధారాశంబుగ నర్వధర్మములలోఁ దాదాత్మ్యమున్ దాల్చి “నీ
తారామాంబిక” యున్న నాల్గుదినముల్ ధన్యాత్మయై పోయె న
య్యారే! మొక్కెదఁ గీర్తి కాయ గురుజాయన్ ధీరకేయిన్ నదా.

ఉ. ద్వాదశవర ముల్ ఘనతపం బొసరించుచు సద్గురుండు స
మ్రోదముతోడ సోదరుని బూన్చి గృహంబునఁ దాఁ ద్రిదండియై
పోదు నటంచు నుండఁగనె, పోయెను దమ్ముఁడు నీశ్వరేచ్ఛయే
మాదిరివారి నెట్టెటుల మార్చదు తాను స్వతంత్రి యాటచేన్.

ఉ. కొంఁసమునింగెసంచుఁ దలకొట్టుకయేడ్చెడు తల్లి దన్ను శా
సి. ఎగ సద్గురూక్తి నది సిద్ధముగా గణించించి యొందు చ
ర్చింపక “సుప్రసన్నమ”ను జేకొని కాంచె సుతద్వయంబుఁ దీ
ర్చింపఁ బితృణమున్ గురుఁడు పెద్దలమాటలు పాటినేయుచుకా.

ఉ. “రాముఁడు” ‘సోముఁడున్’ హరిహరం బగు పేరులటంచునుంచెద
న్నామము లాత్మజాతులకు నాగవిభూషణుం డన్వహంబు శ్రీ
రామ పదావృతంబును నిరంజరమున్ బవిగొంచు నన్యముకా
మామకమంచు నెంచఁ డనుమానము నొందెడు నుండు దండిగన్.

మ. అమృతానందుడుయోగి, నిస్పృహుడు, ధీరా, గ్రుంతుడు, శిష్టుడు, వృశ్యము నశ్యంబగునంచు దానినయి విశ్వాసంబు చేయును, బ్రహ్మముగాఁ జూచును సర్వమున్, శిశువునే నర్పించు శ్రీకృష్ణుడగా శమనంబునుడు లక్షణంబులకు లక్ష్యంబౌత నద్దోష్టిలోన్. ౪౦

స ద్గు రు సన్నిధి

[శ్రీ. శే. పండిత రాజ దంటు సుబ్బావధానులవారి బాగవత పూర్వముండే]

ఉ. శ్రీకరపాదపంకజఁ డశేషదినావసః దీక్షితుండు ని
ర్భీకుఁ డహర్నిశాచ్యుత తురీయపదుండు కపింద్రగీతసు
శ్లోకుఁ డనన్యభక్తజన శోకనివారకుఁ డస్మదీయపు
ణ్యాకృతి సదురుం డహరహంబు ననుం గరుణించుఁ గావులిక. ౧

చ. గురుండవు బాంధవుండవు శఘుండవు దాతవుఁ దండికై శుభం
కరుండవు వల్లభుండ వుపకారపగుండవు న్వామివిక మనో
హరుండవు నీవదాబ్జము లహర్నిశముక మది సంస్మరించి సం
సరణమహాద్భి దాఁటెదఁ బ్రశాంతముగా ఘణిరాజభూషణ. ౨

సీ. తల త్రొంచుకొనిపోవుఁటి శిరస్త్రిణ మై
మించి పాణాలు దక్కించినావు
పంచరాత్రములఁ బ్రపంచతత్త్వము దల
నించి నన్యవఁ గటాక్షించినావు
భ్రమలఁ గామాంధకూపమున మున్నెడవేళఁ
గే లూత యొసగి రక్షించినావు
కన్నవాండ్రను జెలికాండ్రించుఁ దమకింప
నిక్క మా స్నేహంబు నిలిపినావు

తే. భయముఁ బాపితి పాపితి భాంతు లెల్ల
భక్తిఁ దెల్పితి నిల్పితి భక్తగోష్ఠిఁ
జెప్పఁ గల నెట్లు స్వామి సీచేయుమేలు
నంజలి ఘటించి నీకు జే యందుఁగాక.

సీ. విను చుండి తపోధమును వీను లస్యంబు
 సరి దాన చేయక యందె సిలుచు
 మొక్కుచు దస్విదాంబునము లస్యంబుల
 నంట నొల్లక చేతు లందె నిలుచు
 నర్థి దత్కరదత్త తీర్థప్రసాదంబు
 లాని నాలుక యన్య మానసంజుఁ
 బూర్ణేందు బోలుతన్మృఖ మరీచులు చూచి
 చృక్షకోరిక మందె తృప్తిగించు

తే. బ్రహ్మవాసన లీలతద్వక్రసౌర
 భంబు గొని భ్రాణ మన్యంబు బట్టనంజు
 గృష్ణభూషణ యోగీశ్వరేశ నన్ని
 ధానము తదీయులకు భవతారకంబు.

క. బాధించిన శోధించిన
 వేధించిన లోక మెంతవిసిగించిన నే
 సాధించెద సిభజనము
 బోధము నచు బాదివి నన్ను బోవుము ప్రణామ.

శా. నావ్రాణంబు బలంబు నీ వగులు గృష్ణా! నాను సరికల్పముల్
 నీప్రోత్సాహమునక జనించు ననగా నె నంచు నా దంచు నే
 లా ప్రాగల్భ్యము హామకాహమి నల్పం బైన రా సీక నీ
 శ్రీపాదద్వయ పద్మ బంధరమ నై జీవింపఁగా జేయవే.

ఉ. కాలము తప్పి వచ్చినది జ్ఞానము చిక్కను విత్తనాలకుం
 జాలెనువారు చాలు నిది సార్వజనీనము గాదు నీవము
 జాలి ఘటించె మాకు నితఁ జర్చలు రచ్చలు గట్టి పెట్టి యీ
 జాలునఁబోగదోయి యను సద్గురునాత్మ భజింతు నిచ్చలున్.

చ. త్రికరణమద్ది గాఁగ గురు దేవునిసన్నిధి సేవ చేసి యే
 వికృతినిబొందకే మది నిన్మత్తివధంబున విల్చి వట్టికో
 రికల నడంచి సంతతహరిస్తుతి భక్తులగోష్ఠి నుంట మా
 మకదినచర్యగాఁ గడవుమా పరమావధి గాఁగ సద్గురు.

ఉ. ఎంతటివారలరి గనియు న్నొంగబోని మహానుభావుఁడొ
కొంతటివాడ నైన నను నెంతయుఁ జెరిఁపఁ జేర్చి బ్రహ్మ
సంతయుఁ జెప్పి సంశయము లన్నియుఁ బాపి ముహూర్తమై నదియొ
పుంతను బోగ దొని నని బుద్ధులు చెప్పె న దెరిఁపుకొనెను.

ఉ. మాయలు మాను మింక జగమా. యవధాని లయించె నిని ని
కాయమునందుఁ గృష్ణకళ కాలుచు నున్నది తొలఁపక...
పోయిన లాభ మేమి? ముదుఘోషముఁ దెచ్చెను ని న్నెఱుంగుట
చేయుము నన్ను గూడి పొసేనను ని కేక బుద్ధి త్రికళా.

ఆ. నీకు నిచ్చినాడ నీకట్టె నీ పేను
చేసికొందొ దీనిఁ జెక్కి నొక్కి
చేత నుంచుకొమ్ము చీకటివేళలఁ
జలువఁ బలువఁ గొట్ట నలనుచును.

ఉ. సమ్మిసవానిసొమ్ము కిద స-గిసయమూర్తి భవత్కటాక్షమై
సొమ్ముగ నర్వముగ విడిచి సోహ మటంచు నిశిత వ్రహ్మ
గమ్మని యొక్కభావనసుఖంబు మనంబు హరింప ఘోష
వమ్ము భయంబు వీడి భవవారిధి నీదుట ముక్తి చేయబో.

తా. తిట్టక వచ్చిన వచ్చె నేమి జనముల్ ధీరత్వము బూరి నీ
నొట్టుం బెట్టుక నేడు చాటెనను నీ పురింకగ నా కేమి
తొట్టె ట్టాడిన నమ్మఁగాఁ జరచు స్వామి! నేటివేదాంతంక
గుట్టుం దెల్పురు తా మెదక దెలియరుగోప్పంబు నీసామ్యహా.

శా. పంకేజాననబద్ధమా తనువు నల్వరి బోలు సర్వాంగభ
స్మాంకం బయ్యెదె సాంబమూర్తి గడ కర్ణాంతంబు లా నేతముల్
పంకేజాక్షునిరూపు చిత్ర మొకరూపంబందె ముహూర్తలక
శంకల్ మాయంగఁ జూపినావు గవ కృష్ణా యోగిరాజుభూషణ.

తే. ఓరువం జాల సంసారభార మింకఁ
దాళఁగాఁ జాల దుష్టవాక్తాడనములఁ
జూడఁగాఁ జాల సాధుసంక్షోభ మింక
ధీరుని జేయు మయ్య యపారకరుణ.

క నమ్మకొనియంటి నీవా

దమ్మల నెన్నటికి నన్నదమ్మల నమ్మకొ

గొమ్మలఁ గొడుగుల బంధుల

నిమ్మల సొమ్మలనుఁ నమ్మ నెద గురునూర్తి.

ఉ. దీనుడ చిక్కు లే దెచట దేవురుగొట్టలలోన నల్వఁగా

లే నిక శుష్కువాక్కువిన లే నిక జన్మము నమ్మ సేయఁగా

లే నిక నీదుసేప విన లే నిక నీక్క మ దేరివాడ నె

గా నిక నాదు మే నిదిగొ కానికఁగఁ గయిరొమ్మ నద్దురూ.

క. సంకల్పము చేత నీ

సంకల్పం ఒదియె యైన సమాకూడెడు నో

వేంకిటరచుకొ నక్కన

కైంకర్యము నుండు కొనఁగి కాచాడు మిలక

ఉ. సాగులచి కేసుల సద్గుణనిన్నుం త్రిత్యంబు చేసి నీ

గాధలు దెప్పి కడుగుణగాఁము చేసి శ్రితాశికిం గృహం

భోధిని ని విలుం చెపుడు బోధ మొనర్చుచు దాన నీధవాం

భోధు నిరొ మిమే పవము పూరి నానియమంబు సిల్పమా.

శ్లో. నాహం విద్వాక్ న హి జడమతి త్నైవ బద్ధో న ముక్తః

నాహం చెడిం న చ జనిన్ముక్తి నైవ జీవో న జీవః

బ్రహ్మైవాహం గురువరకృపాసాంగదృష్టిప్రసాదా

దేతా వాచో న్యాయతలహరీ నచ్చనానందభాషా

వైస్యభాస్కర విద్వాక్ దంబు పార్థసారథిగారు

శ్లో. ప్రకాశాభిన్న మస్మతం గురు మానందవిగ్రహం

సంపూర్ణ బోధలాభాయ నామి బ్రహ్మస్వరూపిణమ్.

౧

శ్లో. నరనారాయణయో రివ గురో శ్చ శిష్యస్య ధర్మ సన్న్యతో

ఇతి బోధో య స్యాసీ త్తస్మైప్రణతి ర్మమా స్తు శ్రీగురవే. ౨

శ్లో. య స్యాభూ ద్భగవతం శ్రీగురువాక్యామృతేన నర్వస్యమ్

అమృతానందం వందే లీలాయితకృష్ణతిత్త్వసార మహమ్.

౩

- శ్రీ. యోగక్షేమం వహా మితథగ ద్విచరం స్వయమ్
అకరో త్సార్థకం యో వై తం గురుం పశ్యవాస్మహే. ౪
- శ్రీ. శ్రీశ్రీనివాసత్రైలింగ్యమహాపీఠాధి దైవమ్
నర్సత స్త్రీ కళాశాలామ్ పాతు నర్సచిదైస్సయమ్. ౫

శ్రీయుత విద్వాన్ దంబు శ్రీనివాసశర్మగారు బి. ఏ. ఏ. ఎల్.

మ తమపేర్కొని దెలియంగ నీక ఫలసంతానంబు గల్గించు కృ
త్యమును దీరిచి రాలిపోవు సుమజాతం బట్లు గూఢంబు నీ
ర్మముడుం గీర్తిపరాజ్ఞులుండు నయి ఛాత్రోహాముక్ బెంచుచి
త్తములం జేసి పరోక్ష మైన యమృతుక్ ధ్యానింతః నన్మద్గురుక్.

ఉ. శక్తులఁ జూపెనే వివిధశాస్త్రచయంబులు శేర్వఁ గల్గెనే
ప్రాక్షనవిద్య లన్నిటను పౌఢిమ నందెనె భూషణుండు ను
వ్యక్తము గాకపోయెఁ దమ కంచుఁ దదీయులె పల్కు చుండు రా
భక్తులు తెల్ప కున్న భగవంతునె నేర వెలుంగ లోకముల్. ౩

మ. గుహ నేకాంతమునందు శంకరునకుఁ గోవిందయోగిండుఁ డ
న్యహముఁ యోగమ మంత్రమానిగమమాన్యాయంబు? వేదాంతమా?
గహనార్థంబు లిఁ కేమి తెల్పె నని యాకాంక్షింప నేలా? యను
గ్రహవైశిష్ట్యము ఛాత్రసత్కృతులలోఁ గాన్నింపదే తెల్లనై. ౩

సీ. తల్వోపదేప్తు మూర్ధన్యండు ను మ్మించుఁ
గనకాంబ కృతులు సాక్ష్యం బొసంగు
సారస్వతాధి రాజ్యప్రదం డంచు ను
బృవధాని గీర్వాణకవిత దెలుపు
భక్తులపాలిటిపారి జాతం బని

రెడ్డిసంపదలు గర్జించి చాటు
సిద్ధసంకల్పుఁ డాస్తికశేఖరుం డంచుఁ
ద్రైలింగ్యపీఠ సంస్థయ వచించు

గీ. గాఢవిద్యానందానందమునుచు నింపు
భూమి పెట్టి ధనమింపు మునముతోడ
సర్వతంత్రస్వరంజివిశాలశాల
యమృతం నానందనాధవిఖ్యాతగురుని.

౪

మ. కన నామందన మింద్రకీల మన దుష్టాక్షేత్ర మై భారతా
వనిలో నీకలికాలమందు వెలయుక భాగీరథీకుల్యపా
వన కృష్ణాతటినిశటంబున హాహాహాహాహా వాని భ
క్తనికాయము కెల్లసంపదలు సంధానంబి రక్షింపంగ

౫

చం. పరమనిత్ర మహా విజయవాటికంబందు ద్విలింగశతము
విరముగ నిల్వినాము గురుదేవునియాచరి జేసి దేవభూ
సుగగురుదత్తి నిల్పి పులిచోడతధర్మము చెల్లుగా నన
శ్రరనిగ నూగమంబుల బ్రచారము నల్నంగ భారతావని

౬

చం. కలి లియంగ వెల్లెడ జగంబున నైదికనాంప్రదాయముల్
వెలుచన నప్తమాటం గని నిర్మలముల చెలువంగ వేడి శి
వ్వుల నిగమార్గోవిదుః సూరిన రేణులు నెల్ల బ్రీతి న
ర్చులు పోరింపు డన్నగు గుణాననముం నల దాల్తు మర్మలి

౭

సీ. బాలులీలను శిష్యజాలంబుతో వేడ్క
గ్రీడించుగోపాలకృష్ణమూర్తి
బ్రీతిమై శ్రితజనవ్రాతంబు గోరకే
వాంఛ లొనఁగినివాసమూర్తి
విమతపాపండాదిభేదవాదంబుల
జీల్చి చెండాడు నృసింహమూర్తి
కపటభక్తులయహంకారంబు గ్రీకించి
పాఱి దోలెడు వీరభద్రమూర్తి

గీ. నకలదైవతమయమూర్తి సాధుకీర్తి
నవరసస్ఫూర్తి సచ్చిదానందమూర్తి
సర్వసమవర్తి బుధలోక చక్రవర్తి
పుణ్యమూర్తిని నాగురుమూర్తి దలఁతు.

౮

క. ఏషణశోషణములును మ

నీషాజనకములు దత్వనిష్ఠులకుఁ సం

తోషణములు శ్రీ విద్యా

పోషణములు నాగభూష బుభభాషణముల్.

విద్యా : పంగనామాం చాలకృష్ణమూర్తిగారు B. O. L.

మ. పరమార్థం ఒది యెట్లు లబ్ధుఁ గలిలో భక్తిప్రపత్తు ల్విన్నా
గురుమూర్తి! యది పూర్వపుణ్యఫలముఁ గూడంగనే గాన యు
ర్వర మాబోంట్ల క దెట్లు కల్గు గురులక భావించి నేపింపకే
గరుణక జూడుము కృష్ణభూషసుకృతీ! కారుణ్యనత్వాకృతీ.

గు రు స్తు తి

కీ శే. కాళ్లకూరి మహాలక్ష్మీ సుందరమ్మగారు, యం. ప. యల్. టి.

శ్లో. ఆనందనాథాయ మహేశ్వరాయ

శ్రీరామభక్తాయ నిరంజనాయ

జ్ఞానస్వరూపాయ మహాజ్ఞలాయ

గురుస్వరూపాయ నమశ్శివాయ

శ్లో. నమామి శ్రీకృష్ణవిభూషణాఖ్యం

గురుం గురూణాం హి త్రిలింగ వీరే

యత్పదపద్మార్చన శీలభక్తః

పారం పరం గచ్ఛతి వైభవాభే.

అ మృ త స మ స్మృ తి

అభినవతిక్తన, సాహిత్యస్థాపక దుర్భా సుబ్రహ్మణ్య శర్మగారు. నెల్లూరు.

సీ. ప్రధితినెయ్యదనఁ గోరఁడు గాక కోరిన

విశ్వవిఖ్యాతుఁడై వెలయకున్నె

వాఙ్ముఖకలన కొప్పుడు గాక యొప్పిన

నెనయక యున్నె వాగీశసంజ్ఞ

ప్రభుల సన్నిధిని జేరఁడు గాక చేరిన

సజినమూర్ధస్థుఁ డై చనుక యున్నె
అడిగిఁ గాని చెప్పఁడు గాక చెప్పిన

జ్ఞానసుధ సమోర్విఁ జల్ల కున్నె

తే. డెన్న వని లే నినియుఁ జూప నొల్లఁ డనియుఁ

బరిచితులు భ క్తు లొక్క రొక్కరు వచించు

సిద్ధులకు డ వ్వయి నిజాత్మసిద్ధి గన్నె

పూర్ణ పురుషుండు శ్రీకృష్ణభూషణుండు.

సీ. ఒకమాట చాలు గాటుక యన్న బహుజన్మ

విచిత్రులను వికావిక లాసర్ప

నొకలీల చాలు వారక బ్రహ్మవిదునిచే

ప్రితము ని ట్లుండు నన్మతిఁ దలంప

నొకనవ్వు చాలు సంతికగతు లగువారి

దుర్దైవయాతనకా దులిపివైవ

నొకగర్జ చాలుఁ బాయక యెంత స్వైరిసే

విపథంబునకుఁ బాసి విసతుఁ జేయ

తే. నొక్కత్రుటి చాలు నితఁ డెవ్వఁడో మహాత్ముఁ

డరితి మేనలోడ మాటాడె నని గ్రహించ

నప్రభృత్యుండు సభిగమ్యుఁ డార్చిబుద్ధి

పుణ్యచరితుండు శ్రీకృష్ణభూషణుండు.

సీ. “వైద్యరాజు”ఖ్యాతి వఱలినశ్రితునిఁ బం

డితరాజుఁ జేసినవితతదయుండు

“కవయిత్రి”మాత్రగాఁ గ్రాలుధీమతినిఁ బా

వనతత్త వేత్తిఁ జల్పినఘనుండు

“ఆనందనాథ” విద్యాసంప్రదాయంపుఁ

జరమదీక్షను గొన్నశా క్తవీరుఁ

డఖలభారత భవిష్యద్భాగ్యకలస కే

తత్పతి నిలిపిన ధర్మనిరతుఁ

తే. డమరగురునకుఁ దగిన ప్రక్షాళితశయము

బ్రహ్మవిదుని స్వత్వంబైన భయరహితత

కడఁగి మూర్తి ధరింప చేర్పడినవృత్తి

పూజ్యపూజ్యుడు శ్రీకృష్ణభూషణుడు.

3

మ. ఎవఁ డేశాస్త్రమునం బ్రవీణుడో యెవం దేనిన్మయం బాహ్మ్యుడో

యెవఁ డేయేకశలందు నిక్షితుడో తా విక్షించి తత్తత్ప్రతి

వ్యవసాయంబున కుద్దిగాఁ బయి రహస్యార్థంబు లెఱిచ్చు గా

రవ మిం కేకడఁ గందు ను య్యమృతవాగ్దాతంబులన్ దక్కఁగాన్.

చ. గణితము కాదు జ్యోతిషము కాదు చిరుక్రము కాదు కాదు త

త్కణభుజవృత్తి యే దయినఁ గాని సమస్తము నిర్మలోఽద

ర్పణమున నెట్లొ యట్లే గురువర్యుని చిత్తమునందుఁ దోచు “భూ

షణ మఖిలజ్ఞాఁడో” యనెడితంక నుచ్చాత్రితి కంకురింపఁగాన్.

4

డి. ఆంగలమందు సంస్కృతమునందుఁ దెలుంగునయందు వారిపా

రంగతి మెట్టిదో తెలియ రాదు తమక్తులు నూత్రపంక్తు లై

కొంగున బంగరట్లు స్మృతికూలములన్ జెఱి లాడు చుండుద

త్సంగతి నెట్టి చట్టయిన ధన్యు డగున్ గతస్వీకంకుఁ డై.

5

శా. సామాన్యోక్తుల నెల్లరుం దెలియఁద్రుష్టాంతంబులన్ పేలగాఁ

జేసెమం జెప్పనియట్ల చెప్పెదవు గంభీరంపుఁడత్సార్థమున్

స్వామీ! తాదృగనన్యసాధ్యఁటచిత్తాస్ఫూర్తికిన్ మిమ్ముఁ బ్రే

త్సామాన్యుఁ నవశంకరుండ న్నని సంశ్లాఘించినం జెల్లదే.

2

చ. పలికినపల్కు లాగమనిభంబులుఁ జూచినచూపు లెల్ల బే

శలకరుణామృతార్ద్రములు సల్పినలీలలు దత్త్వవిజ్ఞనం

బులకు మనోరమమ్ములు సృభూషణ నిన్ మఱువంగ వచ్చునే

యెలసి య్కార్య మేని భవదుజ్జ్వలభోధము విన్నవారికిన్.

6

చ. ఒకతటి మానదీక్ష మఱియొక్కభ్రటిక్ ఒటుయాగదీక్ష వే

తొకతటి ధ్యానదీక్ష మఱియొక్కతటిక్ బరియాచకంబుఁ బా

లకతలితోడ నిం దొకటి లాఘవముఁ మఱి యొండు గౌరవం

బాకొ యఖిలాత్ముఁ డాతనికి యోగ్యునిదనలీల లన్నియున్.

7

ఉ. ఏదళ మన్న నె ప్పయిన నేనలి నున్న వినిత నైన శీ
 హ్యదులనంశయాళి దెగి బిచ్చుట జీవిత యయెస్స మును నా
 పై దయకల్మి మీరు తొలి వానిగఁ జేసెనబోధమున్ భవ
 త్పాదములన్ నభన్ దలంచు భాగ్యము నేటికి గల్గె ధీనిధి. ౧౦

మ. చిరకాలంబు భవత్పదాబ్జముల సంచేవించి యావెన్మ- నీ
 నరణి నీదుజయంతులన్ జరపు యుష్మచ్ఛిష్యబృందంబు మీ
 కరణిన్ జ్ఞాననమృద్ధయై జగతికిన్ గల్పాద్యుచున్ సూక్ష్మలన్
 మఱి నా కిట్లు లభించుఁ గాలఁ దఱిఁ బ్రేమన్ మిమ్ము గీర్తింపఁగన్

శా. నియాశీతము ధర్మమేఘ మయి పూసిన్ శాంతిపీయూష మే
 చాయన్ జిల్కును గాత దేశమున శాస్త్రంబుల్ శశల్ వేదముల్
 సీయాశీస్సునఁ జేసి తగిలెవలె శాంతిం బ్రేక్షుం గాత దే
 వా యుష్మద్దయ మాకుఁ జేకురుత బ్రహ్మస్తోత్రవిజ్ఞానమున్ ౧౧

అమృతానందనాథస్వతి తి సీరాజన పద్యప్రణయము
 వాగ్గేయకారతత్వ హరి నాగభూషణంగాఁ బందరు

శా. పాలావజ్ఞల నాగభూషణుఁడు నాబాల్యంపుమిత్రుఁడు రా
 కాలక్షీత శశిభాసురాననుఁడు వీక్షామాలినన్వజ్జల
 ధీలాస్యామృతమోదనాథ చిరకీర్తిప్రాభవుం డాగమాం
 తాలోకానమ విజ్ఞమూర్తి విష్ణునత్యానంద మోముగ్ధికిన్. ౧

సీ. ఎవ్వఁడు వటు వయ్య నెన లేని వాక్యార్థ
 ములునల్పి యోడించె నలవిదులను
 ఎవ్వఁడు గృహి యాచు నిందుమాళి విధాన
 సకలశాస్త్రాళి నిష్ఠాతుఁడయ్యె
 ఎవ్వఁడు వనవాసి యీతఁ డత్తం దభో
 వనమునందు వసించె బందరందు
 ఎవ్వఁడు యతి నాగ నిహవరభోగంబు
 లం దనాన క్రిమై నలరి తెగడ

శ్రీ. అతడు సామన్యమానవుం కగునె యమర
గురునిఁ బోలెడు వాగర్థకోవిదుడు
శంకరాచార్యుఁ డలఱించు సర్వవిదుఁడు
అమృతనాథుండు నాగభూషాఖ్యుఁ కహహ.

౨

శా. కోరాడాన్వయవార్ధించు నకలంకుం బ్రాజ్ఞ నాగేశ్వరున్
ధీరాగ్రేసరు సర్వశాస్త్రవిదు సన్నిష్ఠాత్మునిం బాదుసే
వారంభోన్నతిఁ గొల్చి సర్వసిగ్మాంతాచార్యభాషర్వతా
సారుం డౌనమృతాప్తినాథునిశ్చ్రతుల్ నాయున్మముం గూర్చెడిన్.

ధర్మరంజన, విద్యాధూనణ, ధర్మసావన. అమృతానంద నారన్వయి ముని
మహాత్మవాఖ్యేనైకా నవరత్నమూ

బ్రహ్మశ్రీ రాళ్లభండి వేంకట సీతారామశాస్త్రి, బి. పి. బి. యద్
సంగ వేదపాఠశాలా కార్యదర్శి, చుత్స్వపురి.

శ్లో. అద్వైతతత్త్వామృతబోధనే యః
స్వాభావికీ శ్చానుభవైకగమ్యాః
యుక్తః పరం సంకథయన్ మగాంసి
హ్యచోరయ త్పండితపామరాణామ్.

౧

శ్లో. అద్వైతతత్త్వం పరిబోధనేన
క్షిప్రం చ హస్తామలకీ చకాం
స్వశిష్యవర్గస్య త మేన భాస్త
మానందభూమ్నా మృతనాథ మీడే.

౨

శ్లో. బృందారణ్యే విబుధరుచిరే స్వీయశిష్య ప్రచారం
కుర్వ న్యశ్చ ప్రథమత ఇహ ద్యోతయామాస త త్వం
విద్యాపీఠం సకలవిదుషాం పోషకం స్థాపయిత్వా
సోఽయం సాక్షా ద్విబుధరుచిరే భాసతే సత్యలోకే.

౩

శ్లో. అమృతానందనాథస్య హ్యద్వైతామృతవర్షిణః
జయన్తిః క్రియతే స్వీయైః శిష్యైః పండితపోషకైః.

౪

శ్లో. ఇత్థ మేవ నదా తస్య కుర్వన్త శ్చ మహాత్మవాన్
విదుషో మానయంత శ్చ త్రిలింగే ప్రథితాన్ ముదా.

౫

- శ్లో. కుర్వంతః కాగయంతః పృథ్వీపరిహస్తాభివర్తనమ్
జేజీయంతాం చిరం తాం ఛాత్వా ద్మృషిశారదాః.
- శ్లో. శ్రీమతే పండితేంద్రాగ్రం ధీమతైరద్యుతసక్తయే
అమృతానందనాథాయ మంగళం సర్వసాక్షిణే.
- శ్లో. అహ మి పృథినన్దామి నా జనం స్వీయసద్గురోః
సమూననం చ విదుషాం అర్చభివ్యాభిశంసనమ్.
- శ్లో. అమృతానందనాథానాం కష్టే మే నోపలాంబ్య చ
స్థావ్యమానా మయా సంస్థా భవద్ధిః దృశ్యకాం ముదా.

విద్యాక ఫలవాద్య ధావరారాధనా

- శ్లో. శిష్యావనైకచతురా శ్రీతపారిజాతౌ
ముక్తిప్రసాదననరా మునిగోమదానా
వేదాంతసార విశదీకరణప్రవీణౌ
శ్రీకృష్ణభూషణపదా శరణం ప్రసద్యే॥
- శ్లో. శాంత్యాదినన్దనయంతౌ సహజానుకంపౌ
దుర్భేద్యవర్తత విభవనదాగరౌ
సర్వాత్మిశాయ మహిమాభిమతీనృపంచౌ
శ్రీకృష్ణభూషణపదా శరణం ప్రసద్యే॥
- శ్లో. సంసారసంగతియుతా వపి పీఠి నా
వేకాంశసంస్థితిపరా వపి సువర్ణస్థా
సద్ధర్మకర్తృసుమఖా వతిశుభరూపౌ
శ్రీకృష్ణభూషణపదా శరణం ప్రసద్యే॥
- శ్లో. నాగేశ్వరార్య పదపంకజచంచకౌ
నారాయణస్తుతిపరా సశినాభిరామౌ
పద్మాననస్థితిపరా పరమా షవిశౌ
శ్రీకృష్ణభూషణపదా శరణం ప్రసద్యే॥
- శ్లో. శ్రీశ్రీనివాసత్రైలింగ మహావిద్యాధిపతికౌ
యేన సంస్థాపితా కృష్ణభూషణా యాస్తు మంగళమ్॥

శ్రీమద్భక్తావతారము

శ్రీ మహావిష్ణుతానందాభిషేకము

విద్యాకా శతావధాని దక్షిణాపాటి ఆచార్యులచే

(రిజిస్టర్డ్ సీనియర్ తెలుగు పండితుల జోన్స్ కాలేజీలో వ్రాసినది)

లండన్ ప్రెస్ బుక్ షాపు, లండన్ 1911-12.

5. తన శరీరంబందు దగిలిన కళగపా

ధను నొక్కయంతయు పైన్యక కలగు

శత్రునికితన ప్రశస్తంబననుచు వైద్యు

మణులు చేయు కృష్ణనెమ్మదెనిగినను

బాధనొక్కయందు బరిగణించక యాత్మ

బోధముజేయు నేర్పును విడిచు

చీమకైనను మంచి జేయంబు చేకూర్చు

తలపు తపంబను పారి తలచు.

6. బామ్మలిండ్లలో జేవుని పాలుపునెమ్మ

మనుజుడయ్యును పైవడుగ్మహిమంబు

నందఱికి దోడునీడయై యలరుచుండు

నట్టి శ్రీయమృతానందు నభిమతింతు

మ. విమలంబయ్యై దిగ్విలింగరాజుల మహాపీఠంబు లోకోత్తరా

ర్థము పేదార్థము శత్రుబోధనయు నేర్వక సర్వతంత్ర స్వతం

త్రము నిల్పెక బెజవాడయందు గురునిచ్చా పద్మతులమించ జ్ఞా

నము భాసిల్లెడీరీతి గూర్చె సమృతానందు బ్రశంసించెడక.

విద్యాకా దేవరకొండ చిన్నికృష్ణశర్మగారు

అష్టాశకపులు. శ్రీ తిరుమల శ్రీనివాస తిలింగ మహావిద్యాపీఠము.

ఉ. చల్లనిచూపువాడు, శ్రీతజాలము నేలెడుపూన్నివాడు రా

జల్లెడుబ్రహ్మ తేజమున జెన్నలరాను మొగంబువాడు శో

భిల్లెడుకుండంపుచుని వెల్లుల మీతెడుమేనివాడు నా

యుల్లమునందు నిల్చుత దయోదధి భూషణమూర్తి సర్వదా.

— ♦ కవితలక గ్రంథమాల — ♦ —

శ్రీ పీతస్థాపనాచార్యులగు నమ్మతానందనాథస్వామి వారి
బోధములు :—

(1) శ్రీమతి కవితలక, కవితావిశాద,
కాంచనపల్లికనకాంబగారిచే
నాంధ్ర ప్రబంధ రూపమున రచియింపబడినవి

1. శ్రీ జీవయాత్ర	...	...	రు 2-8.
2. అమృతసారము	...	...	1-0.
3. ఆనందసారము	...	...	1-4.
4. హంసవిజయము	...	...	1-8.

(అద్వైత ప్రతిపాదక మహానాటము స్వస్వమస్వయ సమర్థము)

5. శ్రీ వోమాలియ	...	...	1-4.

(అపూర్వ మనోహరమగు హస్తాంతిక పద్యప్రబంధము)

క వి తి ల కా ను వా ద ము .

6. అభిజ్ఞానకామంతలము	...	...	రు 1-4.

నాటకలక్షణాలతో గూడిన యుపోద్ఘాతమున్నది.

7. కందరామాయణ సంగ్రహము	...	...	0-4

8. రాధ (వచనము) దామోదరేశ్వర కథ	...	...	0-15.

9. గౌతమచరిత్ర (వచనము) (అచ్చులోనున్నది)	...	...	0-10.

పండితరాజు దంట్ల సుబ్బాచార్యుని విరచితములు.

10. ఆంధ్రభామినీలీలాసము	...	...	1-0.

(శ్రీజగన్నాథ పండితరాయల యన్వేషిత కంఠానువాదము లలిత మనోహరము)

11. కవికంఠాక్షి	...	...	0-4.

12. అమృతలహరీ	...	...	0-8.

(గుర్జభోధములు సంస్కృతమున రచియింపబడినవి. వ్యాఖ్యానము కలదు)

13. అమృతసంకేతము సంస్కృతము. ఆంధ్రప్రదేశ్ సహితము	...	...	0.

14. చిత్రమాధవనాటకము (అచ్చులోనున్నది)	...	...	1-0.

15. పాగడపూలు (అచ్చులోనున్నది)	...	...	...

16. ధర్మధ్వజము (స్వధర్మబోధకము)	...	...	0-8.

17. తులసీదాస చరిత్రము (ధర్మవాది దంట్ల శ్రీనివాసశర్మ	...	...	...

తము)	...	...	...

18. పృథ్వీధనుధాకగము	...	...	...

(శ్రీశంకరభగవత్పాదాచార్యులవారి సంస్కృతమున కాంధ్రవచనమున రచియింపబడినవి.)

19. అమృతానందము - మహామహాపాద్యాయ, కవినార్యశి	...	...	...

ఆంధ్రవ్యాస శ్రీపాదకృష్ణమూర్తిశాస్త్రి గారిచే విరచితము.

20. కవకసూక్తులు - శ్రీ ధర్మకాశ్యము (అచ్చులోనున్నది)	...	...	...

